

N. XXV 69

(gek. z. Leipzig J. Schmitt 1837)

L. gr.

230

DIOGENES APOLLONIATES.

**CUIUS DE AETATE ET SCRIPTIS DISSERUIT,
FRAGMENTA ILLUSTRAVIT, DOCTRINAM
EXPOSUIT**

FRIDERICUS PANZERBIETER,

MEININGAE IN GYMNASIO BERNHARDINO COLLABOR.

LIPSIAE 1830.

SUMPTIBUS C. H. F. HARTMANNI.

DIOCESES APOLOGETES

CHURCH OF APOSTLE ET SCRIPTIS DISSENTIT

PLACENTIA INDETRAVIT, DOCTRINAM

EXPOSUIT

FRIDERICUS VAN NERVEN

UNIVERSITY OF TORONTO, LIBRARY

H. J. Gibb

LIBRARY 1880

UNIVERSITY OF TORONTO

P R A E F A T I O.

Quum menti humanae insita sit insatiabilis quaedam veri cognoscendi et perscrutandi cupiditas, qua universum et divinarum et humanarum rerum complectitur orbem; singulari hoc summi numinis beneficio, quo maius, imo divinius nihil generi nostro concedi poterat, ipsius proprium esse videtur, ut, quandoque locum aliquem per-vestigandum occupaverit, inchoatum et mancum relictum minime ferat, sed in eo penitus eruendo non prius acquiescat vel ad novi quiddam trahi se patiatur, quam, omnibus partibus peragratis reconditisque angulis face velut ardente perlustratis, totum eius ambitum emensa sit. Cuius rei exemplorum plenam esse quum universam artium liberalium, tum inprimis philosophiae historiam, neminem nisi litterarum plane rudem atque ignarum fugere potest. Namque, ut ea tantum attingam, quae huius potissimum loci sunt, quum, philosophiae studio in Ionia nascente paulloque post laetius efflorescente, primus ille et princeps philosophorum ordo, Thalete duce, omnem

suam in rerum origine et interitu exquirendo collocasset operam: mox eo deducta res est, ut Heraclitus Ephesius cuncta semper nasci tantum et interire, continuo velut et irrequieto flumine quodam agitata, contenderet, esse vero et constare concederet nihil quicquam: quo facto hanc quidem rationem ad summum, quo pervenire poterat, fastigium esse elatam, facile, si paullo accuratius rem pensaveris, intelliges. Sed eodem fere tempore exstiterunt Eleatici philosophi, qui, plane his oppositam in philosophando viam ingressi, rerum universitatem, omni motu omnique mutatione privatam, esse et constare dictitarent: quo quid maius in hoc genere dici possit, equidem non video. Atque hi quidem omnes unum rerum principium ponebant; Leucippus contra et Anaxagoras innumera quaedam corpora esse statuebant, neque orta unquam neque interitura, quorum aut concretione aut secretionem singulas res et oriri et interire putabant: ille quidem atomos, omni, praeter figuram, soliditatem et gravitatem, qualitate destitutas; hic homoeomerias, variis ab aeterno tempore qualitatibus ornatas. Quum vero ne sic quidem res plane confecta omnibusque numeris absoluta esse videretur; — restabat enim, ut contrariae rationes in unam coniungerentur sententiam; — ecce, non deerant, qui hoc ipsum periclitarentur novasque inde sententias conderent, Diogenes Apolloniates et Empedocles, unum uterque initium ponens, ex quo plura quaedam simplicia corpora oriri censeret, unde cetera nascerentur. Ita tandem, gravissima illa de rerum ortu et interitu quaestione, in quam primi

isti philosophi inciderant, non solum mota, sed tractata etiam et exhausta, obstabat nihil, quo minus ad nova indaganda sese converterent philosophorum studia.

Inter varios autem, de quibus modo dixi, antiquiorum physiologorum conatus quum mentis natura forte inventa rectiusque paullatim considerata atque intellecta esset, ut, qui tunc in philosophia occupati erant, non possent, quin curiosius de ea re agerent: duplex fere patuit via, qua incederent. Primo enim fieri potuit, ut, pristina huius rei tractandae ratione, qua mentem corpoream et concretam esse, solaque a ceteris rebus qualitate differre statuebant, servata, omne studium in admirabili eius ac plane singulari vi et virtute, quam in rerum exercet naturam, diligentius indaganda atque uberius explicanda ponerent; quod a prioribus philosophis aut omnino neglectum erat, aut obiter et velut in transitu tactum. Tum vero iam eo in mentis cognitione progressi erant, ut a corporea natura eam avellere et separatim possent tractare. Quarum quidem alteram viam Diogenem Apolloniaten ingressum videmus, alteram Anaxagoram; atque hoc modo, quae tum quidem in ipsis huius rei incunabulis de mente tradi poterant, occupata erant omnia.

Sed ad Diogenem pervenio Apolloniaten, de quo hic libellus conscriptus est, non eum quidem insigni famae celebritate conspicuum, sed doctrinae, quam excoluit, natura non minus, quam ceteri, qui in eodem philosophiae genere laudantur, memorabilem. Quid? quod ipsius sententia, arctissimo cum reliquorum physiologorum studiis

vinculo coniuncta, communem sane et maxime necessariam totius philosophiae Ionicae partem continet, ut quaecunque de hac philosophorum familia enarratio, in qua aut neglectum aut praetermissum videas Diogenem, manca censenda sit ac mutila.

Quare, quum plerique, qui in historia philosophiae perscribenda versabantur, aut plane negligerent Diogenem, aut, quum post Anaxagorae tempora eum fuisse putarent, non tanti eius doctrinam aestimarent, quanti esset aestimanda, si quidem sero ipsis venire videbatur: haud exiguum profecto Schleiermacheri, viri eximii, in historiam philosophiae meritum est, quod primus ille nostrorum studia in Diogenem magis convertit, sententiaeque ab eo excogitatae pondus et momentum clarius, quam a prioribus omnibus factum erat, demonstravit. Attamen non hoc erat viri summi consilium, ut, quae de Diogene dici possent, exhaustiret omnia; neque Ritteri, viri clarissimi, qui postea in eadem re magna cum laude elaboravit, expositio ita comparata est, ut totam rem conficiat, sed ea, quae largam etiam aliis de Diogene disserendi materiam relinquat.

Quae quum ita sint, vix excusatione mihi opus esse videtur, quod iterum iam eandem hanc rem tractandam susceperim hoc libello, in quo omnia, quae de Diogene Apolloniate relata reperirem, collegi, disposui et pro viribus meis illustravi. Ante omnia autem agendum erat de aetate Diogenis accuratius definienda et de libris ab eo scriptis. Quamvis autem haec iam ante hos quinque annos

et amplius in peculiari quadam dissertatione tractaverim *); nunc tamen ea, quae tum exposueram, quum in multis non satisfacere viderentur, pleraque retractavi omnia. Tum imprimis fragmenta, quae e Diogenis libro *περὶ φύσεως* aetatem tulerunt, digna videbantur, quae maxima adhibita cura recenserentur atque illustrarentur, quum et pauca sint eius generis ex illis quidem temporibus servata, ut hac sola de causa singularem curam ac diligentiam sibi vindicare videantur; et multa etiam nunc in iis deprehendantur, quae nondum plane ad liquidum perducta sint. In his autem fragmentis magnas prae ceteris difficultates mihi attulit septimum, quod in venarum per corpus distributione exponenda versatur: in quo a me explicato quantopere artis peritorum venia indigeam, equidem sentio; sed intactum relinquere neque licuit, neque libuit etiam, quum tandem initium faciendum esset harum rerum accu-

*) De Diogenis Apolloniatae vita et scriptis dissertatio, quam, ut munus Collaboratoris in Gymn. Bernhardino rite suscipiat cet. scr. Fr. Panzerbieter. Meiningae. CIOIOCCCXXIII. — Huius dissertationis doctissimus *Wendtius* in adnotatione, qua Tennemanni libros de historia philosophiae nuper ornavit, rationem habere dignatus est, alia consensu suo approbans, alia, quorum et ipse maximam partem interim correxeram, rationibus haud contemnendis impugnans. Quo autem magis laetor de tanti viri assensu, eo vehementius mihi dolet, quod in singulis locis eius auctoritate uti non poteram, quum sero eius opus ad me adportaretur. Quanquam etiam sic pleraque ita disputata esse videntur, ut aut *Wendtii* sententia iis confirmetur, aut nostra defendatur. Idem mihi dicendum est de *Ritteri*, v. cl., libro, quem de universa historia philosophiae scripsit, cuiusque primam partem, quae nuper edita est, multo etiam post *Wendtii* opus nactus sum. Quare lectores monendi sunt, ut, quotiescunque *Ritteri* nomen sine titulo libri laudatum invenerint, de eiusdem historia philosophiae Ionicae accipiant.

ratius tractandarum. Laetabor, si quis artis anatomicae peritior hac mea qualicunque, quam in hoc loco illustrando posuerim, opera adducatur, ut diligentiore cura haec omnia retractare et emendare velit. Interim ea, quae ego dedi, facilius lector intelliget, si in auxilium vocare voluerit celeb. *Loderi* Tabulas anatomicas, additis iis, quae *Baerius*, Professor Regiomontanus, in praestantissimo libro, quem de Natura hominis scripsit *), exposuit atque in tabulis adumbrari curavit. Hos enim potissimum duumviros in explicando Diogenis fragmento secutus sum. Ceterum res ipsa postulabat, ut fragmentis ea etiam adiiicerentur, quae aliunde de Diogenis doctrina nota essent.

Sed nolo esse longus. Mitto igitur de ratione dicere, qua omnia tractaverim: haec enim in singulis locis satis clare indicata esse videtur. Quo successu rem meam gesserim, alii iudicent, aequi huius libelli arbitri; quos, si me errantem deprehenderint, hominem me esse, secum cogitent, rogo. Quanquam hoc mihi licet affirmare, strenue me in omnibus dare voluisse, quod verum aut certe veri simile videretur. Unde, si quis meliora docuerit, primus ego cedam veritati. Scribeb. Meiningae mense Iulio MDCCCXXIX.

*) Vorlesungen über Anthropologie für den Selbstunterricht von Dr. C. Ernst v. Baer. 1 Theil mit 11 Kupfertaf. Königsb. 1824.

CONSPECTUS CAPITUM.

- Cap. 1. De patre et patria Diogenis. — Physicis adnumeratur.
- Cap. 2. *De aetate Diogenis.* — Lapidis ad Aegos flumen de coelo delapsi in libro suo mentionem fecerat. — Anaxagorae aequalis.
- Cap. 3. Smyrnaeus Diogenes alius.
- Cap. 4. Quaestio proponitur, Anaxagoraene an Diogenis philosophia prior fuerit?
- Cap. 5. Veterum de hac re loci recensentur.
- Cap. 6. Iidem accuratius examinantur: ac primo quidem eorum, qui Diogenem Anaxagorae postponant. Hos successionem sequi physicorum, qua Anaxagoras Anaximeni adiungitur, demonstratur.
- Cap. 7. Hanc successionem esse commentitiam et fictam, paucis ostenditur.
- Cap. 8. Exigua igitur horum auctoritas. Nec fides habenda Simplicio, qui pleraque Diogenem ex Anaxagorae et Leucippi doctrina hausisse contendit.
- Cap. 9. Antisthenis ratio, qua Anaximenis auditorem facit Diogenem, examinatur; neque huius per se spectatae magnam esse auctoritatem, demonstratur.
- Cap. 10. 11. Quanquam res *potuit* ita fieri. Breviter tangitur Augustini ratio, qui et Diogenem et Anaxagoram audisse statuit Anaximenem.

- Cap. 12—15. In argumenta interna inquiritur, quibus Schleiermacherus Diogenis philosophiam praecessisse Anaxagoream probare conatus est. Ea non sufficere videntur ad rem conficiendam.
- Cap. 16. Diogenem tamen Anaxagorae doctrinam non cognitam habuisse, ostenditur.
- Cap. 17. Quid his omnibus effectum sit, paucis comprehenditur.
- Cap. 18. Diogenes Athenis fuit. Quid ibi ei acciderit, narratur.
- Cap. 19. *De libris Diogenis.* Unum eius opus fuisse videtur *περὶ φύσεως*.
- Cap. 20. Refutatur Simplicius, qui plura fuisse statuit.
- Cap. 21. Ad minimum duobus libris hoc opus constitit. Quae Simplicius habet de Diogene, ea omnia e primo libro repetita sunt.
- Cap. 22. *De fragmentis* huius operis. Duobus exceptis omnia Simplicio debentur. *Fragm. I* Diogenes Laërtius e Demetrio Magnete hausisse videtur.
- Cap. 23. De *fragm. VII*, quod Aristoteles servavit, agitur. Exponitur, qua ratione et licentia ille in aliorum locis laudandis versatus sit.
- Cap. 24. Recensentur ii, qui placita Diogenis servarunt.
- Cap. 25. De Ionica dialecto in *fragmentis* restituenda.
- Cap. 26. De dispositione fragmentorum in universum agitur.
- Cap. 27. *Fragm. I.*
- Cap. 28. De ordine, quem deinceps in libro suo secutus esse videtur Diogenes.
- Cap. 29. *Fragm. II.*
- Cap. 30. 31. Inquiritur in argumentorum *fr. II* propositorum vim.
- Cap. 32. De sede fragmenti *III.*
- Cap. 33. *Fragm. III.*
- Cap. 34. Paucis tollitur difficultas quaedam, quam e *fragm. III* movit Simplicius.
- Cap. 35. De nexu et ratione fragmenti *IV* disputatur in universum.
- Cap. 36. *Fragm. IV.*

- Cap. 37. De loco fragmenti V.
- Cap. 38. Fragm. V. Absolvitur disputatio de loco huius fragmenti.
- Cap. 39. Recensentur testimonia veterum, quibus probatur, Diogenem aërem posuisse principium.
- Cap. 40. Inquiritur in causam erroris, ex quo Aristotelis illud *μεταξὺ* Diogeni quidam adscribunt. Schleiermacheri et Ritteri de hac re sententiae exponuntur.
- Cap. 41. Auctoris sententia de causa huius erroris proponitur.
- Cap. 42. Fragm. VI.
- Cap. 43. Diogenis doctrina de mente cum Anaxagorea comparatur.
- Cap. 44. Eadem cum priorum physicorum placitis.
- Cap. 45. Diogenis de semine animalium opinio. Simul inquiritur in ordinem, quem in his rebus exponendis secutus sit.
- Cap. 46. De fragmenti VII consilio. In universum disputatur de anatomicae scientiae apud antiquiores physiologos fontibus.
- Cap. 47. Referuntur haec ad Diogenis locum.
- Cap. 48. Fragm. VII.
- Cap. 49. De sensibus, ac primo quidem de gustu.
- Cap. 50. Interposita quaestio de *ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς*.
- Cap. 51. De auditu.
- Cap. 52. De somno et morte.
- Cap. 53. De animis animalium.
- Cap. 54. De piscium et ostrearum respiratione.
- Cap. 55. Cur pisces aquae usu privati moriantur. De plantis.
- Cap. 56. De metallis et lapidibus e Diogenis sententia spiritum ducentibus.
- Cap. 57. Transitus ad *κοσμοποιῖαν*, quam in reliquo libro Diogenes exposuisse videtur.
- Cap. 58. Diogenes ex aëris *πυκνώσει* et *μανώσει* omnia fieri statuit.
- Cap. 59. 60. De contrariis inter sese qualitatibus in aërem cadentibus.
- Cap. 61. Solvitur difficultas in eo posita, quod aërem Diogenes subtilissimum dixisse ab Aristotele narratur, eundemque subtiliorem fieri statuit.

Cap. 62. De necessitudine qualitatibus illis inter sese intercedente.

Cap. 63. *Mundi origines.* Aër aeternus initio partim frigescere, partim incalescere coepit.

Cap. 64. De aëris frigidioris parte et simplicibus ex eo factis corporibus.

Cap. 65. De aëris calidioris parte. Item de ignea natura.

Cap. 66. 67. De duplici simplicium corporum motu, νοήσεως vi effecto, altero omnia in gyrum agente, altero leviora sursum, graviora deorsum ferente.

Cap. 68. 69. Absolvitur mundi conformatio mutuo inter calidum et frigidum genus intercedente commercio, quod imprimis in evaporatione humorum cernitur, quae solis calore efficitur.

Cap. 70. Hac evaporatione terra certam stabilemque figuram nanciscitur; mare suis finibus includitur: cuius de salsedine pauca adiecta sunt.

Cap. 71. Ambitus terrae rotundus, superficie plana.

Cap. 72. Stabilitatem terra partium suarum frigori debet. Multis speluncis pervia est.

Cap. 73. Eadem humorum evaporatione, qua terra perfecta est, conformatum esse videtur coelum, sidera aluntur. Pauca interposita sunt de prima siderum origine. A sideribus diversi sunt lapides, per aërem lati.

Cap. 74. Contrariorum generum coniunctione animantia exorta.

Cap. 75. Quae deinceps ex sese ipsa genus suum propagant: quae generis propagatio quo modo in homine fiat, uberius exponitur.

Cap. 76. De inclinatione mundi.

Cap. 77. Cuius rei causa in nutante confertorum circa polum arcticum vaporum gravitate posita esse videtur.

Cap. 78. De solis conversionibus.

Cap. 79. De Nili annua exundatione.

Cap. 80. De tonitru et fulgure.

Cap. 81. 82. De mundi interitu.

Cap. 1. *Diogenes, Apollonemidis filius, Apollonia,* florentissimo Cretae insulae oppido ¹⁾, oriundus, iis adnumeratur philosophis, quos φυσικοὺς Graeci appellant. Itaque quum plerumque apud veteres scriptores aut *physici* aut *Apolloniatae* cognomine insigniatur, eiusque philosophia ita comparata sit, ut, ubicunque in eorum libris laudetur, a reliquis omnibus, qui hoc idem Diogenis nomen gerentes in philosophis famam assecuti sunt, etiam nullo addito cognomine, facile dignoscatur: longum profecto est, reliquos, qui sub eodem nomine obveniunt, hic percensere. Adeat *Diogenem Laërtium* VI, 81, qui horum recensum desideret, ibique *Menagium* p. 258.

Cap. 2. De aetate autem, qua fuerit Diogenes Apolloniates, in tanta, quae est in hac re, testimoniorum paucitate certi quid statuere difficillimum est, nec quaeri posse videtur, quo anno natus quove mortuus sit; sed id tantum agendum, ut in universum tempus definiatur, quo vixerit, et cum aetate eorum philosophorum conferatur, qui tempore ei proximi putantur. Ut vero ab eo disputatio ordiatur, quod in hac re certissimum est, apud *Stobaeum* ²⁾ quidem Diogenes praeter stellas, quas in

1) *Diogen. Laërt.* IX, 57. *Eudocia Violar.* s. v. *Diog. phys.*, quae eadem habet: Διογένης, Ἀπολλοθέμιδος, Ἀπολλωνιάτης. Cf. quem ad *Diog. Laërt.* l. l. citat *Menagius, Stephanum Byzantinum* d. Urbib. p. 149. ed. *Berkel*: εἰκοστὴ τρίτη, Κρήτης, ἡ πάλαι Ἐλεύθερα, Κλίνου πατρίς. Ἐκ ταύτης ὁ φυσικὸς Διογένης. Sita haec Apollonia erat ad septentrionalem Cretae oram, vicina flumini Oaxo. Vid. *Sieber's Reise nach der Insel Kreta.* Vol. II. p. 263.

2) *Stobaei Ecl. phys.* I, 25, 1. p. 508 ed. *Heeren*, quem vide. *Theodoret. Graec. affect. curat.* p. 59 ed. *Sylburg.*

coelo conspicimus, alia etiam corpora lapidea, quae, quippe obscura, oculorum aciem effugiant, per aërem ferri, docuisse narratur: interdum autem fieri, ut in terram decendant; cuius rei exemplum esse lapidem illum ad Aegos flumen de coelo delapsum: πίπτοντας δὲ πολλάκις ἐπὶ τῆς γῆς σβέννυσθαι, καθάπερ τὸν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πυρῶδως κατενεχθέντα ἀστέρα πέτρινον. Quo ex loco hoc clarum est, Diogenem de celeberrimo isto inter veteres lapide locutum fuisse: id, quod ostendit orationis ratio et nexus¹⁾. Atqui hunc lapidem Olymp. LXXVII. aut LXXVIII. ad Aegos flumen de coelo delatum esse constat²⁾: ex quo sequitur, aut post haec tempora fuisse Diogenem, aut ea ipsa aetate, sed ita, ut vitam etiam ultra hunc annum produxisse putandus sit. Quorum quidem hoc probandum. Eo enim tempore, quo lapis decidisse fertur, vixit *Anaxagoras*, qui et ipse eius casum praedixisse perhibetur. Vid. *Anaxag. fragm. ed. Schaubach. p. 41. ss.* *Huius autem aequalis Diogenes Apoloniates fuisse traditur a Diogene Laërtio IX, 57.*³⁾, et, quamvis hic auctorem huius rei nominatim non citet, nulla tamen de eius veritate dubitatio esse potest, quum ne unus quidem omnium, quotquot ad Diogenis aetatem constituendam faciunt loci, huic sententiae repugnet. Sed omnes, si accuratius res consideretur, iu eodem consentire apparet. Namque ut omittam, quod *Sidonius Apol-*

1) *Theodoret. p. 59, 2. καὶ μάρτυρι χρῆται τῷ ἐν Αἰγὸς ποταμῷ πυρῶδως κατενεχθέντι ποτέ.*

2) *Marmor. Par. epoch. 58. p. 17. ed. K. Fr. Wagner. Gott. 1790. ἀφ' οὗ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ὁ λίθος ἔπεσε καὶ Σιμωνίδης ὁ ποιήτης ἐτελεύτησεν, βιοῦς ἔτη ἐνενήκοντα, ἔτη ΗΗΠ (i. e. CCV) ἄρχοντος Ἀθήνησιν Θεαγενίδου i. e. anno 469 a. Chr. n. Ceterum alii alium in computanda temporum ratione calculum abhibentes, paullo diversum ab hoc praebent annum, ut *Plin. hist. n. 2, 58.* „Celebrant Graeci Anaxagoram Clazomenium Olympiadis septuagesimae octavae secundo anno praedixisse coelestium litterarum scientia, quibus diebus saxum casurum esset e sole: idque factum interdiu in Thraciae parte ad Aegos flumen.“ Porro *Dionys. Halic. p. 611. ed. Sylb. et Diodor. Sicul. XI. p. 453. ed. Wessel. Theagenidem Archontem fuisse tradunt Olymp. LXXVIII, 1. Euseb. contra in Chronic. habet annum Olymp. LXXVIII, 4.**

3) ἣν δὲ ἐν τοῖς χρόνοις κατὰ Ἀναξαγόραν.

linaris ¹⁾ Diogenem Anaxagorae iunctum fuisse et collegam, disertis verbis dicit, itemque *Augustinus* ²⁾ utrumque, et Diogenem et Anaxagoram, Anaximenis facit auditorem: illi etiam veterum, qui Anaxagorae Diogenem aetate postponant, hoc certe non voluerunt, ut eum tum demum exstitisse dicerent, quum dudum Anaxagoras mortuus esset, sed superstite eo et florente. Nam quum ab omnibus Diogenes in physicorum, quos vocant, numero habeatur, quorum series, quam isti scriptores tenent, a nemine ultra Socratis aetatem producta est; nullus profecto horum omnium, quos modo significavi, id sibi voluit, ut post Socratem eum fuisse contenderet. Iam quum Socrates natus sit 469 a. Chr. n., Anaxagoras vero mortuus 428 ³⁾, ita ut hos quoque aequales esse eluceat: vere omniumque consensu a Diogene Laërtio traditum esse patet, Apolloniaten Diogenem fuisse Anaxagorae temporibus. Socrate enim minor haberi nequit, ut demonstratum est.

Cap. 3. Quod quum ita sit, facile erit, refutare *Menagium*, qui *Smyrnaeum* quendam *Diomenem*, ipsumque alias *Diogenem* nuncupatum, quem Anaxarchus audisse narratur, non alium, quam Nostrum fuisse suspicatur ⁴⁾. Nam quum Diogenes ille Smyrnaeus ab aliis Nes-

1) XV, 89 ss. Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata servat:

Sed divinum animum sentit, qui fecerit orbem.

Iunior huic iunctus residet collega, sed idem

Materiam cunctis creaturis aëra credens

Iudicat inde deum, faceret quo cuncta, tulisse. cet.

Nam de Diogene Apolloniate Sidonium loqui, vix dubitari potest. Collegam autem Anaxagorae eum appellat, eandem haud dubie, quam Augustinus, rationem amplectens et utrumque Anaximenis disciplina usum putans.

2) d. civ. Dei 8, 2. „Diogenes quoque, Anaximenis alter auditor, aërem quidem dixit rerum esse materiam cet.“ Alterum Anaximenis auditorem Anaxagoram dixerat.

3) Schaubach Anaxag. p. 2. coll. p. 53.

4) Menagii nota ad Diog. L. IX, 58. Ἀνάξαρχος, Ἀβδηρίτης. οὗτος διήκουσε Διομένους, τοῦ Σμυρναίου cet. haec est p. 423: „Corrige Διογένης. Euseb. de praep. ev. XIV, 17. Ξενοφάνους δὲ ἀκουστής γέγονε Παρμενίδης, τούτου Μέλισσος· οὗ Ζήνων, οὗ Λεύκιππος, οὗ Δημόκριτος, οὗ Πρωταγόρας καὶ Νεσῶς, οὗ Διογένης, οὗ Ἀνάξαρχος. Eriphan. adv. Haeres. III. Διογένης ὁ Σμυρναῖος, κατὰ δὲ τινὰς Κυρηναῖος, τὰ

sae, ab aliis Metrodori Chii discipulus dicatur, hi vero Democriti auditores: quamvis in locis laudatis omnia mixta ac turbata sint: hoc tamen certum est, Smyrnaeum Diogenem post Democritum fuisse. Quum autem Democritus aetate aut paullo minor esset Diogene Apolloniate, aut certe aequalis, — natus enim est Olymp. LXXVII, 3 i. e. 469 a. Chr. n. teste *Thrasylo* ap. *Diog. L. IX, 41* — inter hunc vero et Diogenem Smyrnaeum alii etiam intercederent: alium esse Apolloniaten Diogenem, alium Smyrnaeum, manifestum est. Quod idem hac etiam computatione probatur. Nam Anaxarchus, uti dictum est, Diogenis Smyrnaei discipulus fuisse fertur: quod fieri nullo pacto potuisset, si idem hic fuisset ac Diogenes Apolloniatas. Anaxarchus enim floruit circa Olymp. CX. i. e. 338 a. Chr. n. et deinceps sub Alexandri imperio¹⁾; Diogenem contra Apolloniaten Anaxagorae aetate fuisse constat, cuius mortem inter et Anaxarchi tempora nonaginta fere anni interpositi sunt: ex quo aegre tantum accidere potuisse intelligitur, ut Anaxarchus audiret Diogenem Apolloniaten. Diversus ergo hic fuit a Smyrnaeo isto sive Diogene sive Diomene. Quod idem postremo clare apparet ex *Theodoro* (Graec. affect. cur. p. 22, 51. ed. *Sylb.*), qui, dum singulorum philosophorum singulas ἀρχὰς recenset, in quibus nominatim Diogeni Apolloniatae aërem tribuit, his utitur verbis: καὶ Μητρόδωρος ὁ Χῖος καὶ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης καὶ Διογένης ὁ Σμυρναῖος διαφόρους ἀρχὰς τῶν ὅλων ὑπέθεντο. Unde liquet, longe utrumque diversum accepisse Theodoretum ab iis, quos ipse sequitur. Videtur ille Smyrnaeus fuisse sophista quidam, quod eo

αὐτὰ τῷ Πρωταγόρᾳ ἐδόξαζε. *Clem. Strom. I.* Δημοκρίτου δὲ ἀκουστὰι Πρωταγόρας, ὁ Ἀβδηρίτης, καὶ Μητρόδωρος, ὁ Χῖος, οὗ Διογένης ὁ Σμυρναῖος, οὗ Ἀνάξαρχος. Notandum autem, Diogenem Smyrnaeum a Laërtio hoc loco appellari, qui supra Apolloniatas eidem dictus fuit: non enim diversi sunt Smyrnaeus et Apolloniatas. Is et Cyrenaeus quibusdam dicebatur, teste Epiphanio loco citato.“ Praeterea cf. *Baile Diction. s. v. Diogène* Vol. II. p. 1005. not. A.

1) *Diog. Laërt. IX, 58. ibid. Menag. p. 424.*

magis probabile est, quum eadem ac Protagoras docuisse perhibeatur.

Cap. 4. Sed redeamus, unde egressi sumus. Quum aequales fuisse Diogenem atque Anaxagoram demonstratum sit, duae restant quaestiones tractandae: altera quidem levis et per se vix digna, in qua multis immoremur; uter eorum natus fuerit maior; altera vero gravissima in historia philosophiae, utrius ex his duobus prior philosophia exstiterit et in causa fuisse putanda sit, cur suam alter doctrinam sive inveniret sive inventam expoliret novisque adornaret argumentis. Quae quidem quaestiones quum per se spectatae satis diversae sint ac dispaes; fieri enim potuit, ut, qui aetate quidem alterum praecederet, philosophia tamen et scriptis altero esset recentior; nunc tamen pro una eademque utraque habenda videtur. Nam ut omittam, quod ad priorem illam nec potest satis responderi nec opus est, quandoquidem, nisi ea exposita simul etiam posteriori satisfactum sit, ne minimum quidem eius momentum est: ipsos etiam veteres in hac re auctores, ubi Diogenem Anaxagorae sive postponunt sive praeponunt, non tam prioris illius quaestionis quam posterioris rationem habuisse clarum est. Successionem enim aliquam horum philosophorum fuisse statuunt: in qua quidem re non annos spectant, quibus alter altero sive maior sive minor sit; sed hoc agunt, ut ostendant, uter ab altero acceperit doctrinam eique in docendi successerit munere.

Cap. 5. Sed in singulos iam veterum scriptorum locos, qui ad hanc quaestionem dirimendam facere videntur, inquirendum est, ut suum cuique pondus et momentum tribuatur. Post Anaxagoram fuisse Diogenem clarissimo testimonio affirmat *Simplicius* ad *Arist. phys. p. 6. a.* Καὶ Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης, inquit, σχεδὸν νεώτατος γεγρονὼς τῶν περὶ ταῦτα σχολασάντων τὰ μὲν πλεῖστα συμπεφορημένως γέγραφε, τὰ μὲν κατὰ Ἀναξαγόραν τὰ δὲ κατὰ Λεύκιππον λέγων. In his quum dicat: κατὰ Ἀναξαγόραν, secundum Anaxa-

goram, hoc etiam, opinor, dicere voluit: post Anaxagoram; id enim ex iis, quae paucis verbis ante dixerat, σχεδὸν νεώτατος, elucet. Haec vero vix e Theophrasto desumserat Simplicius, quod *Rittero* (Gesch. der Jon. Phil. p. 40.) placuisse video; sed sola ea, quae sequuntur, Diogenem aërem posuisse rerum principium. De hac enim re pugnans contra Nicolaum, Aristotelis illud μεταξὺ ad Diogenem referentem, provocat tum ad Theophrasti auctoritatem, tum ad ipsius Diogenis librum. Sic etiam *Schleiermacherus* (Ueber Diog. v. Apoll. in d. Abhandlungen der Berl. Acad. Philos. Class. 1804—11. Berl. 1815. p. 81.) censet. Quod vero ad Leucippum attinet, hunc quidem Diogeni aetate paullo anteisse, dubitatio non est. Sequitur *Sidonius Apollinaris*, qui (l. c. ad cap. 2. not. 4.) Diogenem Anaxagorae quidem iunctum collegam appellat i. e. aequalem, sed eundem etiam iuniorem. Atque hi quidem clare; obscurius *Clemens Alexandrinus*, quem tamen eandem, quam illos, sententiam secutum esse, perquam probabile est. Admonit. ad Gent. 42. C. Καὶ Ἀναξιμένης, ὁ καὶ αὐτὸς Μιλήσιος, τὸν αἶρα· ὃ Διογένης ὕστερον ὁ Ἀπολλωνιάτης κατηκολούθησεν. Quo in loco quod dicit κατηκολούθησεν ut ad doctrinam tantum, qua Anaximenem secutus sit, referendum est: ita tamen quod addit, ὕστερον, significare videtur, ex sua quidem sententia Diogenem fuisse seriore demum aetate, Anaxagora inter ipsum et Anaximenem intercedente. Hunc certe Anaximenis auditorem fuisse narrat strom. I. p. 108. ed. 1551. ex bibl. Medic. Postremo *Placitorum* etiam scriptor, qui vulgo Plutarchus fertur, post Anaxagoram collocasse Diogenem videtur IV, 3. p. 442. ed. *Hutt.* οἱ δ' ἀπ' Ἀναξαγόρου αἰροειδῆ ἐλεγόν (τὴν ψυχὴν) τε καὶ σῶμα. Nam Diogenem in horum philosophorum numero haberi, intelligitur ex *Stobaeo*. Ecl. phys. I, 52, 1. p. 796. ed. *Heer.* Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης αἰρώδη (τὴν ψυχὴν). Anaxagora contra priorem Diogenem fuisse statuit *Antisthenes* apud *Diog. Laërt.* IX, 57, quippe qui Anaxi-

menis eum disciplina usum esse tradat¹⁾, nisi hic quoque eandem, quam *Augustinus*, rationem, qua utrumque ille, et Anaxagoram et Diogenem, eiusdem Anaximenis auditorem faciebat, amplectebatur.

Cap. 6. Iam vero ut diiudicari possit, quaenam probabilior sit ratio, eos veterum locos, quorum modo recensum dedimus, diligentius etiam animo contemplemur necesse est. Ac nota quidem res est omnibus, postquam in Socraticorum scholis historia philosophiae perscribi coepta esset, multos fuisse scriptores *διαδοχῶν*, qui in eo maxime operam collocarent, ut antiquiorum quoque philosophorum continuam quandam seriem constituerent, qualem in suis scholis viderent. Quod vero ex his ad antiquos istos physicos pertinet, haec fere vulgatissima plurimisque probata videtur fuisse series, ut Thaletem exceperit Anaximander, hunc Anaximenes, hunc Anaxagoras, hunc Archelaus, hunc Socrates, qui novum philosophorum ordinem aperit. cf. *Diog. Laërt. prooem. §. 14. Placit. Phil. I. p. 352. Hutt*; alii. Hanc ipsam autem Ionicorum, quos dicunt, physiologorum successionem *Simplicius* quoque in Commentariis suis ad phys. Aristot. sequitur. cf. p. 6. a. Ἀναξίμανδρος, Πραξιάδου, Μιλήσιος, Θαλοῦ γενόμενος διάδοχος καὶ μαθητῆς Ἀναξιμένης, Εὐρυστράτου, Μιλήσιος, ἑταῖρος γεγωνὼς Ἀναξιμάνδρου p. 6. b. Ἀναξαγόρας, Ἡγησιβούλου, Κλαζομένιος, κοινωνήσας τῆς Ἀναξιμένους φιλοσοφίας. Diogenem autem Apolloniaten statim post Anaximenem interposuit propter similitudinem doctrinae²⁾. Quod quum ita sit, perspicuum est, cur Diogenem σχεδὸν νεώτατον appellet. Omnes enim, qui Anaxagoram, nullo intercedente alio,

1) ἤκουσε δὲ, φησὶν Ἀντισθένης, Ἀναξιμένους. Antisthenes autem *διαδοχὰς τῶν φιλοσόφων* scripserat. Vid. de eo *Menag. ad Diog. L. I, 40. p. 23. et ad VI, 19. p. 232. Jonsium d. script. h. phil. IV, 6. p. 249.*

2) Cf. p. 7. a. αὕτη μὲν ἡ σύντομος περίληψις τῶν ἱστορουμένων περὶ ἀρχῶν, οὐ κατὰ χρόνους ἀναγραφεῖσα, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς δόξης συγγένειαν.

Anaximeni adiungerent, non potuerunt, quin Diogenem novissimo horum philosophorum agmini assuerent, eumque aut Archelao fere aequalem, aut aetate etiam inferiore iudicarent. Eandem rationem tenent etiam reliqui, *Sidonius Apollinaris*, *Clemens* (Strom. l. l.), *Placitorum scriptor*, ut non tam de horum auctoritate, quam de totius huius rationis veritate disquirendum sit.

Cap. 7. Duas maxime antiquitus fuisse philosophorum scholas, veteres statuebant, Italicam seu Pythagoricam alteram, alteram Ionicam seu physicorum. Atque hoc in universum quidem verum esse videtur, quamquam eam rationem, qua singulos philosophos in iis distribuerint, non in omnibus probaveris. Quod vero successionem aliquam clarissimorum physiologorum, qualis in Socraticis scholis obtinebat, constituere voluerunt, ut alter ab altero, quotiescunque res ita ferret, doctrinam et locum quasi haereditario iure acceperit, in eo haud dubie falsi sunt, ut vel locorum plerumque distantia, quibus physicorum principes degebant, et frequentissima eorum itinera ostendunt. Magis vero etiam temporum rationes. Quod ut clarius intelligatur, exeamus ab Anaxagora, cuius satis certa aetas esse videtur, si solos cogites eos, qui omnium consensu eius discipuli dicuntur. Vid. *Schaubach*. Anax. p. 17 ss. Natus erat Anaxagoras Olymp. LXX, l. i. e. 500 a. Chr. n.; vixisse autem traditur annos LXXII, ita ut Olymp. LXXXVIII, l. h. e. 428 a. Chr. n. mortuus sit. Anaximenis deinde aetas tam incerta est, ut veteres scriptores in anno eius natali constituendo octo Olympiadibus inter se differant. Sed etiamsi, quod περὶ τῶν Σαρδέων ἄλωσιν mortuus esse dicitur, ita accipias, ut quam fieri potest proxime ad Anaxagorae tempora trahatur eo, quod non de Sardium occupatione a Cyro Olymp. 58 facta sermonem esse dicas, sed de Graecorum invasione urbisque conflagratione Olymp. 68, 2 i. e. anno 502 a. Chr. n. (Herodot. 5, 100. 101.): fieri tamen non potuit, ut Anaxagoras Anaximenis esset sive amicus sive auditor. Hinc vero perspicuum est, inter Ana-

xagoram et Anaximenem revera interpositum esse temporis spatium claro aliquo nomine vacuum, qua sola re huius ordinis series interrupta et fides fracta est. Neque iam, quum Anaximenis aetas in hanc successionem minus quadrare videretur, temere eam ac vario modo huc illuc motam et variatam esse miraberis. Quid? quod fuerunt, qui, quum quocunque verterentur, tantas ubique difficultates obstare viderent, ut de iis solvendis desperarent, ipsius Anaximenem Parmenidis discipulum fuisse dicerent¹⁾. Thaletem deinde atque Anaximandrum constat fuisse cives et aequales, sed hunc aetate paullo minorem. Quae quum ita sint, non dubitandum, quin Anaximander Thaletis doctrinam cognitam habuerit; unde quodammodo eius discipulus dici potest: si modo eum hoc nomine appellare liceat, qui alicuius audivit doctrinam, etiamsi eam non secutus sit. Anaximandrum autem non secutum esse Thaletis dogmata, sed novam aliquam proposuisse philosophiam, demonstratione non eget; qua de causa constanter negandum videtur, eum Thaletis in schola fuisse successorem. Quibus disputatis iure statuere mihi videor, his omnibus philosophis Ionicis nullam aliam intercessisse necessitudinem, nisi quod omnes in naturalium rerum causis indagandis maxime versabantur, nec plane ignota erat alteri alterius doctrina, ex quo manifesto apparet, omnem hanc eorum successionem fictam esse nulloque prorsus nixam firmo fundamento, ac tum demum inventam, quum διαδοχῶν scriptores existere coepissent, quorum antiquissimi, quos novimus, Sotion et Sosicrates, vix duo a. Chr. n. saecula vixisse videntur. Hoc certe per se clarum est, fieri non potuisse, ut de tali in priscis istis physiologis serie constituenda quis cogitaret, priusquam Socraticarum scholarum exemplo ad hoc conandum esset provocatus. Quanquam non dubitandum, quin quisque eorum discipulos habuerit et asseclas, qui vel doctrinam ab ipso acceptam per aliquod tempus sustentarent, vel aliquamdiu ia-

1) *Diog. L. II, 3. ἔνιοι δὲ καὶ Παρμενίδου φασὶν ἀκοῦσαι αὐτόν.*

centem postea resuscitarent ac reprehenderent: e quibus, ut Mandryatum Priensem¹⁾, Thaletis auditorem, omit- tam, nominantur Heraclitei et Anaxagorei; sed plerique ab hac saltem parte ignobiles sunt.

Cap. 8. Sed redeat disputatio in fines suos. Iam enim nemo, opinor, erit, qui, si quae aliae causae sint, quibus Diogenis philosophiam ante Anaxagoream fuisse probabile fiat, aut Simplicii, aut Sidonii, aut Clementis denique et Placitorum auctoritate motus, aliter statuere velit, quum omnes vulgarem istam et fictam Ionicorum successionem sequantur. Quod vero Simplicius pleraque Diogenem secundum Leucippum et Anaxagoram scripsisse ait, ne hoc quidem nos movebit, ut fidem ei in Diogenis aetate definienda habeamus. In principiis enim, quibus utriusque doctrina, quasi fundamento suo, superstructa est, inter omnes constat, eos quam longissime inter sese esse dissidentes; in quibus vero consentire videntur, ea maxime ad singulas res in rerum natura conspicuas pertinent, de quibus plerique similia narrant physici, licet diversas earum causas statuerint. Praeter multa alia huc referri potest, quod Simplicius (p. 10. a.), quas in Anaxagorae homoeomeriis inveniret contrarias inter se et oppositas naturas, calidam et frigidam, aridam et humidam, tenuem et densam, aliasque huius generis plures, easdem etiam a Diogene ad res ex aëre generandas adhibitas esse videbat; tum fortasse ea quoque inter sese comparabat, quae Anaxagoras de mente, et Diogenes de νοῦς²⁾ sua, quam aëri inesse dicebat, praedicaret: qua in re similia saepe utrumque dixisse fragmenta utriusque docent; et plura etiam afferri possent, si res tanti esset. Sed in his omnibus non solum id spectandum erat, quid illi statuerent, sed etiam cur et qua ratione statuerent: qua in re Simplicius haud dubie negligentius egit²⁾.

1) Apulej. florid. 18. cit. Ritter. p. 24.

2) In hoc autem vitium eo facilius incidebat, quo maiore studio in iis, quae proxime sequuntur, diversissimas philosophorum sententias inter se conciliare et coniungere laborabat, ut hac ratione a Christianorum criminationibus eos defenderet, qui propter hunc in maximis rebus dissensum

Quid vero sit, quod a Leucippo quoque multa Diogenes sumsisse a Simplicio dicatur, exponere huius loci non est; sed infra de hac re agetur.

Cap. 9. Restat, ut de *Antisthenis* auctoritate iudicium feratur, qui, ut supra commemoratum est, Diogenem Anaximenis usum fuisse disciplina, memoriae prodidit. Hic Antisthenes, quem eundem Vossius probabili coniectura Rhodium et historicum fuisse putat, scripserat *διαδοχὰς τῶν φιλοσόφων* (vid. cap. 5. not.), ad quas quum saepius provocet Diogenes Laërtius, hoc idem, quod de Diogene Apolloniata dicit, ex eodem libro petum esse, admodum verisimile est. Sed vereor, ne quis huius ipsius rei praeiudicio de Antisthenis fide dubitet, et, si dicendum est, quod sentio, eius testimonio per se spectato propter hanc ipsam causam non multum me tribuere fateor, quum, ut alii Parmenide addito seriem illam supplere voluerunt, ita Antisthenes Diogene Apolloniata inter Anaximenem et Anaxagoram interposito idem sibi effecisse videri posset, idque eo maiore aliqua veritatis specie, quum tanta esset inter Anaximenis et Diogenis dogmata similitudo, ut ei, qui accuratius utriusque doctrinam perscrutari et penitus investigare negligeret, in Anaximenis tantum placitis uberius exponendis elaborasse posset videri Diogenes. Et si quis dicat, ex hoc eorum consensu magnum peti posse argumentum, quo Diogenem Anaximenis disciplina usum esse demonstretur: litteris ille philosophiam suam consignaverat, unde Diogenes, quae utrique communia essent, haurire potuit omnia. Qua de causa hoc quoque Antisthenis testimonium ita comparatum esse apparet, ut eo nihil certi de Diogenis aetate effici videatur.

philosophiam ipsam detrectare conabantur. p. 7. a. οὐ γὰρ δὲ τοὺς τοσαύτης ἀκούοντας διαφορὰς νομίζειν ἐναντιολογίας εἶναι ταύτας τῶν φιλοσοφησάντων, ὅπερ τινὲς ταῖς ἱστορικαῖς μόναις ἀναγραφαῖς ἐντυγχάνοντες, καὶ μηδὲν τῶν λεγομένων συνιέντες ὀνειδίζειν ἐπιχειροῦσι, καίτοι μυρίαὶς σχίσμασιν αὐτοὶ κατεσχισμένοι, οὐ περὶ τὰς φυσικὰς ἀρχὰς, τούτων γὰρ οὐδὲ ὄναρ ἐπαΐουσιν, ἀλλὰ περὶ τὴν καθάρειαν τῆς θείας ὑπεροχῆς cet.

Cap. 10. Attamen ut altera illa ratio quam maxime temporum ordini repugnat, neque ullo modo defendi potest; ita haec contra eam sibi vindicat laudem, quod nihil in ea sit, cur ita evenire res non potuerit. Atque hic ante omnia refutanda est sententia eorum, qui Anaximenem fuisse Diogenis magistrum temporum ordini contrarium esse dicant: *Ritterum* ¹⁾ dico et *Carum* ²⁾. Nam cum Anaximenes, quod quidem inter diversa, quae de eius aetate memoriae prodita sunt, verisimillimum est, teste *Pseudorigine* ³⁾ floreret Ol. 58, 1 i. e. 548 a. Chr. n.; moreretur autem ex *Apollodori*, viri gravissimi, computatione (apud *Diog. Laërt.* II, 3) περὶ τὴν Σαρδέων ἄλωσιν i. e. circa annum 502 a. Chr. n. ⁴⁾: equidem non video, quid obstet, quo minus Anaximenem audiret Diogenes. Diogenem anno 469 vixisse, supra demonstratum est. Iam ponamus, eum triginta annos natum fuisse, quum Anaximenes moreretur; eo tempore, quo lapis ille de coelo ad Aegos flumen decideret, sexagenarius fere erat. Et quid est, quod eum tum demum, seu paullo provectione etiam aetate librum suum edidisse vetet statuere? Nam quemque mihi concessurum esse arbitror, errare *Suidam* ⁵⁾ et qui eum sequuntur, ad Sar-

1) Gesch. d. Jon. Phil. p. 40. Er wird ein Schüler des Anaximenes genannt, womit aber eine andere Angabe, die ihn zum Zeitgenossen des Anaxagoras macht, nicht recht stimmen will.

2) Ideen z. G. d. Phil. Leipz. 1809. p. 479. Diogenes kann nicht, wie sein gleichnamiger Lebensbeschreiber will, als ein Schüler des Anaximenes angesehen werden, da er nach dem Anaxagoras lebte. Auch sagt Simplicius, dass Diogenes fast der Jüngste unter allen denen gewesen sey, welche unter den Griechen vorzugsweise Physike genannt wurden. So lässt sich auch nicht sagen, dass er die Schule des Anaximenes nach dessen Tode fortgesetzt habe. His addendus est *Meiner's* Gesch. d. Wiss. Bd. I. p. 140.

3) Philosophum c. 7. Ἀναξιμένης ἤκμασε περὶ ἔτος πρῶτον τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος.

4) Quod ibid. Diog. L. de natali anno Anaximenis habet, corruptum videtur.

5) *Suid.* s. v. Anaximen. γέγονεν ἐν τῇ νεῇ Ὀλυμπιάδι ἐν τῇ Σαρδέων ἄλώσει, ὅτε Κῦρος ὁ Πέρσης Κροῖσον καθεῖλεν. Ceterum „verba haec Suidae portentosa ex mage portentosis Laërtii verbis deducta esse“ censet *Scaliger*.

des a Cyro expugnatas hunc locum referentes: quo posito omnia turbantur; quum contra, si ad Sardes a Graecis captas flammisque devastatas pertinere statuas, pleraque omnia, quae de Anaximenis aetate tradita sunt, clara sint.

Cap. 11. Tum vero si in animum revocemus rationem, qua illis quidem temporibus philosophorum doctrinae pervulgatae fuerint; inde etiam fieri potuisse intelligimus, ut Diogenes Anaximenem audiret, quamvis longinquo spatio utriusque patria distaret. Nota enim res est, multa antiquiores philosophos fecisse itinera, quae equidem non tam suscepta putaverim eo consilio, ut nova addiscerent doctrinamque a se inventam augerent atque emendarent; sunt enim plerique *ὑπερήφανοι* propriisque gloriari solent commentis: sed ut docendo inventisque pervulgandis gloriam sibi pararent et auctoritatem. In his vero itineribus sicubi claram urbem attingerent, domus hospitum ipsis patebant, ad quos diverterent, ibique aut libros suos secum apportatos amicorum coetui praelegebant, aut, si nondum litteris doctrinam mandaverant, sermonibus eam exponebant. Cuius rei lepidissimum exemplum est in Platonis Parmenide. Haec sola pervulgandae doctrinae ratio consentanea est istis et temporibus et philosophis. Quamvis autem de Anaximenis itineribus, quantum equidem scio, nihil habeamus compertum; inde tamen non sequitur, hunc morem ab eo fuisse omissum: nam de omni eius vita memoriae proditum est nihil. Diogenem autem itinera suscepisse novimus; Athenas certe venit, narrante *Diogene Laërtio* IX, 57. Quae quum ita sint et si praeterea cogitemus florentem tum tempore Ionum et Cretensium mercaturam et navigationem: nemo, opinor, negabit, accidere potuisse, ut aut Diogenes Anaximeni, aut hic Diogeni alicubi occurreret, ubi Diogenes illum audiret. — *Augustini* denique ratio ab iis inventa videtur, qui, quum Anaxagoram Anaximenis auditorem fuisse narratum viderent, Diogenem vero huius aequalem, eundemque a nonnullis Anaximenis discipulum dictum, utramque sententiam coniungere voluerunt. Nullius eam momenti esse, per se patet.

Cap. 12. Quibus ita expositis quum e veterum quidem de Diogene testimoniis utrum maior ille aetate fuerit Anaxagora an minor, non tam clare effici possit, ut omnis dubitatio sublata sit: quanquam Antisthenis ratio aliquanto plus probabilitatis habere videbatur: reliquum est, ut in utriusque philosophiam accuratius inquiratur, ut appareat, an in alterutra reperiatur aliquid, quo altera illam sive priorem sive posteriorem habere cogamur. Talibus autem maxime argumentis, quae ex comparata utriusque inter se doctrina petita sunt, Schleiermacherus Diogeni locum ante Anaxagoram vindicare conatus est, idque magna cum probabilitatis specie. Nam quod primo ad Diogenem attinet, multis rationibus eum Anaxagoram haud cognitum habuisse probat, quod tamen vix accidere potuisset, si tum demum fuisset, quum Anaxagoras iam floruisset. Deinde autem, quod summum est, quum Anaxagoras mentem a quavis corporea concretione separatam statueret, Diogenes vero aëri iniunctam et quasi innatam censeret; id quidem qui evenire potuisset intelligi non posse arbitratur, nisi prius Diogenis illa ratio exstitisset, Anaxagoraeque ad suam inveniendam quasi viam praemuniisset. Sed audiamus ipsum (p. 93): In der früheren Reihe der Jonischen Philosophen Thales, Anaximandros, Anaximenes, hatte der Geist sich selbst als Gegenstand der Speculation noch gar nicht gefunden, die Erklärung des intellectuellen wurde vernachlässigt, oder ganz mythisch behandelt. Was ist nun wahrscheinlicher, dass der Geist sich zuerst fand in jener strengen Form des Gegensatzes, den Anaxagoras aufstellt, oder in jener untergeordneten, der erscheinenden Einheit mit der Materie, wie wir bei Diogenes finden? Ist nicht von Diogenes zu Anaxagoras ein Fortschritt, umgekehrt ein Rückschritt? Tritt uns nicht Anaxagoras, wenn wir ihn unmittelbar an Anaximenes knüpfen, ganz unhistorisch, wie ein *deus ex machina* entgegen, als habe er den Geist, und noch dazu ganz fertig und rein gewaschen von aller Materie, gleichsam erfunden? — In his Schleiermacherus, ut nonnulli etiam veteres, Anaxagoram continuo Anaximeni successisse

statuere videtur. Quo posito nemo sane erit, quin mirum videri concedat, quod ab exigua ista mentis cognitione, quae in Anaximene cernitur, ad summum statim huius rei Anaxagoras escenderit fastigium. Hoc enim per se clarum est, neminem de mente a corporea natura separanda cogitare potuisse, donec eius virtutes et facultates multo maiores et praestantiores esse, sentiretur, quam quae inertî corporeae naturae mole contineri possent. Quod vero ut sentiri posset, in diligentiorum iam contemplationem mens vocata multorumque variis studiis et lucubrationibus accuratius eius vis et natura perspecta fuerit necesse erat. Invenire enim mentem eandemque a materia avellere, non unius hominis erat; sed inventam et perspectam ab uno homine materiae vinculis liberatam esse, id quidem naturae consentaneum.

Cap. 13. Ex his igitur quum negari nequeat, a prioribus istis physiologis, Thalete, Anaximandro, Anaximene, rem nondum eo adductam fuisse, ut Anaxagoras nobilissimum illud dogma de mente excogitare iam tum potuisset; non tamen praetermittendum est, alios etiam multos et gravissimos philosophos inter Anaximenem et Anaxagoram fuisse, *Heraclitum Ephesium, Xenophanem Colophonium, Parmenidem, Leucippum, Empedoclem*, alios. Itaque quaestio oritur, annon horum acumine mentis cognitio iam eo usque aucta fuerit, ut Anaxagoras eorum inventis nisus vel certe adiutus in suam doctrinam videri posset adductus esse, etiamsi Diogenis philosophia ei non fuerit nota. Quare operae pretium esse videtur, priorum philosophorum de mente, sive quo alio nomine animae vim et naturam appellaverint, sententias breviter percensere. Quum vero omnis animi vis duplici aliquo negotio contineatur, altero, ut se ipsum moveat animus propria vi ac vivat, ceterisque, quae moventur, causa et effector sit movendi vivendique; alterum autem in cogitando, cognoscendo, intelligendo, sentiendo, ratiocinando, recordando positum sit; utramque harum partium veteribus iam ante Anaxagoram philosophis satis intellectam fuisse appa-

rebit. *Thales* enim *Milesius* quum animatum et daemonebus plenum mundum esse diceret, profecto nihil aliud sibi voluit, quam ut demonstraret, per totam rerum naturam vim aliquam moventem permeare, qua omnes res aut oriantur aut intereant: ut clarissime iam *Aristoteles* hanc rem exponit (de Anima 1, 2, 8.). Eodem modo *Anaximandrum* ἀπειρον illud, quod rerum principium habuit, nunquam motu vacare, statuisse constat, ut, quum idem deum appellet, vix dubitari possit, quin in hac eadem vi movente divinam naturam collocatam putaverit. *Anaximenes* autem quum animos divino numini cognatos diceret, eosque aëreos, aërem vi divina i. e. movente praeditum posuisse intelligitur. Sequitur *Heraclitus Ephesius*, quem ignem, e quo mundum conderet, aeterno motu agitatum existimasse, notissimum est. Quis enim est, qui rapidissimum illud flumen, in quod bis ex eius sententia descendere nequeas, vel viam illam sursum deorsum ignoret? Sed idem etiam fusius de animi vi rationali egisse videtur. Nam purissimum ignem, qui quidem ἐν τῷ περιέχοντι sit, rationalem, τὸ φρενηρὲς, appellabat, variamque animorum praestantiam e varia huius cum terrena et humida natura coniunctione derivabat. *Xenophanes* autem, qui etiam ante *Heraclitum* fuit, τὸ ὄν, quod posuit, divinum esse statuit, omnia penetrans et vi sua continens, maximum, validissimum, tota sua natura cogitans, audiens, sentiens; itemque deinde *Parmenides* cogitantem id appellabat naturam, aliaque ei tribuebat multa, quae a corporearum et concretarum rerum natura abhorrent. Denique *Empedocles*, *Anaxagorae* aequalis, — mitto enim *Leucippum*, quoniam non satis constat, quid ipsi, quidve soli *Democrito*tribuendum sit ex iis, quae atomorum defensores docuisse traduntur — *Empedocles* autem, etiamsi ipsius philosophia in *Anaxagorae* doctrina conformanda vim non habuerit, luculentissimo tamen exemplo suo, diligenter iam tum philosophos in explicandis animi viribus et facultatibus occupatos fuisse, ostendit. Ex his vero disputatis sponte sequi arbitror, coniunctis illorum laboribus summas et tanquam cardinales tam animalis quam rationalis naturae

vires satis iam cognitae et intellectae fuisse omnes, licet necessario quodam vinculo materiae viderentur annexae. Inventa enim erat natura subtilissima omnium ac praestantissima, vicens, omnia penetrans, omnia movens, validissima, cogitans, audiens, sentiens.

Cap. 14. Re vero eo progressa, ab altera parte id solum restabat, ut demonstrarent philosophi, quomodo in singulis etiam rebus egregia et excellens mentis virtus et efficacia appareret; ab altera autem parte nonnisi parvo momento opus erat, ut intelligeretur, tantam tamque late patentem vim longe praestantiorum esse, quam quae torpente et mortua quasi materiae mole contineri posset. Ex his autem duobus locis quod ad primum attinet, Diogenem Apolloniaten in eo uberius persequendo videmus occupatum; alterum contra Anaxagoras sibi vindicavit. Nam quum Anaxagoras in philosophando aperte ab homoeomeriis exiret, quod summum et primarium eius doctrinae fuit; hac ipsa re necessario adductus est, ut mentem a corporea natura sevocaret. Quodsi enim mentem, ut ceteri ante eum philosophi omnes, e materia sua i. e. homoeomeriarum complexu condere voluisset, ne subtilissimam quidem, de quo omnes tum consentiebant, eam appellare potuisset, quum, si modo ex homoeomeriis, ex omnibus tam crassissimis quam subtilissimis rebus composita fuisset, siquidem ex eius sententia *πάν ἐν παντί*; neque ea omnibus potiri potuisset rebus, si ex omnibus ipsa constitisset, quum eadem res ipsae in semet ipsas imperium exercere nequeant ¹⁾. — Hac autem ratione

1) Re vera Anaxagoram hac ratione ad suam de mente sententiam pervenisse, liquidissime apparet ex argumentis, quibus mentem per se existere demonstrare conatur fr. 8, qui locus ita mihi iungendus et explicandus videtur: *εἰ μὴ γὰρ ἐφ' ἑωυτοῦ ἦν, ἀλλὰ τεφ' ἐμέμικτο ἄλλῳ, μετεῖχεν ἂν ἀπάντων χρημάτων, εἰ ἐμέμικτό τεφ'.* — *ἐν παντί γὰρ παντὸς μοῖρα ἔνεστιν, ὥσπερ ἐν τοῖς πρόσθεν μοι λέλεκται.* — *καὶ ἀνεκώλυεν (ἂν?) αὐτὸν τὰ συμμεμιγμένα, ὥστε μηδενὸς χρήματος κρατεῖν ὁμοίως, ὡς καὶ μόνον ἔόντα ἐφ' ἑωυτοῦ.* "Ἐστι γὰρ λεπτότατον cet. h. e. nisi enim mens per se sola esset, sed mixta alicui rei omnium rerum particeps esset, si vel uni alicui mixta esset: — in quavis enim re cuiusvis inest pars, ut supra demonstratum est: — et impedirent eum admixta, quomi-

probabiliter demonstrasse mihi videor, quomodo Anaxagorae melior ista ac verior mentis cognitio exsistere potuerit, etiamsi Diogenis placita ignoraverit, neque ea argumenta, quibus Schleiermacherus utitur, ullo modo nos impedire, quominus, si quae aliae causae sint, quae id suadeant, Diogenem post Anaxagoram doctrinam suam divulgasse arbitremur.

Cap. 15. Sed nequaquam his omnibus negaverim, potuisse fieri, ut prior Anaxagora placita sua Diogenes divulgaverit, quibus illum impulerit ad mentis naturam accuratius indagandam. Quanquam etiam hoc non sine difficultate est. Quodsi enim Anaxagoras Diogenis philosophiam cognitam habebat, mirum profecto videri debet, adeo nullum ei fructum ex ea contigisse, ut, qua in re mente uteretur, ipse nesciret, eoque magis mirum, quum Diogenes iam demonstraverit, praeclarum in rerum natura ordinem et modum, egregiam rerum dispositionem, ordinatas temporum vicissitudines, reliqua omnia e mentis vi pendere ab eaque gubernari quam fieri possit pulcherrime. Haec autem Anaxagoras neglexisse videtur omnia. Vid. *Schaubach*. p. 105. Deinde, ut alia praeteream, hoc imprimis Anaxagorae, si Diogenis in condenda doctrina sua rationem habebat, agendum erat, ut, quod ille tanto studio probare tentabat, quodque suae doctrinae quam maxime erat adversum, omnia esse ex uno eodemque initio exorta, argumentis id refellere institueret. Quorum omnium ne minimum quidem vestigium in Anaxagoraprehenditur. — At quod ad primam difficultatem attinet, cur Anaxagoras aliam viam ingressus fuerit ac Diogenes, multae rationes animo possunt cogitari, ita quidem, ut, quum primus mentem a ceteris omnibus rebus segregasset, ipse non satis perspiceret, quomodo nihilominus in rebus ipsis cum materia coniuncta esset; aut maior fortasse et praestantior pura mentis natura ipsi vi-

nus ulla re aequè bene potiretur, ac nunc, quum sola sit per se. Est enim ea subtilissima cet.

deretur, quam ut corporearum rerum contagione contaminare eam auderet. Quibus aliae etiam causae addi possent, si coniecturas sequi vellem. Neque alterum, quod posui, argumentum ab omni controversia tutum est. Non enim absurdum esse videtur, statuere, Anaxagoram, suis inventis paullo inflatiorem, aliorum curam agere noluisse: quod e fragmentorum ratione et nexu mihi quidem elucere videtur.

Cap. 16. Diogeni contra Anaxagoram fuisse ignotum, multo certius potest demonstrari. Quodsi enim Anaxagorae placita eum novisse ponamus, sane mirationem facit, ne levissimam quidem huius rei significationem neque in fragmentis neque in iis, quae praeterea de eius doctrina relata sunt, reperiri: id, quod iam Schleiermacherus ostendit in singulis locis, quem repetere nolo. Diogenes aut *νόησιν* ab aëre segregare debebat, aut pugnare contra Anaxagoram: quod quidem si fecisset, profecto non tacuisset Simplicius. Tum fr. II Diogenes, ubi omnia ex uno eodemque principio immutata sint, necesse esse, argumentis demonstrare conatur, etiamsi nomine non appellaret, re tamen nobilissimae illius Anaxagorae doctrinae rationem habere debebat, quae suae prorsus contraria erat et opposita. Quodsi autem hanc impugnare volebat, profecto ei argumenta, quibus suam sententiam probaret, eligenda erant talia, quibus simul Anaxagorae placita plane excluderentur ac falsa apparerent. Iam quum Diogenes id, quod sibi placeret, cuncta ex eodem facta esse, inde demonstraret, quoniam, si aliter statueretur, omnino fieri posset nihil: hoc plane in Anaxagoram non quadrare, quivis videt, quandoquidem ex huius quidem sententia omnes res simpliciores omnino non fiunt, sed ab aeterno tempore exstant factae, eaeque omnes in omnibus, ut facile inde explicari possit, qui eveniat, ut omnia ex omnibus oriantur.

Cap. 17. Postremo ex omnibus, quae de Diogenis aetate disputata sunt, recte colligi posse videntur haec: *Erat aequalis Diogenes Anaxagorae*, si in universum

spectes tempus, quo uterque vixerit. *Neque tamen Diogenes cognitam habuit Anaxagorae doctrinam*, ita ut aut ante Anaxagoram vel eodem tempore, quo ille, philosophiam suam excogitaret libroque perscriberet, aut certe non multo post, priusquam Anaxagorae doctrina libris innotescere famamque assequi coepisset. *Utrum autem Anaxagoras Diogenis doctrina in sua sive invenienda sive exornanda adiutus fuerit philosophia, nec ne, id ad liquidum perducere nequit*, quum, ut supra demonstratum est, solis etiam aliorum inventis usus in suam ille sententiam pervenire potuerit. Ac mihi quidem, ut aperte dicam, quod sentio, neutrum novisse alterum probabile videtur, propterea quod ne unum quidem reperitur vestigium, quo alterum ex altero pependisse certum sit. Neque Anaxagorae fama priusquam opus suum de rerum natura edidisset — quod quidem pro vectiore aetate fecit —, condemnatus deinde et Athenis pulsus esset, adeo pervulgata fuisse videtur, ut in reliquam penetrasset Graeciam et insulas, ubi Diogenes tum fortasse degebat.

Cap. 18. Iam nihil restat, quam ut unum illud, quod de Diogenis vita ad nos pervenit, addatur. Athenis fuisse fertur Diogenes Apolloniates, ibique propter magnam invidiam in vitae discrimen adductus esse, auctore *Demetrio Phalereo* ¹⁾. Quam quidem invidiam inde ortam esse suspicor, quod philosophia sua publicas religiones violare videbatur; qua eadem de causa Anaxagorae paullo post, ut videtur, vitae periculum imminuisse constat ²⁾. Ex iis autem, quae supra effecta sunt, aut ante Anaxagoram Athe-

1) Apud *Diog. L. IX, 57*. τοῦτον φησὶν ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ διὰ μέγαν φθόνον μικροῦ κινδυνεῦσαι Ἀθηναίους. Quae *Ritterus* contra haec monet (*Ion. Phil. p. 41*), nullius momenti sunt: Er soll zu Athen gelebt haben, und daselbst wegen grosses Neides nicht wenig Gefahr ausgestanden haben. Diese Nachricht ist nicht ohne Verdacht gegen ihre Wahrheit, sowohl wegen des Stillschweigens aller übrigen Schriftsteller, als auch wegen der leicht möglichen Verwechslung mit dem *Diagoras* dem Gottesleugner, auf dessen Kopf die Athener den Preis eines Talents gesetzt hatten. Attamen *Diogenem* Athenis fuisse, ipse paullo inferius *p. 42* concedit.

2) Cf. *Schaubach Anax. p. 38 s. p. 44. 49.*

nis morabatur Diogenes, aut librum suum iam ediderat, quum Athenas veniret.

Cap. 19. Confecta, quantum fieri potuit, de aetate Diogenis disputatione, superest alia quaestio, eaque non minoribus difficultatibus obstricta, *de libris Diogenis*, quae iam tractanda videtur. Nihil enim, opinor, morabimur errorem eorum, qui primum Anaxagoram litteris consignasse doctrinam suam statuerent¹⁾: unde Diogenem aut nihil scripsisse aut post Anaxagoram libros suos edidisse sequeretur. Nam horum in aprico error est, quippe Anaxagoram cum Anaximandro commutantium. Sed talia re ipsa refutantur ac mittenda sunt. Maioris vero momenti quaestio est haec: utrum unum tantum Diogenes scripserit librum, an plures; qua de re iam inter veteres ambigitur. *Diogenes* enim *Laërtius* unum tantum Apolloniatae scriptum fuisse, censere videtur, siquidem huius libri principium utroque loco, quo affert²⁾, ita inducit: ἀρχὴ δὲ αὐτῷ τοῦ συγγράμματος ἦδε etc., quae loquendi ratio aperte ad unum librum, quem significet, spectat. Aliter prorsus statuit *Simplicius* (ad Aristot. physic. p. 32, b.) qui tria fere Diogenis olim scripta fuisse contendit. Ἐπειδὴ δὲ, inquit, ἡ μὲν τῶν πλειόνων ἱστορία Διογένην τὸν Ἀπολλωνιάτην ὁμοίως Ἀναξιμένην τὸν αἶρα τίθεσθαι τὸ πρῶτον στοιχεῖόν φησι, Νικόλαος δὲ ἐν τῇ περὶ θεῶν πραγματείᾳ τοῦτον ἱστορεῖ τὸ μεταξὺ πυρὸς καὶ αἶρος τὴν ἀρχὴν ἀποφύνασθαι καὶ τῷ Νικολάῳ συνηκολούθησεν ὁ φιλομαθέστατος τῶν φιλοσόφων Πορφύριος· ἰστέον, ὡς γέγραπται πλείονα τῷ Διογένει τούτῳ συγγράμματα, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ φύσεως ἐμνήσθη, καὶ πρὸς φυσιολόγους ἀντειρηκέναι λέγων, οὓς καλεῖ καὶ αὐτὸς σοφιστὰς, καὶ μετεωρολογίας³⁾ γεγραφέναι, ἐν ᾗ καὶ λέγει περὶ τῆς ἀρχῆς εἰρηκέναι καὶ

1) Clemens Alex. Strom. p. 416. D. ed. Paris. 1641. οἱ δὲ Ἀναξαγόραν, Ἠγησιβούλου, Κλαζομένιον, πρῶτον διὰ γραφῆς ἐκδοῦναι βιβλίον ἱστοροῦσιν. cf. Schaub. Anax. p. 62. Schleierm. Anaximand. p. 124.

2) VI, 81. IX, 57.

3) Corrige aut μετεωρολογίαν, quod Schleiermach. proposuit pag. 95. not. 1, aut, quod magis placet, περὶ μετεωρολογίας.

μέντοι καὶ περὶ ἀνθρώπου φύσεως. Ac primo quidem patet, Simplicium haec, quae commemorat, Diogenis scripta, praeter librum περὶ φύσεως, ipsum non vidisse: sed plures olim eius libros exstitisse, unde *Nicolaus Damascenus et Porphyrius*, medium quiddam inter aërem et ignem a Diogene principium esse habitum rati, haec hauserint, colligit tantum ex eorum in libro περὶ φύσεως mentione facta. Nam hunc quidem ad se pervenisse et ipse testatur claris verbis ¹⁾, testanturque quae larga deinceps ex eo libro profert fragmenta. Hic igitur quin a Diogene profectus sit, dubium non est. Reliquos vero, qui eo loco memorantur, libros olim exstitisse, dubitari potest, an recte Simplicius iudicaverit: id, quod a *Schleiermachers* factum est, quem *Ritterus* etiam sequitur.

Cap. 20. Quare paullo accuratius Simplicii locum examinemus opus est. Primum igitur quod Simplicius Diogenem de se memorasse narrat: καὶ πρὸς φυσιολόγους ἀντειρηκέναι λέγων, οὓς καλεῖ καὶ αὐτὸς σοφιστὰς; nemini equidem Schleiermacherum non persuasisse arbitror, peculiarem id quidem librum non significare. Neque hoc verbis inest, quae ipsius Diogenis esse videntur, quum ἀντειρηκέναι πρὸς φυσιολόγους hanc tantum habeat vim, eum contra physiologorum opiniones pugnasse, eo puto consilio, ut, quae sibi placerent, contra illos defenderet argumentisque stabiliret. Quod commode in libro περὶ φύσεως fieri potuit. Nam tum temporis ars dialectica nondum adeo exculta erat, ut hanc physiologorum refutationem meris dialecticis rationibus instituere, cuiquam in mentem venire posset: quod *Schleiermacherus* iam monuit p. 95. Quamobrem tollendus videtur liber contra physiologos e Diogenis scriptorum numero. — Sequuntur haec: καὶ μετεωρολογίας γεγραφέναι, ἐν ᾗ καὶ λέγει περὶ τῆς ἀρχῆς εἰρηκέναι καὶ μέντοι καὶ περὶ ἀνθρώπου φύσεως. Diogenem igitur Sim-

1) Ad Arist. phys. p. 32. b. ἐν δέ γε τῷ περὶ φύσεως, ὃ τῶν αὐτοῦ μόνον εἰς ἐμὲ ἦλθε etc. p. 6. a. καὶ τὸ εἰς ἐμὲ ἦλθε ὃν αὐτοῦ σύγγραμμα, περὶ φύσεως ἐπιγεγραμμένον etc.

plicius commemorasse ait, se de meteoris scripsisse, in quo libro et de rerum principio egisse et vero etiam de hominis natura ¹⁾. Haec si accuratius consideremus, falsa esse res ipsa indicat. Nam si ea, quae ad meteorologiam pertinent, peculiari libro tractabat Diogenes atque insuper in eodem de rerum principio agebat et de hominis natura: quid, quaeso, libro *περὶ φύσεως* relictum erat? Nonne acta, ut dicunt, ei agenda erant, et plane eadem in altero libro iterum exponenda, quae in altero iam exposuerat? Accedit, quod vix aliquis ante Aristotelis tempora peculiari libro meteorologiam tractaverit, quum in manca, quae tum erat, rerum observatione arctius haec omnia cum reliqua philosophorum doctrina cohaererent, quam ut ab hac separata commode explicari possent ²⁾. Porro tum *Galen*i tum ipsius *Simplicii* ³⁾ testimonio certum est, Diogenem in ipso *περὶ φύσεως* libro copiose de hominis natura egisse, atque ea, quae ex hac eius operis parte servata sunt, dilucide ostendunt, non multa, quae illis temporibus his addi potuissent, fuisse reliqua. Ex his omnibus perspicitur, Simplicium in errore versari, quum plura olim Diogenis scripta fuisse ex hoc loco colligat. Diogenes autem hoc eodem loco, quem Simplicius excitat, gloriatus fuisse videtur, quot quantasque res in opere suo tractaverit, et inprimis multum sibi laudis tribuisse, quod de hominis natura accuratius egisset: quam quidem rem primus in medium produxisse videtur: sive hic locus uno tenore in fine libri collocatus erat, quod Schleier-

1) Ne quis duos hoc loco libros dici opinetur, alterum meteorologiam, alterum de hominis natura, quum mirum videri possit, tam diversas res Diogenem in eodem libro exposuisse: ipse Simplicius particulis *καὶ μέντοι καὶ ἰ. e. et vero hoc etiam*, significare videtur, rem sese dicere miram et quam non exspectaveris. Cf. *Simpl.* ad *Phys.* p. 33. b. p. 35. b. *Plat.* *Apolog. Socr.* p. 17. d. *Steph.* (p. 90. Bek.) *Theag.* p. 127. b. (p. 273. Bek.) *Heraclit.* fr. 8. ap. *Schleierm.*

2) Non vercor, ne quis ipsius Aristotelis verbis abutatur, ut ante Aristotelem libros de meteoris fuisse ostendat *Meteor.* I, 1. *λοιπὸν δ' ἐστὶ μέρος ταύτης τῆς μεθόδου ἐπὶ θεωρητέον, ὃ πάντες οἱ πρότεροι μετεωρολογίαν ἐκάλουν*. Nomen enim et rem ipsam antiquioribus etiam physiologis notam fuisse, nemo negabit; sed hoc inde non sequitur, has res ut separatam physices partem fuisse tractatas.

3) *Galen.* II. in *Epid. Hippocr.* tom. V. p. 473. — *Simplic.* p. 33. a.

machero placet, sive diversi loci, in quibus Diogenes ea, quae exposuisset, commemoraverit, a Simplicio in unum coniuncti sunt, qualis etiam nunc in fr. IV legitur: ὡς δὲ—*δήλωται ἐν τῇδε τῇ συγγραφῇ ἐμφανέως.*

Cap. 21. Effectum igitur hoc, unum fuisse Diogenis librum, cuius quidem notitia ad nos pervenit, *περὶ φύσεως*; atque ex hoc fonte omnia, quae supersunt, et fragmenta et ea, quae Diogenis placita ab aliis traduntur, olim fluxisse, censendum est. Quo in libro teste Simplicio¹⁾ hoc potissimum agebat, ut ostenderet, multum in principio suo i. e. aëre esse *νοήσεως*; quod idem fragmenta etiam docent ex initio libri servata. Attamen quum Simplicius in legendo Diogenis opere non ultra primam eius partem progressus esse videatur, quippe qui ubique proferat ea, quae e primo libro hausta esse ex ipso constat, neque usquam praeter haec alia: iudicium eius de hac tantum libri parte valere, clarum est. Hoc autem confirmatur eo, quod e *Galeno* Diogenem in secundo *περὶ φύσεως* libro novimus de generatione hominis egisse²⁾. Ex his autem vestigiis Diogenes primo libro copiosius de ἀρχῇ vique ista rationali, quam ei insitam statuebat, exposuisse; in reliqua vero operis parte singulorum rerum ex aëre origines declarasse videtur.

Cap. 22. Ceterum Diogenis liber iam apud veteres satis rarus fuisse videtur, quum in paucis tantum eius fragmenta exstent. Iam *Galenus* (l. l.) sibi hunc librum non occurrisset affirmat. Novissimus, quem ipsum Diogenis librum manibus tractasse constat, est Simplicius, cuius curiosae diligentiae fragmenta, quae ad nos pervenerunt, duobus exceptis, debemus omnia, eaque satis accurate transcripta, ut solet eximius hic vir in talibus versari. Praeter fragmenta, quae Simplicius habet, servatum est libri initium a *Diogene Laërtio*, uti supra iam commemoratum

1) p. 32. b. ἐν δὲ γε τῷ περὶ φύσεως, ὃ τῶν αὐτοῦ μόνον εἰς ἐμὲ ἦλθε, προτίθεται μὲν διὰ πολλῶν δεῖξαι, ὅτι ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ τεθείσῃ ἀρχῇ ἐστὶ νόησις πολλή.

2) l. supr. cit.

est, quem tamen nemo, opinor, ipsum Diogenis librum inspexisse credet. Unde vero acceperit, incertum. Sed probabiliter hoc dici posse videtur. Quum Diogenes Laërtius hoc fragmentum, de quo agimus, in isto Diogenum recensu Apolloniatae Diogenis nomini adiecisset, persuasum equidem habeo, eum ex *Demetrio Magnete* id descripsisse. Demetrius enim Magnes, qui Ciceronis fuit temporibus, librum conscripserat *περὶ ὁμωνύμων ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων*¹⁾, in quo ita versatus esse videtur, ut primo eiusdem nominis scriptores et poëtas diligenter enumeraret, quod ex ipsa libri inscriptione colligi potest; tum singulorum vitas breviter exponeret²⁾; eorum denique recenseret libros, quaereretque, an genuini essent nec ne³⁾. Qua in re ut accurate libros significaret, quos diceret, eorum primum initium apposuisse videtur; quod quum ex communi talium scriptorum more tum vero etiam e certo quodam huius rei patet exemplo, quod servavit Diog. Laërt. VIII, 85. de Philolao: *Τοῦτον φησὶν Δημήτριος ἐν ὁμωνύμοις πρῶτον ἐκδοῦναι τῶν Πυθαγορικῶν περὶ φύσεως, ὧν ἡ ἀρχὴ ἦδε· Φύσις δὲ ἐν τῷ κόσμῳ ἀρμόχθη ἐξ ἀπείρων τε καὶ περαινόντων, καὶ ὅλος κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα.* Ad hunc Demetrii librum quum passim Diogenes Laërtius in componendis istis cognominum catalogis nominatim provocet⁴⁾, aliisque etiam plurimis locis Demetrii auctoritatem sequatur: mihi quidem dubium non est, quin multi ὁμωνύμων scriptorum apud eum indices, etiam ubi non dissertis verbis Demetrium lau-

1) Hanc fuisse huius libri inscriptionem, patet e Diog. Laërt. I, 112. 5, 75. Plerumque tamen breviter: *Δημήτριος ἐν τοῖς ὁμωνύμοις* s. *ἐν ὁμωνύμοις*.

2) Cf. Diog. Laërt. II, 52. 56. VI, 84. 88. X, 13. I, 38. 79. 114. V, 3, 75. 89. VI, 79. VII, 31. 169. 185. IX, 15. 27. 35. 36.

3) Cf. Diog. Laërt. II, 57. de Xenophonte: *Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων πολιτείαν, ἣν φησὶν οὐκ εἶναι Ξενοφῶντος ὁ Μάγνης Δημήτριος.* I, 112. de Epimenid. *ἀλλὰ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς π. ὁμ. π. τε καὶ σ. διελέγγειν πειρᾶται τὴν ἐπιστολὴν ὡς νεαρὰν καὶ μὴ τῇ κρητικῇ φωνῇ γεγραμμένην, Ἀτθίδι δὲ, καὶ ταύτῃ νέᾳ.* VIII, 84. de Hippaso: *φησὶ δ' αὐτὸν Δημήτριος ἐν ὁμωνύμοις μηδὲν καταλιπεῖν σύγγραμμα.*

4) I, 38 in Thalete, primo igitur, quem affert. I, 79.

det, ex hoc fonte derivati sint ¹⁾: quae quidem coniectura eo loco, de quo agimus, probabilior fit, quum paucis verbis ante Demetrium auctorem citet, ut vix dubitari liceat, quin hoc quoque loco ei scribenti huius opus evolutum ob oculos fuerit positum. Atque hoc modo probabiliter saltem effectum esse arbitror, primum hoc Diogenis Apolloniatae fragmentum a Diogene Laërtio haustum esse e Demetrii Magnetis libro *περὶ ὁμωνύμων*. Sed si porro quae- ras, unde hunc ipsum sumsisse credamus: aut ipsum Diogenis librum adiit, aut, quod magis consentaneum videtur, totum Demetrii opus ex istis *πίναξι*, quales a multis grammaticis confectas esse novimus, fuit excerptum: quam sententiam iam *Ionsio* probatam esse video (d. hist. philos. script. II, 5, 2 ss., ubi diligentissime de celeberrima *Callimachi* Tabula scriptorum exponit). Quae si recte disputata sunt, primus huius fragmenti fons in Alexandrina illa bibliotheca erit quaerendus. Sed quidquid statueris, utrum ab ipso Demetrio ex ipso Diogenis Apolloniatae libro descriptum fuerit, an per seriem aliquam scriptorum ad Demetrium, hinc vero ad Diogenem pervenerit Laërtium: hoc certum est, esse genuinum, et si a Ionicae dialecti formis, quae a superioribus pessumdatae esse videntur, discesseris, integrum.

Cap. 23. Quod restat fragmentum maximum, locum de venis continens, apud *Aristotelem* invenitur (histor. Animal. 3, 2, 4 ss. ed. *Schneid.*), qui qua cura et diligentia e Diogenis libro in suum transtulerit, definire difficillimum est. Solet enim Aristoteles non accuratissima cura versari in eorum scriptorum, quorum sententias affert, oratione servanda, sed rem magis spectare, quam verba. Duplici autem maxime ratione aliorum orationem mutasse videtur.

1) Eo tamen temperamento, ut, si quid ab aliis observatum videret, quod ille omiserat, id inde suppleret. Nam fieri non potuit, quin multa, quae Diogeni Laërtio ad rem facere viderentur, a Demetrio, qui tantum de scriptoribus et poetis ageret, praetermissa essent, velut quod ad VII illos sapientes pertinebat; tum quod Diogenes statuarios saepe, victores, alios huiusmodi homines, qui non tam scriptis editis, quam arte sua et virtute excellerent, philosophis cognomines affert.

Nam quum multa vocabula in suum sibi usum fingat, novam aliis addat significationem, alia, quae ad aliarum rerum similitudinem antiquiores dicere solebant, ad propriam eorum vim revocet, hac ipsa licentia in aliorum sententiis proponendis usus haud raro genuinam earum formam et habitum paullo inflectit atque immutat: cuius rei liquidissimum exemplum praebet de Gen. et corr. 1, 6, ubi eum Diogenis locum, qui fragmento II continetur, sua ratione effert (cf. cap. 31.). Quanquam, vel ita agentem aliorum sententias accurate et distincte plerumque exposuisse, negari nequit. Hanc autem rationem magis in iis philosophorum locis secutus esse videtur, quorum breviter tantum sententiam afferre vult; in maioris vero ambitus locis, qualis hic est, de quo agimus, in quibus singula retulisse attinet, hac quidem ratione uti vix potuit: id, quod imprimis clare demonstrari potest in nostro loco. Nam quum omnis hic ad suum loquendi usum transformandi occasio posita Aristoteli esset in eo, ut singulas corporis partes, si quae essent, quas ipse aliis nominibus appellaret, sua ratione nominaret; multa vestigia sunt, quibus prorsus eum hac re abstinuisse intelligitur, quod in notis ad hunc locum uberius demonstrabitur. Et vix maius quid transformare ei licuit ad suam eamque meliorem rei cognitionem, quum id hoc loco ageret, ut veteres istos physiologos, quorum sententias de venarum distributione exponit, erroris in hac re convinceret. Nam ἐπεὶ δ' ἀρχὴ, inquit, ἔοικεν ἡ τοῦ αἵματος φύσις καὶ ἡ τῶν φλεβῶν, πρῶτον περὶ τούτων λεκτέον, ἄλλως τε καὶ ἐπεὶ δὴ τῶν πρότερον εἰρηκότων τινὲς οὐ καλῶς λέγουσιν. Hist. Anim. 3, 2, 2. Ab hac igitur parte Diogenis orationem ab eo integram relictam fuisse, contendere posse mihi videor. Sed alia etiam ratio est, qua Aristoteles eam immutare poterat. Quum enim, uti dictum est, argumentum magis spectaret, quam elocutionem: in eo saepe nimium sibi indulsisse deprehenditur, quod alia, quae minus ad rem facere viderentur, plane omitteret, alia contraheret, in aliis denique priscis vocum formis recentiores substitueret, verbaque, quae alius dialecti essent, commutaret cum vulgaribus suoque tempore usitatis. Nec dubitari

potest, quin haec omnia in nostro loco facta sint. In *Polybi* certe venarum expositione, quam eodem loco apposit, transscribenda ita eum egisse clarum est, et ipsa *Dio-
genis* apud *Aristotelem* oratio, si cum reliquis eam fragmen-
tis conferas, manifesta contractionis ostendit vestigia. Cf.
nott. ad fr. VII. *Polybi* autem librum, unde *Aristoteles*
hausit, etiamnunc inter *Hippocratea* opera sub titulo libri
de Natura hominis (ap. *Foës.* sect. III. p. 3 ss.) servatum
esse, verisimile est. Erat enim *Polybus* *Hippocratis* gener.
Idem certe in eo de venis locus invenitur, qui apud *Aristo-
telem* *Polybo* tribuitur. Sed quo magis etiam ea, quae
dixi, intelligantur, eaque ratio, qua *Aristoteles* in talibus
versatus esse videtur, clarius perspiciatur, partem *Polybia-
nae* venarum descriptionis cum eadem, qualis in *Aristotele*
est, collatam, infra ¹⁾ apposui. Qua in re hoc tamen mo-
nendum, ut non omnis verborum discrepantia *Aristoteli* im-

1) *Polyb. ap. Arist. hist. anim.*
III, 2, 8. Schn. vulgo c. 3.

Τὰ μὲν τῶν φλεβῶν τέτταρα ζεύ-
γη ἐστίν. ἓν μὲν ἀπὸ τοῦ ἐξ ὀπι-
σθεν τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ ἀνχένος
ἐξωθεν παρὰ τὴν ῥάχιν ἔνθεν καὶ
ἔνθεν μέχρι τῶν ἰσχίων εἰς τὰ σκέ-
λη. ἔπειτα διὰ τῶν κνημῶν εἰς τῶν
σφυρῶν τὸ ἔξω καὶ εἰς τοὺς πόδας.
διὸ καὶ τὰς φλεβοτομίας ποιοῦν-
ται τῶν περὶ τὸν νῶτον ἀλγη-
μάτων καὶ ἰσχίον ἀπὸ τῶν ἰγνυῶν
καὶ σφυρῶν τῶν ἐξωθεν. Ἔτεραι
δὲ φλέβες ἐκ τῆς κεφαλῆς παρὰ τὰ
ὦτα διὰ τοῦ ἀνχένος, αἱ καλοῦν-
ται σφαγίτιδες, ἔνδοθεν παρὰ
τὴν ῥάχιν ἐκότεραι φέρονται πα-
ρὰ τὰς ψυὰς εἰς τοὺς ὄρκεις καὶ εἰς
τοὺς μηρούς. καὶ διὰ τῶν ἰγνυῶν
τοῦ ἔνδοθεν μορίου καὶ διὰ
τῶν κνήμων ἐπὶ τὰ σφυρὰ τὰ εἴ-
σω καὶ τοὺς πόδας. διὸ καὶ τὰς
φλεβοτομίας ποιοῦνται τῶν πε-
ρὶ τὰς ψυὰς καὶ ὄρκεις ἀλγημά-
των ἀπὸ τῶν ἰγνυῶν καὶ τῶν σφυ-
ρῶν etc.

Polyb. ap. Hippocr. de Nat. hom.
Sect. III. p. 8. ed. Foës.

Τέσσαρα ζεύγῃ ἐστὶν ἐν τῷ σώ-
ματι. καὶ ἓν μὲν αὐτέων ἀπὸ
τῆς κεφαλῆς ὀπισθεν διὰ τοῦ ἀνχέ-
νος ἐξωθεν ἐπὶ τὴν ῥάχιν ἔνθεν τε
καὶ ἔνθεν παρὰ τὰ ἰσχία ἀφικνέε-
ται καὶ εἰς τὰ σκέλη. ἔπειτα διὰ
τῶν κνημέων καὶ τῶν σφυρῶν τὰ
ἔξω καὶ εἰς τοὺς πόδας διήκει. δεῖ
οὖν τὰς φλεβοτομίας τὰς ἐπὶ τῶν
ἀλγημάτων τῶν ἐν τῷ νῶτῳ καὶ
τοῖσιν ἰσchioῖσιν ἀπὸ τῶν ἰγνυῶν
ποιέεσθαι καὶ ἀπὸ τῶν σφυ-
ρῶν ἐξωθεν. αἱ δὲ ἕτεραι φλέβες
ἔχουσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς παρὰ τὰ οὖ-
ρα, διὰ τοῦ ἀνχένος, αἱ σφαγίτι-
δες καλεόμεναι, εἴσωθεν πα-
ρὰ τὴν ῥάχιν ἐκότερωθεν φέρονται
παρὰ τὰς ψυὰς εἰς τοὺς ὄρκιαις καὶ
εἰς τοὺς μηρούς. καὶ διὰ τῶν ἰγνυῶν
ἐκ τοῦ εἴσωθεν μέρους. ἔπει-
τα διὰ τῶν κνημέων παρὰ τὰ σφυ-
ρὰ εἴσωθεν καὶ εἰς τοὺς πόδας.
δεῖ οὖν τὰς φλεβοτομίας πρὸς
τὰς ὁδύνας ποιεέσθαι τὰς ἀπὸ
τῶν ψοῶν καὶ ὄρκιαις ἀπὸ τῶν ἰγνυῶν
καὶ ἀπὸ τῶν σφυρῶν εἴσωθεν etc.

putetur: haud minima enim pars librariis tribuenda esse videtur. Ex his autem locis inter se comparatis apparet, Aristotelem in sententiis primariis proferendis accurate diligenterque egisse; in servando vero ipso auctoris sermone negligentius esse versatum. Quodsi eodem modo in Diogenis loco egerit, de quo equidem non dubito, de dialecto Ionica in eo restituenda non esse cogitandum, per se patet; praesertim, quum ne ita quidem genuinam Diogenis scripturam consequeremur. Quanquam non tantum Aristoteles in ea immutasse videtur, ut e fragmentorum numero hic locus eximendus sit.

Cap. 24. Praeterea hic illic a veteribus memoratum est, quid Diogeni de singulis rebus placuerit, sed multo id rarius, quam in aliis huius generis philosophis fieri solet; propterea quod ii scriptores, qui in his rebus maxime occupati sunt, quum Diogenem in multis cum aliis consentientem viderent, neque intelligerent, quo eius doctrina a reliquis omnibus similibus longe diversa esset, eum neglexisse videntur. Primus omnium, qui passim eius mentionem facit, *Aristoteles* est, cuius constat maximam esse in his rebus auctoritatem. Nam *Plato* ne novisse quidem videtur Diogenem: adeo nullam eius mentionem fecit ¹⁾. Post Aristote-

1) Facile aliquis induci possit, ut Platonem de Diogene Apolloniato loqui credat in *Phaedone* p. 96. b., ubi καὶ πολλάκις, inquit Socrates, ἑμαυτὸν ἄνω καὶ κάτω μετέβαλλον σκοπῶν πρῶτον τὰ τοιάδε καὶ πότερον τὸ αἶμά ἐστιν ᾧ φρονοῦμεν, ἢ ὁ ἄῆρ, ἢ τὸ πῦρ, ἢ τούτων μὲν οὐδέν, ὁ δὲ ἐγκέφαλός ἐστιν etc. Quam in sententiam etiam *Heindorfium* abiisse video. Sed quum nullibi alias, uti dictum est, in Platonis dialogis ne levissimam quidem Diogenis mentionem iniectam reperiamus, atque haec Platonis verba commode de Anaximene intelligi possint, ut vel is Placitorum locus, quem Heind. affert, ostendit: mihi quidem persuasum est, Diogenem hic non esse significatum. Videtur Plato Diogenem aut plane ignorasse, aut, si noverit, eius nullam rationem habuisse. Neque id mirum. Plato enim non in singulis quibusdam priorum philosophorum opinionibus refutandis morari solet, sed principes eorum sententias aggreditur. Iam quum Diogenis philosophia quasi in medio posita sit inter Anaximenem et Anaxagoram, ita ut quatenus aërem esse statueret rerum originem, idem atque Anaximenes docuisse videretur; quatenus vero νόησιν ei inesse poneret, in eo quasi initia tantum Anaxagoreae doctrinae laterent, qua tandem hoc dogma perfectum est; porro quum et Anaximenes et Anaxagoras ab his ipsis eorum placitis Platonis tempore magnum nomen essent assecuti, Diogenes vero tum quidem famam vix haberet, sed postea

lem *Theophrastum* de Diogene egisse, et *Simplicio* et *Alexandro Aphrodisiensi* compertum habemus, quamquam peculiari libro id factum esse non putaverim, quum nullibi talis *Theophrasti* liber memoretur. Sed pauca ea, quae hi scriptores ex eo de Diogene afferunt, vel e libro *περὶ σοφῶν* hausta erant, vel obiter *Theophrastus* Diogenis meminerat in libris, quos de *Anaxagora* conscripserat: quod probabilius est, quum ad hos ipsos eadem pagina *Simplicius* provocet (p. 6a). Post hos *Rufus* nominandus, qui pauca ea, quae de Diogene dixerat (ap. *Galen.* l. cit.) ex ipso eius libro repetiisse videtur. Denique *Simplicius* etiam passim quaedam addidit fragmentis, sed ea haud magni momenti et pleraque omnia aut ex ipsis fragmentis iterum prolata, aut certe inde derivata, nisi ubi mirum in modum sibi non constans *Porphyrus* sequitur et *Nicolaum*. Reliquos, qui *Diogeneae* doctrinae memoriam servarunt, *Alexandrum Aphrodisiensem*, *Ioannem Grammaticum*, *Ioannem Stobaeum*, *Diogenem Laërtium*, scriptorem *Placitorum*, *Eusebium*, *Augustinum*, alios, ad unum omnes sua non ex ipsorum philosophorum libris hausisse, res vulgo nota est. Quare admodum caute iis utendum.

Cap. 25. Diogenis librum *περὶ φύσεως*, de quo agimus, *Ionica dialecto* conscriptum fuisse, quum res ipsa, tum vero etiam fragmenta a *Simplicio* servata, abunde docent. Unde in iis etiam locis, ubi *Ionicae* verborum formae seriorum, ut videtur, negligentia oblitteratae erant, restituendae videbantur, excepto fragmento VII, quod *Aristoteles* suppeditat (cf. cap. 23). Res quidem satis lubrica, ut iure verearis, aliquam formam attingere, nisi si certis testimoniis correctio nitatur. Attamen perpendenti mihi, quam incuriose ac temere saepe et ipsi veteres scriptores, qui antiquiorum fragmenta in suos libros transferebant, et, qui eorum libros describebant, librarii in hac re egerint, rursus crevit animus. Hinc restitui omnes eas formas *Ionicas*, qua-

demum a doctis fere hominibus in lucem protraheretur: eum omnino in *Platonis* ditionem non cecidisse, patet.

rum aliqua vestigia aut in ipsius Diogenis, aut in Anaxagorae, quem eadem fere aetate fuisse supra demonstratum est, fragmentis deprehendebantur; tum praeterea pauca, quae communi Ionicorum scriptorum usu sancita sunt. Sed in omnibus hic illic intactum aliquid relinquere malui, quam vitia vitiis augere, praesertim quum ignoremus, annon hi iam scriptores aliquatenus ad Atticum loquendi usum inclinauerint. De singulis autem, quae huc pertinent, in notis ad fragmenta dicetur ¹⁾).

1) Hic apponere liceat fragmentum Melissi, quod Simplicius ad phys. p. 24. a. quam diligentissime se transscripsisse profitetur, partim, quia clare inde apparet, qua ratione has res tractaverit; partim quod eo monemur, ne quid temere innovemus. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀρχαιοπρεπῶς, ἀλλ' οὐκ ἀσαφῶς ταῦτα ὁ Μελίσσος ἔγραψε, παρακείσθω καὶ αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα γράμματα, πρὸς τὸ δύνασθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀκριβεστέρους γίνεσθαι κριτὰς τῶν προσφρεστέρων ἐξηγήσεων. λέγει δ' οὖν ὁ Μελίσσος οὕτω, τὰ πρότερον εἰρημένα συμπεραυνόμενος καὶ οὕτω τὰ περὶ τῆς κινήσεως ἐπάγων· οὕτως οὖν αἰδιὸν ἐστὶ καὶ ἄπειρον καὶ ἐν καὶ ὁμοιον πᾶν. καὶ οὐτ' ἂν ἀπόλοιτο, οὐτ' ἂν μεῖζον γίγνοιτο, οὔτε μετακοσμέοιτο, οὔτε ἀλγεῖ, οὔτε ἀνιᾶται. εἰ γὰρ τι τούτων πάσχοι, οὐκ ἂν ἔτι ἐν εἴῃ. εἰ γὰρ ἑτεροιοῦται, ἀνάγκη τὸ ἐὶν μὴ ὁμοιον εἶναι, ἀλλ' ἀπόλλυσθαι τὸ πρόσθεν ἐὶν, τὸ δὲ οὐκ ἐὶν γίνεσθαι. εἰ τοίνυν τριχὶ μιῇ μυρίοις ἔτεσιν ἑτεροῖον γίγνοιτο τὸ πᾶν, ὀλεῖται ἂν ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ. ἀλλ' οὐδὲ μετακοσμηθῆναι ἀνυστόν. ὁ γὰρ κόσμος ὁ πρόσθεν ἐὼν οὐκ ἀπολεῖται, οὔτε ὁ μὴ ἐὼν γίνεται. ὅτε δὲ μήτε προσγίνεται μηδὲν, μήτε ἀπόλλυται, μήτε ἑτεροιοῦται, πῶς ἂν μετακοσμηθὲν τῶν ἐόντων τί ᾗ. εἰ μὲν γὰρ τι ἐγίνετο ἑτεροῖον, ἤδη ἂν καὶ μετακοσμηθείη. οὐδὲ ἀλγεῖ. οὐ γὰρ ἂν πᾶν εἴῃ ἀλγεινόν. οὐ γὰρ ἂν δύναίτο ἀεὶ εἶναι κοῖμα ἀλγεινόν. οὐδὲ ἔχει ἴσην δύναμιν τῷ ὑγιεῖ. οὐτ' ἂν ὁμοιον εἴῃ, εἰ ἀλγέοι, ἀπογινομένου γὰρ τευ ἂν ἀλγέοι, ἢ προσγινομένου κοῖμα ἂν ἔτι ὁμοιον εἴῃ. οὐδ' ἂν τὸ ὑγιὲς ἀλγῆσαι δύναίτο. ἀπὸ γὰρ ἂν ὀλοίτο τὸ ὑγιὲς καὶ τὸ ἐὶν, τὸ δὲ οὐκ ἐὶν γένοιτο. καὶ περὶ τοῦ ἀνιᾶσθαι ὁ αὐτὸς λόγος τῷ ἀλγέοντι. οὐδὲ κενεὸν ἐστὶν οὐδέν. τὸ γὰρ κενεὸν οὐδέν ἐστὶν. οὐκ ἂν οὖν εἴῃ τόγε μηδέν. οὐδὲ κινεῖται. ὑποχωρῆσαι γὰρ οὐκ ἔχει οὐδαμῇ, ἀλλὰ πλέων ἐστίν. εἰ μὲν γὰρ κενεὸν ᾗ, ὑπεχώρει ἂν εἰς τὸ κενεόν. κενεοῦ δὲ μὴ ὄντος, οὐκ ἔχει ὅκη ὑποχωρήσει. πυκνὸν δὲ καὶ ἀραιὸν οὐκ ἂν εἴῃ. τὸ γὰρ ἀραιὸν οὐκ ἀνυστόν πλέων εἶναι ὁμοίως τῷ πυκνῷ. ἀλλ' ἤδη τὸ ἀραιὸν γε κενεώτερον γίνεται τοῦ πυκνοῦ. κρίσιν δὲ ταύτην χρὴ ποιήσασθαι τοῦ πλέω καὶ τοῦ μὴ πλέω. εἰ μὲν χωρεῖ τι ἢ εἰσδέχεται, οὐ πλέων. εἰ δὲ μήτε χωρεῖ μήτε εἰσδέχεται, πλέων. ἀνάγκη τοίνυν πλέων εἶναι, εἰ κενεὸν μὴ ἐστίν. εἰ τοίνυν πλέων ἐστίν, οὐ κινεῖται. — Primo, quum diserte Simplicius se apposuisse αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα γράμματα dicat, quo nihil aliud voluisse videtur, nisi hoc, curiose se Ionicae dialecti proprietates conservasse: profecto id expresse et singulari cura non affirmasset, nisi alias minus accurate agere consuevisset. Atque id hoc ipso in loco, de quo agimus, imprimis clare cernitur. Nam quum eundem etiam p. 22. b. ex parte saltem

Cap. 26. Sed haec de fragmentis in universum disputata sufficiant; reliqua in singulis adornandis explicandisque exponenda. In hac autem re ita versatus sum, ut tum fragmentorum inter se nexum, quantum id fieri potuit, ostendere conarer; tum vero maxima adhibita cura in ipsum eorum argumentum inquirerem, id praecipue spectans, ut singularum sententiarum ratio et cognatio clare perspiceretur. Fragmentis ipsis interposui ea, quae aliunde de Diogenis doctrina constarent, suo quidque loco, ut, quantum id nunc quidem assequi poteram, res eodem ordine tractarem, quo olim in Diogenis libro tractatae fuisse videntur. Qua in re eo curiosius elaborandum erat, quo maiore cura ac diligentia Diogenem in libro suo componendo versatum esse, ex ipso exordio possumus divinare. Est autem hoc.

laudaret, tantum in eo describendo incuriae indulset, ut omnes fere Ionicas formas pessumdaret. Neque adeo ab hoc loco, ubi diligentiam suam iactat, omnis negligentiae suspicio abest, quum modo γίγνεσθαι scriptum sit, quod haud dubie verum, modo γίνεσθαι; modo μηδέν, modo μηδέν; semel etiam ὄντος, quum in aliis semper ἔόντος cet., quod et ipse tuetur iisdem his verbis p. 9. a. et p. 17. b. repetitis; nisi forte haec omnia incuriae librarium tribuenda sunt. Eiusdem autem in levioribus his rebus negligentiae praeterea eum arguunt Anaxagorae fragmenta, quorum quum pleraque saepius proferret, modo συνενεκήμενοι posuit, modo συνενεγκήμενοι; modo μικρός, modo μικρός; modo ἑαυτὸ, modo ἑωντὸ; modo οὐδεμὴν, modo οὐδεμία; modo ὅσα, modo ὅσσα, et alia etiam graviora. Omitto Empedoclis et Parmenidis versus, in quibus ipsum saepe metrum eum incuriae reum facit. His vero disputatis apparet, nos iure nostro egisse, quod in Diogenis fragmentis Ionicas formas revocavimus. Ceterum excusationem huius negligentiae Simplicius habet in eo, quod prorsus aliud agebat, quam ut singulas singulorum verborum litteras nobis redderet. Deinde vero clarissime in hoc Melissi fragmento perspicitur, Ionicam dialectum novas iam formas admisisse in verbis in ἑω desinentibus, in quibus constanter contractae sunt formae in εῖ; eae contra, in quibus ο̄ seu alia obscurior vocalis τὸ ε̄ sequitur, solutae servantur: quam quidem regulam etiam ab Atticis postea servatam esse, sed in bisyllabis tantum verbis, notum est. Quamvis autem Diogenes communem in talibus usum Ionicorum scriptorum secutus esse videatur, hoc tamen exemplo monemur, ne, temere eius generis vocibus corrigendis intenti, imprudentes in errores incidamus. Nam Melissus eodem fere tempore vixit, quo Diogenes.

Cap. 27. *Fragm. I.* Λόγον παντός ἀρχόμενον δοκέει μοι χρεὼν εἶναι, τὴν ἀρχὴν ἀναμ-

Debetur hoc fragm. *Diogeni Laërtio* VI, 81 et IX, 57, ubi etiam addit τὴν δὲ ἐρμηνείαν ἀπλήν καὶ σέμνην, quae priore loco omiserat. Utroque loco testatur, haec verba in libri initio ab Apolloniata fuisse collocata.

Λόγον παντός ἀρχόμενον] Quamvis dicat παντός, perspicuum tamen est, *Diogenem* id tantum λόγον genus dicere, quo philosophiae loci illustrantur, qualemcunque igitur expositionem philosophicam. Historiarum enim et orationum, quas itidem λόγους appellatas esse constat, vix eo tempore, in ipsis earum initiis, rationem habere potuit, nec tali ἀρχῇ ἀναμφισβητήτῳ, qualem postulat, in iis locus erat.

δοκέει μοι] Frequens haec apud *Diogenem* loquendi formula, ubi aliquid ponit. Vid. fr. 2. ἐμοὶ δὲ δοκέει. fr. 6. καὶ μοι δοκέει. ibid. ἀπὸ γὰρ μοι τούτου δοκέει ἔθος εἶναι. fr. 3. ἀλλὰ τοῦτό μοι δῆλον δοκέει εἶναι. cf. *Aristot.* phys. 3, 1. δοκεῖ δ' ἡ κίνησις εἶναι τῶν συνεχῶν. Ceterum in his omnibus Ionicam formam restitui pro vulgari, quam praebent et *Diogen.* *Laërt.* et ubique *Simplicius*, qui idem fr. 2 habet ἀναχωρεῖ, fr. 6 κρατεῖν et apud *Anaxag.* fr. 3 (ed. *Schaub.*) δοκεῖν. fr. 8 περιχωρεῖ. ibid. κρατεῖν. fr. 21 ποιεῖ. fr. 18 κινεῖν. ibid. ἐποίει. Ad has formas accedunt fr. 22 *Anax.* καλοῖεν, et participia apud *Diog.* fr. 6 καλούμενος et apud *Anaxag.* fr. 5 δοκοῦντος; fr. 18 κινουμένου; fr. 21 περιχωρούντων. Suadet tamen communis et constans Ionicorum scriptorum usus, et postulant, quae forte integrae relictæ sunt formae apud *Anaxagoram* fr. 8 περιχωρεῖ et fr. 20 οὔτοι δὲ ἐκχωρέουσι μᾶλλον τοῦ ὕδατος (ap. *Simpl.* p. 33 apud *Schaubach.* haec verba casu omissa sunt), ut omnes hae formae verborum in ἑὼ contractae solvantur. Eodem modo aliae etiam similes formae passim integrae servatae sunt, ut ἐόν-

DIOGENES.

τα fr. *Diog.* 2. bis. *Anaxag.* fr. 1. 6. 8. 21. unde ap. *Diog.* fr. 2 ὄντα correxi in ἐόντα et fr. 2. 6. ὄν in ἐόν; fr. 6 ἐνούσης in ἐνεούσης, quod etiam nunc scriptum est fr. *Anaxag.* 6. Ceterum non tangendae erant formae contractae verborum in ὄω desinentium fr. *Diog.* 2. ἐτεροιοῦσθαι, ἡτεροιοῦτο fr. 6 ἐτεροιοῦμενα (cf. fr. *Melissi* c. 25 not. allatum) et verborum in ἁω fr. *Diog.* 6 κυβερνᾶσθαι ibid. ὁρᾶ, cf. *Buttm.* *Ausf. Gr.* p. 496 Anm. 1 fin. Hanc semel monenda erant, ne saepius eadem essent dicenda.

τὴν ἀρχὴν] ἀρχὴ opponitur h. l. τῇ ἐρμηνείᾳ, ut vel inde liqueat, de principio physico non esse cogitandum: quod iam *Schleiermacherus* dixit. Neque in quavis expositione philosophica latiore sensu de rerum principio agi poterat. Est operis principium, unde reliqua disputatio exit; primaria sententia, qua, tanquam in fundamento, nititur. cf. *Aristot.* d. Gen. et Corr. 1, 6. ἀρχὴν δὲ λάβωμεν τήνδε· ἀνάγκη γὰρ τῶν ὄντων ὅσοις ἐστι μίξις, εἶναι ταῦτ' ἀλλήλων ἀπικτά. phys. 1, 3. ἀρχὴ δὲ οἰκειοτάτη πασῶν, ἐπεὶ πολλὰχῶς λέγεται τὸ ὄν, πῶς λέγουσιν οἱ λέγοντες ἐν εἶναι τὰ πάντα. de Anim. I, 1, 16. πάσης γὰρ ἀποδείξεως ἡ ἀρχὴ τό τί ἐστιν. ibid. I, 2, 2. ἀρχὴ δὲ τῆς ζητήσεως, προθέσθαι τὰ μάλιστα δοκοῦνθ' ὑπάρχειν αὐτῇ (τῇ ψυχῇ) κατὰ φύσιν. I, 3, 18. αἱ δ' ἀποδείξεις καὶ ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἔχουσι πὺς τέλος τὸν συλλογισμόν. *Plut.* Aq. et Ign. comp. X. ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς. *Procl.* in I *Eucl.* 3. μέθοδοι δὲ παραδίδονται καλλίστη μὲν ἡ διὰ τῆς ἀναλύσεως ἐπ' ἀρχὴν ὁμολογουμένην ἀνάγουσα τὸ ζητούμενον.

ἀναμφισβήτητον παρῆχασθαι] ἀναμφισβήτητος est, de quo non est disceptatio, in quo omnes consentiunt et acquiescunt. *Plat.* Legg. VI. p. 768. c. (445. *Bek.*) ibid. III. p. 684. e. (295. *Bek.*) multisque aliis locis. Seriores fere ἀναμφιλεκτός di-

φισβήτητον παρέχεσθαι, τὴν δὲ ἐρμηνειῖν
ἀπλὴν καὶ σέμνην.

cunt. Oportere igitur dicit, scripto-
rem statim ab initio (ἀρχόμενον)
operis fundamentum ita exhibere (παρ-
έχεσθαι. cf. Heind. ad Platon. Phae-
don. §. 82. p. 136.), ut de eo nulla
disceptatio sit in eoque omnes ac-
quiescant, h. e. argumentis firmatum.
Nam quod dicit ἀναμφισβήτητον, hoc
non plane perinde est, ac si dixisset
ἀναμφισβητήσιμον.

τὴν δὲ ἐρμηνειῖν] elocutio-
nem vero. Diog. L. habet ἐρμηνείαν.
Ionicorum eius temporis usum secu-
tus, correxi ἐρμηνειῖν, ut Herod. I,
11. βασιλειῖν. IX, 3. ἐπιστρατηῖν.
I, 171. στρατηῖν, aliaque multa. Hoc
saltem certum est, Diogenem pro ἄλ-
φα, quod vocant, puro posuisse ἦ.
Vid. fr. 6 ὀξύτερην ibid. χοιῖς. cf.
Anax. fr. 6 οὐδὲ χοιῖν εὐδελος ἦν
οὐδεμίη, pro quo tamen οὐδεμία
scribendum erit. Buttm. Ausf. Gr.
§. 70. Anm. 1. b). Gaisf. praef. ad
Herod. Schweigh in Lex. Herod. s. v.
εἷς. fr. 21. ὑπο βίης ibid. βίην. Unde
corrigendum erit apud Diogen. fr. 4
ἡμέρας in ἡμέρας. fr. 2 ἰδίαν in ἰδίην.
fr. 6 ἰδέαν in ἰδέην.

ἀπλὴν] i. e. simplicem, de ora-
tione, quae propriis maxime verbis
utitur neque nimio tumet ornatu, hinc
liquida est et perspicua.

καὶ σέμνην] et gravem, aucto-
ritatem habentem. cf. Cicer. de finib.
V, 5: concinnus deinde et elegans
huius Aristo: sed ea, quae desidera-
tur a magno philosopho gravitas in
eo non fuit. Scripta sane et multa
et polita, sed nescio quo pacto au-
ctoritatem oratio non habet. Aristot.
Rhet. 3, 2, de orationis virtutibus
agens, καὶ ὠρίσθω, inquit, λέξεως
ἀρετὴ σαφὴ εἶναι. σημείον γάρ, ὅτι
ὁ λόγος, εἰ μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει
τὸ ἐαυτοῦ ἔργον. καὶ μήτε ταπεινὴν
μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ προέ-
πουσαν τῶν δ' ὀνομάτων
καὶ ῥημάτων σαφὴ μὲν ποιεῖ τὰ κύ-
ρια· μήτε ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκο-
σμημένην, τᾶλλα ὀνόματα τὸ
γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σε-
μνοτέραν. Orationis igitur sim-
plicitatem cum auctoritate coniunctam
postulat Diogenes.

Cap. 28. Paucis his verbis Diogenes mihi operis pro-
oemium absolvisse videtur: solent enim antiquiores scripto-
res in prooemiis breviores esse; quanquam non repugnabo,
si quis sit, qui uberius etiam haec eum explicasse dicat.
Nam quod aliquis inter hoc prooemium et fragmentum II
Diogenem contra alios philosophos pugnasse suspicari pos-
sit, quos, ut ait Simplicius, σοφιστὰς¹⁾ appellabat, prae-
sertim contra eos, qui multa statuerent principia: id mi-
nus probabile est propterea quod ea, quae fragm. II
exponit, neque Anaxagorae, ut supra demonstratum est,

1) Simpl. I. cap. 19 laud. De significatione nominis σοφιστῆς cf.
Herodot. I, 29. ib. Wess. Diog. L. prooem. s. 12. Ritter Gesch. d. Pyth.
Phil. p. 41.

neque atomistarum doctrinam, ut par erat, excludunt. Sed priusquam ad fragm. II explicandum progrediamur, in eum ordinem, quem deinceps Diogenes in libro adornando secutus esse videatur, inquirere placet. E fragmentis autem, quae habemus, eum talem fuisse clare apparet, qualem vix meliorem sequi poterat. Nam quum unam esse ἀρχὴν poneret; primo loco rationibus ei firmandum erat, *revera omnes res ex uno eodemque principio originem ducere*: id, quod facit fragm. II. Deinde quum priores Ionici hic illic, ubi naturalibus causis res explicare non possent, ad vim aliquam natura superiorem confugerent, sive eam fati, sive deorum nomine appellarent; ipse vero primus *vim aliquam rationalem (νόησιν)* omnia penetrantem gubernantemque clarius agnosceret; secundum ei negotium datum erat hoc, *ut hanc ipsam principio suo, e quo uno mundum conderet, quidquid id esset, necessario inesse, uberius demonstraret*. Id autem eo loco, unde fragmentum IV excerptum est, factum esse ex hoc ipso perspicuum. Sequebatur, ut tertio loco rationibus probaret, *unum illud omnium rerum initium, quod νόησιν contineret, esse aërem*. Quae quidem quaestio duas maxime res complectitur. Exponendum enim erat, tum *quomodo aër hanc vim rationalem contineret et qualis ea esset*; tum *quomodo ex eo νοήσεως ope omnes res procreatae essent*. Quarum alteram quaestionem primo libro tractasse videtur; altera vero totum reliquum libri ambitum complevisse putanda est. Sed rem ipsam accuratius contemplemur:

Cap. 29. Frasm. II. Ἐμοὶ δὲ δοκέει, τὸ μὲν

Invenitur hoc fragm. apud Simpl. in phys. p. 32 b., qui his verbis inducit: γράφει δὲ εἰς τοὺς μετὰ τὸ προοίμιον τόδε, ut de loco, ubi olim in Diogenis libro collocatum fuerit, dubitari nequeat.

Ἐμοὶ δὲ δοκέει] His verbis Diogenes suam ἀρχὴν i. e. primariam philosophiae suae sententiam proponit. Ceterum Simpl. praebet δοκεῖ. Vid. ad fr. I.

τὸ μὲν ξύμπαν εἰπεῖν] ut omnia complectar, ut uno verbo omnia dicam. Nam quod dicturus est, omnes res ex eodem principio esse ortas, in eo summa eius philosophiae continetur. Ὡς in talibus non raro omititur. Cf. Herod. 1, 61. μετὰ δὲ, οὐ πολλῶ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφν. Thucyd. 1, 138. καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν. Herm. ad Viger. p. 744.

ξύμπαν εἰπεῖν, πάντα τὰ ὄντα ἀπὸ τοῦ αὐ-

πάντα τὰ ὄντα] omnes res e principio exortae, ut aqua, terra, et quae id genus aliae sunt. Vid. infr. *Simplic.* ὄντα. Vid. ad fr. I. Ceterum notandum, quod in *Anaxagorae* fragm. ubique fere legitur, πάντα χρήματα, id apud Diogenem ne semel quidem reperiri. Sed *Anaxagoram* vix dicere potuisse πάντα τὰ ὄντα, clarum est. Nam hac locutione etiam mentem complexus fuisset, quod tamen in his omnibus locis noluit. χρήματα enim intelligit *Anaxagoras* τὰ σώματα. Vid. *Schaub.* p. 69. ib. *Plut.*

ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιοῦσθαι] Coniungam hic affinia: ἕτερον, ἑτεροίωσις, ἑτεροιοῦσθαι, ἑτεροιοῦμενα. Quod ad ἕτερον attinet, duplici sensu sumitur a philosophis. Primo enim arctioribus finibus eius notione circumscripta, ἕτερον ἑτέρου dicitur id, quod vere et ex ipsa sui natura ab altero diversum est, absolute diversum, ut nostri loquuntur. Hoc plerumque additamento aliquo notatur. Sic paullo inferius: εἰ τουτέων τι ἦν τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἕτερον ἐὼν τῇ ἰδίῃ φύσει. Tum vero frequentissime etiam vulgari sensu, ut sit id, quod ab altero aliquo in rerum natura quacunque ratione diversum videatur, etiamsi non vere diversum sit. Atque ita in reliquis omnibus locis apud Diogenem accipiendum. fr. 6 μετέχει δὲ οὐδὲ ἐν ὁμοίῳ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ. ibid. οὐδὲν δ' οἷόν τε γενέσθαι τῶν ἑτεροιοιμένων ἕτερον ἑτέρου, πρὶν τὸ αὐτὸ γένηται cet. Haec eadem τοῦ ἑτέρου notio inest apud Diogenem verbo ἑτεροιοῦσθαι i. e. ἕτερον γίνεσθαι, seu potius ἑτεροῖον, cf. fr. *Meliss.* supr. I. Manet enim in omnibus rebus, quotquot oriuntur, illud idem, quod ponit Diogenes, integrum atque incorruptum, rerumque varietas ex eius sententia non in vera aliqua et absoluta earum diversitate posita est, sed in variis tantum formis et viribus, quibus unum illud in sensus cadit. Immutatur igitur quodammodo principium, quum res ex eo

fiunt, neque tamen fit aliud quid et ab se ipso diversum. Idem igitur Diogeni ἑτεροιοῦσθαι ac, quod alii dicunt, ἀλλοιοῦσθαι. Nam quod serius quidem factum, ut inter ἀλλοίωσιν et ἑτεροίωσιν philosophi discrimen statuerent, (vid. *Ammon.* d. differ. voc. s. v. μεταβάλλεσθαι), id apud antiquiores locum non habet. *Plat.* *Parmenid.* p. 138b. ὅτι κινούμενον ἢ φέροιτο ἢ ἀλλοιοῖτο ἄν. αὐταὶ γὰρ μόναι κινήσεις. Cf. *Aristot.* *Metaph.* I, 3. τῶν δὲ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἶδει μόνον ὥθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ οὗ γὰρ ἐστὶν ἅπαντα τὰ ὄντα καὶ ἐξ οὗ γίνεται πρῶτον καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν φασὶν εἶναι τῶν ὄντων, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε γίνεσθαι οὐδὲν οἴονται, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὥς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης. Idem d. gen. et corr. I, 1. τῶν μὲν οὖν ἀρχαίων οἱ μὲν τὴν καλουμένην ἀπλήν γενεσὶν ἀλλοίωσιν εἶναι φασιν, οἱ δ' ἕτεροι ἀλλοίωσιν καὶ γενεσιν. ὅσοι μὲν γὰρ ἐν τι τὸ πολὺ εἶναι λέγουσι, καὶ πάντα ἐξ ἐνὸς γεννῶσι, τούτοις μὲν ἀνάγκη ἀλλοίωσιν τὴν γενεσὶν φάναι καὶ τὸ κυρίως γινόμενον ἀλλοιοῦσθαι. *Simpl.* ad phys. p. 6 a. cuius locus, e *Theophrasto* petitus, inprimis bene sententiam vocis ἑτεροιοῦσθαι illustrat: ἐξ οὗ (ἀέρος) πυκνουμένου καὶ μανουμένου καὶ μεταβάλλοντος τοῖς πάθεσι τὴν τῶν ἄλλων γίνεσθαι μορφὴν. Id. p. 55 b. οὐκ ἀλλοιοῦται οὖν ἡ ὕλη, ἀλλὰ μένουσα ὅπερ ἐστὶ, δέχεται τὸ εἶδος. Qua vero ratione ἀλλοίωσις αἵρης fiat, infra uberius describendum. Hinc patet, ἑτεροιοῦσθαι apud Diogenem idem esse ac γίνεσθαι et τὰ ἑτεροιοῦμενα eadem ac τὰ γινόμενα, et ἑτεροίωσιν eandem ac γενεσιν (quamquam haec statum etiam et conditionem τῶν ἑτεροιοιμένων significat;)

τοῦ ἑτεροιοῦσθαι καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι· καὶ τοῦτο εὐδηλον. εἰ γὰρ τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἑόντα νῦν γῆ καὶ ὕδωρ καὶ τᾶλλα, ὅσα φαίνεται ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἑόντα, εἰ τουτέων τι ἦν τὸ ἕτερον

ita tamen, ut in omnibus his simul ratio, qua res fiant, significata sit. Ceterum ἑτεροιοῦσθαι iungitur cum ἀπὸ et ἐκ eodem sensu.

ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ] ex uno eodemque initio.

καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι] et idem esse, quamquam variis qualitatibus assumtis. Cf. *Simpl.* p. 24 b. καθ' οὗς (φυσικοὺς) γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων μία, κατὰ τρύτους ἐν τῷ λόγῳ πάντα γένοίτο ἂν καθ' ὃ ἐξ ἐνὸς, ἀλλ' οὐ καθ' ὃ ἐστι. Cavet autem his verbis, ne quis non recte illud ἑτεροιοῦσθαι intelligat, sed eo sensu, quo exposuimus.

καὶ τοῦτο εὐδηλον] Rationem proponere instituit, cur ita censeat. εὐδηλον eandem vocem esse atque Homericum εὐδείλον, veteres Grammatici statuunt. Vid. *Schaub.* ad *Anax.* fr. I. pag. 72. Sed hoc nunc mitto. Apud pedestris sermonis scriptores significare certum est: manifestum, per se clarum, demonstratione non egens. Cf. *Anax.* fr. 6 οὐδὲ χοίρη εὐδηλος ἦν οὐδεμίη, nisi forte h. l. ἐνδηλος praeferendum, quod *Simplicius* praebet in eodem loco p. 8, cuiusque propria significatio huc optime quadrat: quod cernitur in aliqua re. cf. *Plat.* *Tim.* p. 50 e. (61. Bek.) ὅσοι τε ἐν τισι τῶν μαλακῶν σχήματα ἀπομάττειν ἐπιχειροῦσι, τὸ παρὰ πᾶν σχῆμα οὐδὲν ἐνδηλον ὑπάρχειν εἴωσι, προσμαλύναντες δὲ ὅτι λειότατον ἀπεργάζονται. *Aristot.* d. part. *Anim.* 3, 4. συνισταμένων γὰρ εὐθέως τῶν ἐναίμων καὶ πάμπαν ὄντων μικρῶν, ἐνδηλα γίγνεται καρδίᾳ τε καὶ ἡπαρ. Sed hoc obiter. Contra dubia non est haec vox *Anax.* fr. 1 καὶ πάντων ὁμοῦ ἑόντων οὐδὲν εὐδηλον ἦν ὑπὸ σμικρότητος. *Aeschyl.* *Pers.* 1004. (1009.) *Plat.* *Republ.* VI, 6. p. 491. *Steph.* *Politic.* p. 308. a (359. Bek.) οὐδ' ἄρα ἡ κατὰ

φύσιν ἀληθῶς οὐσα ἡμῖν πολιτικὴ μήποτε ἐκ χρηστῶν καὶ κακῶν ἀνθρώπων ἐκοῦσα εἶναι συστήσεται πόλιν τινά, ἀλλ' εὐδηλον, ὅτι παιδιᾷ πρῶτον βασανιεῖ. *Hippocr.* d. carnib. Sect. III. p. 35. ed. *Foes.* *Galen.* in *Hippocr.* de Nat. homin. I, 1. *Strabo* XVII. p. 832.

εἰ γὰρ τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἑόντα — ὕδωρ καὶ τᾶλλα cet.] Nam si ea, inquit, quae in hoc ipso mundo sunt, in quo et nos sumus. Plures enim *Diogenes* mundos esse statuit. Vid. *infr.* cap. 82.

νῦν γῆ καὶ ὕδωρ] νῦν i. e. postquam commune omnium rerum principium in mundo constituendo has rerum formas, quas videmus, induit. Similiter *Anaxagor.* fr. 21. τῶν νῦν ἑόντων χρημάτων ἐν ἀνθρώποις. Terram et aquam exempli causa nominat, ut res late prae multis aliis in rerum natura patentes et ubique fere conspicuas. Minime vero ex *Diogenis* mente principia sunt; sed et ipsae e communi rerum principio exortae.

καὶ τᾶλλα ὅσα φαίνεται — ἑόντα] i. e. et reliqua simpliciora in rerum natura corpora, e quibus deinceps singulae res oriuntur; quorum tamen quatuor istis *Empedocleis* elementis multo plura statuuisse videtur.

εἰ τουτέων τι ἦν — τῇ ἰδίῃ φύσει] si horum quid vere et sua ipsius propria natura diversum esset. φύσει i. e. οὐσίᾳ, non solum qualitate sive abiecta sive assumta. cf. *Epicharm.* ap. *Diog.* L. 3, 11. ὃ δὲ μεταλλάσσει κατὰ φύσιν οὐ ποτ' ἐν ταύτῳ μένει, ἕτερον εἶη κ' αὐτὸ δῆτα τοῦ παρεξιστακότος. Repetit autem protasin perspicuitatis causa et ad vim sententiae augendam. *Anax.* fr. 8 εἰ μὴ γὰρ ἐφ' ἑωυτοῦ ἦν, ἀλλὰ τεφ' ἐμέμικτο ἄλλῳ, μετεῖχεν ἂν ἀπάντων χρημάτων, εἰ ἐμέμικτό τεφ'.

τοῦ ἑτέρου ἑτερον εἶν τῇ ἰδίῃ φύσει καὶ μὴ
τὸ αὐτὸ εἶν μετέπιπτε πολλαχῶς καὶ ἡτεροι-

Ceterum Simpli- habet τούτων, sed genuinam formam tenuit fr. Anax. 20. Schleierm. autem posuit p. 86: „εἰ τούτων τε ἦν τὸ (vielleicht τῷ) ἑτέρου“ etc., quod unde habeat et quo sensu accipiat, incertum. Ex eius saltem versione non clarum.

καὶ μὴ τὸ αὐτὸ εἶν — ἡτεροιοῦτο] μεταπίπτειν est proprie: recidere, aliter cadere. Plat. Apol. p. 36 a. (128. Bek.) Hinc, quum res, quae aliter cadunt, atque antea positae erant, aliam plerumque sui speciem praebeant et quodammodo immutatae videantur, saepe apud philosophos significat: immutari, ita tamen, ut mutationis causa in ipsa re, quae mutatur, posita sit, non in externo aliquo appulsu aut motu; neu ipsam rei naturam mutatio tangat, sed solam externam eius speciem et habitum. Simpl. ad phys. p. 47 a. οὐδὲν δὴ τοῦ ὑποκειμένου καθό ἐστιν ὑποκείμενον μεταπίπτοντος ἐν τῇ ἀλλοιώσει. Sic autem idem fere significat ac ἑτεροιοῦσθαι, i. e. diversam speciem prae- bere. vid. supr. Similia vero cumulat, ut fortius efferat id, quod in hac re maximum est, omnes res sola eiusdem principii immutatione esse exortas. Dicit igitur hoc: quodsi enim quae in hoc mundo sunt nunc terra et aqua et reliqua eiusdem generis simpliciora corpora, quae in hoc mundo apparent, si horum quid ab altero plane diversum sit sua ipsius natura, neque ita, ut idem sit, multis modis convertatur tantum atque immutetur cet. Diogenem enim in his non de singulis quibusvis rebus loqui, velut de plantis, animalibus, lapidibus, aliis, vel ea, quae exempli causa affert, aqua et terra, abunde declarant; iisque, quae deinceps sequuntur, καὶ τἄλλα — εἶντα aperte etiam tales res significat, quales sunt aqua et terra i. e. simpliciora quaedam corpora, e quibus reliqua constant. Postulant hoc etiam verba μετέπιπτε πολλαχῶς καὶ ἡτε-

ροιοῦτο, quae non aequae bene dici poterant de singulis rebus, in quibus, quum tales factae sunt, quales sunt, mutatio iam finem consecuta est, donec iterum intereant. De his igitur dicendum erat: μετέπεσε καὶ ἡτεροιοῦθη i. e. immutatum esset. Nunc vero dicit: μετέπιπτε, immutaretur. Cum his autem consentit Aristot. Metaph. I, 3. Ἀναξιμένης δ' αἴρα καὶ Διογένης πρότερον ὕδατος καὶ μάλιστα ἀρχὴν τιθέασιν τῶν ἀπλῶν σωμάτων. Monui haec omnia propter Ritterum, qui hanc rem videtur negare Ion. Phil. p. 33. Aristoteles bemerkt, inquit, sowohl von ihm als auch vom Diogenes von Apollonia, dass sie die Luft vorzüglich zum Urstoffe der einfachen Körper gemacht hätten. Wenn diess nun auch vom Diogenes zu bezweifeln sein möchte, so scheint Aristoteles hierbei um so mehr auf den Anaximenes gesehen zu haben. p. 52. Hieraus wird man wohl hinlänglich berechtigt sein, die Angabe des Aristoteles, Diogenes habe die Luft zum Urwesen, vorzüglich der einfachen Körper, gemacht, für ungegründet zu halten, oder nur auf Einzelheiten in der Ableitung zu beziehen, in welcher er sich auf jene grösseren Massen in der Natur beziehen mochte, sobald er auf das Individuelle überging. Nisi forte his omnibus hoc tantum cavere vult Ritterus, quod sane cavendum, ne quis ἀπλα σώματα eo sensu accipiat, quo saepe Aristoteles utitur, de quatuor istis Empedocleis elementis, uti Simplicius fecisse videtur. Diogenis enim oratione finita, ita pergit: τούτοις καὶ ἐγὼ πρώτοις ἐντυχὼν, ὥρῃην ἄλλο τι λέγειν αὐτὸν παρὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τὸ κοινὸν ὑποκείμενον, εἴπερ φησὶν, μὴ ἀναμίσγυσθαι ταῦτα (sc. τὰ τέσσαρα στοιχεῖα), μηδὲ μεταπίπτειν εἰς ἄλλα, εἴπερ ἐν τι αὐτῶν ἦν ἡ ἀρχή, καὶ μὴ τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὑπέκειτο, ἅφ' οὗ ἑτεροιοῦται. Sed de tota hac re infra accuratius dicendum.

οὕτω· οὐδαμῇ οὔτε μίσγασθαι ἀλλήλοις ἡδύ-
νατο, οὔτε ὠφέλησις τῷ ἑτέρῳ οὔτε βλάβη.....
οὐδ' ἂν οὔτε φυτὸν ἐκ τῆς γῆς φῦναι, οὔτε
ζῶον οὔτε ἄλλο γενέσθαι οὐδέν, εἰ μὴ οὕτω

οὐδαμῇ οὔτε μίσγασθαι — βλάβη] Iam sequitur apodosis (in qua desidero partic. ἂν): non poterat fieri, ut inter sese miscerentur i. e. ut altera alterius naturam assumeret in eamque transformaretur, ut v. c. cibum et potum addi et misceri corporis partibus videmus harumque in se naturam recipere. Nec commodum, pergit, alteri neque incommodum ab altero oriri potuit. Commodum et incommodum physico sensu intelligendum, αὐξήσις καὶ φθίσις. Sed horum philosophorum proprium est, de rebus naturalibus ita loqui, quasi eae sensu et vita praeditae sint. Cf. Meliss. fr. supr. laud. οὔτε ἀλγεῖ οὔτε ἀνιᾶται etc. Hunc vero Diogenis locum Aristot. de gen. et corr. I, 6. spectasse videtur: καὶ τοῦτο ὀρθῶς λέγει Διογένης, ὅτι εἰ μὴ ἦν ἐξ ἐνὸς ἅπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων. Ceterum subiectum, quod vocant, huius apodosis non est τουτέων τι, sed, quod his inest, ταῦτα. Quod quum Ritterus neglexerit, minus recte hunc locum vertit p. 44. so würde es doch sich weder mit Anderm vermischen können etc. ut pro ἀλλήλοις legisse videatur ἄλλοις, leni sane mutatione, sed in loco sano prorsus non necessaria. Quod reliquum est, assentior Schleiermacher, qui post vocem βλάβη aliquid excidisse suspicatur. p. 86. et 88. Quicumque enim accurate haec legerit, infinitivum aliquem desiderari, statim sentiet; sed nihil maius. Mihi quidem inserendum videtur εἶναι, quod casu procul dubio excidit, fortasse typothetae culpa. Haud rara enim est talis negligentia in Simplicii textu impresso e. g. p. 8, ubi in fr. Anax. 6. omissa sunt verba καὶ γῆς. Si consulto aliquid Simplicius praetermisisset, pro accurata sua diligentia id verbo saltem significasset.

οὐδ' ἂν οὔτε φυτὸν ἐκ τῆς γῆς φῦναι — γενέσθαι οὐδέν] sc. ἡδύνατο. Sententiarum nexus hic est: ex uno eodemque initio omnia. Quod ni ita esset, fieri non potuisse, ut simpliciora in rerum natura corpora, velut aqua, terra, alia, ullum inter sese commercium haberent, neque, ut singulae res, plantae, animalia, et quae id genus reliquae sunt, ex his, vario modo inter sese iunctis et compositis, orirentur, quas tamen omnes quotidie oriri videmus. Sed cave, verbis ἐκ τῆς γῆς materiem, unde plantae originem habeant, significatam putes. Quo enim posito, item materia, e qua animalia facta essent, significanda erat; quod non factum. Et sic loqui solent veteres: cf. Plat. Sympos. p. 186 a. (p. 395. Bek.) τοῖς τε σώμασι τῶν πάντων ζώων καὶ τοῖς ἐν τῇ γῇ φυομένοις cet. Theag. p. 121 b. (p. 159. Bek.) τὰ φυτὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα. Cratyl. p. 410 c. (p. 59. Bek.) τοὺς καρποὺς τοὺς ἐκ τῆς γῆς. Xenoph. Mem. 4, 7. Beier ad Cic. Off. 1, 7, 22. γενέσθαι autem nunc dicit, nulla omnino modi, quo fiant, ratione habita.

εἰ μὴ οὕτω συνίστατο . . . εἶναι] συνίστασθαι proprie dicitur de rebus, quae elementis suis in certam aliquam formam coactis existunt, oriuntur; deinde omnino est fieri certam aliquam rem ex iis, quae iam fuerunt. Oppositum est τῷ διαλύεσθαι. Exempla ubivis obvia. ὥστε τὸ αὐτὸ εἶναι. his iam accuratius explicat illud οὕτω. Nisi ita fiant, ut idem sint. Sed quaeritur, nisi idem sint, ac quidnam tandem? Respiciendum ad id, unde omnis haec demonstratio exierat: πάντα τὰ ὄντα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιοῦσθαι καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι i. e. res etiam nunc unum idemque esse omnes natura sua, quanquam variis

συνίστατο, ὥστε πᾶν τὸ εἶναι. ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐτεροιοῦμενα ἄλλοτε ἄλλοῖα γίγνεται καὶ ἐς τὸ αὐτὸ ἀναχωρεῖ.

inter se qualitatibus distinctas. Hoc idem dicit hoc loco: nisi omnes plantae omniaque animalia, et quae praeterea aliae sunt res naturales, nisi haec omnia ita existant, ut ex uno eodemque principio constant, cuius semper naturam conservent. Nam quum omnes res, de quibus hoc loco agit, e simplicioribus corporibus componantur, haec vero, uti demonstratum est, inter se misceri non possint, nisi una eademque omnibus sit natura; sequitur, plantas, animalia, reliqua omnino existere non potuisse, nisi uno principio posito. In quo tamen hoc tenendum, semper et ubique naturam in immutando principio certas et fixas leges sequi, quo fit, ut certa rerum genera sint certaeque species. Simplicii τὰὐτὸ mutavi in πᾶν τὸ, simili permotus forma, quam ap. Anaxagor. forte retinuit fr. 8, ἐωντοῦ.

ἀλλὰ πάντα ταῦτα — ἀναχωρεῖ] Redit Diogenes ad id, unde egressus erat. πάντα ταῦτα i.

e. πάντα τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἔόντα. Haec omnia ex uno eodemque alias alia, sed non plane et natura sua diversa, fiunt, idque ἐτεροιοῦμενα i. e. ἐτεροιώσει, eo sensu, quo supra expositum est. Pro γίγνεται, quod apud Simplicium est, scripsi γίγνεται.

καὶ ἐς τὸ αὐτὸ ἀναχωρεῖ] et in idem redeunt, quum intereunt. Non plane in nihil convertuntur, sed sempermanent illud idem, etiam quum solvuntur easque qualitates, quibus certae quaedam res factae erant, deposuerunt. Cf. Anaximand. fr. apud Simpl. p. 6 a. ἐξ ὧν δὲ γένεσις ἐστὶ τοῖς οὐσι, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίγνεσθαι κατὰ τὸ χρεῶν. Simpl. autem habet pro ἐς, quod posui, εἰς; et pro ἀναχωρεῖ contractam formam ἀναχωρεῖ. Vid. ad fr. 1. His addam, passim apud eundem legi ἡταιροιοῦτο, ἡταιροιοῦμενα etc. pro ἡτεροιοῦτο, ἐτεροιοῦμενα, vitio operarum aperto.

Cap. 30. Diogenes igitur, ubi dictum est, probare hoc fragmento studet, omnes res, quotquot in hoc mundo sunt, ex eodem initio originem ducere, sive, quod idem est, rerum initium esse unum idemque omnium. Hac autem ipsa re longe superiorem se praebet omnibus ante eum physiologis. Nam quum omnes, qui unam aliquam ἀρχὴν esse statuerent, cur ita statuerent, rationibus demonstrare neglexissent: primus ipse non solum vidit, quod istos latuit omnes, sed haud cunctatus manum etiam admovit operi, insignique mentis acumine id, quod in prioribus desiderabat, supplere instituit. Neque id mirum. Namque et Eleatici philosophi revera tum rationibus demonstrare conati erant, ἐν εἶναι τὸ πᾶν, quorum certe notitia aliqua ad Diogenem pervenerat; et recens eo tem-

pore Leucippi philosophia, qui multa esse rerum initia dicebat, clarissimo ostendit exemplo, non sic simpliciter poni posse, unam esse ἀρχὴν, ut rem, quae demonstratione non egeat. Ad ipsam autem rationem quod attinet, qua sententiam suam probare conatur Diogenes, evenire non posse contendit, ut res inter se misceantur, aut ullo pacto commercium habeant, nisi omnes ex uno aliquo principio profectae sint. Nam quod praeterea addit, nihil omnino nasci posse, nisi hoc modo nascatur, ut idem sit, id ad eadem haec recurrit. Sed quum eae rationes, quibus quod posuit demonstrare studet, ita comparatae sint, ut non statim appareat, quomodo id, quod vult, ipsis efficiatur: nostrum est, diligentius etiam inquirere in earum naturam et vim. Ac primo quidem clarum est, totam hanc Diogenis demonstrationem eo, quasi fundamento suo, niti, quod omnes res mutuo quodam commercio contineri aliarumque ex aliis semper conditionem et vicissitudinem pendere dictitaret. Quod pluribus de causis memorabile est. Ut enim hanc eandem variorum in rerum natura eventuum explicandorum rationem ab omnibus ante eum physiologis initam videmus, si quidem omnis rerum explicatio consistit in eo, ut demonstretur, quo modo altera ex altera, quae sive eodem tempore sit, sive prius fuerit, existat: ita tamen non minus clarum est, in antiquiorum physiologorum philosophia hanc rationem plus minusve sive fati sive deorum interventu fuisse interceptam ac turbatam, et plerosque eos omnes, quamvis ea utantur, parum tamen perspectum habuisse, quam late pateat quantumque eius in philosophia momentum sit. Quare hoc in Diogene memoratu dignum, quod eo in hac re progressus est, ut non solum mutuum omnium rerum nexum, quo altera ex altera pendere cernitur, prioribus omnibus clarius videret, ita ut, quum duo maxime principii immutati genera esse poneret, alterum anima ac ratione praeditum, alterum inanimatum, in his etiam demonstraret, qua ratione in alterum transiret alterum; sed accurate etiam sentiret, quid ageret et quomodo, adeo, ut ab hoc ipso mutuo rerum commercio ad id, quod in eius philosophia

summum est, probandum, argumenta repeteret. Deinde vero ex his etiam intelligitur, qui accidere potuerit, ut, quod supra cap. 18 nobis probabile videbatur, Diogenes impietatis accusaretur. Quo enim quisque hanc mutuam rerum efficaciam in philosophia magis amplectitur, et quo latius eam in explicanda rerum origine et natura regnare patitur: eo minus deorum interventu utatur necesse est, eoque angustioribus finibus horum in rerum naturam circumscribet imperium. Cf. praeclare hanc rem exponentem censorem Anaxagorae a Schaub. ed. in Ephemerid. Gotting. 1827. St. 96.

Cap. 31. Sed iam redeat, unde huc declinavit, disputatio. Quaerebamus enim, quum omnes res in hoc mundo ex sese invicem pendere viderentur, quo iure inde colligi posset, omnes ex uno eodemque initio esse perfectas. Quod iam Aristoteles explicare instituit eo loco, quem supra in nott. ad fr. 2 ex parte laudavimus, de gener. et corr. 1, 6: *Καὶ τοῦτο ὀρθῶς λέγει Διογένης*, inquit, *ὅτι εἰ μὴ ἦν ἐξ ἐνὸς ἅπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων· οἷον τὸ θερμὸν ψύχεσθαι καὶ τοῦτο θερμαίνεσθαι πάλιν. οὐ γὰρ ἂν θερμότης μεταβάλλει καὶ [ἡ] ψυχρότης εἰς ἄλληλα, ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὸ ὑποκείμενον. ὥστε ἐν οἷς τὸ ποιεῖν ἐστὶ καὶ τὸ πάσχειν, ἀνάγκη τούτων μίαν εἶναι τὴν ὑποκειμένην φύσιν. Τὰ μὲν οὖν πάντα τοιαῦτα εἶναι φάσκειν οὐκ ἀληθές, ἀλλ' ἐν ὅσοις τὸ ὑπ' ἀλλήλων ἐστι.* Quod ut recte intelligatur, addendum est id, quod cap. 7 exponit: *ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τὸ τυχὸν πέφυκε πάσχειν καὶ ποιεῖν, ἀλλ' ὅσα ἢ ἐναντία ἐστὶν ἢ ἐναντίωσιν ἔχει, ἀνάγκη καὶ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον τῷ γένει μὲν ὁμοιον εἶναι καὶ ταῦτό, τῷ δ' εἶδει ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον. πέφυκε γὰρ σῶμα μὲν ὑπὸ σώματος, χυμὸς δ' ὑπὸ χυμοῦ, χρῶμα δ' ὑπὸ χρώματος πάσχειν. ὅλως δὲ τὸ ὁμογενές ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς.* Atqui quum Diogenes *omnia* ex se invicem aut generari aut deleri statueret, non, ut Aristoteles, certas quasdam res ex certis quibusdam aliis; patet, quomodo ex his sequatur eius placitum: omnia esse unum idemque,

sive omnia esse ex uno eodemque principio orta. Quidquid enim ex altero aliquo fit, eiusdem generis sit, atque illud (ὁμογενές), necesse est. Quamquam haec arguendi ratio magis fortasse ex Aristotelis doctrina fluxit, quam ex ipsius Diogenis mente¹). Mihi quidem Diogenes rem ita cogitasse videtur. Fac enim duas res v. c. aquam et terram, vere et absolute et natura sua inter se esse diversas, ita, ut neutra earum neque habeat aliquid alterius naturae, nec possit etiam in se recipere; et videbis, omnino accidere non posse, ut altera sive ex altera oriatur sive intereat. Nam si terram ortam esse statuas ex aqua, id perinde sit, ac si e veterum usu dicas, terram ex eo, quod non sit, (ἐκ τοῦ μὴ ὄντος), esse factam et aquam mutatam esse in id, quod non sit (εἰς τὸ μὴ ὄν). Quorum neutrum fieri potuit, vel ex notissimo illo, quod omnes tacite accipiebant physici, ex nihilo nihil fieri, in nihilque nihil reverti; magis vero etiam ex ea ratione, qua Eleatici philosophi hac sententia utebantur. Et *Diogenes* quidem *Laërtius* (IX, 57) diserte Apolloniaten Diogenem docuisse affirmat: οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν φθείρεσθαι. Quibus mihi quidem Diogenes L. non vulgarem istum locum et communem omnium fere philosophorum dare voluisse, sed potius ad eam rationem, quam iam tum *Xenophanem* et fortasse etiam *Parmenidem* in doctrina sua adhibuisse novimus, respexisse videtur. Quod nisi voluisset, hanc, puto, sententiam, ut quae per se intel-

1) Cf. Ioann. Philop. ad Arist. l. c. ὅτι δ' ἀνάγκη τοῖς ἐν ὑποτιθεμένοις τὸ στοιχεῖον λέγειν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν, μάρτυρι χρητὰι Διογένηι τῷ Ἀπολλωνιάτῃ ὁρθῶς λέγοντι, ὅτι εἰ μὴ ἐν ἧν τὸ ὑποκείμενον πᾶσιν, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, ὥς ἀναγκαίως ἐπόμενον τοῖς εἰς ἀλλήλα ποιοῦσι καὶ πάσχουσι τὸ ἐν ἔχειν τὸ ὑποκείμενον. ὅτι γὰρ μὴ ὄντος ἐνός τινος τοῦ ὑποκειμένου, οὐχ οἷόν τε ἦν ὑπ' ἀλλήλων πάσχειν καὶ ποιεῖν εἰς ἀλλήλα δείκνυσιν, ὅτι Διογένης ἔλεγεν μὴ τὴν θερμότητα εἶναι τὴν εἰς ψυχρότητα μεταβάλλουσαν ἢ τοῦ μάλιν. ἀδύνατον γὰρ τὸ ἐναντίον γίνεσθαι ὅπερ τὸ ἐναντίον. ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον κοινὸν ὂν τοῖς ἐναντίοις καὶ πάσχον ὑπό τινος ποιοῦντος μεταβάλλει εἰς ἐκάτερον. In quo cavendum, ne quis Philoponi auctoritate seductus Diogenis verba esse putet μὴ τὴν θερμότητα cet. Nam aperte haec ex Aristotelis loco sumsit, qui exempli causa has qualitates posuerat, quippe de quibus saepius Diogenes loqueretur.

ligeretur, non expresse attulisset, praesertim in tanta, qua in Diogenis Apolloniatae doctrina exponenda utitur, brevitate. Si vero res absolute inter se diversae in sese invicem transmutari nequeunt, hoc quoque intelligi non potest, quo modo eae vel inter se misceantur vel singula ex iis corpora oriantur, nisi quis mistionem dicat diversarum particularum compositionem eam, qua iuxta sese positae sint, ut atomi in Leucippi et Democriti doctrina. Itaque recte *Simplicius* ad phys. p. 9 b. καὶ γὰρ ἀδύνατον, inquit, ἐκ πλειόνων ἀρχῶν μὴ κινουμένων γίνεσθαι τι. κοινοῦν εἶν γὰρ ἀλλήλοισι δέονταί. Sed haec hactenus.

Cap. 32. Iacto igitur totius operis fundamento, sequebatur, ne unum illud, ceu navis gubernatore vel corpus anima, rectore suo destitutum esset, ut demonstraretur, inesse ei mentem. Atque in eo quidem occupatum Diogenem videmus fragmento IV. Sed priusquam ad hoc progrediamur, proponenda esse videtur alia eiusdem sententia, quam *Simplicius* suppeditat, loco tamen, unde desumserit, non indicato. Ceteris enim allatis fragmentis absolutisque iis, quae insuper e Diogenis libro addidit, pergit ita: θαυμαστόν δέ, inquit, ὅτι κατὰ ἑτεροίωσιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ λέγων τὰ ἄλλα γίνεσθαι, αἰδίου ὁμῶς αὐτό φησι, λέγων· καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο καὶ αἰδίου καὶ ἀθάνατον σῶμα. τῶν δὲ τὰ μὲν γίγνεται τὰ δ' ἀπολείπει. καὶ ἐν ἄλλοις· ἀλλὰ τοῦτό μοι δῆλον δοκεῖ εἶναι cet. Ex his vero liquet, non eodem loco has duas, quas affert, sententias fuisse coniunctas. Dicit enim ἐν ἄλλοις. Quare quum prioris istius loci sedem inter fragmenta IV et VI quaerendam esse probabile sit, haec verba autem, de quibus agimus, generalem aliquam sententiam contineant, qua in universum ταῦτοῦ illius, quod principium esse ponebat, naturam, qualis ea sit, describat, sed ita, ut eum nondum aut aëris rationem habere aut accuratius de mentis natura exposuisse, quivis videat, hoc fragmentum ea, quae IV et V continentur, praecessisse, perspicuum est. Quibus de causis hunc ei locum attribuere non dubitavi, praesertim quum *Schleiermache-*

rum¹⁾), sagacissimum harum rerum iudicem, eadem de hoc loco statuuisse viderem.

Cap. 33. *Fragm. III.* Ἀλλὰ τοῦτ' ὁ μοι δῆ-
λον δοκέει εἶναι, ὅτι καὶ μέγα καὶ ἰσχυρὸν
καὶ αἰδιόον τε καὶ ἀθάνατον καὶ πολλὰ εἰδός
ἐστι.

ἀλλὰ τοῦτό μοι — εἶναι] τοῦτο i. e. principium, ταῦτό il-
lud, e quo omnia facta sunt, et de
quo fragm. II. egerat. δοκέει. Simpl.
δοκεῖ. Vid. ad fr. I.

ὅτι καὶ μέγα] i. e. magnum,
late patens, quippe quod per omnes
res, quotquot sunt et ubicunque, dif-
fusum sit. cf. fr. 7 καὶ ἐπὶ πάνι ἀ-
φῖχθαι καὶ ἐν πάντι ἐνεῖναι. Sta-
tuit enim Diog. aërem rerum princi-
pium esse infinitum, ἀπειρον. Simpl.
p. 6 a. e Theophr. τὴν δὲ τοῦ παν-
τός φύσιν ἀέρα καὶ οὗτός φησιν
ἀπειρον εἶναι καὶ αἰδιόον. cf.
eund. p. 104 a. — p. 105 b. τούτων δὲ
οἱ μὲν ἐν τι στοιχεῖον ὑποτιθέντες,
τοῦτο ἀπειρον ἔλεγον τῷ μεγέθει,
ὥσπερ Θαλῆς μὲν ὕδωρ, Ἀναξίμενης
δὲ καὶ Διογένης ἀέρα. Id. ad de Coe-
lo p. 151 a. b. Ἀναξίμενης δὲ ἐταῖ-
ρος τοῦ Ἀναξίμανδρου καὶ πολίτης
ἀπειρον μὲν καὶ αὐτὸς ὑπέθετο τὴν
ἀρχὴν . . . τὸ αὐτὸ δὲ καὶ Διο-
γένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ὑπέθετο.

καὶ ἰσχυρὸν] validum, magna
vi instructum. Nam sola eius vi omnia
procreata sint, necesse est, siquidem
praeter hoc nihil. Cf. fr. 6. καὶ ὑπὸ
τούτου πάντα καὶ κυβερνασθαι καὶ
πάντων κρατεῖν . . . καὶ πάντα δια-

τιθέναι. Similiter Anaxag. d. mente
fr. 8. καὶ ἰσχύει μέγιστον.

καὶ αἰδιόον τε καὶ ἀθάνα-
τον] αἰδιόον omnino est sempiter-
num, nec de iis tantum rebus dici-
tur, quae nullo tempore interibunt
(Arist. d. Coelo 1, 10. γενόμενον μὲν
οὖν — τὸν οὐρανὸν — ἅπαντες εἰ-
ναί φασιν, ἀλλὰ γενόμενον οἱ μὲν
αἰδιόον, οἱ δὲ φθαρτόν); sed de
iis etiam, quae omni tempore fue-
runt, nec unquam originem habue-
runt. Deff. Pseudoplat. p. 411. Steph.
αἰδιόον τὸ κατὰ πάντα χρόνον καὶ
πρότερον οὖν καὶ νῦν μὴ ἐφθαρμέ-
νον. Sic etiam in formulis αἰδιόον
καὶ ἀθάνατον, ἀφθαρτον καὶ αἰ-
διόον, et talibus. Idem est ἀγεννη-
τὸν καὶ ἀνώλεθρον. Plat. Tim. p.
52 a. (p. 63. Bek.) Erat igitur illud
ab omni tempore; principii enim nulla
origo: neque unquam esse desinet,
quum ortum non sit. Ceterum anim-
advertendum, quod dicit ἀθάνα-
τον, non moriturum. Respicit enim
in his omnibus ad animalem princi-
pii vim, de qua iam accuratius di-
cturus est.

καὶ πολλὰ εἰδός ἐστι] multa-
rum rerum intelligens est. Anaxag.
d. mente fr. 8 καὶ γνώμην γε περὶ
παντός πάσαν ἴσχει. ib. πάντα ἔγνω
νοῦς.

1) p. 89. Von den beiden hier wörtlich angeführten Stellen nun haben wir, meine ich, keine Art von Gewissheit, dass sie auf das früher Angeführte folgen; denn sie sind ganz aus dem Zusammenhange heraus. Und wenn ich meine Meinung sagen soll, so scheinen mir diese Behauptungen als erste formale Bestimmungen des zu suchenden allgemeinen Substrats vorangestellt gewesen, und die Stellen aus jener ersten Gegend der Schrift zu sein, wo der Grundstoff noch nicht als Luft bestimmt war cet.

Cap. 34. In his vero quod Diogenes principium suum non maximum, sed magnum, non validissimum, sed validum, non omnium denique rerum, sed multarum intelligens dixit, id inde explicandum esse videtur, quod hoc loco in universum tantum ea, quae in principium cadant, describere vult, quorum quidque quatenus pateat, tum tandem accuratius definiendum est, ubi, quid sit rerum principium, aperuit. Illuc autem spectabam, quum in notis singula loca, ubi de his rebus in fragmentis ageret, apponerem. Praeterea nihil est, quod addendum sit, quam ut verbo moneatur, quae Simplicium, quum hunc locum legeret, subiit miratio, eam plane nullius esse momenti. Nam quod iste dicit, mirari sese, quod, quum Diogenes principium aeternum atque immortale diceret, idem tamen vario modo immutari statueret, quippe ex quo per *ἐτεροίωσιν* tanta rerum multitudo ac varietas oriretur: non reputavit vir ceteroquin sagacissimus, *ἐτεροίωσιν* illam non esse absolutam et perfectam (vid. ad fr. I.), ipsumque Diogenem claris verbis dicere, res omnes etiam nunc unum esse idemque, *τὸ αὐτὸ εἶναι* ¹⁾. Sed res in aprico est.

Cap. 35. Haec igitur missa faciamus. Iam quum Diogenes fragm. III id, quod rerum principium esset, validum multarumque praesertim rerum intelligens esse dixisset, hac ratione viam sibi patefecit ad eam disputationem, qua multum *νοήσεως*, quam dicit, huic inesse ostenderet. Cuius quidem disputationis nisi tota summa, at bona certe pars servata est fragmento IV. Sic enim, exposito fragmento II, Simplicius p. 32, 6 pergit: *ἐφεξῆς δὲ δείξας, ὅτι ἔστιν ἐν τῇ ἀρχῇ ταυτῇ νόησις πολλή, οὐ γὰρ ἂν, φησιν, cet.* (in quo, ut in transitu hoc moneam, quisque, opinor, verba *νόησις πολλή* Diogenis esse

1) Cf. etiam Ritter. p. 48: Sollte aber hiermit wirklich etwas Widersprechendes gesetzt sein, so müsste der Grundsatz aufgestellt sein, dass das Ewige nothwendig unveränderlich bleibe. Ein solcher aber ist bei dem Diogenes wenigstens nicht angegeben und Simplikios widerlegt ihn nur aus seinen eigenen Grundsätzen.

sentiet, quum Simplicius vix de suo addidisset πολλή.) Continet autem hoc fragmentum duo fere huius sententiae argumenta, et horum quidem alterum ex insigni ordine ac modo, ubique in rerum natura servato, petitum; alterum in eo positum, quod homines et reliqua animantia aëre vivunt hausto, moriunturque ipso destituti. Quamquam de vera posterioris argumenti ratione veroque cum reliquis nexu ambigi potest. Nam quum Diogenes hunc in libro suo ordinem secutus esse videatur, ut primo loco unum principium esse probaret, deinde demonstraret, multum huic inesse rationis; tertio denique exponeret, aërem esse id, quod rationem contineret: quaeritur utrum, de quo agimus, fragmentum iam ad tertium istum pertineat locum, rationesque in eo proponere putandus sit Diogenes, cur aërem maxime genuinam ac propriam νοήσεως sedem esse censeat; an ad secundum, in quo, aëris nondum ratione habita, in universum demonstrabat, principium, quidquid esset, νοήσει esse praeditum. Ad priorem tamen rationem quod attinet, Diogenes in iis, quae hunc locum praecedebant, haud ambigue aërem ut rerum principium proposuerit, necesse est: quod nullo pacto concedendum, licet ex iis verbis, quibus Simplicius de hoc loco utitur, haec sententia probabilitatis aliquam speciem nancisci videatur. Nam ἐπάγει, inquit, ὅτι καὶ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἥ τις ἐστὶν ἀήρ, καὶ ζῆ καὶ ψυχὴν ἔχει καὶ νόησιν, λέγων οὕτως cet. (sequitur fr. IV). At speciem tantum, non veram probabilitatem. Namque, ut ab his ipsis Simplicii verbis exeam, haud dubie fontem suum habent in eo, quod sequitur, fragmento, cuius sententiam, priusquam ipsum proferat, paucis anticipare vult: ubi tamen de eo, quod in hac re maximum est, aërem esse ἀρχὴν, ne verbum quidem reperitur. Qui porro autem, quaeso, accidere potuit, ut Simplicius, qui per totum hunc locum nihil maius habebat, quam ut Porphyrium Nicolaumque Damascenum refutaret, spretaque horum auctoritate aërem, non μεταξὺ illud, Diogeni rerum principium fuisse, ex ipso eius libro demonstraret, ita ut omnes Apolloniatae locos, qui minus ad hoc idem probandum fa-

cerent, in cumulum quasi adiecisse videatur; qui, inquam, accidere potuit, ut Simplicius eum locum, ubi, nisi sententiarum totum ordinem pervertisse Diogenem arbitramur, clare haud dubie atque aperte expositum erat id, quod tam studiose et cupide quaerebat, plane praeteriret ac negligeret, contra ad alia confugeret, unde non nisi ambagibus ad illud idem perveniri poterat? Denique quid faciamus fragmento VI, quod certo constat secutum esse quartum, ubi ab initio: „*mihi quidem*, inquit, *id, quod νόησιν contineat, aër esse videtur, quem vulgo dicunt?*“ — Haec-cine autem commemoratio est rei dudum expositae? Imo vero nunc primum exponendae esse, nisi quis omni sensu communi careat, facile videbit. Quae quum ita sint, fragmento IV Diogenem nondum de aëre agere ut rerum principio, intelligitur. Contra sententiarum inter se connexio fuisse haec videtur. Probandum erat, multum νοήσεως inesse rerum principio, quidquid id erat. Quod quum multis institui posset, in iis tamen, quae aetatem tulerunt, duo tantum huius rei argumenta servata sunt: quorum alterum illud ex praeclaro in rerum natura ordine haustum clarum est, quid sibi velit; alterius autem in eo momentum positum esse videtur, quod respirando, i. e. *aliunde ac foris* homines et cetera animantia omnem tam rationalem quam vitalem vim in se recipere atque ita vitam sustentare deprehendimus, quod nullo prorsus pacto evenire possit, nisi magnam animae copiam per universam rerum naturam perfusam esse statuamus, unde suam homines et animalia hauriant. Ceterum Diogenem sententiae suae documenta elegisse talia, quibus facile deinceps aëre rerum principium constare intelligeretur, vix est, quod moneatur. Re autem ita exposita mihi quidem dubium non est, quin pariter, ac priore parte fr. IV, hac quoque posteriore, de qua agimus, argumentum contineatur, quo inesse principio νόησιν probetur. Omnes enim res etiam nunc principii naturam tenere et conservare, saepius dictum est, ut, ubi demonstratum sit, in rebus, quales nunc sunt, deprehendi νόησιν, simul pateat, eandem rerum prin-

cipio inesse. Sed pergendum ad ipsum fr. IV. accuratius contemplandum.

Cap. 36. *Fragm. IV.* Οὐ γὰρ ἂν οὕτω δέδασθαι οἶόν τε ἦν ἄνευ νοήσιος, ὥστε πάντων μέτρα ἔχειν, χειμῶνός τε καὶ θέρους καὶ νυ-

Simpl. p. 32 b. ἐφεξῆς δὲ δείξας, ὅτι ἔστιν ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ νόησις πολλή, οὐ γὰρ ἂν, φησιν, οὕτω δέδασθαι — κάλλιστα, ἐπάγει, ὅτι καὶ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἥτις ἔστιν ἀήρ, καὶ ζῆ καὶ ψυχὴν ἔχει καὶ νόησιν, λέγων οὕτως· ἔτι δὲ πρὸς τούτοις cet. Verba ita cohaerent: ἐφεξῆς δὲ δείξας — ἐπάγει. Utitur autem maxime hac loquendi formula Simplicius, ubi ea, quae proxime eum locum, quo petit, praecedunt, nexus causa addit; ut dubium non sit, quin verba Diogenis ἔτι δὲ cet. exceperint ista: ὡς ἄνυστον κάλλιστα. cf. *Simpl. ad phys. p. 33 b. ib.* Anax. fr. καὶ μέντοι εἰπὼν ἐνεῖναι πολλά τε καὶ παντοῖα — ἐπάγει καὶ τοῖς γε ἀνθρώποισιν cet. coll. eodem loco p. 8. — p. 38 a. εἰπὼν γὰρ ὅτι τῆς περιχωρήσεως ἔστιν αἴτιος ὁ νοῦς, ἐπάγει· ἡ δὲ περιχώρησις cet. coll. fr. Anax. 8. — p. 66 b. εἰπὼν ὅτι τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν αἱ μὲν — εἰκότως ἐπάγει cet. coll. textu Aristot. 2, 2. Praeterea p. 61 a. ima pagina. Similiter p. 60 a. εἰπὼν — παρατίθεται. p. 65 a. εἰπὼν — φησί. p. 59 a. ὁρισάμενος — ἐπάγει. p. 321 a. εἰπὼν — ἐπάγει· οἱ μὲν οὖν cet.

Οὐ γὰρ ἂν οὕτω δέδασθαι οἶόν τε ἦν] Non enim fieri potuit, ut rerum principium, de quo huc usque egerat, (ταύτῃ τῇ ἀρχῇ, *Simpl. ait*), sic i. e. tam praeclaro ordine et modo servato, quod ipse in iis, quae sequuntur, exemplis illustrat, distributum sit, sub variis, dicit, quas induit formis; ipsum enim per se infinitum est, universumque complet mundum, ut nullus locus relictus sit, ubi minus deprehendatur, nec omnino distributio hoc sensu in id cadat.

ἄνευ νοήσιος] ratione destitutum, vacuum i. e. nisi vis rationalis

ei insit. Nam extra principium ea posita esse nequit, quum nihil sit omnino extra id positum, quod quidem in rerum naturam vim habeat. νόησιν verti: rationem, propterea quod hoc loco hanc potissimum eius vim spectat. Ceterum omnem et rationalem et animalem animi vim hac voce Diogenem comprehendisse, infr. demonstrabitur. *Ritter Ion. Phil. p. 45. not. 11.* Man kann νόησις eben so gut Vernunft übersetzen (ipse in versione sua posuit: Verstand;) aber man muss dabei weder an die eine noch die andre gesonderte Geistes-thätigkeit, welche man mit diesem Namen zu bezeichnen pflegt, denken. Simplicius ipse hic Ionicam formam retinuit, pariter ac fragm. VI, ubi integrae relictæ sunt formae ἑτεροιώσις et ἑτεροιώσιος.

ὥστε πάντων μέτρα ἔχειν] μέτρον, modus, mensura in univ-
ersum; sed saepissime de iusto modo cum vi dicitur. *Deffin. in calce Plat. p. 415 Steph.* μέτρον τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως. *Heraclit. ap. Schleierm. p. 344.* χορὴ δὲ καὶ ῥοῦ μέτρα εἰδέναι. *Idem, fr. 25. p. 374.* κόσμον τὸν αὐτὸν ἀπάντων οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν· ἀλλ' ἦν αἰὶ καὶ ἔσται πῦρ αἰεζών, ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα. *fr. 30. p. 394.* Ἥλιος οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα, quem locum *Plutarch. d. Isid. et Osirid. p. 270.* ita effert: ἥλιον δὲ μὴ ὑπερβήσασθαι τοὺς προσήκοντας ὁ-
ρους. cf. *Plat. Legg. p. 698. Steph. (p. 321. Bek.)* et saepiss.

χειμῶνός τε καὶ θέρους — εὐδιῶν] *Simpl. θέρους.* Sic etiam *fr. 6. πλήθους* et apud *Anax. fr. 6. idem.* Nihilominus correxi ex communilorum usu, sicut etiam ἡμέρας, pro quo habet ἡμέρας. *Vid. ad fr. I.*

κτὸς καὶ ἡμέρης καὶ ὑετῶν καὶ ἀνέμων καὶ εὐ-
διῶν. καὶ τὰ ἄλλα εἴ τις βούλεται ἐννοέεσθαι,
εὐρίσκοι ἂν οὕτω διακείμενα, ὥς ἀνυστὸν
κάλλιστα. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὰδε με-
γάλα σημεῖα· ἄνθρωπος γὰρ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα
ἀναπνέοντα ζῶει τῷ ἀέρι. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς

Cum his omnibus autem ab elocu-
tione quodammodo conferri potest *Plat.*
Cratyl. p. 410 c. §. 59. *Heind.* ὥραι
γὰρ εἰσὶ διὰ τὸ ὀρίζεσθαι χειμῶ-
νας τε καὶ θέρη καὶ πνεύμα-
τα καὶ τοὺς καιροὺς πρὸς
τοὺς καρποὺς ἐκ τῆς γῆς. ὀρίζου-
σαι δὲ δικαίως ἂν ὄραι καλοῖντο.

καὶ τὰ ἄλλα εἴ τις — ἐννο-
έεσθαι] et reliquas etiam in rerum
natura vicissitudines si quis animo con-
siderare et perpendere voluerit. *Simpl.*
habet ἐννοεῖσθαι.

εὐρίσκοι ἂν οὕτω διακεί-
μενα] διακείμενα i. e. διατεθειμέ-
να (fr. 6.), δεδασμένα, διακεκοσμη-
μένα.

ὥς ἀνυστον κἀλλιστα] quam
fieri potest pulcherrime. Continent
haec ἐπεξηγήσιν vocis οὕτω, quod
ea de causa appositum est, ut legen-
tium animos ad verba ὥς ἂν. καλ.
prae ceteris dirigat.

ἔτι δὲ πρὸς τούτοις — ση-
μεῖα] Sequitur alterum argumen-
tum, de quo supra diximus. ση-
μεῖον est signum, quo quid clarum
fit. Apud philosophos idem ac τεκ-
μήριον, si quid exemplis allatis, in
quibus omnes consentiunt usu et ex-
perientia edocti, probatur. Unde in
physicorum demonstrationibus maxi-
me invenitur haec ratio. Nam οἱ
πρότερον ἀναποδείκτως ἀπεφαίνον-
το. *Eudem.* ap. *Simpl.* p. 26 a. idem
p. 25 a. Frequentissime hac voce utun-
tur *Aristoteles*, *Hippocrates*, alii;
rarius *Plato*, cui magis usitata vox
τεκμήριον. cf. *Tim.* p. 71 d. ἱκανὸν
δὲ σημεῖον, ὥς μαντικὴν ἀφροσύνην
θεὸς δέδωκεν. οὐδεὶς γὰρ ἐννοῦς cet.
Theaet. 153 a. (p. 198. Bek.) Cete-
rum μέγα σημεῖον, μέγα τεκμή-
ριον sollemnis fere formula. Cf. *Plat.*
Apol. Socr. p. 40 c. (187. Bek.) Me-

nex. p. 237 d. (384. Bek.) *Hippi.*
Mai. p. 282. fin. (412. Bek.) *Minos*
p. 321 b. (267. Bek.) μέγιστον ση-
μεῖον. *Heind.* ad *Phaedo.* p. 136. qui
citatur *Sympos.* 195 b. *Parmen.* §. 4.
τεκμήρια πάμπολλα καὶ παμμεγέθη.
Aristoph. *Nub.* 369.

ἄνθρωπος γὰρ καὶ τὰ ἄλλα
ζῶα ἀναπνέοντα ζῶει τῷ ἀέ-
ρι] Quaeritur, utrum ἀναπνέοντα
pertineat ad ζῶα, ut sit: omnia ani-
malia, quae spiritum ducunt, (*Rit-
ter*: denn der Mensch und die ath-
menden Thiere leben durch die Luft;) an ad ζῶει, hoc sensu: omnia ani-
malia, quippe respirantia s. respiran-
do vivunt aëre, (*Schleiermach.* der
Mensch nemlich und die übrigen
Thiere leben durch das Athmen aus
der Luft). Accedo equidem priori
rationi. Nam in altera omnis sen-
tentiae vis in respirando posita foret,
quum tamen nunc quidem perinde
sit, quo tandem modo aëre vivant
homo et animalia, et hoc unum spe-
ctetur, vivere aëre. Neque tamen
abundat ἀναπνέοντα, quando quidem
ex vulgari hominum opinione non
omnia animalia spiritum ducunt, ut
ipsi *Diogeni*, pisces et ostreas respi-
rare, probandum esset. Sic *Aristote-
les* quoque haec animalia spiritum
ducere negat.

καὶ τοῦτο αὐτοῖς καὶ ψυχῇ
ἐστὶ καὶ νόησις] τοῦτο. Quid-
nam hoc? *Schleierm.*: το ἀναπνεῖν,
ex ἀναπνέοντα repetendum; cui ac-
cedo. *Ritter*: ὁ ἀήρ. Vertit enim:
diese. At qui, quaeso, hanc generis
enallagen, quam dicunt, excusabis,
ne dicam defendes? — ψυχὴν vero
et νόησιν coniungit, ut universam
animalem naturam in homine et ani-
malibus in unum comprehendat. ψυ-
χὴ enim ad eam maxime animi vim

καὶ ψυχὴ ἐστὶ καὶ νόησις, ὡς δεδήλωται ἐν τῇδε τῇ συγγραφῇ ἐμφανέως. Καὶ ἐὰν τοῦτο ἀπαλλαχθῇ, ἀποθνήσκει καὶ ἡ νόησις ἐπιλείπει.

spectat, qua vivimus, νόησις contra ad rationalem, ad mentem, qua cogitamus.

ὡς δεδήλωται — ἐμφανέως] Schleierm. p. 82. wie hier in dieser Schrift ganz deutlich gezeigt wird. At dicit: δεδήλωται, demonstratum est, ut de re iam peracta. Cf. Plat. Phileb. p. 30. D. Arist. d. part. Anim. 3, 10. p. 534. ed. Du Vall. At in iis, quae ad hunc locum in Diogenis libro exposita erant, horum nihil demonstratum esse potuit. Sed suam hoc loco scripturam (ἐν τῇδε

τῇ συγγραφῇ) opponit aliorum libris, in quibus id, quod dicit, non expositum erat: in quo eum iam perfectum et absolutum opus suum cogitasse animo, rei consentaneum est. Hinc δεδήλωται. — Simpl. ἐμφανῶς.

καὶ ἐὰν τοῦτο — ἐπιλείπει] h. e. et quando aëris usu prohibita sunt, moriuntur et ratio ipsa deficit, ratione privantur.

καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο] hoc rerum principium, quale in iis, quae praecesserunt, descripsit.

Cap. 37. Huc usque vix dubitatio de serie fragmentorum constituenda oriri potuit, quum, si tertium excipias, cui ipsi locum suum assignavimus, Simplicius nos quasi dux praeiret, rectamque viam monstraret. Sed in eo fragmento, quod iam sequitur, huius auxilio destituti sumus. Affert enim hunc Diogenis locum Simplicius extra ordinem aliorum, postquam reliqua iam omnia proposuit, una cum fragmento III, ubi eius verba apposita sunt. Vid. cap. 32. Quae vero me moverunt, ut hoc loco eum collocaverim, haec sunt. Manifesto enim loquitur in eo de rerum principio, sed ita, ut facile ex totius loci habitu appareat, eum nondum definiisse, quale id sit; et quod Simplicius ad ipsum iam aërem hunc locum refert, id haud dubie fecit, quod tum demum haec profert, quum aërem esse e Diogenis sententia principium iam demonstrasset. Sed vel neutrum pronominis genus, quo utitur, abunde ostendit, Diogenem nondum aërem dicere. Unde dubitari nequit, quin hic locus praecesserit fr. VI. Deinde vero etiam ex ipso eius argumento, post fragmentum IV eum collocandum esse, demonstrare posse mihi videor, sed tum demum, quum, quid Diogenes dicat, ac-

curatius explicatum fuerit. Videtur autem universam principii naturam hac sententia breviter complexus esse, ut iam generaliori huius rei expositioni finem imponeret.

Cap. 38. *Fragm. V.* Καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο καὶ αἰδιδιον καὶ ἀθάνατον σῶμα· τῶν δὲ τὰ μὲν γίγνεται τὰ δ' ἀπολείπει.

καὶ αἰδιδιον καὶ ἀθάνατον σῶμα] Quum σῶμα apud philosophos saepe animo oppositum sit, ut sit id, quod partibus corporeis constet; hoc vix in Diogene locum habere potest, quum propriam animi vim et naturam per se existentem et a corporea natura quasi avulsam omnino non agnoscat. Quare nihil superest, quam ut eodem modo intelligamus, quo de hominis animaliumque corpore loquimur: qui quidem usus in omnibus antiquioribus physiologis obtinuisse videtur. Corpus vero in talibus animae sedes et quasi receptaculum cogitatur. Atque hoc sensu Diogenes principium dicit corpus. Inest enim principio ex eius doctrina ψυχὴ et νόησις πολλή, huiusque nunquam deficiens vis ubique in rebus conspicua est, ut iure id animantium corpori comparare posset, quippe anima perfusum. Hoc vero corpus non ut reliqua animantium corpora, quae modo fr. 4. mori et ratione destitui dixerat, interitui subiectum est, sed *expers omnis et ortus et interitus* (αἰδιδιον καὶ ἀθάνατον σῶμα. vid. ad fr. 3.), reliquaque corpora nutrit ac sustentat fr. 4. Ceterum plerique antiqui physiologi mundum animatum esse statuebant, quod praecipue Ritter. in Hist. philos. Ion. in singulis demonstravit. Heraclitus vocat τὴν οὐσίαν τοῦ παντός αἰθέριον σῶμα, Schleierm. p. 455. Plato vero et ipse eodem modo mundum appellat σῶμα. Phileb. p. 29 b. §. 54. Stallb. πάντα γὰρ ἡμεῖς ταῦτα τὰ νῦν δὲ λεχθέντα ἄρ' οὐκ εἰς ἓν ξυγκείμενα ἰδόντες ἐπωνομάσαμεν σῶ-

μα; Pro. τί μήν; Σω. Ταῦτόν δὲ λαβὲ καὶ περὶ τοῦδε, ὃν κόσμον λέγομεν. διὰ τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἂν εἴη πού σῶμα, ξύνθετον ὃν ἐκ τῶν αὐτῶν. Et paullo inferius: Σω. τὸ παρ' ἡμῖν σῶμα ἄρ' οὐ ψυχὴν φήσομεν ἔχειν; Pro. δῆλον ὅτι φήσομεν. Σω. πόθεν, ὦ φίλε Πρωταρχε, λαβὸν, εἴπερ μὴ τόγε τοῦ παντός σῶμα ἔμψυχον ὃν ἐτύγχανε, ταῦτά γε ἔχον τούτῳ καὶ ἔτι καλλίονα. Cf. Tim. p. 30 b. (p. 26. Bek.) νοῦν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. διὰ δὲ τὸν λογισμὸν τόνδε νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι ξυνιστάς τὸ πᾶν ξυνετεκταίνεται, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἴη κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος. οὕτως οὖν δὲ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν τόνδε τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ἐννοῦν τε τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν.

τῶν δὲ τὰ μὲν — ἀπολείπει] τῶν δὲ i. e. τούτων δέ, reliquorum puta corporum, de quibus locutus erat. Horum alia oriuntur alia cessant esse certae res; redeunt enim in id, unde exorta erant, (καὶ ἐς τὸ αὐτὸ ἀναχωρεῖ fr. 2.) sed non penitus extinguuntur. Hinc non dicit: ἀπόλλυται, sed ἀπολείπει. Cf. Arist. phys. 2, 1. καὶ τούτων μὲν (principia dicit, quae quisque physiologorum posuerit;) ὅτι οὖν εἶναι αἰδιδιον. οὐ γὰρ εἶναι μεταβολὴν αὐτοῖς ἐξ ἑαυτῶν; τὰ δ' ἄλλα γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι ἀπειράκις. — Pro γίγνεται, quod Simpl. praebet, antiquiorem formam restitui.

Sed iam adiiciendum, quod cap. 37. praeteritum est, ut clarum fiat, quibus rationibus adducti hoc fragmentum post quintum tandem posuimus. Nam Diogenes in eo principium aeternum corpus appellat. Quum vero hoc nomine id appellare non posset, nisi id maxime spectaret, quod animatum esset et νοήσεως sedes; eum iam antea argumentis probasse necesse est, νόησιν esse in principio; unde de genuina huius fragmenti sede nulla dubitatio relicta sit. Nam quod dicere quis possit, hunc, de quo agimus, locum fragmentum etiam IV praecessisse, Diogenemque omnia ea, quae de νοήσει doceret, eo consilio addidisse, ut huius sententiae paucis et simpliciter propositae rationem redderet eamque uberius illustraret: huic tota fragmenti IV ratio ac forma repugnat. Unde non vereor, ne quis sit, qui eam iterum movere velit de loco suo, cui omnia quam pulcherrime conveniunt. Videntur autem in ea ipsa sententia et si quae alia insuper nexus causa addita erant, pauca ista comprehensa fuisse, quae inter fragment. IV et VI Simplicius a se omissa dicit.

Cap. 39. His expositis accuratius iam Diogenes principii naturam definire aggreditur. In aëre rerum initium esse collocatum ponit. Haud multum tamen moratus statim ad mentis naturam, quatenus aëre contineatur, exponendam progressus esse in eaque re usque ad finem libri I perrexisse videtur. Quum vero in aëre non omnes consentiant, sed Nicolaus et Porphyrius ¹⁾, haud contemnendi auctores, quos passim etiam Simplicius ²⁾ sequitur, mediam quandam inter aërem et ignem naturam a Diogene principium habitum esse dicerent: priusquam ipsius Diogenis de aëre testimonium audiamus, operae pretium videtur, omnes veterum locos, quos invenire poteram, huc in unum congerere, ut vulgo inter veteres Diogeni aërem principium tributum esse, nec facile fuisse praeter Nico-

1) Cf. Simpl. p. 32 b. supr. laud. et p. 6 a.

2) in phys. p. 44 a. Διογένης δὲ τὸ μεταξύ.

laum et Porphyrium, qui ei Aristotelis illud μεταξὺ adscriberent, liquido intelligatur. *Aristot. d. Anim. 1, 2*: Διογένης δ' ὥσπερ καὶ ἕτεροὶ τινες, αἶρα τοῦτον οἰηθεῖς πάντων λεπτομερέστατον εἶναι καὶ ἀρχήν. *Idem Metaph. 1, 3*. Ἀναξιμένης δ' αἶρα καὶ Διογένης πρότερον ὕδατος καὶ μάλιστα ἀρχήν τιθέασι τῶν ἀπλῶν σωμάτων. *Theophr. ap. Simpl. ad phys. p. 6. a.* τὴν δὲ τοῦ παντὸς φύσιν αἶρα καὶ οὗτός φησιν. *Alexand. Aphrod. ad Arist. Metaph. 1, 24. p. 7 ed. Venet.* Hippo narratur posuisse pro principio simpliciter humidum indeterminate, non explicans, aquane sit, ut Thales, an aër, ut Anaximenes et Diogenes. *Eod. fol.* Post haec de iis verba facit, qui aërem principium esse dicebant, ipsam ante aquam statuentes, qui quidem fuerunt Anaximes Milesius et Diogenes Apolloniata. *Id. I, 36. p. 10.* Nam, ut dictum est, Anaximenes et Diogenes aërem principium esse ponebant. *Clem. Alex. Strom. I, p. 296. B.* στοιχεῖα δὲ σέβουσι Διογένης μὲν τὸν αἶρα, Θαλῆς δὲ τὸ ὕδωρ cet. *Idem Admon. ad Gent. p. 42. C.* στοιχεῖα μὲν οὖν ἀρχὰς ἀπέλειπον ἐξυμνήσαντες Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τὸ ὕδωρ, καὶ Ἀναξιμένης ὁ καὶ αὐτὸς Μιλήσιος τὸν αἶρα, ὃ Διογένης ὕστερον ὁ Ἀπολλωνιάτης κατηκολούθησεν. *Galen. d. hist. philos. cap. 5. ed. Chart.* Ἀναξιμένης δὲ καὶ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης αἶρα. *Sext. Empir. Pyrrh. hypot. III, 4. B.* Φερεκύδης μὲν εἶπεν, γῆν πάντων εἶναι ἀρχήν Ἀναξιμένης δὲ καὶ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης αἶρα. *Idem adv. Math. p. 364. B.* Ἀναξιμένης δὲ καὶ Ἰδαῖος ὁ Ἰμεραῖος καὶ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης αἶρα. *Diogen. Laërt. IX, 57.* στοιχεῖον εἶναι τὸν αἶρα. Plane eadem, atque hic, habet *Eudocia Viol. s. v. Diog. physic. Theodoret. Gr. affect. cur. serm. I. p. 22, 37. ed. Sylb.* Ἀναξιμένης δὲ, ὁ τούτου (Ἀναξιμάνδρου) διάδοχος, καὶ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, τὸν αἶρα συμφῶνως ἀρχήν προσηγορευσάτην. *Idem ib. p. 58, 8.* ὁ δὲ Ἀπολλωνιάτης Διογένης ἐκ τοῦ αἵρος ἔφη ξυστῆναι τὸ πᾶν. *Euseb. praep. evang. 17. ed. Lutet.* Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης αἶρα ὑφίσταται στοιχεῖον. *August. d. civ. Dei 8, 2.* Diogenes quoque, Anaximenis alter auditor,

aërem quidem dixit rerum esse materiam, de qua omnia fierent: sed eum esse compotem divinae rationis, sine qua nihil ex eo fieri posset. *Stobaeus Ecl. phys. I, p. 305. Heer.* Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης ἀέρα ἄπειρον. *Sidon. Ap. l. supr. laud. Ioann. Philop. d. Anim. c. 7. Διογ. ὁ Ἀπολλ.* καὶ Ἀναξιμένης ἀρχὴν τῶν ὄντων τὸν ἀέρα λέγοντες, ἐκ τούτου καὶ τὴν ψυχὴν ἔλεγον. *Id. ad Arist. de gener. et corr. p. 3.* εἰσὶ δὲ καὶ οἱ ἐν τῷ ὑποκείμενον ποιοῦντες ὡς Θαλῆς μὲν ὕδωρ, Ἀναξιμένης δὲ καὶ Διογένης τὸν ἀέρα. *Id. ibid. p. 46.* ἀέρα δὲ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης καὶ Ἀναξιμένης. *Id. ad phys. p. 10.* Διογ. μὲν οὖν ὁ Ἀπολλ. καὶ Ἀναξιμένης τὸν ἀέρα ὑπέθεντο ἀρχὴν εἶναι διὰ τε τὸ εὐπλάστον καὶ ὡς ἐν σώμασιν ἀσώματον καὶ ἀνεπαίσθητον μᾶλλον. *Id. ad Arist. Metaph. p. 3.* Hinc dicit de Melisso et Parmenide neque enim materialem faciebant causam unum, ut Thales aquam et Diogenes aërem. *Id. ibid. p. 4.* et unam materiam dixerunt et etiam plures: et sive corpus, ut Thales, Diogenes, et Empedocles, sive incorpoream, ut Plato. *Simpl. ad phys. p. 32. a.* πάντες μὲν γὰρ σωματικόν τι τὸ ἐν ὑποτίθενται τοῦτο· ἀλλ' οἱ μὲν ἐν τι τῶν τριῶν στοιχείων· ὥσπερ Θαλῆς μὲν καὶ Ἰππων τὸ ὕδωρ· Ἀναξιμένης δὲ καὶ Διογένης τὸν ἀέρα. *Ibid. p. 104. a.* οἱ μὲν ἀέρα ἄπειρον ὑποτιθέντες ὡς Ἀναξιμένης καὶ Διογένης. *p. 105. b.* τούτων δὲ οἱ μὲν ἐν τι στοιχείῳ ὑποτιθέντες τοῦτο ἄπειρον ἔλεγον τῷ μεγέθει, ὥσπερ Θαλῆς μὲν ὕδωρ· Ἀναξιμένης δὲ καὶ Διογένης ἀέρα· Ἀναξίμανδρος δὲ τὸ μεταξύ. *p. 110. b.* πάλιν γὰρ λέγει, ὅτι εἰ συμβεβηκός, οὐκ ἐνδέχεται αὐτὸ λέγειν ἀρχὴν καὶ στοιχείον, ἀλλ' ἐκεῖνο, ᾧ συμβέβηκεν, εἴτε ἀήρ ἔστιν, ὡς ὁ Διογένης ἔλεγεν, εἴτε τὸ ἄρτιον, ὡς οἱ Πυθαγορεῖοι. *Id. in Arist. d. Coel. p. 148. a.* ἦσαν δέ τινες οἱ ἐν λέγοντες Θαλῆς μὲν καὶ Ἰππων ὕδωρ, Ἀναξιμένης δὲ καὶ Διογένης ἀέρα. *ib. p. 151. a. b.* καὶ ἓνα ἕκαστον τῶν κόσμων ἐξ ἀπείρου τοιούτου στοιχείου ὑπέθετο· Ἀναξιμένης δὲ, ἐταῖρος τοῦ Ἀναξίμανδρου καὶ πολίτης, ἄπειρον μὲν καὶ αὐτὸς ὑπέθετο τὴν ἀρχὴν, οὐ μὴν ἀδιόριστον. ἀέρα μὲν γὰρ ἔλεγεν εἶναι, οἰόμενος ἀρκεῖν τὴν τοιάνδε τοῦ ἀέρος ῥαδίαν ἀλλοίωσιν πρὸς μεταβολὴν. τὸ αὐτὸ δὲ

καὶ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ὑπέθετο. Hoc idem Ciceronis denique loco inesse videtur d. Natur. Deor. 1, 2: Quid aër, quo Diogenes Apolloniates utitur deo, quem sensum habere potest aut quam formam dei? —

Cap. 40. Iam quum ex horum omnium consensu satis certum sit, aërem esse Diogeni rerum initium, idque fragmentis eius confirmetur: non id quaerendum, rectene Nicolaus et Porphyrius τὸ μεταξὺ ei tribuerint, quam explicandum potius, quo modo in tantum errorem inciderint. Ab Aristotele exeundum est. Is enim quum compluribus locis¹⁾, ubi de principiis agit, quae physiologi posuerint, fuisse quosdam dicat, qui medium quiddam sive inter ignem et aërem, sive inter aërem et aquam statuissent; nullo tamen loco nominatim eos commemorat. Ac profecto difficile est, in iis philosophis, quorum notitia servata est, invenire aliquem, cui tale principium adscribi iure quodam possit. Quamobrem iam interpretes Aristotelis, ubi ad hos locos explicandos perventum est, quo vertantur, anxie haerent, praesertim quum probe sentiant, ne Anaximandri quidem ἀπείρου commodè huc referri posse²⁾; quanquam de meliore rei explicatione desperantes passim huc trahant. Quum igitur non haberent interpretes, in quem mediam illam naturam conferrent, Schleiermacherus (p. 84) placitum illud Diogeni, quem in Ionicorum philosophorum numero nominatum reperirent, sed parum novissent, supposuisse eos censet, eo fortasse permotos, quod a calore aliquo, qui hac de causa propria ei ac genuina aëris species, vel primum saltem aëris πάθος videretur necesse esset, omnem vivendi causam et originem repetere eum viderent. Hanc quidem Schleiermacherus explicationem accuratius etiam et uberius in ea commentatione, quam de Anaximandro scripsit, per-

1) De Coel. 3, 5. Phys. 3, 4. ib. 1, 5. Metaph. 1, 6.

2) Cf. Simpl. ad phys. p. 32 a. καὶ μέντοι κοινῶς περὶ τῶν προειρημένων ἐπήγαγεν, ὅτι τὰ ἄλλα γεννῶσι μανότητι καὶ πυκνότητι, καίτοι τοῦ Ἀναξιμάνδρου, ὡς αὐτός φησι, μὴ οὕτω γεννῶντος, ἀλλὰ κατὰ ἔκκρισιν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀπείρου. πῶς οὖν εἰ τοῦτον ἔλεγεν εἶναι τὸν σῶμα ἀδιορίστως ὑποτιθέμενον, κοινῶς ἐπήγαγε τὴν κατ' ἁλλοίωσιν γένεσιν;

sequitur. Sed quo clarius res perspiciatur, ipsa Viri clarissimi verba repetere iuvat (p. 107). Ich habe zwar anderwärts gezeigt, dass auch dem Diogenes von Apollonia ienes Zwischenwesen nicht könne als sein Urstoff beigelegt werden, weil er mit dem Anaximenes der Luft diesen Platz anwies; dennoch ist es leicht möglich, dass Aristoteles, wo er dieses Zwischenwesen anführt, keinen Andern gemeint hat. Denn wir haben gesehen, dass Diogenes sehr bald in seinem Werk auf das Einzelne überging, und sich mit diesem am meisten beschäftigt hat. Nun aber ist es aus einigen Spuren wahrscheinlich, dass er als specielles Princip des organischen Daseins eine warme Luft annahm, wie sie beim Athmen, welches ihm die ursprüngliche Lebenserscheinung war, vorkommt, als Princip des unorganischen Daseins aber die *ἰνυάς*, eine feuchte, nicht lebenswarme Luft, in welcher die natürlichen chemischen Prozesse am besten von statten gehn. Wenn er nun von der Luft im Eingange wenig, weit mehr aber von diesen beiden besonderen Principien gesagt, die er leicht jedes an seiner Stelle von der gemeinen Luft kann unterschieden haben: so kann leicht sein, dass Aristoteles geschwankt, und ihm bald die Luft, bald diese beiden Mitteldinge beigelegt hat, wie er denn auch fast abwechselnd und unter sehr gleichen Umständen beide anführt, wie sie sich dem Diogenes in der unmittelbaren Anordnung aus dem Einen differenzirten, hier das zwischen Luft und Feuer, dort ienes zwischen Luft und Wasser. Hactenus Schleiermacherus; acutius tamen, ut videtur, quam verius. Nam hoc in eius explicatione me offendit, quod Aristotelem dubitasse dicit, quodnam Diogeni principium daret. Aristoteles enim compluribus locis (vid. supr.) Diogenem disertis verbis aërem posuisse principium affirmat, ne minimam quidem dubitantis speciem praebens, idque eo etiam loco, ubi de ipsa animi natura, qualis e Diogenis sententia fuerit, loquitur (d. Anim. 1, 2.), in quo, sicubi alias, profecto mediam inter ignem et aërem naturam afferre debebat, si quidem Diogenes animi vim in calidiore aëre ponebat. Sed non facit. — Ritterus deinde revera in Nicolai et Porphyrii

sententiam inclinare et caute magis, quam ex animi sententia loqui videtur, quum Diogenem ea ipsa ratione, qua de principio suo locutus sit, ansam huic opinioni dedisse videri, dicat (p. 57.): cui quidem sententiae inprimis favere censet, quod Diogenes animam omnium animantium esse aërem, calidiorem quidem eo, in quo nos sumus, sed multo frigidior, quam qui circa solem sit, affirmat fr. VI. Pergit enim ita: Um den Zusammenhang dieser Aeusserung mit unserer Vermuthung in das richtige Licht zu setzen, ist zu bemerken, dass Diogenes von der Analogie zwischen Welt und Menschen ausgehend, das Wesen und den Grund iener in der Seele suchte, so wie diese sich ihm aber als ein warmes Aus- und Einathmen der Luft verkündete, so scheint er auch das Grundwesen der Welt als warme Luft, vielleicht aber als viel wärmere, als der lebendigen Menschen Athem, vielleicht als brennend, wie die Umkreisung der Erde ¹⁾ angesehen zu haben.“ Quamvis haec speciem aliquam veritatis habeant, equidem tamen a me impetrare non possum, ut Rittero assentiar. Repugnare enim videntur iis, quae de Diogenis doctrina ex aliis scriptoribus comperta habemus, quod mox ostendere conabor.

Cap. 41. His expositis meam qualemcunque de hac re sententiam in medium proferre liceat. Ac mihi quidem, aperte ut dicam, quid sentiam, Aristoteles, ubi de media illa natura loquitur, de Diogene ne cogitasse quidem videtur, quando quidem, uti dictum est, haud obscure aërem eum habuisse ἀρχὴν testatur; sed omnis erroris fons in Nicolao, a quo hanc opinionem ad reliquos propagatam esse constat, quaerendus est. Quanquam nescire fateor, ad quosnam τὸ μεταξὺ illud Aristoteles referat. Puto equidem, ignobiliore quosdam sui temporis philosophos eum significare, quos, nescio quibus de causis, nomine appellare noluerit: quod quidem ea ratione, qua Metaphys. 1, 6. de his loquitur, probabile mihi videtur. Καὶ γὰρ, inquit, τοιού-

1) Provocat h. l. ad *Diog. Laërt.* 9, 57: παρὰ τοῦ ἐκ τοῦ θερμοῦ περιφορᾶν. Sed vid. infr. cap. 69.

τόν τινες εἰρήκασιν εἶναι τὸ πρῶτον στοιχεῖον. Sed accuratius in hanc rem inquirere, non huius loci est. Id enim nunc agimus, ut explicemus, quomodo Nicolaus cum iis, qui eum sequuntur, in hanc opinionem aberraverit. Causam vero huius rei existimo esse hanc. In libro de Anima (1, 2) Aristoteles canonem aliquem proponit, ex quo physici eandem, quam principii, animae etiam naturam statuerint: διαφέρονται δὲ περὶ τῶν ἀρχῶν, τίνες καὶ πόσαι ἐπομένως δὲ τούτοις καὶ τὴν ψυχὴν ἀποδιδόασιν¹⁾. Hanc autem regulam in Diogene adhibuisse isti videntur; quem quum omnium animantium animam aërem calidiorē viderent ponentem, haud cunctanter eandem principii naturam esse concluderunt. Nec mirum est, illos sequi maluisse summi Aristotelis regulam, quam ipsius Diogenis verba, quibus clare aërem, qui vulgo habetur, rerum initium esse diceret, praesertim quum non ab omni parte utraque ratio sibi contraria videretur, quumque invenissent, quod dudum quaesiverant, τὸ μεταξύ. Cavendum enim erat, aëris calorem ne qualitatis tantum loco haberent: quo posito nihil nisi merus aër principio relictus foret, si quidem qualitates in definitionem principii, qua tenus est principium, Aristoteles cadere negabat; sed pari honore principium complecti oportebat et calidam et aëream naturam, summa necessitudine alteram cum altera coniunctam: in qua quidem coniunctione clare expressum vides Aristotelis τὸ μεταξύ πυρός καὶ ἀέρος. Attamen nimium istos Aristotelis regulae tribuisse apparet. Solum enim id recte ex ea colligere po-

2) Ad haec Simpl. p. 7b. ἐπειδὴ τῶν ἀρχῶν συμπληροῦσι τὴν ψυχὴν οἱ περὶ αὐτῆς, ὡς αὐτὸς ἱστορεῖ, φιλοσοφήσαντες, ὁποίας ἂν καὶ ὁπόσας ἕκαστος ὑπετίθετο ἀρχάς, ἐκ τοιούτων καὶ τοσούτων καὶ τὴν ψυχὴν συνέστησαν, σωματικὰς μὲν οἱ φυσιόλογοι θέμενοι, ἀσωμάτους δὲ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων· μίξαντες δὲ ἀπ' ἀμφοῖν Ἐμπεδοκλῆς τε καὶ Ἀναξαγόρας. ἐπομένως δὲ τούτοις καὶ τὰς ψυχὰς ἀποδιδόασιν, ἕκαστος τὴν παρ' αὐτοῦ ἀρχὴν εἰς τὴν ψυχὴν φέρων ἢ τὰς ἀρχάς, οὐχ ὡς γνωστικὴν μόνον τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ ὡς κινητικὴν. οὐκ ἀλόγως γάρ φησιν αὐτοὺς τῶν πρώτων ὑπειληφέναι τὸ κινητικὸν αἷτιον. ἐπειδὴ αἰτιατὸν μὲν πάντως τὸ κινούμενον. τὸ δὲ κατ' ἑαυτὸ κινοῦν καὶ μὴ τῷ ἑτέρωθεν κινεῖσθαι τῆς αἰτιώδους φύσεως. οἱ δὲ πῦρ τὴν ἀρχὴν ὑποθέμενοι καὶ ὡς τὸ λεπτομερέστατον σῶμα τῇ ψυχῇ ἀπονέμοντες, οἰκειότερόν τι αὐτῇ προσάπτουσιν, τῶν ἄλλοι τι αὐτὴν οἰομένων σῶμα cet.

terant, Diogenem, quum animam aërea natura esse statueret, rerum initium posuisse in aëre, neque vero in aëre calido. Omnino vero hanc sententiam, qua Diogenem iam primo aëri, e quo omnia orirentur, calorem inesse dicant statuisse, falsam esse, ex his potissimum elucet. Nam calida natura in earum qualitatum numero est, quas inter se contrarias et oppositas Diogenes aëri adscribit fragm. VI. Hae vero qualitates, quibus omnes fere physiologi in rebus e principio generandis utuntur, habeant necesse est, quod ipsis subiectum sit omnibus et *in quo* oriantur, ut illud idem, quod his subiectum sit, i. e. aër, pro principio habendum sit, minime vero calor, qui eodem modo, ac reliquae qualitates, *in aëre* demum existit. Sed fac, calidiores aërem esse principium, necessario is e Diogenis doctrina appositum habebat aërem frigidiores, ut non unum, sed duo rerum principia, eaque inter se opposita, posuisset, incredibili aliqua inconstantia. Accedit, quod a *Stobaeo* et *Ioanne Philopono*¹⁾ clare dictum est, animum Diogeni visum esse *ex aëre* ortum, quod, si aër iam per se calidus fuisset, fieri profecto non potuisset. Quibus disputatis effectum esse arbitror, revera Diogenem in aëre posuisse principium, quo omnia constant, quodque ipsum sit per se, nulla alia re admixta: ex uno enim eodemque omnia exorta. Simul vero etiam satis probabilis causa inventa est erroris eorum, qui mediam istam naturam in Diogenis philosophiam inferrent.

Cap. 42. *Fragm. VI. Καί μοι δοκέει τὸ τὴν νόησιν ἔχον εἶναι ὁ αἰὴρ καλεόμενος ὑπὸ τῶν*

Invenitur hic loc. ap. *Simpl.* p. 33 a. qui absoluto fr. IV ita pergit: εἴτα μετ' ὀλίγον σαφῶς ἐπήγαγε.

καί μοι δοκέει — ἀνθρώπων] Ac videtur mihi id, quod νόησιν continet, cui νόησις natura sua inest, esse, qui vulgo aër vocatur, neque vero is aër, qui, quum omnia aëre constant, iam immutatus et trans-

formatus est. E. gr. in homine νόησις neque in carne posita est, neque in ossibus, neque in cerebro, neque in sanguine ipso, quamvis haec omnia aëre nata et aër quodam modo etiam nunc sint; sed inest humano corpori venarum ope aër νόησιν continens, integer et non mutatus. Hinc dicit ὁ καλεόμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. *Simpl.* habet δοκεῖ et καλούμενος.

1) *Stob.* I. c. 62. p. 796. *Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης* ἐξ αἰέρος ψυχὴν. *Ioann. Philop.* d. *Anim.* c. 7. Vid. cap. 39.

ἀνθρώπων, καὶ ὑπὸ τούτου πάντα καὶ κυβερ-
νᾶσθαι καὶ πάντων κρατεῖν. αὐτοῦ γὰρ μοι

καὶ ὑπὸ τούτου πάντα κυβ.
— — κρατεῖν] Recepi in his, quod Schleiermacherum posuisse videbam in versione huius loci, πάντα pr. πάντας, quod Simpl. habet errore aperto. ὑπὸ τούτου i. e. ab hoc aëre, ratione praedito. κυβερνᾶσθαι, gubernari, in ordinem cogi et contineri, ab initio et etiam nunc, quovis tempore. Aristot. phys. 3, 4. καὶ (τὸ ἄπειρον) περιέχειν ἅπαντα, καὶ πάντα κυβερνᾶν, ὥς φασιν ὅσοι μὴ ποιοῦσι παρὰ τὸ ἄπειρον ἄλλας αἰτίας, οἷον νοῦν ἢ φιλίαν. καὶ τοῦτο εἶναι τὸ θεῖον. ἀθάνατον γὰρ καὶ ἀνώλεθρον, ὥπερ φησιν ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φυσιολόγων. Quocum conferri debet, quod paullo superius dicit: οἱ δὲ περὶ φύσεως ἅπαντες αἰὲν ὑποτιθέασιν ἑτέραν τινὰ φύσιν τῷ ἀπείρῳ τῶν λεγομένων στοιχείων, οἷον ὕδωρ, ἢ ἀέρα, ἢ τὸ μεταξὺ τούτων. Simpl. p. 107 b. εἰ δὲ καὶ περιέχειν ἔλεγον (physici) καὶ κυβερνᾶν, οὐδὲν θαυμαστόν. τὸ μὲν γὰρ περιέχειν ὑπάρχει τῷ ὕλικῳ αἰτίῳ, ὥς διὰ πάντων χωροῦντι. τὸ δὲ κυβερνᾶν, ὥς κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα αὐτοῦ τῶν ἀπ' αὐτοῦ γινομένων.

καὶ πάντων κρατεῖν] sc. οὗτος. Isque omnium imperium tenere videtur, quippe omnia movens nutuque suo regens. Anax. fr. 8. Ut rem fortius dicat, eandem ab utraque fere parte illustrat, et quid ab aëre patiantur res exponens, et quid ipse aër faciat.

αὐτοῦ γὰρ μοι τούτου δοκέει ἔθος εἶναι] Simpl. ἀπὸ pr. αὐτοῦ, et δοκεῖ. Hic locus difficillimus haud dubie corruptus est. Ita etiam Schleierm. censet p. 82. „Das folgende aber wage ich nicht zu übersetzen, da es eine Corruption enthält, die ich nicht zu heilen weiss.“ Suspiscatur vir acutissimus, vitium latere sive in solo ἔθος, sive in ἔθος εἶναι, quae quidem verba commode explicari nequeant, et substituendum

aliquid censet, quo νόσις significetur. Sed vereor, ut rectum h. l. viderit vir eximius. Qui enim, quaeso, dicere poterat Diogenes: ab aëre νόσει praedito omnibus supervenisse videri νόσιν, quae tamen ex eius mente ab aëre avulsa ne cogitari quidem potest. Imo dicendum ei fuisse censeo: ὑπὸ vel potius σὺν pro ἀπό. Ritterus contra nullas huius loci difficultates agnoscit. Vid. eius not. 16. „Schleiermacher findet bei dieser Stelle Bedenken, welche mir aber nicht schwierig zu heben scheinen; ἔθος darf nicht auf etwas Sittliches bezogen werden; es soll nichts, als die Handlungsweise der Luft im physischen Sinne bezeichnen; τούτου muss man sächlich nehmen und auf die beschriebene Wirkungsart der Luft beziehen; der Infinitiv nach ἔθος könnte anstössig scheinen, doch steht er auch Herodot. 1, 82 ähnlich nach νόμος.“ Locum ita vertit: Denn mir scheint von der Luft alles gelenkt zu werden und sie über alles zu herrschen; woher ihr der Brauch stammt, zu iedem zu kommen und alles zu ordnen und in allem zu sein; so dass auch nicht Eins ist, welches an ihr nicht Theil hätte. Haec omnia tamen, re accuratius perpensa, non sufficere ad omnes difficultates solvendas, apparet. Nam primo quidem quod Ritterus vertit: scheint ihr der Brauch zu sein, non item Diogenes addit pronomen, et quis est, qui ἔθος sic nude positum pro ἔθος αὐτοῦ seu αὐτῷ εἶναι ferri posse hoc quidem sensu contendat? Deinde particula γὰρ satis arguit, Diogenem rationem addere voluisse, cur statuatur ab aëre omnia gubernari eumque omnibus imperare: quae res hac Ritteri versione plane turbatur. Idque etiam sensisse videtur vir praeclarus, quum minus accurate vertat: woher ihr cet. Sed vertere oportebat: denn daher, quod tamen vix aptam sententiam praeberet. Mihi denique vox ἔθος sana videtur, et, in quo omnes consentiunt, physico

τούτου δοκέει ἔθος εἶναι, καὶ ἐπὶ πᾶν ἀφί-
χθαι καὶ πάντα διατιθέναι καὶ ἐν παντί ἐνεῖ-
ναι. καὶ ἐστὶ μὴδὲ ἐν ὃ, τι μὴ μετέχει τού-
του. μετέχει δὲ οὐδὲ ἐν ὁμοίως τὸ ἕτερον τῷ

sensu accipienda. Cf. Schleierm. not. I. p. 82. Allein von ἔθος in irgend einem sittlichen Sinne kann hier schwerlich die Rede sein, da die alten Physiologen auf das Sittliche überhaupt so gut als gar keine Rücksicht nehmen, da diese unmittelbare Ableitung der Sitte aus der Luft rein aus der Luft gegriffen wäre. Quare corruptio vix alibi latere poterit, quam in voce ἀπό, in qua quam primum erat librariis, vel etiam typothetis errare, quivis videt. Unde leviter eam inflectens scribo αὐτοῦ cf. fr. 5. καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο cet. αὐτοῦ τούτου, aëris, quem vulgo dicunt. ἔθος est consuetudo, mos, solita alicuius agendi ratio, etiam si ipse non sentiat, cur ita agat. Arist. Metaph. I, 1. οἱ δὲ, ὥσπερ καὶ τῶν ἀψύχων ἔνια ποιεῖ μὲν, οὐκ εἰδότα δὲ ποιεῖ, οἷον καίει τὸ πῦρ. τὰ μὲν οὖν ἀψυχα φύσει τινι ποιεῖν τούτων ἔκαστον, τοὺς δὲ χειροτέχνους δι' ἔθος. Hinc translate de rebus naturalibus est ea ratio, qua res aliqua agit, vimque suam et efficaciam exserere solet; indoles seu natura rei. Sens.ig. est: αὐτὸ γὰρ μοι τοῦτο δοκεῖ πεφυ-
κέναι. cf. c. 56. πάντα τὰ ἐλατὰ φησιν καὶ ἀφιέναι τινὰ ἱκμαδα ἀφ' αὐτῶν πεφυκέναι καὶ ἔλκειν. Batrach. 32 ss. πῶς δὲ φίλον ποιῇ με, τὸν ἐς φύσιν οὐδὲν ὁμοῖον; σοὶ μὲν γὰρ βίος ἐστὶν ἐν ὕδασι, αὐτὰρ ἔμοιγε, ὅσσα παρ' ἀνθρώποις, τρώγειν ἔθος.

καὶ ἐπὶ πᾶν ἀφίχθαι] ad omnia penetrasse, ubicunque patere.

καὶ πάντα διατιθέναι] et omnia disponere, constituere, quoniam, uti dictum est, ubicunque patet, omnia amplectitur et circumscribit. Ceterum quod Diogenes dicere solet διατιθέναι, idem dicit Anax. semper et ubique διακοσμεῖν. Cf. fr. 8. 17. Schaub. p. 111.

καὶ ἐν παντί ἐνεῖναι] Omnibus enim e Diogenis sententia parti-

cipiae aëris insunt, e. g. homini, aquae, terrae, ipsis lapidibus et metallis, cet. — His omnibus autem Diog. rationem reddit, cur aërem νοήσεως sedem dicat, quoniam is omnium rerum latissime in rerum natura patet atque ita ubicunque νοήσεως imperio viam aperit. Aëri igitur anima et ratione praedito consuetudinem esse ait, atque huic prae reliquis omnibus a natura datum videri, ut per omnia pateat, omnia disponat, omnibus insit. Ut enim facile Diogenes ex aëris et νοήσεως in eo contentae vi singularum rerum causas explicare potuit: ita tamen, si quaeras, undenam aëri et menti hae vires exstiterint, huius quidem rei rationem reddere non potuisse videtur. Quare dixit, hoc esse aëris ἔθος, naturalem consuetudinem ei insitam, et a fato haud dubie ei concessam.

καὶ ἐστὶ μὴδὲ ἐν, ὃ, τι μὴ μετέχει τούτου] et ne ulla quidem res est, quae non particeps sit huius, i. e. τοῦ ἀέρος καλουμένου ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ut in iis, quae proxime sequuntur, ipse explicat. Nam uti dictum est, omnibus rebus inest aëris maior minorve particula.

μετέχει δὲ οὐδὲ ἐν — τῷ ἑτέρῳ] Sequitur novus sententiarum ordo. Nam quum quodcunque unius eiusdemque aëris et νοήσεως particeps esse modo posuisset, iam explicandum ei erat, qui fieret, ut tanta et hominum et animalium inter se varietas et saepe diversitas existeret. Quod ut efficiat, agit de aëris natura maxime et in diversissimas formas mutabili. Nam quum νόησις non per se esse possit, sed, quod praecipue tenendum, aëri semper adhaereat, easdem eam, quas aërem ipsum, mutationes subire, patet.

ὁμοίως] pari, eodem modo, Plat. Parm. p. 139 e. §. 27. Heind.

ἐτέρω· ἀλλὰ πολλοὶ τρόποι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέ-
ρος καὶ τῆς νοήσιος εἰσίν. ἔστι γὰρ πολύτρο-
πος καὶ θερμότερος καὶ ψυχρότερος καὶ ξη-
ρότερος καὶ ὑγρότερος καὶ στασιμώτερος καὶ
ὀξυτέραν κίνησιν ἔχων, καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐτε-

ἀλλὰ πολλοὶ τρόποι — καὶ
τῆς νοήσιος εἰσίν] τρόπος est
modus, quo quid immutatum est.
Idem, quod ἐτεροίωσις. cf. infr. ἄλ-
λαι πολλὰ ἐτεροίωσις. Arist. phys.
1, 8. τὰ δὲ ἀλλοιῶσει, οἷον τὰ τρο-
πόμενα κατὰ τὴν ὕλην. Multis
modis dicit aërem et νόησιν im-
mutari.

αὐτοῦ τοῦ ἀέρος] i. e. aëris
per se spectati, nulla νοήσεως ra-
tione habita.

ἔστι γὰρ πολύτροπος] de
voc. πολύτρο. vid. Wolf. Anal. I. 3.
p. 144. h. l. est: vario modo muta-
bilis, εὐαλλοίωτος. cf. fr. 2. καὶ μὴ
τὸ αὐτὸ εἶναι μετέπιπτε πολλὰ-
χῶς καὶ ἡτεροιοῦτο. Iam ipse
explicat, quid sibi velit.

καὶ θερμότερος — ἔχων]
στασιμώτερος, stabiliior, tardior.
ὀξυτέραν κίνησιν ἔχων, inci-
tatori motu, mobiliior. Sed de harum
qualitatum natura accuratius infr. c.
59. s. agetur.

καὶ ἄλλαι πολλὰ — καὶ ἡ-
δονῆς καὶ χροίης ἀπειροὶ]
ἐνεῖσι, in ea deprehenduntur. Dif-
ficultas posita est in voce ἡδονῆς,
cuius vis h. l. non satis clara. Quam-
cunque enim voluptatis significatio-
nem ab hoc loco alienam esse, ma-
nifestum. Eodem nexu reperitur haec
vox apud Anax. fr. 3. τουτέων δὲ
οὕτως ἐχόντων (i. e. rebus ita inter
se mixtis, ut ἐν πάντι πᾶν sit) χρὴ
δοκέειν ἐνεῖναι πολλὰ τε καὶ παν-
τοῖα ἐν πᾶσι τοῖς συγκρινομένοις,
καὶ σπέρματα πάντων χρημάτων, καὶ
ἰδέας παντοίας ἔχοντα καὶ
χροιάς καὶ ἡδονάς. Ad h. l.
Schaubach: „ἡδονῆ ex Anaxagorae
usu loquendi i. q. affectio, ea ratio
alicuius rei, qua ipsam sensibus no-
stris percipimus, qua tactus inprimis
afficitur.“ Ritter p. 50. vertit hunc
locum: unendliche, sowohl des Ver-

haltens als der Farbe. Quanquam
ipse huic interpretationi suae diffide-
re videtur in nota ad h. l. Sed ha-
bet haec explicatio, quo se tueatur,
Arist. in phys. 1, 5, qui ad Anaxa-
gorae locum supra adscriptum re-
spicere videtur: τὸ δὲ μηδέποτε δια-
κριθῆσεσθαι, οὐκ εἰδότης μὲν λέγε-
ται, ὁρθῶς δὲ λέγεται· τὰ γὰρ πάθη
ἀχώριστα· εἰ οὖν μέμικται τὰ
χρώματα καὶ αἱ ἕξεις, ἔαν
διακριθῶσιν, ἔσται τι λευκὸν ἢ ὕγι-
εινόν, οὐχ ἕτερόν τι ὄν, οὐδὲ καθ’
ὑποκειμένου. Attamen Aristoteles h.
l. voce ἕξεις multa etiam alia com-
prehendisse videtur, ut inde vix ac-
curatioris quid de ἡδονῆς significa-
tione eruere possis. Tum vero hic
ipse, de quo agimus, Diogenis locus,
contra hanc rationem pugnare vide-
tur. Nonne enim quas antea enume-
raverat aëris ἐναντιώσεις, θερμότη-
τα, ψυχρότητα, ξηρότητα, ὑγρα-
σίαν, nonne, inquam, hae omnes
etiam rationes sunt, quibus res sen-
sibus nostris percipimus, quibusque
tactus inprimis afficitur, ut omittam,
quod id ipsum, quod de tactu addit
Schaubach, paulo longius petitum
videatur? Idem vero dicendum de
Schleiermachers, qui interpretatur:
Gefühl. Nec Ritteri ratio locum suum
obtenebit. Nam calorem, frigus, re-
liqua, adde etiam colorem, quis est,
quin haec omnia ad rei habitum (Ver-
halten) pertinere videat? Et, quum
ita res se habeat, qui poterat Dioge-
nes sic loqui, uti locutus est, καὶ
ἄλλαι πολλὰ ἐτεροίωσις καὶ ἡ-
δονῆς καὶ χροίης ἀπειροὶ? Nec
magis probare possum, quod Gesch.
d. Phil. I. p. 224. haec verba inter-
pretatur: unendliche Verschiedenhei-
ten des inneren Muths und der äus-
seren Darstellung. — Re accurate
perpensa primo quidem clarum est,
ἡδονῆ aequae ac color et reliqua

ροιώσεις ἐν εἰσι καὶ ἡδονῆς καὶ χροῖης ἀπει-
ροι. καὶ πάντων ζώων δὴ ἡ ψυχὴ τὸ αὐτό ἐστίν,
ἀλλ' ὁ θερμότερος μὲν τοῦ ἕξω, ἐν ᾧ ἐσμέν,
τοῦ μέντοι παρὰ τῷ ἡλίῳ πολλὸν ψυχρότε-

in rebus ipsis insit, necesse esse, non, ut ex vulgari usu, in hominum sensu. Deinde in memoriam revocandum, ἡδύ, quod inter omnes constat, significare primo loco: dulce; unde ἡδύνω, ἡδω, dulcem reddere, saporem praebere e. gr. de sale. Arist. Meteor. 2, 3; ἡδυσμα condimentum, ἡδονή, acetum, ὄξος. Sic propria et genuina ἡδονῆς significatio est: dulcedo, dulcis rei sapor. Tum omnia haec verba translate usurpata sunt de quavis re suavi et grata. ἡδονή tamen in physicis libris ubique fere de grato tantum sapore atque odore dicta invenitur, quod etiam quam maxime cum illa dulcedinis significatione convenit. Gustus enim cum olfactu e veterum sententia arctissime coniunctus est. Arist. d. Anim. 2, 9. ἔοικε γὰρ ἀνάλογον ἔχειν πρὸς τὴν γεῦσιν καὶ ὁμοίως τὰ εἶδη τῶν χυμῶν τοῖς τῆς ὁσμῆς; et multis aliis locis. De re ipsa, quam dixi, cf. Arist. d. part. anim. 2, 17. p. 511. ed. Du Vall. (loquitur de serpentum lingua bifida) δικρόαν δὲ καὶ τὸ ἄκρον λεπτόν καὶ τριχῶδες διὰ τὸ λίχνον τῆς φύσεως. διπλὴν γὰρ τὴν ἡδονὴν κτᾶται τῶν χυμῶν, ὥσπερ διπλὴν τὴν τῆς γεύσεως αἴσθησιν. ibid. ἐπιθυμίαν δ' ἔχει τὰ ζῶα τροφῆς πάντα, ὡς ἔχοντα αἴσθησιν τῆς ἡδονῆς τῆς γενομένης ἐκ τῆς τροφῆς. ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. ib. 4, 5. p. 544. ἔχουσι δὲ τὰ μαλάκια . . . ἀντὶ γλώττης σαρκῶδες τι, ᾧ κρίνουσι τὴν ἐν τοῖς ἐδεστοῖς ἡδονὴν . . . πρὸς τὴν τᾶς τροφῆς αἴσθησιν. ib. 4, 11. p. 566. ἀλλ' ἐν τῇ καταπόσει γίνεσθαι τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν ἡδονὴν πᾶσι τοῦτοις τῆς τροφῆς . . . τῶν δὲ ἐδεστών ἐν τῇ καθόδῳ ἡδονή. Id. d. sens. et sensib. c. 1. τὸ γὰρ ἡδύ διακρίνει αὕτη (ἡ γεῦσις) καὶ τὸ λυπηρὸν περὶ τὴν τροφήν, ὥστε τὸ μὲν φεύγειν, τὸ δὲ διωκεῖν. ib. c. 5.

Apollod. 3, 14, 7. Ἰκάριος . . . ἀφικνεῖται πρὸς τινὰς ποιμένας, οἳ γευσάμενσι τοῦ ποτοῦ, καὶ χωρὶς ὕδατος δι' ἡδονὴν ἀφειδῶς ἐλκύσαντες. cf. Hom. Il. 1, 576. οὐδέ τι δαιτὸς ἐσθλῆς ἔσσεται ἡδός, ἐπεὶ τὰ χερεῖονα νικᾷ. — Unde apud Diogenem quoque ἡδονὴν accipio de aëris sapore (Wohlgeschmack), qui, quum infinita eius genera sint, aliis in rebus minus gratus est, in aliis magis. Atque haec significatio optime convenit cum reliquis qualitatibus, quas hic nominatim affert, et maxime τῇ χροίῃ cognata est. Mirifice postremo confirmatur haec explicatio Arist. Metaph. I, 7. ὅτε γὰρ οὐδὲν ἦν ἀποκεκριμένον, δῆλον ὡς οὐδὲν ἦν ἀληθὲς εἰπεῖν κατὰ τῆς οὐσίας ἐκείνης. λέγω δ' ὅτι οὔτε λευκὸν οὔτε μέλαν, ἢ φαιὸν ἢ ἄλλο χροῶμα, ἀλλὰ ἀχρώματον ἦν ἐξ ἀνάγκης. εἶχε γὰρ ἂν τι τούτων τῶν χρωμάτων. ὁμοίως δὲ καὶ ἄχρυμον τῷ αὐτῷ λόγῳ τούτῳ, οὐδὲ ἄλλο τῶν ὁμοίων οὐδὲν. coll. Anax. fr. 3, ad quod aperte h. l. respicit Aristoteles. Dicit igitur Diogenes, multas insuper alias in aëre deprehendi mutationes, infinitasque saporis et coloris.

καὶ πάντων ζώων δὴ — ψυχρότερος] Simpl. habet δὲ pr. δὴ, quod cum Schleiermachers praetuli. δὲ enim Simplicianum usum nimium sapit. Venit in his ad alteram aëris partem, νόησιν, huiusque etiam πολυτροπίαν ostendit. Omnium etiam, inquit, animantium animus idem est, aër, calidior eo, in quo sumus; τοῦ ἕξω, qui nos circumdat; is enim, qui venis continetur, calidior est et animalis.

τοῦ μέντοι παρὰ τῷ ἡλίῳ — ψυχρότερος] sed multo minus calidus eo, qui circa solem est. De re ipsa infra dicendum. Simpl. ἡλίῳ. Sed restitui antiquiorem for-

ρος. ὁμοιον δὲ τοῦτο τὸ θερμὸν οὐδενὸς τῶν ζώων ἐστίν, ἐπεὶ οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων ἀλλήλοις· ἀλλὰ διαφέρει μέγα μὲν οὐ, ἀλλ' ὥστε παραπλήσια εἶναι, οὐ μέντοι ἀτρεκέως γε ὁμοιον εἶναι. οὐδὲν δ' οἶόν τε γενέσθαι τῶν ἑτεροιουμένων ἕτερον ἑτέρου, πρὶν τὸ αὐτὸ

mam, quam Anax. fr. 4. integram servavit.

ὁμοιον δὲ τοῦτο τὸ θερμὸν — ἐστίν] supple: τῷ θερμῷ τῶν ἑτέρων ζώων. τοῦτο τὸ θερμόν, i. e. αὕτη ἡ θερμότης τοῦ ἀέρος τοῦ ἐν τοῖς ζώοις ὄντος.

ἐπεὶ οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων ἀλλήλοις] quum ne hominum quidem inter se hic calor animalis par sit et idem. Non mirum esse dicit, in animalibus, quorum tot genera et tantopere inter se discrepantia sint, maximam varietatem esse ingeniorum, quum ne in hominibus quidem, qui eiusdem sint generis, eadem indolis ratio inveniatur.

ἀλλὰ διαφέρει μέγα μὲν οὐ, ἀλλ' — εἶναι] Sed differt inter se hic animalium calor, haud quidem multum, sed ut similia sint inter se animalia. Rem ita cogita: Animus non solum pro variis animantium generibus, sed in singulis etiam animalibus eiusdem generis diversus est, in aliis minus calidus, in aliis magis. Equi v. c. calidior anima est, quam piscis; sed singulorum etiam equorum satis inter se diversa sunt ingenia, ut in quovis eorum diversum iterum caloris gradum agnoscas. Idem de reliquis animalibus dicendum. Sed manet tamen et generis certum aliquod ingenium, manetque, quae omnibus inest, animi vis et natura eadem in omnibus.

οὐ μέντοι ἀτρεκέως γε ὁμοιον εἶναι] ἀτρεκέως vocab. esse Ionicis proprium pro ἀληθινῶς, ὅπως, notum est. Herod. I, 57. 140. 159. 160. 172. 209. II, 49. 54. 103. III, 130. VIII, 8. Simpl. praebebat in his ἀτρεκέως γε ὁμοιον γε ὄν, quod correxi. Nam ubi γε bis ponitur, diversae notiones sunt, quibus accedit.

DIOGENES.

Cf. Heind. ad Enthyd. §. 15. Anax. fr. 5. οὔτε γὰρ τοῦ μικροῦ γέ ἐστι τόγε ἐλάχιστον, ἀλλ' ἔλασσον αἰεί. Eur. Ion. 1634. Arist. phys. 2, 4. καίτοι γε, εἰ οὕτως ἔχει, τοῦτό γε αὐτὸ ἄξιον ἐπιστάσεως. Plat. Phaedr. p. 241 d. καίτοι γε, ὥμην γε, μεσοῦν αὐτόν. Minime vero in notionibus tam arcte inter se et sententia et loco coniunctis, γε iterari potest. Quare delevi posterius γε, natum haud dubie ex Ionica forma εἶναι. Solet enim in talibus adverbio, quippe in quo vis sententiae coniunctae posita sit, adhaerere. Cf. Plat. Charmid. p. 163 b. (p. 320. Bek.) οὐ γὰρ πού οὕτω γε ἦν εὐήθης.

οὐδὲν δ' οἶόν τε γενέσθαι — τὸ αὐτὸ γένηται] nulla variarum rerum omnium (τῶν ἑτεροιουμένων) ab altera diversa facta esse potest, prius quam idem fuerit. Haec eadem sententia est, ac quae fr. 2. exponebatur. Pro eo, quod Simpl. habet ἕτερον ἑτέρω scripsi ἑτέρου. Hoc enim legitimum. Plat. Parmen. p. 139 b. ἕτερον ἑαυτοῦ, ἐνὸς, ἑτέρου cet. Quod vero attinet ad nexum huius sententiae cum iis, quae et antecesserunt, et proxime sequuntur, miratur Schleiermacherus, qui acciderit, ut in hunc locum ea devenerint, statuendumque ei videtur, generalem hanc naturae quasi legem, quam supra iam proposuisset, eandem nunc, aëre principio posito, denuo iam proferri, eamque non tam ad ea, quae proxime antecedant, referendam esse, quam universae huic argumentorum seriei imponere finem, eamque absolvere. Quae quidem repetitio tanto magis necessaria ei videtur, quum Diogenes iam in eo sit, ut animalium causa magis ad singula exponenda descendat. Idque eum

γένηται. ἄτε οὖν πολυτρόπου ἐνεούσης τῆς
ἑτεροιώσιος πολύτροπα καὶ τὰ ζῶα καὶ πολ-
λά, καὶ οὔτε ἰδέην ἀλλήλοισι εἰκότα οὔτε διαί-
ταν οὔτε νόησιν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἑτε-
ροιώσεων. ὅμως δὲ πάντα τῷ αὐτῷ καὶ ζῇ καὶ
ὁρᾷ καὶ ἀκούει καὶ τὴν ἀλλήν νόησιν ἔχει ὑπὸ
τοῦ αὐτοῦ πάντα.

facere, ultima verba sic oratione ex-
cipiens: ἄτε οὖν cet. At mihi qui-
dem particula οὖν clare arguere vi-
detur, in iis, quae sequuntur, conti-
neri ea, quae ex his colligi vult Di-
ogenes. Quare sententiarum nexum
constituo hunc: Omnium animalium,
inquit, animus aër est calidus; sed
vel sic in iis magna dissimilitudo et
varietas deprehenditur. Atque hoc est
primum, quod ponit. Iam ponit al-
terum, ex superioribus repetitum:
fieri autem non potuit, ut variae res
essent, nisi idem prius fuissent. Hinc
denique concludit: Ergo omnis etiam
animalium varietas non in eorum pri-
ma origine et in rerum principio po-
sita est, sed in eo, quod rerum omnium
commune initium multas subiit im-
mutationes.

ἄτε οὖν πολυτρόπου ἐνε-
ούσης τῆς ἑτεροιώσιος —
ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἑτε-
ροιώσεων] Quatenus ergo immu-
tatio in eo sc. aëre multiplex est, va-
ria etiam animalia et multa sunt, et
genere et numero, nec figura inter
se similia, nec victu, nec νοῆσαι,
propter multitudinem immutationum,
quas aër in eoque νόησις subierunt.
ἰδέην Simpl. ἰδέαν. Est externa
h. l. animalium figura. cf. Schaub.

ad Anax. p. 86. Quamvis autem in
his de νοῆσαι potissimum agat, hanc
tamen verbo tangere potuit, quia
νόησιν nunquam ab aëre separatam
cogitat. — Pro πλήθους Simpl. ha-
bet πλήθους.

ὅμως δὲ πάντα τῷ αὐτῷ —
ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάντα] Atta-
men in omni earum varietate et vi-
vendi et sentiendi facultas in uno eo-
demque iis posita est.

τῷ αὐτῷ] sc. aëre. καὶ ζῇ] Hanc
formam intactam reliqui, quamvis
fr. 4 dicat ζώει. Poterat enim utra-
que uti promiscuae. Aëre vivunt, vi-
tam habent, tum in prima eorum ge-
neratione (V. fr. 7), tum respiratio-
ne eam servantes.

καὶ ὁρᾷ] Visum quomodo Diog.
explicaverit, nescimus. Hoc vero cla-
rum est, eum ad oculos etiam aërem
venarum ope penetrare statuisse.

καὶ ἀκούει] Qua ratione hoc
factum sit e Diogenis mente, mox
explicabitur cap. 51.

καὶ τὴν ἀλλήν νόησιν ἔχει]
et reliquam sentiendi cogitandique vim
et facultatem habent. Quod vero di-
cit ἀλλήν, id ea etiam, quae an-
tea percensuerat, νοῆσεως finibus eum
complecti, dilucide ostendit.

Cap. 43. Quum maximi in historia philosophiae
momenti sit, intelligere, quomodo et quando in mentis
primum agnitionem, tum vero accuratiorem cognitionem
pervenerint philosophi; ex paucis autem, quae de hac
re servata sunt, fragmentis clare appareat, quanti mentis

vim et efficaciam fecerit in doctrina sua Diogenes : pro-
fecto operae pretium esse videtur, diligentius etiam animo
contemplari ea, quae ad hunc usque locum de mentis
natura prolata sunt, in eamque potissimum inquirere ra-
tionem, quae inter huius philosophiam et reliquorum phi-
losophorum decreta intercedat. Anaxagoram enim, ut
ab hoc exeamus, primum mentis singularem naturam ac
vim, a materia seiunctam et avulsam, in philosophiam
introduxisse, res vulgo nota est. Diogenem vero contra
haec omnia mentis vim aëre contineri affirmantem vidi-
mus fr. VI. Quod ne quis opinetur eodem modo dictum
esse, quo Anaxagoras etiam animantibus *νοῦν* inesse di-
cit, ita, ut, licet cum horum natura sit coniunctus, haud
quaquam tamen cum ea mixtus aut concretus statui de-
beat; liquidis verbis Diogenes animantium animam aërem
calidiorē esse asseverat. Manifesto igitur animale et
rationale vim in calore aëris collocatam esse existimavit,
quocum omnia etiam alia, quae de eius philosophia tradita
sunt, conspirare videntur. Ut vero calor ipse per se nusquam
est, sed semper alii cuidam naturae adhaerens aut im-
mixtus deprehenditur, propterea quod in earum rerum
genere est, quas uno nomine qualitates vocare consuevi-
mus: ita etiam *νόησιν* necessaria aliqua coniunctione cum
altera quadam natura teneri, consentaneum est. Atque
hanc quidem naturam Diogenem aërem esse ponit, cuius
ex mutabili habitu multiplicem *νοήσεως* varietatem deri-
vare studet. Ex his vero breviter expositis clarum est,
quantopere in hac re differant Anaxagoras et Diogenes,
ut ex ipso vocabulo, quod uterque mentem appellabat,
hoc discrimen eluceat. Anaxagoras enim mentem suam
vix *νόησιν* appellare potuit, quando quidem haec per se
cogitari nequit; nec Diogenes *νόησιν* suam *νοῦν*, si qui-
dem proprie loqui volebat. *Νοῦς* enim est *οὐσία*, quae
per se cogitatur et *νόησιν* continet; quanquam *νοῦς* etiam
de vi rationali dicitur, quo sensu Diogenes quoque hac
voce uti potuisset, nisi aptiorem reiue magis convenien-
tem vocem praetulisset. Quod si iam quae utrique de mente

placuerunt, inter se comparare volumus, dubitari possis, utri palmam deferas. Ut enim Anaxagoras ipsam mentis naturam melius haud dubie perspectam habebat, quum ab omni corporea concretionem liberaret: ita tamen longe superatur a Diogene eo, quod hic singularem mentis vim, qua ubique regnat, per singula rerum genera commonstrare conabatur: de qua re ille ne somniasse quidem videtur. Ad reliquos autem quod attinet physiologos, multo melius Diogenem plerisque eorum utraque animi parte tam vegeta illa et movente, quam rationali in philosophia sua usum esse, et ipsius fragmenta docent, et veterum de eo testimonia. Fragmento enim VI clarissime dicit, omnia animantia aëre vivere, et de altera animi vi tot sunt, quae loquuntur, ut singula afferre supersedeam. Tum *Aristoteles* (d. anima 1, 2) habet haec: *Διογένης δέ, ὥσπερ καὶ ἕτεροί τινες, αἶρα τοῦτον οἰηθεὶς πάντων λεπτομερέστατον εἶναι καὶ ἀρχήν, (sc. εἶνε ὑπολαμβάνειν) καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν τε καὶ κινεῖν τὴν ψυχὴν. ἥ μὲν πρῶτόν ἐστι καὶ ἐκ τούτου τὰ λοιπὰ, γινώσκειν. ἥ δὲ λεπτομερέστατον, κινητικὸν εἶναι.* h. e. Diogenes aërem subtilissimum et principium putans, hinc et ipsum animum intelligentem et moventem esse, statuere videtur; quatenus enim primum sit ex eoque reliqua, eorum habere notitiam — est enim eiusdem generis atque illa —; quatenus vero subtilissimum, esse moventem ¹⁾. Quod in his movere dicitur

1) Ad haec *Simpl. p. 7b.* σαφῆ δὲ τὰ περὶ Διογένους ἱστορημένα. *Themist. p. 67.* οὕτως δὲ καὶ Ἀναξιμένης καὶ Διογένης καὶ ὅσοι αἶρα λέγουσι τὴν ψυχὴν, ἀμφοτέρω περὶ αὐτῆς διασώζειν, καὶ τὸ κινεῖν διὰ τὴν λεπτομέρειαν καὶ τὸ γινώσκειν, διὰ τὸ τίθεσθαι ταύτην ἀρχήν. *Ioann. Philop. d. Anim. c. 7.* Διογένης Ἀπολλωνιάτης καὶ Ἀναξιμένης ἀρχὴν τῶν ὄντων τὸν αἶρα λέγοντες, ἐκ τούτου καὶ τὴν ψυχὴν ἔλεγον. καὶ γινώσκειν μὲν πάντα τὴν ψυχὴν ὡς ἔχουσαν τὴν τῶν πάντων ἀρχήν. κινητικωτάτην δὲ εἶναι διὰ τὴν λεπτομέρειαν. εἴρηται γάρ, ὅτι δεῖ γε κινεῖν λεπτομερέστατον εἶναι, ὥστε διαδύνασθαι δι' ὅλου τοῦ κινουμένου, ἵνα καὶ ὅλον κινῇ. λεπτομερὲς δὲ ὁ αἶρ. Cf. praeterea *Arist. d. Anim. 1, 2.* ταῦτό δὲ φέρονται καὶ ὅσοι λέγουσι τὴν ψυχὴν τὸ αὐτὸ κινεῖν. εἰκότασι γὰρ οὗτοι πάντες ὑπειληφέναι τὴν κίνησιν οἰκειότατον εἶναι τῇ ψυχῇ. καὶ τὰ μὲν ἄλλα κινεῖσθαι διὰ τὴν ψυχὴν, ταύτην δ' ὑφ' ἑαυτῆς, διὰ τὸ μηδὲν ὁρᾶν κινεῖν, ὃ μὴ καὶ αὐτὸ κινεῖται.

animus, id ad viventem illam et vegetam animi vim referendum est. Ceterum per se patet, discrimen inter utramque partem non tantum esse, ut certis quaeque limitibus circumscripta cogitari debeat; sed verissime de hac re *Schleiermacherus* (Heracl. p. 475) dicit: Selbstbewegung aber und Bewusstseyn, Erkennen sammt allem dahin gehörigen waren den Alten insgesamt wesentlich verbunden, und wo nur Lebenskraft, Seele, *ψυχή*, genannt wird, da ist immer die Einheit dieser beiden Thätigkeiten gemeint.

Cap. 44. Iam vero primo quisque obtutu animadvertit, priores physicos omnes vim animi vitalem raro in partes vocasse, rarius vero rationalem, quae velut mortua iacuit et sepulta; Diogenem contra summo et potentissimo loco in doctrina sua collocasse, quam illi negligerent, rationem et mentem, adeo ut in hac illustranda prae ceteris omnibus diligentissime elaborasse videatur. Cuius rei causae haud obscurae sunt. Isti enim amplissimam in philosophia sua potestatem tribuerunt fato, quo liberam et rationis et motus vim prorsus sustulerunt. Namque ut ad *Thaletem* revertamur, is quidem fatum omnium rerum potentissimum esse dixit, cuius vi effectum sit, ut mundus existat. *Anaximandri* autem, quod unum ad nos pervenit, fragmentum, apertissime docet, quantum ille fato tribuerit: „unde res originem habeant, ait, in idem interitum iis esse *secundum necessitatem*; iustas enim poenas dare iniustitiae ex temporum ratione“: in quo quemnam, quaeso, reliquit rationi et consilio locum? — Ad *Anaximenem* deinde quod attinet, relatum quidem non est, quid hac de re statuerit; sed vix dubitari potest, quin idem fati necessitate usus fuerit. *Heraclitus* autem quam late regnantem fati vim fecerit, notum est, et, licet puriori igni, ut diximus, rationem addiceret, huius tamen omnem vim in eo posuit, ut ea, quae *ἐναντιοδρομίας*, quam vocat, necessitate effecta essent, cognosceret: unde rationem plane fato subiectam fuisse patet. Sed ut ad Diogenem perveniamus, negari quidem nequit, hunc et ipsum

fato usum esse; sed in paucis tantum, et in primis fere rerum initiis, si quidem, quum *νόησιν* ex aëre tandem exortam esse arbitraretur, prima generationis causa explicanda restabat. Simulatque enim *νόησις* orta erat, huic statim in imperio cessisse videtur fatum. Nam quum praeclarissimum istum in rerum natura ordinem ac modum sine ratione existere potuisse negaret, ex hac quidem sententia, *νοήσεως* vi et consilio cuncta in rerum natura quam pulcherrime instituta esse atque adornata, sequitur: cuius efficientiam quibus finibus terminasse putandus sit, haud facile videas. Quum primum autem Diogenes, quam late pateret *νοήσεως* ambitus, intellexisset, fieri non potuit, quin eam principio inesse postularet, prius quam etiam definiret, quale id esset. Ex his omnibus autem quum clare intelligatur, quantum Diogenes prae omnibus iis, qui ante eum fuerunt, emineat atque excellat: prorsus tamen novam atque inauditam eum protulisse doctrinam affirmare nolim. Aperte enim ab Anaximene, etiam si eum non audierit, in philosophia exit, aliorumque philosophorum, qui interea exstiterunt, inventis, uti fieri solet, excitatus, alia, quae in Anaximenis doctrina laterent, in lucem protulit et excoluit, alia etiam addidit nova, alia aliter exposuit novaque luce illustravit, alia denique emendavit et correxit.

Cap. 45. Sed redeamus in ordinem. Pergit Simplicius absoluto fragmento VI hoc modo: *καὶ ἐφεξῆς δείκνυσιν, ὅτι καὶ τὸ σπέρμα τῶν ζώων πνευματώδές ἐστι, καὶ νοήσεις γίνονται τοῦ αἵματος σὺν τῷ αἵματι τὸ ὅλον σῶμα καταλαμβάνοντος διὰ τῶν φλεβῶν· ἐν οἷς καὶ ἀνατομὴν ἀκριβῆ τῶν φλεβῶν παραδίδωσιν.* Ut vero ab extremo incipiamus, accurata illa venarum descriptio, quam dicit Simplicius, hodie etiam legi apud Aristotelem, supra commemoratum est. Quum autem in ea ipsa novissimo demum loco ad venas spermaticas seminisque in iis origines deferatur Diogenes, idque paucis verbis, ut, quae de seminis natura dicenda haberet, vix tibi persuadeas, his contenta fuisse et absoluta omnia; suspicari

possis, totum hunc de venis locum, paucis nexus causa adiectis, continuo secutum esse fragm. VI, omnemque deinde de semine animalium disputationem ab extremis huius verbis progressam. Sed obstat Simplicii auctoritas. Nam ἐφεξῆς i. e. deinceps, in iis, quae proxime sequebantur, eum demonstrasse ait, animantium semen esse spirabile, additque, venarum descriptionem iis, quae de hac re et de νοήσεσι exponeret, *fuisse interpositam* (ἐν οἷς — παραδίδωσιν). Quare res ita adornata videtur fuisse a Diogene. Quod fragm. VI in universum proposuit, aëre omnia animantia et vivere et audire et videre omnemque omnino νοήσιν habere, sed variam eam ac diversam pro mutabili aëris natura: id ipsum iam in singulis diligentiore explicatione persecutus esse videtur. In his vero primo loco ostendisse videtur, quo modo prima vitae initia animalibus in aëre posita sint, si quidem semen, ex quo nascantur, spumescat aëre perfusum, ita ut ipsum ἀφροδισίων nomen inde explicandum censeret. cf. *Clemens Alex. Paedag. 1, 6. p. 14. ed. Flor. 1551.* τινὲς δὲ καὶ τὸ σπέρμα τοῦ ζώου ἀφρόν εἶναι τοῦ αἵματος κατ' οὐσίαν ὑποτίθενται· ὃ δὴ τῇ ἐμφυτῷ ἄρρενος θερμῇ παρὰ τὰς συμπλοκὰς ἐκταραχθέν ἐκτριπιζόμενον ἐξαφροῦται καὶ ταῖς σπερματίσι παρατίθεται φλεψίν. ἐν τε ὕθρεν γὰρ ὁ Ἀπολλωνιάτης Διογένης τὰ ἀφροδίσια κέκλησθαι βούλεται. Quid praeterea de seminis natura docuerit Diogenes, non satis constat, quum ne ea quidem omnia, quae narrat Clemens, ad Diogenem pertinere videantur ¹⁾. Sed iam hoc loco quaestio ei se obtulit, qua via aër in vasa illa semen continentia pervenerit, nec potuit facere, quin statim de venarum per totum corpus distributione diligentius ageret, quum harum ope aërem ubique diffundi et in ipsa genitalia penetrare statueret. Venas enim propriam et genuinam in corpore animalium aëris calidi ra-

1) Similia habet e. g. *Hippocrates* seu qui tandem librum de Genitura perscripsit alius: sect. III. p. 11. ed. Foës. τριβομένου δὲ τοῦ αἵδοίου καὶ τοῦ ἀνθρώπου κινευμένου τὸ ὑγρὸν θερμαίνεται ἐν τῷ σώματι καὶ διαχέεται καὶ κλονέεται ὑπὸ τῆς κινήσεως καὶ ἀφρέει. Et multis aliis locis.

tioneque praediti Diogenem habuisse sedem, quum e multis aliis, tum ex ea ratione, qua mortis causam explicat (vid. c. 52), clare cernitur. Confecta autem venarum descriptione paucis ad id revertitur, unde exierat.

Cap. 46. Continet igitur, quod iam sequitur, fragmentum VII uberiores et pro Diogenis aetate accuratam expositionem venarum, in qua id potissimum spectabat, ut ostenderet, quo modo harum per totum corpus distributarum ope calidior iste et rationalis aër, in omnes animalium partes derivatus, omnium et sensuum et cogitationum existeret causa. Sed, quo clarius singula in hoc loco intelligantur, pauca in universum disputata praemittere, a re non alienum duxi. Ac primo quidem de praecipuis anatomicae apud antiquiores physiologos scientiae fontibus si quaesieris, duos in primis fuisse, ex *Aristotele* patet. Nam quum antiquioribus his temporibus humana corpora dissecare nondum consuevissent, (nam postera demum aetate ars anatomica inventa;) unde, si unquam ipsis contingeret, ut interiorum corporis humani partium aliquam oculis usurparent, forte id et casu accidisse putandum sit: ii, qui in his rebus studium atque operam ponerent, mature *ad animalium naturam* confugisse videntur¹⁾. Et quamvis ne hoc quidem ab initio de industria et in hunc finem factum esse videatur; repetitae tamen hostiarum sacificationes largam interioris animalium naturae contemplandae praebuerunt occasionem, praesertim quum et ipsa religio in plerisque sacris et suaderet et iuberet, curiose ut exta perquirerent, ne quid vitiosi diis offerretur: qua cognitionis augendae opportunitate diligenter usos esse harum rerum studiosos, quis est,

1) Cf. *Aristot.* h. anim. 1, 31, 1. τὰ μὲν οὖν μέρη τὰ πρὸς τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν . . . γινώριμα διὰ τὴν συνήθειάν ἐστι, τὰ δ' ἐντὸς τοῦναντίον· ἄγνωστα γὰρ ἐστὶ μάλιστα τὰ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε δεῖ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων μέρη ζώων ἀναγόντας σκοπεῖν, οἷς ἔχει παραπλησίαν τὴν φύσιν. d. Part. anim. 3, 4. fin. ὅσα δὲ διὰ νόσους καὶ τοιαῦτα πάθη φαίνεται τελευτῶντα τῶν ζώων, τούτοις ἀνατεμνομένοις φαίνεται περὶ τὴν καρδίαν νοσώδη πάθη. Etiam Anaxagoras passim ad talia delatus fuisse videtur. cf. *Schaub.* p. 40.

cui non, etiam si alia argumenta desint, per se facile sit intellectu? Sed confirmatur Aristotelis auctoritate, qui passim ad extispicia provocat, e. gr. hist. anim. 1, 14, 6. d. part. Anim. 3, 4. p. 523. ib. 4, 2. cet. Ex iis autem, quae in hostiis observabant, facile in universum quidem conicere poterant de hominis interioribus partibus, de earum figura, ordine et loco, magnitudine, colore, usu praeterea multiplici, et quae eiusdem generis reliqua sunt. Nihilominus fieri non potuit, quin satis curta et manca haec eorum ex animalibus sive in sacris immolatis, sive in quotidianum vitae usum mactatis hausta cognitio esset, quum hac opportunitate non alias partes, nisi id casu eveniret, oculis viderent, nisi maiores illas, quae ventre continentur. Reliquarum enim partium vix unquam in extispiciis ratio habita est. Quare quovis alio pacto mancama illam cognitionem supplere coacti erant. Atque in his ultro iis sese obtulit *diligentior externi corporis humani habitus contemplatio*, quum ex iis, quae in ipsa eius superficie in macilentis maxime hominibus cernerent, velut nervos, venas, ossa, carnes, alia, de reconditioribus etiam partibus iudicare posse sibi viderentur. Quam quidem rem de venis saltem clarissime testatur *Aristoteles* hist. Anim. 3, 2, 2. οἱ δὲ ἐν τοῖς λελεπτυσμένοις σφόδρα ἀνθρώποις ἐκ τῶν ἔξωθεν φαινομένων τὰς ἀρχὰς τῶν φλεβῶν διώρισαν. Ad hoc idem spectat ib. c. 5, 1. αἱ μὲν γὰρ φλέβες ὥσπερ ἐν ταῖς γραφομέναις κανάβοις τὸ τοῦ σώματος ἔχουσι σχῆμα παντὸς οὕτως, ὥστ' ἐν τοῖς σφόδρα λελεπτυσμένοις πάντα τὸν ὄγκον φαίνεσθαι πλήρη φλεβίων. Et d. Part. Anim. 3, 5. p. 524. ubi itidem de venarum per corpus distributione loquitur: γίνεται δὲ κατὰδηλον ἐν τοῖς μάλιστα καταλελεπτυσμένοις. Quid? quod ipse Aristoteles ad venas cognoscendas usus est corporibus animalium antea in maciem attenuatorum suffocationeque necatorum (hist. an. 3, 1.).

Cap. 47. Sed redeamus ad Diogenem, in cuius fragmento explicando dici non potest, quantum lucis afferant, quae modo exposuimus. Nam si ponimus, Diogenem maiores venas atque arterias, quas hodie vocant, in animalibus

mactatis vidisse; reliquarum vero rivulos, quantum id fieri posset, in corporis superficie observasse indeque divinasse de eorum cursu interiore: omnia fere clara sunt, quae de venis exposuit. Et re vera ita eum egisse, nonnulla etiam vestigia in ipsius oratione expressa, quae in singulis indicabimus, ostendunt. Ex his vero liquet, plurimas, quarum mentionem facit, veras esse venas, quas nostri etiam dicunt, paucas arterias, propterea quod arteriae profundiores sunt, quam quae usquam ex corporis superficie pelluceant; neque in ipsis commode cadaveribus conspiciuntur¹⁾, quum ab ipso mortis articulo sanguine sufflente destitutae contrahantur ita, ut, nisi longo usu repetitaque experientia edocto, perdifficile sit, eorum cursum persequi. Unde vix expectari potest, a Diogene id esse factum. Quibus vero praemonitis facile, opinor, intelligetur, quae causae fuerint, cur Diogenes, quum venae atque arteriae ubique fere in toto corpore sese comitentur, ubi duo ex his sanguinis receptacula appellanda et describenda essent, de uno tantum ageret: alterum enim, arteriam dico, ignorabat. Ex his omnibus autem patet, interpretem in Diogenis mente indaganda, excepta aorta et proximis eius ramis, undique primo loco circumspicere debere, an venarum ope res commode explicari possit, prius quam ad arterias confugiat. Accedit, quod Diogeni omnibusque omnino huius et sequentis aetatis et medicis et philosophis discrimen inter venas et arterias ita ignotum erat, ut omnia vasa sanguinem continentia communi φλεβῶν nomine appellarent. Vid. *Sprengel* hist. medic. §. 57. p. 322. §. 78. p. 364. Hinc ego quoque in interpretando Diogenis fragmento, nisi ubi recentiora nomina adhiberem, aut venas expresse arteriis opponerem, de utrisque semper sola venarum appellatione usus sum. Qui ex hac re nobis existit fructus, duplex est. Nam quum venarum atque arteriarum discrimen in eo maxime positum sit, ut hae sanguinem e corde ac-

1) Cf. *Aristot.* d. Part. Anim. 3, 5. p. 524. B. καὶ τὴν μὲν (φλέβα μεγάλην) ἅπαντ' ἔχει τὰ ἐναιμα φανερώς, τὴν δὲ (ἀόρτην) ἔνια μὲν ἀμυδρώς, ἔνια δ' ἀφανῶς.

ceptum, tanquam canalibus in reliquas corporis partes abducant, illae contra ab arteriis traditum in cor iterum reducant, ut utrarumque ope nobilis ille sanguinis circuitus oriatur; sponte intelligitur, neque Diogenem neque omnes omnino eos, quos venarum et arteriarum fugeret discrimen, hunc sanguinis novisse circuitum. Idque in Diogene eo magis probabile est, quum cor, haud aliter ac cetera intestina, venis maximis, quas statuit, annexum esse doceat, neque vero communem id omnium venarum fontem agnoscat et caput. Deinde etiam iam mirum non videbitur, si arterias passim venis continuatas ab ipso creditas esse inveniemus, iis in locis, ubi earum decursum oculis cernere non posset. Sed ipse Diogenis locus apponendus atque illustrandus est.

Cap. 48. *Fragm. VII.* Αἱ δὲ φλέβες ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὧδ' ἔχουσιν. Εἰσὶν δύο αἱ μέγισται· αὗται τείνουσι διὰ τῆς κοιλίας παρὰ τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν, ἥ μὲν ἐπὶ δεξιᾷ, ἥ δὲ ἐπ' ἀριστερᾷ, εἰς τὰ σκέλη ἑκατέρωθεν τὰ παρ' ἑαυ-

Servatum hoc fr. ab *Arist. d. hist. anim. 3, 2, 4*, ut supra iam dictum est. Ita vero inducit: *Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης τάδε λέγει. Schneideri* potissimum textus recensionem secutus sum.

Αἱ δὲ φλέβες ἐν τῷ ἀνθρ. — ἔχουσιν] Satis accurate hoc initium e Diogenis libro translatum videtur; habuit haud dubie δὲ apud Diogenem, quo referretur; non idem habet apud Aristotelem.

Εἰσὶν δύο αἱ μέγισται] Vulgo εἰσὶν αἱ δύο μέγισται. *Thomae* (s. potius *Moërbekae*) vers: sunt duae, quae maximae, unde *Schneider*. effecit eam lectionem, quam posui. Sed melius fortasse ex *Rhenani* vitiosa scriptura: εἰς δύο μέγισται, scripseris: εἰσὶ δύο μέγισται.

αὗται τείνουσι διὰ τῆς κοιλίας — ἄκανθαν] Cave apud Diogenem κοιλίαν eodem sensu accipias, quo apud Aristotelem, cui hoc nomine receptacula cibi et excrementi appellantur. cf. *hist. anim. 1,*

2, 1 et 2. *ibid. Schneid. 1, 14, 10.* *ib. Schneid.* Quam h. l. κοιλίαν dicit Diogenes, ex *Aristotelis* usu θώραξ dicendus erat. cf. *hist. anim. 1, 7, 1. ib. Schn.* qui citat *Etym. M.*, cuius θώρακος explicatio quadrat etiam in Diogenis κοιλίαν: οἶον ἐστὶ τὸ ἀπολαυστικὸν μέρος τοῦ σώματος, τὸ ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῶν αἰδοίων καθήκον κῆτος, ὃ καὶ ὄλμος καλεῖται. Cf. *praet. d. part. anim. 4, 10.* quem locum idem affert *Schneid.* Hanc enim Diogeni κοιλίαν habuisse significationem, patet ex rei ipsius natura. Aperte enim loquitur de aorta et vena cava, quae utrimque iuxta spinam dorsi descendunt, haec dextrorsum, sinistrorsum illa, neutra vero per ventriculum vel similem partem. Rem dirimit *Aristotelis* locus h. an. 3, 3, 1. de iisdem venis: δύο φλέβες εἰσὶν ἐν τῷ θώρακι κατὰ τὴν ῥάχιν ἐντός. cet. ubi in eadem re θώρακα appellat, quod Diog. κοιλίαν. Suum igitur Diogeni Aristoteles reliquit usum. εἰς τὰ σκέλη — ἑαυτῇ] Utra-

τῇ, καὶ ἄνω εἰς τὴν κεφαλὴν παρὰ τὰς κλεῖ-
δας διὰ τῶν σφαγῶν. ἀπὸ δὲ τούτων καθ'
ἅπαν τὸ σῶμα αἱ φλέβες διατείνουσιν, ἀπὸ
μὲν τῆς δεξιᾶς ἐπὶ τὰ δεξιὰ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀρι-
στερᾶς ἐπὶ τὰ ἀριστερά, μέγισται μὲν δύο

que, de qua h. l. agit, et aorta de-
scendens et vena cava inferior circa
quartam vertebrae lumborum findi-
tur, ita, ut ab aorta duo rami, qui
primo arteriae iliacae appellantur,
tum vero, ubi in crura pervenerunt,
cruralium nomine insignes sunt, de-
scendant; in venam vero cavam eo-
dem modo duo rami adscendant. Dio-
genes autem omnem harum divisio-
nem ignorat, et aortam in solum
laevum crus, venam contra cavam in
solum dextrum meare statuisse vide-
tur. Namque εἰς τὰ σκέλη τὰ
παρ' ἑαυτῇ est: sinistra i. e. aor-
ta in sinistrum; dextra i. e. vena ca-
va, in dextrum.

καὶ ἄνω εἰς τὴν κεφαλὴν —
σφαγῶν] i. e. et sursum eodem
modo dextra in dextram colli partem
adscendit, sinistra in sinistram. πα-
ρὰ τὰς κλεῖδας vulgo περὶ. Sed
παρὰ dedit Camus ex Vatic., Reg.,
Ambros., probante Schneidero, i. e.
praetereunt claviculas. Eodem redit
περὶ, in regione clavicularum. Utrum-
que rei naturae accommodatum; di-
cit enim venas iugulares, fortasse
etiam carotides. Sed παρὰ Codd.
auctoritate stat. διὰ τῶν σφαγῶν
i. e. per iugulum. Res ipsa accura-
tius infra exponetur.

ἀπὸ δὲ τούτων — αἱ φλέβες
διατείνουσιν] Restitui in his αἱ
φλέβες. Articulum Schneid. c. Rhen.
omiserat. Nam omnes venae, quae sunt,
hinc, e vena cava et aorta, in singu-
las totius corporis partes pertinent,
idque ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς ἐπὶ
τὰ δεξιὰ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστε-
ρᾶς ἐπὶ τὰ ἀριστερά] Haec
verba maximi momenti sunt ad in-
telligendum totum hunc locum. Con-
tinent enim errorem, quem cardina-
lem in hac re dixerim. Fingit Dio-
genes, quemadmodum aliae partes in
utroque hominis latere inter se re-

spondeant, ita omnes quoque, quot-
quot in corpore sint, venas duabus
quasi regionibus, similibus inter sese,
circumscribi, dextra altera, altera
sinistra, ita ut omnium, quae in
dextro hominis latere deprehendan-
tur, venarum, in vena cava; earum
contra, quae in sinistro, in arteria
aorta fons sit quaerendus. Neque so-
lus Diogenes ita statuisset, sed vulga-
ris inter antiquissimos physiologos
haec opinio fuisse videtur. Huc enim
haud dubie Polybi ap. Aristot. h. an.
3, 2, 8 venarum illa ζεύγη spectant,
et clarissime Plato in Timaeo hanc
eandem rationem sequitur p. 77. c.
(112. Bek.) καὶ πρῶτον μὲν, inquit,
ὀχετοὺς κρυφαίους ὑπὸ τὴν ξύμφυ-
σιν τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρκὸς
δύο φλέβας ἔτεμον νοτιαίας,
δίδυμον, ὥς τὸ σῶμα ἐτύγ-
χανεν δεξιοῖς τε καὶ ἀριστε-
ροῖς ὄν. Ne tamen omnis utrius-
que lateris communicatio tollatur, de-
cussatione aliqua venarum, quam
quibusdam in locis statuunt, cavis-
se videntur.

μέγισται μὲν δύο εἰς τὴν
καρδίαν] sc. ἀπὸ τούτων τείνου-
σι, ut necessario de ramis tantum,
ab aorta et vena cava in cor perti-
nentibus, cogitare debeamus. Neque
id mirum, quum neque in Syen-
nesis, Cyprii Medici, (Ar. h. a. 3,
2, 3.) neque in Polybi, ipsius Hip-
pocratis generi, venarum enarratione
minimam cordis mentionem factam
videamus, ut ab Aristotele demum
harum venarum cum corde nexus re-
ctius intellectus esse videatur. h. anim.
3, 3, 3. καὶ ἡ μὲν φλέψ διὰ τῆς
καρδίας, ἡ δ' ἀόρτη ἀπὸ τῆς καρ-
δίας τείνει. Qui vero factum sit, ut
Diogenes in eum, quem sequitur, er-
rorem incideret, in aorta clarius de-
monstrari potest. Haec enim e corde
exorta primo paullulum adscendit;

εἰς τὴν καρδίαν, περὶ αὐτὴν τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν, ἕτεραι δὲ ὀλίγον ἀνώτερον διὰ τῶν στηθέων ὑπὸ τὴν μασχάλην εἰς ἑκατέραν τὴν χεῖρα τὴν παρ' ἑαυτῇ· καὶ καλεῖται ἡ μὲν σπληνίτις, ἡ δὲ ἥπατίτις. σχίζεται δ' αὐτῶν

mox vero, cursu versus spinam dorsi inflexo, iuxta hanc per κοιλίαν descendit. Ea autem ipsius pars, qua inflectitur, a medicis arcus aortae appellatur. Ex hoc ipso vero arcu aortae proveniunt carotis sinistra et arteria subclavia sinistra, itemque in dextra parte eadem dextrae, intercedente tamen inter has et aortam arteria ἀνωὺς, quam vocant. Sed redeamus ad sinistras, de quibus solis hic quaeritur. Ut enim aorta ipsa ab arcu iuxta spinam descendit, ita carotis sinistra ab eodem loco per collum ad caput adscendit, ita ut, quamvis multo angustior sit, quam aorta, aliqua tamen veritatis specie eam continuare videri possit, maxime ei, qui, quo in ea feratur sanguis, ignoret. Ita Aristoteles quoque statuuisse videtur; carotidem certe aortae appellatione complectitur, h. an. 3, 3, 3. ἡ δ' ἀορτὴ στενώτερα μὲν ταύτης, σφόδρα δὲ νευρώδης. καὶ ἀποτεινομένη πόρρω πρὸς τε τὴν κεφαλὴν καὶ πρὸς τὰ κάτω μέρη στενὴ τε γίγνεται καὶ νευρώδης πάμπαν. d. Part. An. 2, 7. p. 496. d. cerebro: ἵνα δὲ καὶ τοῦτο τὸ μέρος τυγχάνῃ μετρίως θερμότητος, ἀφ' ἑκατέρας τῆς φλεβός, τῆς μεγάλης καὶ τῆς καλουμένης ἀορτῆς τελευτῶσιν αἱ φλέβες εἰς τὴν μήνιγγα τὴν περὶ τὸ ἐγκέφαλον. Ceterum Diogenes inter carotides et venas iugulares non accurate distinxisse videtur. Vid. infr. Simili ratione res in vena cava cogitanda erit, quam haud dubie vena iugulari dextra continuatam putabat. Sed qui fieri potuit, ut pro duobus, iisque satis amplis venae cavae in cor orificiis, unum tantum statuerit, nisi forte ipsum cordis atrium venae cavae utriusque habebat ramum, in quam opinionem eo facilius incidere poterat, quo saepius posteriora ha-

rum latera sese contingant: id aliis explicandum relinquo, quibus ipsas interiores partes visendi frequentior occasio fuit.

περὶ αὐτὴν τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν] i. e. circa ipsam spinam dorsi, proxime ad spinam dorsi. Nam quum ab altera parte cor latiore ambitu sit, ab altera in mucronem attenuatum: hoc ipso mucrone suo ad costas pertinet sinistras, latiore contra parte prope ad spinam dorsi. In hanc autem latiore partem pertinent aorta et vena cava.

ἕτεραι δὲ ὀλίγον ἀνώτερον διὰ τῶν στηθέων — τὴν παρ' ἑαυτῇ] Diogenem de venis subclaviis et basilicis, ut vocant, quae continuo ab illis ad interiorē brachii partem in manus pertendunt, h. l. agere, perspicuum est ex iis, quae de earum quasi via addit: διὰ τῶν στηθέων cet. per thoracem sub axillis in manus. Iterum vero h. l. notandum, sinistras eum venas, subclaviam et basilicam, ex aorta derivare. Nam quod quis suspicari possit, eum in sinistro brachio arteriam subclaviam et brachialem dicere, id vel inde refutatur, quod infra σπληνίτιν (sic enim appellat), in venae sectione adhiberi solitam esse narrat; quae res in arteria nunquam locum habere potuit.

καὶ καλεῖται ἡ μὲν σπληνίτις, ἡ δὲ ἥπατίτις] Arist. h. an. 3, 4, 1. 2. de iisdem agit, quamquam paullo aliter, nec appositis nominibus. δύο δ' ἀπὸ τῆς διὰ τοῦ ἥπατος φλεβός ἀποσχίσεις εἰσὶν, ὧν ἡ μὲν εἰς τὸ ὑπόζωμα τελευτᾷ καὶ τὰς καλουμένας φρένας, ἡ δὲ πάλιν ἐπανελθοῦσα διὰ τῆς μασχάλης εἰς τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν, συμβάλλει ταῖς ἑτέραις φλεβὶ κατὰ τὴν ἐντὸς καμπήν. διὸ ἀποσχάζοντων τῶν ἱατρῶν ταύτην ἀπολύονται τινῶν πό-

ἄκρα ἑκατέρω, ἡ μὲν ἐπὶ τὸν μέγαν δάκτυ-
λον, ἡ δ' ἐπὶ τὸν ταρσόν· ἀπὸ δὲ τούτων λε-
πταὶ καὶ πολύοιοι ἐπὶ τὴν ἄλλην χεῖρα καὶ

νων περὶ τὸ ἥπαρ ἕτερον
δὲ μέρος ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν τῆς
μεγάλης φλεβὸς ἀποσχισθὲν τὸν αὐ-
τὸν τρόπον ἀναβαίνει εἰς τὸν ἀρί-
στερον βραχίονα. πλὴν ἐκείνη μὲν
ἡ διὰ τοῦ ἥπατος ἐστίν, αὕτη δὲ
ἑτέρα τῆς εἰς τὸν σπλῆνα τεινούσης.
— ἡ μὲν i. e. vena sinistri brachii;
ἡ δέ, dextri. Nomina autem mani-
feste acceperunt propterea, quod ma-
gnarum illarum venarum ope sinistra
cum splene, dextra vero cum iecino-
re, quamvis magnis utraque amba-
gibus, ex sententia antiquissimorum
physiologorum coniuncta erat, unde
etiam in morbis harum partium cu-
randis secari solebant: id, quod su-
spicari possis ex ipsius Diogenis ver-
bis, quae inferius leguntur: ἂν δέ τι
καὶ περὶ τὴν κοιλίαν (sc. λυπῇ), τὴν
ἥπατίτιν καὶ σπληνίτιν (ἀποσχῶσιν);
clarissime vero testatur Arist. l. mo-
do I. Sprengel hist. medic. p. 293.
utramque, et hepatitin et splenitin,
in utroque brachio ponere videtur:
Von ihnen gehen zwei Hauptäste
oberwärts in die Arme, wovon die
eine Milz-, die andere Leberader
heisst: die eine verbreitet sich in den
Daumen, die andre in die Hand.
Minus recte, ut videtur. Nam inse-
quentis etiam aetatis scriptores unam
tantum utrique brachio tribuunt, al-
teri splenitin, alteri hepatitin. Polyb.
ap. Arist. h. a. 3, 2, 9. αἱ δὲ τέταρ-
ται ἕως ἡ μὲν ἐπὶ τὸν σπλῆ-
να, ἡ δ' ἐπὶ τὸ ἥπαρ ἀφίκνυται.
Hippocr. d. morb. sacr. Sect. III. p.
87, 20 ed. Foës. καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ
ἥπατος ὧδ' ἔχει. τὸ μέντοι τῆς φλε-
βὸς κάτω τείνει διὰ τῶν ἐπὶ δεξιᾷ
παρ' αὐτὸν τὸν νέφρον cet. ἀπέσχι-
σθαι δὲ καὶ εἰς τὴν καρδίην καὶ εἰς
τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν
διατέταται δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ σπλῆνος
φλὲψ εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ κάτω καὶ
ἄνω, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ ἥπατος.
Hippocr. de morbis s. v. p. 16, 19.
Foës. ἡ φλὲψ, ἡ σπληνίτις καλεομέ-
νη, τείνει ἀπὸ τοῦ σπλῆνος εἰς τὸ

πλευρόν. ἐκ δὲ τοῦ πλευροῦ εἰς τὸν
ὥμον καὶ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀ-
ριστερήν. ἡ δὲ ἥπατίτις εἰς
τὰ δεξιὰ ὡσαύτως.

σχίζεται δ' αὐτῶν ἄκρα ἑ-
κατέρω, ἡ μὲν — ταρσόν] Fin-
ditur, inquit, earum utraque, et sple-
nitis et hepatitis, ἄκρα summa. ἡ
μὲν sc. τῶν σχισθείσων. ἐπὶ τὸν
μέγαν δάκτυλον sc. σχίζεται.
Praegnans, ut vocant, dictio, pro
uberiore: σχισθεῖσα τείνει. Recte
igitur ad sententiam vertit Scaliger:
„Earum summitates scinduntur ita,
ut partim ad pollicem, partim ad
palmam prodeant.“ Ni fallor, Ari-
stoteles h. l. Diogenis orationem con-
traxit. Ceterum notandum, voce ταρ-
σός, quae plerumque de planta pe-
dis dicitur, Diogenem usum esse de
eo, quod Arist. θέναρ vocat, de to-
ta igitur ea manus parte, quae, si
digitos abstuleris, relinquitur. Quid
vero Diogenes sibi voluerit, clarum est.
Vena enim basilica ad cubitum (ἄκρα)
in duos maxime ramos dividitur, quo-
rum uterque multis ramulis ad ma-
num pertendit. Sed quum horum al-
ter in multis hominibus recta ad pol-
licem pertinere non videatur; potest
etiam statui, Diogenem dicere venae
cephalicae partem inferiorem, quae
ad superius brachii latus obscure ple-
rumque progressa in ipso cubitu per
parvam venam, quam medianam ap-
pellant, cum basilica coniungitur, ma-
gisque fit perspicua, ut rami a basi-
lica exeuntis rectaque ad pollicem
pertinentis praebeat speciem.

ἀπὸ δὲ τούτων] sc. ab his bra-
chialibus fissis, quas modo descripsit.

λεπταὶ καὶ πολύοιοι — δα-
κτύλους] ab his vero tenues et in
multos ramulos divisae in manum et
digitos pertinent. τὴν ἄλλην χεῖ-
ρα dicit respectu digitorum. Sic enim
scripsit Schneid. ex Med., vers. Thom.,
et Albert. pro τὴν ὅλην.

δακτύλους. ἕτεραι δὲ λεπτότεραι ἀπὸ τῶν
 πρώτων φλεβῶν τείνουσιν, ἀπὸ μὲν τῆς δε-
 ξιᾶς εἰς τὸ ἥπαρ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εἰς
 τὸν σπλῆνα καὶ εἰς τοὺς νεφρούς. αἱ δὲ εἰς τὰ
 σκέλη τείνουσαι σχίζονται, κατὰ τὴν πρόσ-
 φυσιν, καὶ διὰ παντὸς τοῦ μηροῦ τείνουσιν.
 ἡ δὲ μεγίστη αὐτῶν ὀπισθεν τείνει τοῦ μη-
 ροῦ καὶ ἐμφαίνεται παχεῖα· ἑτέρα δὲ εἶσω
 τοῦ μηροῦ παχεῖα μικρὸν ἥττον ἐκείνης. ἔπει-

ἕτεραι δὲ λεπτότεραι—τεί-
 νουσιν] *Aliae vero tenuiores* sc. il-
 lis maximis, a quibus haec descriptio
 exierat, vena cava et aorta. Has eas-
 dem significat verbis ἀπὸ τῶν πρώ-
 των.

ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς εἰς τὸ
 ἥπαρ] i. e. a vena cava in iecur.
Vena enim cava inferior ad cor as-
 surgens ex inferioribus corporis par-
 tibus iecur a posteriore eius latere
 praeterit, atque ex eo procurrentes
hepaticas venas excipit, de quibus hic
 loqui Diogenem, apertum est.

ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εἰς
 τὸν σπλῆνα καὶ εἰς τοὺς νε-
 φρούς] i. e. ex aorta vero in sple-
 nem et renes. Splen enim sanguinem
 accipit ex aortae abdominalis ramo,
 pro splenis ipsius magnitudine satis
 amplo, quem *arteriam splenicam* vo-
 cant; *venae* autem *splenicae* in *venas*
portarum pertinent, quarum nullibi
 Diogenes mentionem facit. Paullo in-
 ferius ab aorta utrimque *arteriae re-
 nales* prodeunt, numero interdum duae
 utrimque aut tres. Cur vero *venas*
renales, quae amplitudine arterias su-
 perant, eodemque fere loco e reni-
 bus proveniunt, non memoraverit, dif-
 ficile dictu est. Sed puto equidem,
 eum has ipsas h. l. dicere, cum aor-
 ta coniunctas animo fingens, neque
 omnino arterias renales cognitās ha-
 buisse. Aristoteles vero iam utrasque
 novit. h. a. 3, 4, 4. fin.

αἱ δὲ εἰς τὰ σκέλη τείνου-
 σαι σχίζονται—ἐκείνης] Has
 iam ab initio in universum comme-
 moraverat: αὗται τείνουσι . . . εἰς

τὰ σκέλη ἑκατέρα τὰ παρ' ἐαυτῇ.
 κατὰ τὴν πρόσφυσιν. sc. τῶν
 σκέλων. πρόσφυσις enim est iun-
 ctura seu commissura artuum ad cor-
 pus aut inter se. cf. hist. anim. 2, 7,
 4. de chamaeleonte: σάρκα δ' οὐδα-
 μοῦ ἔχει, πλὴν περὶ ἄκραν
 τὴν τῆς κέρκου πρόσφυσιν, quem
 locum Plinius vertit: ad commissuram
 caudae. 3, 9, 2. τῶν δὲ κεράτων τὰ
 πλεῖστα κοιλά ἐστιν ἀπὸ τῆς προς-
 φύσεως περὶ τὸ ἐντὸς ἐκπεφυκὸς ἐκ
 τῆς κεφαλῆς ὅστων. De venis hic
cruralibus loquitur, quas quo modo ab
 illis primis oriri opinatus sit, supra
 expositum est. Quae ubi in femur
 pervenerunt, duobus magnis ramis
 finduntur, quorum alter sub nomine
venae saphenae magnae ad interio-
 rem cruris partem progressus ad mal-
 leolum internum, inde plurimis ra-
 mulis in pedis maxime dorsum dif-
 funditur. Alter vero *venae cruralis*
 ramus carnes subit, atque, his obte-
 ctus, iter suum conficit. Sed a genu
 ad pedem alia vena conspicua est
 sub cute ad exteriorem surae par-
 tem, non ea quidem amplitudine, sed
 longitudine saphena magna minor,
 quam *venam saphenam* *exteriorem* s.
parvam appellant. Ea per *venam po-
 pliteam* in *venam saphenam* *magnam*
 se immergit. Diogenem tamen hac
 ipsa *venam cruralem* continuatam pu-
 tasse, probabile est, ita ut haec sit,
 quam ὀπισθεν τοῦ μηροῦ τεί-
 νουσιν dicat; saphena autem ma-
 gna, quam εἶσω τοῦ μηροῦ h. e.
 in interiore femoris parte. cf. Arist.
 3, 2, 8. et Polyb. ap. Hipp., apud
 quem ubique εἶσω scriptum est, pro

τα παρὰ τὸ γόνυ τείνουσιν εἰς τὴν κνήμην τε καὶ τὸν πόδα, καθάπερ καὶ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ἐπὶ τὸν τάρσον τοῦ ποδὸς καθήκουσι καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ τοὺς δακτύλους διατείνουσι. σχίζονται δὲ καὶ ἐπὶ τὴν κοιλίαν καὶ ἐπὶ τὸ πλευρὸν πολλαὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ λεπταὶ φλέβες, αἱ δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν τείνουσαι διὰ τῶν σφαγῶν φαίνονται ἐν τῷ αὐχένι μεγάλαι· ἀφ' ἑκατέρας δ' αὐτῶν, ἢ τελευτᾷ, σχίζονται εἰς τὴν

eo, quod Arist. dicit ἐνδοθεν s. similiter.

ἔπειτα παρὰ τὸ γόνυ τείνουσιν εἰς τὴν κνήμην τε καὶ τὸν πόδα] παρὰ τὸ γόνυ i. e. genu praetereuntes. Hoc vero naturae consentaneum. κνήμη est omnis pars a genu ad pedem.

καθάπερ καὶ εἰς τὰς χεῖρας] Schneid. c. Cam. dedit καθ. αἱ. Restitui vulgatam, quippe frequentissimo τοῦ καὶ post ὥσπερ, καθάπερ et talia usui convenientem. Ut venae brachiales, inquit, usque in manum pertendunt ac digitos, ita venae crurales in pedes horumque summos digitos.

σχίζονται δὲ καὶ ἐπὶ τὴν κοιλίαν — φλέβες] σχίζονται sc. ἀπὸ τῶν πρώτων φλέβων. Confecta enim de venis cruralibus disputatio. σχίζονται ἐπὶ τὴν κοιλίαν i. e. σχισθεῖσαι τείνουσιν ἐπὶ τ. κ. Iterum haec orationis brevitatis Aristoteli videtur deberi. De vi vocis κοιλία vid. supr. Diogenes quum iam in eo sit, ut ad describendas venas, quae in collo et capite deprehenduntur, transeat, verbo saltem significare voluit, multas insuper, praeter eas, quas singulas descripserat, esse venas tenuiores, quae a primis illis venis exortae in diversas τῆς κοιλίας partes abeant. Ab his autem primo statim obtutu diversae inveniuntur arteriae et venae intercostales, quas dicit his verbis: καὶ ἐπὶ τὸ πλευρὸν. τὸ πλευρὸν enim est latus, quod costis efficitur; τὰ πλευρά sunt ipsae costae. Aorta descendens in quodque costarum intervallum arte-

riam emittit, quarum unam quamque comitatur vena, in venam cavam pertinens. Iam Diogenes rem ita sibi fingit, ut sinistras ex aorta, dextras e vena cava derivet, ut in his omnibus.

αἱ δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν — μεγάλαι] Has quoque supra praevia oratione nominaverat: καὶ ἄνω εἰς τὴν κεφαλὴν παρὰ τὰς κλεῖδας διὰ τῶν σφαγῶν. Unde dicit: αἱ τείνουσαι, quippe de notis. εἰς τὴν κεφαλὴν i. e. ἐπὶ τὴν κεφαλὴν.

διὰ τῶν σφαγῶν] Iunge haec cum τείνουσαι. σφαγαὶ sunt iugula, pars colli mollis, maxime ad eius latera, ubi magnae istae venae et arteriae sunt, quas iugulares vocant, graece σφαγίτιδες, quae in mactandis animalibus aperiuntur. Contra αὐχὴν de toto collo dicitur. Arist. h. an. 1, 10, 1. αὐχὴν δὲ τὸ μεταξὺ προσώπου καὶ θώρακος. Dubitari nequit, quin de venis iugularibus externis loquatur, quae sub ipsa cute descendunt et in plerorumque hominum collo clarissime cernuntur (φαίνονται ἐν τῷ αὐχένι μεγάλαι), maxime quando vehementius animus commotus est. Ceterum supra iam expositum est, his venis Diogeni aortam et venam cavam continuatam esse visam.

ἀφ' ἑκατέρας δ' αὐτῶν — παρὰ τὸ οὖς ἑκάτεραι] Multi venarum ramuli retis instar undique in capite distributi ad aurem in venam iugularem [externam colliguntur, de quibus Diogenes ex sua ratione ita loquitur, quasi a vena iugulari ad aurem usque adscendente, undi-

κεφαλήν πολλαί, αἱ μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ
ἀριστερά, αἱ δ' ἐκ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὰ δε-
ξιά. τελευτῶσι δὲ παρὰ τὸ οὖς ἐκάτερα. ἔστι
δὲ ἑτέρα φλέψ ἐν τῷ τραχήλῳ παρὰ τὴν με-
γάλην ἐκατέρωθεν, ἐλάττων ἐκείνης ὀλίγον,
εἰς ἣν αἱ πλεῖσται ἐκ τῆς κεφαλῆς συνέχουσιν

que in caput emittantur. ἀφ' ἐκα-
τέρας δ' αὐτῶν sc. venarum iu-
gularium. αἱ μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν
— δεξιά. Possit hic locus ita ex-
plicari, ut, quum caput globosa sit
forma, ramos a iugulari vena dextra
exeuntes capitique circumiectos sini-
strorsum verti dicas, e sinistra vero
dextrorsum. Sed facit Plato in Ti-
maeo de eadem re agens, ut de ve-
ra quadam decussatione aut comple-
xione venarum utriusque lateris co-
gitem, cuius certe plurimae istae in
capite venulae speciem praebent. Pla-
tonis locus hic est (Tim. p. 77. fin.
113. Bek.): μετὰ δὲ ταῦτα σχίσαν-
τες περὶ τὴν κεφαλὴν τὰς φλέβας
καὶ δι' ἀλλήλων ἐναντίας
πλέξαντες διεῖσαν, τὰς μὲν
ἐκ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά
τοῦ σώματος, τὰς δ' ἐκ τῶν
ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά κλί-
ναντες, ὅπως δεσμὸς ἅμα τῇ κε-
φαλῇ πρὸς τὸ σῶμα εἴη μετὰ τοῦ
δέσματος, ἐπειδὴ νεύροις οὐκ ἦν
κύκλῳ κατὰ κορυφὴν περιειλημμένη,
καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν αἰσθήσεων πά-
θος, ἵν' ἀφ' ἐκατέρων τῶν μερῶν
εἰς ἅπαν τὸ σῶμα εἴη διαδιδόμενον.
Cf. Arist. h. an. 3, 3, 8, qui venulas
istas caput circumplecti ait ab utro-
que latere, eodem fere sensu.

ἔστι δὲ ἑτέρα φλέψ ἐν τῷ
τραχήλῳ — συνέχουσιν αὐ-
τῆς] „Est et altera vena prope ma-
iorem, sed paullo ea minor, in utro-
que cervicis latere.“ Scalig. vers.
Recte. ἐκατέρωθεν enim ad colli
latera referendum, minime vero ad
venam iugularem externam, de qua
modo locutus erat, let quam nunc
μεγάλην dicit, respiciens ad superio-
ra illa: αἱ δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν τεί-
νουσαι . . . φαίνονται ἐν τῷ
αὐχένι μεγάλαι.

DIOGENES.

εἰς ἣν αἱ πλεῖσται ἐκ τῆς
κεφαλῆς συνέχουσιν αὐτῆς]
Vulgo συντείνουσιν. Scripsi c. Schnei-
dero συνέχουσιν, meliorum librorum
auctoritatem secutus, quanquam res
eodem redit: in quam plurimae con-
tendunt ex ipso capite h. e. ex ipsis
interioribus capitis partibus, e cere-
bro, oculis, auribus cet. Dicta enim
haec sunt ex oppositione earum ve-
narum, quae extrinsecus cranium in-
duentes in venas iugulares exteriores
colliguntur. Sed quaeritur, quasnam
hic venas dicat Diogenes. Si, quod
posuimus, vere positum est, eum in
his omnibus speciem maxime in su-
perficie corporis apparentium vena-
rum secutum esse; venam eum iu-
gularem internam hoc loco signifi-
care, probabile est, quae iuxta venam
iugularem externam ad collum de-
scendens, in plerisque hominibus con-
spicua est. In hanc e cerebro san-
guis profunditur, sinuum, uti vocant,
ope, qui tamen re vera venae esse
dicuntur, quorumque maximi illi
transversi inter os petrosum atque os
occipitis penetrantes, orificium ha-
bent in venam iugularem internam.
Sed haec explicatio paullo longius
petita videtur, et iure dubitari potest,
an Diogeni hi sinus innotuerint. In
promptu autem sunt multae arteriae,
quae per cerebrum distributae depre-
henduntur, et facile fieri potuit, ut
has pro manca sua arteriarum co-
gnitione ad venas iugulares internas
pertinere putaret, quamvis re vera e
carotide interna provenirent. Omnino
vero ne cui mirum videatur, caroti-
dum nullam ab eo factam esse men-
tionem, has a venis iugularibus non
satis distinxisse, sed utrasque habu-
isse videtur easdem. Nam quoquo
modo sese illud habet, hoc certum

αὐτῆς. καὶ αὗται τείνουσι διὰ τῶν σφαγῶν εἴσω. καὶ ἀπ' αὐτῶν ἑκατέρας ὑπὸ τὴν ὠμοπλάτην τείνουσι καὶ εἰς τὰς χεῖρας. καὶ φαίνονται παρὰ τε τὴν σπληνίτιν καὶ τὴν ἥπατίτιν ἕτεραι ὀλίγον ἐλάττους, ἃς ἀποσχῶσιν, ὅταν τι ὑπὸ τὸ δέρμα λυπῇ· ἃν δέ τι καὶ περὶ

est, eum in colli lateribus binas tantum venas novisse. Ceterum cf. *Arist. h. a.* 3, 3, 8. μία δ' ἕτερα ἀφ' ἑκατέρου τοῦ τόπου τοῦ περὶ τὰ ὦτα ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον τείνει καὶ σχίζεται εἰς πολλὰ καὶ λεπτὰ φλεβία εἰς τὴν καλουμένην μὲνιγγα τὴν περὶ τὸ ἐγκέφαλον. Fortasse Diogenes viderat torcular *Herophili*, ad quod omnia referenda sunt.

καὶ αὗται τείνουσι διὰ τῶν σφαγῶν εἴσω] αὗται sunt istae utrimque in collo apparentes venae praeter magnam. ἑκατέρωθεν dixerat, unde quisque statim de duobus cogitat, ita ut nunc αὗται numero plurali dicere ei liceat. Vult igitur hoc: exiguas istas in interiore capite venas colligi plerasque in utramque sive carotida internam sive venam iugularem, atque has per iugula descendere intro. Quae si recte interpretati sumus, iam dubitari nequit, quin εἴσω significet: in pectus.

καὶ ἀπ' αὐτῶν ἑκατέρας — καὶ εἰς τὰς χεῖρας] sc. αἱ τείνουσαι ὑπὸ τ. ὠμ. καὶ εἰς τ. χεῖρ. Ab his, dicit, utrimque omnes venae, quae scapulam subeunt et in manus pertinent, originem habent; tum vero etiam eae, quae in mammas tendunt. Venae enim iugulares ubi cum vena cava et aorta iunguntur, cuius utriusque ex mente Diogenis cursum continuant, venas subclavias emittunt, quae sub axillas progressae axillarium nomine appellantur. Ab his vero scapulas subeunt (ὑπὸ τὴν ὠμοπλάτην) venae subscapulares, compluresque aliae minoris amplitudinis; itemque ab iis in brachia tendit, de qua supra egerat, utraque basilica, splenitis et hepatitis. Sed praeterea etiam (παρὰ τὴν σπληνί-

τιν καὶ ἥπατίτιν) aliae venae in brachium pertinent, ab his venis axillaribus diversae (ἕτεραι), quas non accuratius describit. Puto equidem, eum dicere cephalicam utramque, quanquam haec basilicae magnitudinem fere exaequat. Sed mirum esset, si eam ignorasset, quum plerumque pelluceat. Inferiores tamen eius ramos, quibus ad manus pertendit, non satis a basilica distinxisse videtur, dum modo recte fecimus, quod supra hanc huius partem ad basilicam traximus. Nam quum ambae hae venae tum mediana tum plurimis venulis subcutaneis inter se cohaereant, facile hoc fieri potuit. Cf. *Arist. h. a.* 3, 3, 7., qui aperte de vena cephalica loquitur, quanquam aliter eius viam describit: πάλιν δ' ἐντεῦθεν εἰς τέτταρας σχίζονται φλέβας, ὧν μία μὲν ἐπανακάμψασα καταβαίνει διὰ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ ὤμου, καὶ συμβάλλει τῇ προτέρᾳ ἀποσχίσει τῆς φλεβὸς κατὰ τὴν τοῦ βραχίονος καμπήν. τὸ δὲ ἕτερον μόνιον (h. e. altera huius venae hoc loco divisae pars; altera enim τῇ προτέρᾳ ἀποσχίσει τῆς φλεβὸς sese iunxerat.) εἰς τὰς χεῖρας τελευτᾷ καὶ τοὺς δακτύλους.

ἃς ἀποσχῶσιν cet.] In lectione constituenda *Schneid.* secutus sum, quem vide.

ὅταν τι ὑπὸ τὸ δέρμα — καὶ σπληνίτιν] Ex eo, quod addit, περὶ τὴν κοιλίαν, apparet, eum loqui de morbis, quorum sedes in exterioribus corporis partibus et quasi in superficie sit, neque vero in intestinis. De re ipsa mihi quidem non accuratius constat. Sed cf. lib. d. *Morbis int. Hippocr.* s. V. p. 17. *Foës.*, ubi hepatitis vel splenitis in pleumonia et pleuritide secari iubent.

τὴν κοιλίαν, τὴν ἥπατίτιν καὶ σπληνίτιν. Τείνουσι δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς μαστοὺς ἀπὸ τούτων ἕτεραι. ἕτεραι δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ ἑκατέρας τείνουσαι διὰ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ εἰς τοὺς ὄρχεις λεπταί. ἕτεραι δ' ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ διὰ τῆς σαρκὸς τείνουσιν εἰς τοὺς νεφροὺς καὶ τελευτῶσιν εἰς τοὺς ὄρχεις τοῖς ἀνδράσι, ταῖς

tur. τούτου συμφέρει τὴν γλέβα ἀποσχάσαι τὴν ἐν τῇ χειρί, τὴν σπληνίτιν καλεομένην ἢ τὴν ἥπατίτιν, καθ' ὁποτέρην ἂν εἴη τὸ νόσημα. *Ib. d. ration. vict. in morb. acut. s. IV. p. 67.* Quum quis repente voce defecerit, φλεβοτομέειν μὲν οὖν χρὴ τὸν βραχίονα τὸν δεξιὸν τὴν εἴσω φλέβα.

τείνουσι δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς μαστοὺς ἀπὸ τούτων ἕτεραι] Neque vero in brachium tantum venae tendunt ἀπὸ τούτων, sed in mammas etiam. Dicit haud dubie venas mammarias et thoracicas. Fortasse etiam huc traxit venas et arterias pulmonales, quanquam magno errore. Polybus certe eosdem ramos per pulmones in mammas transire censet. *hist. an. 3, 2, 9.* τὸ δὲ τρίτον ζεύγος ἐκ τῶν κροτάφων διὰ τοῦ αὐχένος ὑπὸ τὰς ὠμοπλάτας εἰς τὸν πνεύμονα ἀφικνοῦνται, αἱ μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερά ὑπὸ τὸν μαστὸν καὶ ἥπαρ καὶ εἰς τὸν νεφρόν. Cf. *ibid. §. 3.* Syennēs: ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ περὶ τὴν ὀσφύν διὰ τοῦ νώτου παρὰ τὸν πνεύμονα ὑπὸ τοὺς μαστοὺς.

ἕτεραι δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ ἑκατέρας τείνουσαι — λεπταί] Sequitur enarratio earum venarum, quae in testes pertinent. Vena enim subclavia praeterea emittit, sive ex nostrorum medicorum ratione, excipit venam vertebralem, quae per foramina processuum transversorum vertebrarum colli in cerebrum pertinet, et, praeterquam quod plures venulas, extrinsecus vertebrae colli circumiectas, recipit, secum coniunctas etiam habet tenuibus ramulis venas spinales, quae ipsam medullam spinalem complexae una cum arteriis spinalibus

totam spinae dorsae longitudinem peragant admodum tenues (λεπταί). Has ex imis vertebrae progressas in testes pertendere fingit Diogenes. Nam venas spinales eum dicere, quisque videt. Vertebralem an cognoverit, dubitari potest; sed res eadem manet. Videtur autem vulgaris fere inter veteres medicos fuisse opinio, semen e capite maxime per spinam dorsae in testes perducere, quamvis eius viam non uno modo omnes describant. Cf. *Hippocr. d. Genitur. s. III, 11, 43.* Foēs. χωρεῖ γὰρ τὸ πλεῖστον τοῦ γόνου ἀπὸ τῆς κεφαλῆς παρὰ τὰ οὐάτα εἰς τὸν νωτιαῖον μυελόν.

ἕτεραι δ' ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ διὰ τῆς σαρκὸς — ὑστέρως] Aliae, inquit, quae eadem in genitalia penetrant, non, ut illae, per spinam dorsae descendunt, sed sub cute et per carnes primo in renes sese immergunt, tum vero hinc egressae viam suam apud viros in testes, apud foeminas in uterum conficiunt. Harum vero quum originem non indicet, eandem fere atque earum omnium, quae in proxime antecedentibus verbis descripserat, esse puto. Deinde quod dicit, eas sub cute et per carnes progredi, id ad dorsum referre non dubito, partim quod earum fons, qui quidem esse videtur, ad hanc corporis partem situs est, partim quod per renes eas penetrare narrat. Sed quasnam prae ceteris h. l. venas dixerit, difficile dictu est. Nullae certe amplioris ambitus in dorso conspiciuntur. Quare videntur hae venae communi illi errori originem suam debere, ex quo veteres physiologi, uti dictum est, semen e capite derivabant; nam canalibus opus erat, quibus in genitalia deduceretur. In-

δὲ γυναιξὶν εἰς τὰς ὑστέρας. αἱ δὲ φλέβες αἱ μὲν πρῶται ἐκ τῆς κοιλίας εὐρύτεραί εἰσιν, ἔπειτα λεπτότεραι γίνονται, ἕως ἂν μεταβάλλωσιν ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐκ τούτων εἰς τὰ δεξιὰ· αὗται δὲ σπερματί-

de a renibus autem non dubium est, quin *venas spermaticas*, a nostris etiam appellatas, significet. Eae enim re vera e *vena cava inferiore* paullo infra renes, saepissime vero etiam ab ipsis venis renalibus viris in testes, foeminis in ovaria tendunt, vulgarisque inter veteres erat opinio, eas per ipsos pertinere renes. Vid. Syennesis ap. Ar. l. l. ἡ μὲν ἐκ τοῦ δεξιοῦ εἰς τὸ ἀριστερόν, ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ εἰς τὸ δεξιόν. ἡ μὲν οὖν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ διὰ τοῦ ἥπατος εἰς τὸν νεφρόν καὶ εἰς τὸν ὄρχιν, ἡ δ' ἐκ τοῦ δεξιοῦ εἰς τὸν σπλῆνα καὶ νεφρόν καὶ ὄρχιν· ἐντεῦθεν δὲ εἰς τὸ αἰδοῖον. Polyb. ap. Arist. l. l. §. 9. ἄμφω δὲ τελευτῶσιν εἰς τὸν ὄρχιν, si lectio sana. Schneid. enim in versione h.l.: „ano, meliores codd.“, ut scribendum videatur ὄρχον. Arist. 3, 4, 5. ἐκ μέσου δὲ τῶν νεφρῶν ἑκατέρου φλέψ κοίλη καὶ νευρώδης ἐξήρτηται τείνουσα παρ' αὐτὴν τὴν ῥάχιν διὰ τῶν φλεβῶν. εἴτα εἰς ἑκάτερον τὸ ἰσχίον ἀφανίζεται ἑκάτερα πρῶτον, εἴτα δῆλαι γίνονται πάλιν διατεταμέναι πρὸς τὸ ἰσχίον. Καθάπτουσι δὲ πρὸς τὴν κύστιν καὶ τὸ αἰδοῖον τὰ πέρατα αὐτῶν ἐν τοῖς ἄρρεσιν, ἐν δὲ ταῖς θηλείαις πρὸς τὰς ὑστέρας. τείνει δ' ἀπὸ μὲν τῆς μεγάλης φλεβὸς οὐδεμία εἰς τὰς ὑστέρας, ἀπὸ δὲ τῆς ἀορτῆς πολλαὶ καὶ πυνναί. cf. 3, 1, 7. τείνουσιν ἐκ τῆς ἀορτῆς πόροι φλεβικοὶ μέχρι τῆς κεφαλῆς ἑκατέρου τοῦ ὄρχεως, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τῶν νεφρῶν δύο. Hipp. d. Genit., qui secus atque alii e medulla spinali in renes pertinere semen arbitrabatur: ἐπὴν δὲ ἔλθῃ εἰς τοῦτον τὸν μυελὸν ἡ γόνυ, χωρεῖ παρὰ τοὺς νεφρούς. Praeterea memorandum, Diogenem in venis quo-

que spermaticis iterum decussationem aliquam statuuisse videri, ut e sequenti sententia colligi potest.

αἱ δὲ φλέβες αἱ μὲν πρῶται — εἰς τὰ δεξιὰ] Continent haec verba sententiam generalem. Totius enim orationis facies demonstrat, haec non tam de certis quibusdam venis dicta esse, quam de communi omnium venarum natura. Unde mihi quidem Diogenes toti de venis disputationi finem his imposuisse videtur. *Venae vero*, inquit, *in universum spectatae* (αἱ φλέβες) *quum primum e thorace et ventre h. e. ex aorta et vena cava proveniunt*, (iungenda enim sunt verba: αἱ πρῶται ἐκ τῆς κοιλίας.) *ampliores sunt*; *deinde vero* (ἔπειτα, cui ad sententiam oppositum est: αἱ πρῶται, le. itime omisso δέ) *tenuiores fiunt*, *donec cursum suum commutent a dextra ad sinistram, indeque ad dextram h. e. donec ad itineris sui finem pervenerint*. Usque igitur angustiores fiunt. Hoc enim Diogenes sibi voluisse videtur, omnes omnino venas, quum amplius progredi non possint, tenuibus ramulis suis inflecti a dextra ad sinistram et a sinistra ad dextram, atque hoc modo finiri. Id in capitis venis supra iam exposuerat; atque hoc idem in manibus pedibusque suis quisque videre potest. Quod vero talem decussationem in venis quoque spermaticis posui, plura me moverunt. Primo enim id, quod in universum de venis praedicat, ad has etiam refertur, necesse est, idque eo maiore iure, quum statim, hac sententia proposita, ad easdem revertatur; deinde Syennesis et Polybi loci supra apppositi ostendunt, communem fere hanc rationem antiquissimorum physiologorum fuisse; denique hae venae quodam modo iis, quae in capite sunt,

τιδες καλοῦνται. τὸ δὲ αἷμα τὸ μὲν παχύτατον ὑπὸ τῶν σαρκῶν ἐγγίγνεται· ὑπερβάλλον δὲ εἰς τοὺς τόπους τούτους, λεπτὸν καὶ θερμὸν καὶ ἀφρῶδες γίγνεται.

respondent, ut vel inde similem earum naturam fuisse coniicias.

αὕται δὲ σπερματίτιδες καλοῦνται] Iam reprehendit locum de venis spermaticis, transitum sibi parans ad ea, quae de sanguine eiusque praecipue in seminis naturam transmutatione dicenda habuit. Haec vero, inquit, de quibus modo locuti sumus, et in quas haec etiam omnia cadunt, spermaticae venae appellantur.

τὸ δὲ αἷμα τὸ μὲν παχύτατον ὑπὸ τῶν σαρκῶν ἐγγίγνεται — καὶ ἀφρῶδες γίγνεται] „Vulgatum ὑπὸ τῶν σαρκῶδων ἐκπίνεταί ex Canis. Med. Rhen. vers. Thom. correxi. Vulgatum Gaza reddit: a carne ebibitur, Scotus et Albertus: sanguis spissus grossus imbibitur et sugitur a carne.“ Schneid., qui idem paullo inferius sic pergit: „difficile omnino est, inquit, in enarratione tam erronea, ipso iam Aristotele confitente, veram auctoris scripturam coniectura assequi: id quod praecipue de ordine et numero vasorum sanguiferorum et de ortu et qualitate sanguinis valet. Quanquam in membro postremo vulgatum ἐκπίνεταί mihi magis placet, alterum propter optimorum librorum auctoritatem tantam recepi.“ Ac recte quidem recepit. Nam si scribas ἐκπίνεταί, semper difficultates remanent. Spississimus, dicit, sanguis a carne ebibitur; quum vero devenit in hos locos — sed quisnam? An sanguis spississimus? — At epotus est a carne. An tenuior factus carnis haustu? at iam λεπτός est, ut vix perspicias, quo modo nunc demum λεπτός fiat. Unde ἐκπίνεταί si retineas, etiam corrigendum erit: τὸ δ' ὑπερβάλλον, i. e. reliquus sanguis qui devenit. Sed

ipsa membrorum oppositio ἐγγίγνεται postulare videtur. Etenim dicit hoc: sanguis autem spississimus sub carne in venis gignitur, in ipso earum, puta, sub carnem et cutem itinere. Quum vero in hos locos pervenerit spissus ille sanguis, tenuis fit et calidus et spumosus. εἰς τοὺς τόπους τούτους, i. e. εἰς τὰς σπερματίτιδας. Manifeste enim agit de sanguine sensim in seminis naturam in ipsis his vasis transeunte.

ὑπερβάλλον δὲ εἰς τ. τοπ. τοῦτ.] Praegnanter: postquam superavit carnem, cursus sui quasi impedimentum, et devenit in hos locos. De re ipsa cf. Arist. h. a. 3, 1, 7. ὁ μὲν οὖν προσκαθήμενος πόρος ἐστὶ αἱματῶδες ἔχει τὸ ὑγρόν, ἥττον μέντοι τῶν ἄνω τῶν ἐκ τῆς ἀορτῆς. ἐν δὲ τοῖς ἐπανακάμπουσιν εἰς τὸν κανλὸν τὸν ἐν τῷ αἰδοίῳ λευκή ἐστὶν ἢ ὑγρότης. Ceterum Diogenis de seminis comparatione opinio non tam ex ipsa rei natura petita videtur, quam ex philosophica eius doctrina, qua calidam et spumosam seminis naturam maximam ad procreandum foetum habere vim arbitrabatur. Per se autem intelligitur, non subito sanguinem et uno quasi impetu, sed sensim et per gradus ei visum esse converti: unde facile huius rei expositio intelligitur. Quod vero dicit, sanguinem crassissimum sub carne venis innasci, id e carnosus in sanguine fibris collegisse mihi videtur. Arist. d. part. anim. 2, 4. Sed quo modo haec fieri animo cogitaverit, quum ipse taceat, nec res loquatur ipsa, incertum. Absolvit Arist. hunc locum ita: Συνέννεσις μὲν οὖν καὶ Διογένης οὕτως εἰρήκασιν.

Cap. 49. *Exposita venarum per corpus distributione ad sensuum, quos vocant, causas explicandas Diogenes transiisse videtur. Nam quum sensus omnes, quos vel oculis, vel naribus, vel lingua, vel auribus, vel digitis denique ceterisque plurimis corporis partibus percipimus, in aëre rationali, venarum ope ad ista loca pertinente, oriri censeret: haud prius eum, quam loco de venis pertractato, ad hanc rem accuratius persequendam devenire potuisse, intelligitur. Nobis autem nihil, nisi frustula quaedam huius disputationis servata sunt in libro de plac. phil., in quibus illustrandis, quo breviora sunt et quo magis difficultatibus plena, eo diligentiore elaborandum est cura, ut veram de his rebus Diogenis sententiam assequamur. Ac primo quidem de gustu dicamus, quoniam ea, quae ad hunc pertinent, aliquanto fusius exposita sunt. Placit. IV, 18. περὶ γεύσεως p. 456 ed. Hutt. Διογένης, τῇ ἀραιότητι τῆς γλώττης καὶ τῇ μαλακότητι καὶ διὰ τὸ συνάπτειν τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς αὐτὴν φλέβας, διαχεῖσθαι τοὺς χυλοὺς ἐλκομένους ἐπὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸ ἡγεμονικόν, καθάπερ ἀπὸ σπογγίας¹⁾. Solum ex his Diogenes gustus instrumentum habuisse videtur linguam, cuius, quam dicit, ἀραιότητα, raritatem, in spongiosa eius natura multisque foraminibus et canaliculis scatente, qua succulentas ciborum partes sugat ac trahat, posuisse videtur. Quod si enim rigida ac solida eius natura sit, aegre id fieri posse, quivis videt. In linguam autem pertinere, ait, venas, a reliquis per corpus diffusis huc tendentes atque cum illis connexas (τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος φλέβας). Quae res dubitari nequit, quin e Diogenis mente exposita sit. Licet enim harum venarum in universa ista venarum descriptione non meminerit, in earum tamen numero eas contineri, quas ex capite ipso provenire dicebat, manifestum est. Lingua igitur raritate sua ac mollitie ad spongiae instar succos ciborum sugit, quos*

1) Idem habet Galen. 26. p. 48., ubi aperto errore legitur: καὶ διαχεῖσθαι τοὺς χυμοὺς ἐλκομένους εἰς τὴν αἴσθησιν.

deinde venae, in ipsam pertinentes, excipiunt et diffundunt ἐπὶ τὴν αἰσθησιν καὶ τὸ ἡγεμονικόν. Sed hic paullulum subsistendum. Nam ut clare intelligantur extrema haec verba, paucis de ἡγεμονικῷ, quod dicit, agendum, praesertim quum non ab omni parte vera esse videantur, quae in Placitis de ea re Diogenes statuisset traditur.

Cap. 50. Diogenes enim *Placit.* IV, 5. p. 443. *Hutt.* τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν posuisse narratur ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας. Prae omnibus ipsum ἡγεμονικόν investigandum, quale sit. Videtur autem a Stoicis hoc nomen in philosophiam introductum esse, quo summam ac praestantissimam animi partem, λογισμὸν, significarent, ad quam omnia reliqua animi quasi munera pertinere censebant. *Placit.* IV, 21. p. 459. οἱ Στωϊκοί φασιν εἶναι τῆς ψυχῆς ἀνώτατον μέρος τὸ ἡγεμονικόν, τὸ ποιοῦν τὰς φαντασίας καὶ τὰς συγκαταθέσεις καὶ αἰσθήσεις καὶ ὁρμάς. καὶ τοῦτο λογισμὸν καλοῦσιν. *Ibid.* c. 4. p. 443. cf. *Diog. Laërt.* VII, 159. *ib.* *Menag.* Hinc vero ii scriptores, qui variarum scholarum de singulis philosophiae locis placita colligerent ac peculiaribus libris perscriberent, hunc eundem περὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ τῆς ψυχῆς locum in libros suos recepisse veterumque etiam physicorum de ea re sententias eruere studuisse videntur. Quod autem ad Diogenem attinet, de animalibus non solum, sed de ipsis etiam hominibus declarat, non eandem esse omnium animi facultatem et praestantiam, sed alios esse hebetiore ingenio, alios acutiore pro calor ipsorum animis insiti sive abundantia sive defectu. Inter ipsas tamen eiusdem animi partes nullum plane praestantiae statuisset videtur discrimen, si quidem ὁμῶς, inquit, πάντα τῷ αὐτῷ καὶ ζῆ καὶ ὁρᾷ καὶ ἀκούει καὶ τὴν ἄλλην νόησιν ἔχει ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάντα; unde, animi partes a communi huius natura distinctas ne cogitatione quidem finxisse, patet, multoque minus diversis corporis locis separatas inter se ac dispositas putasse; sed ubicunque e Diogenis doctrina νόησις erat, ibi tota erat et indivisa, ita ut hoc quidem sensu ἡγεμονικόν τῆς

ψυχῆς in eius philosophia locum omnino habeat nullum. Sed plures etiam difficultates oriuntur, si ad ipsum locum spectes, in quo Diogenes principalem istam animi vim collocasse traditur. Nam quam dicit Placitorum scriptor τὴν ἀρτηριακὴν κοιλίαν τῆς καρδίας, haud alium in corde sinum significat, quam *sinistrum cordis ventriculum*, vel, si cum Aristotele tres sinus in corde esse statuas, medium, in quem arteria tendit aorta. Loquitur enim haud dubie Placitorum scriptor ex sui temporis usu, quo iam arteriarum ac venarum diversitas vulgo nota esset. Quid enim, quaeso, hoc loco arteriam asperam dixerit, quam antiquiores solo ἀρτηρίας nomine appellare solebant? Atqui in notis ad fragm. VII commemoratum est, Diogenem eas tantum venas, quae in sinistram corporis partem pertinerent, ex aorta provenire statuuisse: ex quo necessario sequeretur, hanc etiam solam rationis esse participem, dextram contra expertem. Quod nemo sanus, opinor, a Diogene dictum esse concedet. Sed res haec videtur fuisse. Diogenes aërem venis contineri dixit, atque hae quidem ex eius sententia sunt propria aëris in corpore receptacula, quibus quum ille excesserit, evenit mors (vid. c. 52.). Venas autem omnes, dextras a vena cava, sinistras ab aorta exire eum existimasse, utramque vero magno etiam ramo ad cor patere, ex fr. VII liquet. Item aërem, qui rationem contineat, extrinsecus in corpus recipi respirando, supra demonstratum est, et clarius etiam infra apparebit (cap. 75). Qua vero ratione aut via aër ille in venas penetret, relatum non est; sed quum omnes fere insequentes physiologi ¹⁾ forami-

1) Ad solum *Aristot.* provoco: h. a. 1, 14, 2. ἔχει δὲ (cor) κοιλίας τρεῖς, ὥσπερ εἴρηται· μεγίστην μὲν τὴν ἐν τοῖς δεξιοῖς, ἐλαχίστην δὲ τὴν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, μέσην δὲ μεγέθει τὴν ἐν τοῖς ἀνὰ μέσον. καὶ εἰσὶν εἰς τὸν πνεῦμον α τετραμέναι πᾶσαι. ἀμφοτέρως δὲ ἔχει τὰς δύο μικρὰς καὶ εἰς τὸν πνεῦμον α τετραμένως ἀπάσας. κατὰ δὲ ἄλλον δὲ κατὰ μίαν τῶν κοιλιῶν κάτωθεν ἐκ τῆς προσφύσεως. Et paullo infer. §. 3. φέρουσι δὲ καὶ εἰς τὸν πνεῦμον πόροι ἀπὸ τῆς καρδίας. . . . οὐδεὶς δ' ἐστὶ κοινὸς πόρος, ἀλλὰ διὰ τὴν σύναψιν δέχονται τὸ πνεῦμα καὶ τῇ καρδίᾳ διαπέμπουσι. φέρει γὰρ ὁ μὲν εἰς τὸ δεξιὸν κοῖλον τῶν πόρων, ὁ δ' εἰς τὸ ἀριστερόν. Cf. 3, 3, 3. De Respir. c. 15. fin. ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ πορεύεται τὸ

na quaedam seu canales a pulmonibus in cor pertinere statuunt, veri simile est, Diogenem quoque aliqua qualicunque ratione e pulmonibus derivasse aërem in cor, unde in venas profunderetur, primo in duas istas maximas, inde in reliquas. Quae quum ita sint, magnam semper in his locis aëris s. *νοήσεως* copiam collectam ipsi visam esse, probabile est, et quum, uti dictum est, hinc in reliquas corporis partes *νόησις* distribueretur, iure hic proprius et principalis *νοήσεως* fons habendus est et quodam modo animi *ἡγεμονικόν*, i. e. principatus. Quod vero in sola cordis *ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ* principem aëris sedem posuit Placitorum scriptor, erroris causa fuisse videtur haec. Postquam enim venarum atque arteriarum diversa natura cognita est, arterias omnes aëre esse repletas, venas contra sanguine, creditum est. Vid. *Sprengel* h. med. p. 386. 364. 365. Quare quum multum aëris cordi inesse Diogenem statuere viderent, suam humani corporis cognitionem huic obtrudentes, arteriosum tantum cordis sinum dicere illum putabant, parum, ut solent hi scriptores, curantes venarum per corpus distributionem, qualis e Diogenis mente fuerit, quum ipsi ab aorta etiam ubicunque ramulos patere scirent. Omnino vero id, quod in *Plac.* est, animi sedem esse *ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας*, non tam ab ipso Diogene ita dictum fuisse, quam ex iis, quae dicebat, conclusum, apparet eo, quod addit, *ἢ τις ἐστὶ πνευματικὴ*, quo quasi rationem reddere videtur, cur animo, qui quidem aërea natura sit, hanc sedem attribuerit. Sed redeamus ad *gustum*. Dixerat enim Diogenes, hunc sensum oriri, quum ciborum succi diffundantur *ἐπὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸ ἡγεμονικόν*. Iam clarum est, quid hoc sibi velit. Dicta enim haec sunt ex ratione eorum, qui *τὸ ἡγεμονικόν* praestantia ab aliis

πνεῦμα ῥαδίως. ibid. c. 16. ὃν δὲ τρόπον ἡ καρδία τὴν σύντρησιν ἔχει πρὸς τὸν πνεύμονα, δεῖ θεωρεῖν ἐκ τε τῶν ἀνατεμνομένων καὶ ἐκ τῶν ιστορίων τῶν περὶ τὰ ζῶα γεγραμμένων. καταψύξεως μὲν οὖν ὅλως ἡ τῶν ζώων δεῖται φύσις, διὰ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς ψυχῆς ἐμπύρωσιν. At ab hoc loco alienum est, quod habet Michael Ephes. ad lib. de Resp. p. 164 b. πῶς δὲ ἀπὸ τοῦ στόματος εἰς τὴν καρδίαν καὶ ὑπὸ τίνος ἔλκεται (ὁ ἀήρ) οὔτε Ἀναξαγόρας οὔτε Διογένης λέγουσιν.

animi partibus differre autumarent: ex quorum sententia tum demum sensus existunt, quum externi corporis appulsus usque ad ipsum *ἡγεμονικὸν* propagati sunt. Diogenem ipsum dixisse censeo *ἐπὶ τὴν νόησιν*, quod seriores hoc modo explicare voluerunt, quum ipsis *νόησις* altiore tantum animi vim significet.

Cap. 51. Simili ratione *auditus* sensum censuit orire *Placit. IV, 16* *περὶ ἀκοῆς* p. 455. *Διογένης* (sc. *ἀκούειν ἡμᾶς*) *τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ ἀέρος ὑπὸ τῆς φωνῆς τυπτομένου καὶ κινουμένου*¹⁾. In his aërem capite inclusum quod attinet, idem ille videtur, quem venis contineri putabat. Multas enim venas circa aurem confluere dixit, quarum haud dubie aliquas in ipsam aurem penetrare arbitrabatur. His igitur contentus aër, voce percussus ac motus, auditus sensu nos afficit. Unde edocemur, quod, ubi de gustu agebamus, minus clare apparebat, ex Diogenis sententia sensum cuiusque rei oriri aëris, ratione praediti, pulsu ac motu, pro sensuum varietate, puta, vario ac diverso. Atque ita physicum statuere decebat. Deinde vero si quaerimus, quo modo aër iste voce tangatur et percutiatur, omnino respondendum est, mature iam vocis causam in commoto aëre ad aures pertinente quaesitam fuisse a philosophis: quod de Anaxagora saltem certo constat. cf. *Schaubach. Anax.* p. 189. De reliquis sensibus quid Diogeni placuerit, non traditum; attamen si diligenter consideremus, quo modo horum explicaverit naturam, satis probabiliter coniectura assequi possumus, quid de illis statuerit. Sed mittamus haec, ne in re incerta immoremur.

Cap. 52. Ex hac sensuum expositione lucem praeterea accipiunt ea, quae de somno et morte docuerat teste script. *Placit. V, 24.* *πῶς ὕπνος γίνεται ἢ θάνατος.* p. 488. *Διογένης*, *εἰ ἐπὶ πᾶν τὸ αἷμα διαχεόμενον πληρώσει μὲν τὰς φλέβας, τὸν δ' ἐν αὐταῖς περιεχόμενον ἀέρα ὥσει εἰς τὰ στέρνα καὶ τὴν ὑποκειμένην γαστέρα, ὕπνον*

1) Idem habet *Galen. XXVI.* p. 47.

γεγενῆσθαι καὶ θερμότερον ὑπάρχειν τὸν θώρακα. εἰ δὲ
 ἅπαν τὸ αἰρῶδες ἐκ τῶν φλεβῶν ἐκλίπη, θάνατον τυγχά-
 νειν. Somnum igitur fieri docet Diogenes, simul ac san-
 guis, undique diffusus, venas complevit, comprehensum-
 que his aërem in pectus et ventrem compulit. In qua qui-
 dem re quod summum est, liquet: hoc enim in somno po-
 tissimum spectat, quod, dum somno tenemur, omni fere
 externarum rerum sensu destituti sumus; cuius rei causam
 inde repetit, quod tum quidem aër, νόησιν continens, in
 interiora corporis loca retrusus sit, quo difficile tantum a
 rebus externis ictus aliquis et appulsus ad eum perveniat.
 Minus tamen clara est ipsa ratio, qua haec fiant. Quaeri-
 tur enim, utrum quod dicit, aërem sanguine retrudi in pe-
 ctus et ventrem, de maioribus istis venis, quae in his locis
 sunt, accipiendum sit, ita ut aër e venis exteriorum corpo-
 ris partium huc compellatur; an, quoniam sanguinem un-
 dique (ἐπὶ πᾶν) diffundi venasque implere dicit, aërem e
 dormientium venis plane excedere, iisque aliquo quocunque
 modo relictis liberum per vacua pectoris ventrisque spatia
 vagari statuendum sit. Sed prior ratio unice vera est. Nam
 quum vigilantium venae et aëre et sanguine permixto im-
 pletae sint, necesse est, sanguinis copiam, dum aërem,
 prius venis comprehensum, penitus ex his expellit, eiusque
 expulsi locum complet, ita, ut omne iam venarum spatium
 sanguine obtineatur, dormitantibus mirum in modum augeri;
 expergiscentibus vero iterum minui: quod Diogenem sta-
 tuisse, ne levissimum quidem vestigium est; nec facile
 omnino statuere potuit, quum praeter venas sanguinis rece-
 ptacula in corpore deprehendantur nulla. Accedit, quod
 in iis, quae sequuntur, clare Diogenes docuisse traditur,
 mortem occupare eos, quorum e venis omnis aër excesserit,
 ut, dum vivimus, semper aliqua saltem aëris pars in venis
 relinquatur, necesse sit. Quod quum ita sit, scriptorem
 Placit. rem non satis accurate exposuisse censeo, eiusque
 locus ita potius interpretandus esse videtur, ut Diogenes
 somno capi animantia arbitratus sit, quum sanguis, ἐπὶ πᾶν
 i. e. ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα, per omnes corporis partes diffusus,

venas impleverit, exteriores puta, quarum potissimum opera, quoniam eae prae ceteris a rebus externis pulsantur, sensus existunt; contentum vero in iis aërem in pectus et ventrem retruserit h. e. εἰς τὸν θώρακα (vid. quae continuo sequuntur;) sive κοιλίαν (cf. ad fr. VII) i. e. εἰς τὰς μέγιστας φλέβας ἐν τῇ κοιλίᾳ: quo facto *calidiorē* deprehendi *thoracem* dormientibus, quam vigilantibus, propterea quod iam omnis in eo conclusa tenetur νόησις, quae est aër calidus. Ceterum cum hac Diogenis opinione conferri potest *Aristotelis* sententia, quanquam is rem contraria fere ratione exponit hist. animal. 3, 14, 4: τοῖς δὲ καθεύδουσιν ἐν τοῖς ἐκτὸς μέρεσιν ἐλάττον γίγνεται τὸ αἷμα, ὥστε καὶ κεντούμενον μὴ ῥεῖν ὁμοίως. Somnum deinde excepisse videtur in Diogenis libro *mors*, cuius causam in ipso aëris e venis excessu posuit: εἰ δὲ ἅπαν τὸ ἀερώδες ἐκ τῶν φλεβῶν ἐκλίπη, θάνατον τυγχάνειν. Id enim quum accidit, simul omni sensu omnique vitali vi animantia destituta sunt.

Cap. 53. Hinc Diogenes ad animalia praecipua sese convertisse videtur. Nam quum in iis, quae hac tenus disputata sunt, de hominis maxime venis ageret — pendent enim omnia necessario quodam vinculo ex illa venarum descriptione, cuius ab initio de *hominis* venis sese acturum clare profitetur — his igitur disputatis restabat, ut item, in animalibus quaenam esset νοήσεως conditio, ostenderet. Qua in re imprimis in exponendis causis versatus fuisse videtur, cur, licet omnia uno eodemque aëre calidiorē intelligentia essent animalia, eorum tamen animi non solum ab humanae mentis acie longe differrent, sed inter ipsa etiam infinita obtineret varietas. Cuius rei succinctam enarrationem nobis servavit *Placitor.* scriptor V, 20. πόσα γένη ζώων καὶ εἰ πάντα αἰσθητὰ καὶ λογικά. p. 485 ed. Hutt. Διογένης μετέχει μὲν αὐτὰ τοῦ νοητοῦ καὶ αἵματος, διὰ δὲ τὸ τὰ μὲν πυκνότητι τὰ δὲ πλεονασμῷ τῆς ὑγρασίας μήτε διανοεῖσθαι μήτ' αἰσθάνεσθαι, προσφερώς δ' αὐτὰ¹⁾ δια-

1) *Schleierm.* vult p. 91. not. 2. προσφερώς δῆ. Mihi lenissima medicina huius loci esse videtur aut delere δέ, aut mutare in γέ.

κεῖσθαι τοῖς μεμνημένοι, παρεπταικότος τοῦ ἡγεμονικοῦ.
 Priorem huius loci partem e fragmento VI petitam esse, cui-
 libet probabile videbitur, qui cum iis, quae modo e Placi-
 tis adscripsimus, comparaverit haec verba: *καὶ ἐστὶ μὴ-*
δὲ ἐν ὅτι μὴ μετέχει τούτου· μετέχει δὲ οὐδὲ ἐν
ὁμοίως τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, ἀλλὰ πολλοὶ τρόποι καὶ
αὐτοῦ τοῦ ἀέρος καὶ τῆς νοήσιος εἰσίν. Unde
 simul certum est, recte habere lectionem vulgatam *τοῦ*
νοητοῦ καὶ ἀέρος, neque opus esse *Wytttenbachii* coniectura,
 alioquin ingeniosissima, *νοητικοῦ ἀέρος*. Hausta enim
 haud dubie haec verba sunt ex ultimis illis: *αὐτοῦ τοῦ ἀέ-*
ρος καὶ τῆς νοήσιος, quanquam ab hoc scriptore non satis
 intellecta esse videntur. Reliqua vero addidit ex aliis locis,
 quae interciderunt. Statuit autem ex his *Diogenes*, ani-
 malia *νόησιν* quidem participare; quam tamen eorum *νόη-*
σιν si cum humana conferas, mente captis tantum aequipa-
 rari posse. Id huius loci clarum est; nec minus clara,
 quae sequuntur: *παρεπταικότος τοῦ ἡγεμονικοῦ.*
 Nam *τὸ ἡγεμονικόν* est mens, *νόησις*, *παραπταίνειν* au-
 tem: offendere in aliqua re, detrudi de recta via; inde ma-
 xime de iudicio mentis: peccare, errare, labi. Ideo igitur
 mente captis animalia similia esse autumat, quia eorum mens
 peccet sive erret, h. e. quia *νόησις*, ipsis concessa, eos ex-
 ternarum rerum appulsus, quibus sensus efficiuntur, non
 tales sentiat ac percipiat, quales veri sunt; unde accidat, ut
 rebus, sensu ipsa afficientibus, falsam a veraque earum na-
 tura alienam tribuant speciem: qua eadem re mente capti
 laborare solent. Fruuntur igitur sensu animalia, sed fal-
 luntur de vera rerum conditione sensus sui pravitate. Ex
 his vero intelligitur, nescio quem errorem inesse verbis:
μήτε διανοεῖσθαι μήτε αἰσθάνεσθαι; quod magis etiam
 elucet, si memineris, tum hoc ipso loco iisdem illis anima-
 libus *νοητὸν* tribui, tum fragm. VI diserte dictum esse,
 animalia et videre et audire reliquamque habere *νόησιν*.
 Neque porro quemquam esse arbitror, qui mente captos
 omni sensu atque intelligentia destitutos esse contendat.
 Quae quum ita sint, aut lectio depravata, aut, quod pro-

babilius, Diogenis verba ab iis, qui excerpebant, non satis intellecta sunt. Nam quod hanc lectionem defendere quis possit eo, quod dicat, falsum rerum sensum habere, re idem esse, ac nullum habere, unde recte animalia dicantur μήτε διανοεῖσθαι μήτε αἰσθάνεσθαι, sed quodam modo etiam διανοεῖσθαι et αἰσθάνεσθαι: eae argutiae sunt, quae in tam antiquo philosopho eoque non dialectico, sed physico, vix locum habent. Fortasse excidit vox ὁρθῶς aut similis quaedam, scriptumque erat: ὁρθῶς μήτε διανοεῖσθαι μήτε αἰσθάνεσθαι. Magis tamen arridet hoc. Commemoratum supra est, Placitorum locum, de quo agimus, e diversis iisque, ut videtur, plenioribus olim in Diogenis libro locis compositum videri: qua in re quam negligenter et incuriose versatus fuerit aut ipse Placitorum scriptor, aut alius, a quo ille sua desumpsit, liquido apparet e comparatione huius loci cum extremo fr. VI supra instituta. Sic autem fieri potuit, si Diogenem de variis animalium generibus egisse, aliaque διανοεῖσθαι i. e. ratione uti negasse ponas, alia etiam αἰσθάνεσθαι, ut ea, quae proprie de diversis dicta essent, in unum coniungeret auctor huius loci ¹⁾. Quam sententiam minus miraberis, tum si incredibilem oscitantiam, qua seriores istos scriptores passim in libris suis componendis versatos esse videmus, animo reputaveris, tum ipsum adeo Aristotelem itidem alia animalium genera αἰσθῆσαι, alia διανοία destituta credidisse memineris. Sed utut statts, omni sensu et cogitatione animalia e Diogenis sententia privata haberinequeunt. In singulis autem animalibus magnam esse animorum disparilitatem, secundum quam alia ingenii facultatibus propius ad hominis praestantiam accedant, alia longius ab ea recedant, quum e fragm. VI colligi potest, ubi ὁμοιον δέ, inquit, τοῦτο τὸ θερμὸν οὐδενὸς τῶν ζώων

1) Cf. Aristot. d. Part. Anim. 4, 5. p. 549. C. ed. Du Vall. τὰ δὲ καλούμενα ὁλοθύρια καὶ οἱ πνεύμονες ἔτι δὲ καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἐν τῇ θαλάττῃ μικρὸν διαφέρει τούτων, τῷ ἀπολέλυσθαι. αἰσθῆσιν γὰρ οὐδεμίαν ἔχει. Id. de Anim. 1, 7. φαίνεται γὰρ τὰ τε φυτὰ ζῆν, οὐ μετέχοντα φθοᾶς οὐδ' αἰσθήσεως, καὶ τῶν ζώων πολλὰ διανοῖαν οὐκ ἔχειν cet.

ἐστίν, ἐπεὶ οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων ἀλλήλοις· tum vero etiam ex hoc Placitorum loco, in quo istam animorum diversitatem in aliis e densitate aëris, in aliis ex abundantia humoris explicare conatur. Quod ut recte intelligamus, in memoriam revocemus oportet, quas potissimum fr. VI aëri qualitates inter sese oppositas innasci doceat Diogenes. Namque aërem esse, ait, tum *calidiores et frigidiores*; tum *sicciores et humidiores*; tum *incitatore motu agitata et stabiliore*. In his vero, ut infra demonstrabitur, eae, quas primo loco posuit, sunt quasi cardinales aëris qualitates, e quibus pendent reliquae. Iam quum omnem animam natura sua calidiores esse fragm. VI docuisset, contrariorum qualitatum contagione hanc eius naturam in peius mutari patet, idque eo magis, quo magis contrariae ψυχρότητος vis genuinum eius calorem superat ac perdit. Quum igitur duo maxime ψυχρότητος genera sint, alterum ὑγρασία conspicuum, alterum στασιμότητι sive πυκνότητι, in harum eminente et genuinam animi naturam debilitante vi omnem in animantibus pravitatis et hebetudinis posuit causam: quod quidem ipsum voluisse videtur Placitorum scriptor.

Cap. 54. Sequebatur, ut animorum variam conditionem Diogenes per singula animantium genera uberiore illustraret expositione, id demonstrans, quo modo a nobilioribus hominique propioribus ad ima et remotissima pedetentim et per gradus descenderent. Neque solum in animalibus vulgo creditis substitit, sed in ipsis etiam metallis et lapidibus extrema atque obscura vitae et νοήσεως vestigia persequabatur. Sed quum, ex eius opinione spiritu ducto animam in corpore oriri, tum vero sustentari, saepius dictum sit; prae omnibus ei demonstrandum erat, ea quoque animalia spiritum ducere, illo quae carere viderentur. Ex eo autem loco, ubi hoc agebat, ab Aristotele accepimus, qua ratione pisces et ostreas, quamvis aqua obtegantur, respirare tamen existimaverit Diogenes, quum ipsi Aristoteli haec animalia omni respiratione vacare viderentur. De respir. 2. Ἀναξαγόρας δὲ καὶ Διογένης πάντα (supple ex antec. τὰ ζῶα)

φάσκοντες ἀναπνεῖν περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὀστρεῶν λέγουσι, τίνα τρόπον ἀναπνέουσι Διογένης δὲ ὅταν ἀφῶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν βραγχίων, ἐκ τοῦ περὶ τὸ στόμα περιεστῶτος ὕδατος ἔλκειν τῷ κενῷ τῷ ἐν στόματι τὸν αἶρα, ὡς ἐνόντος ἐν τῷ ὕδατι αἶρος. Quaeritur iam, quanam ratione pisces spiritum trahant. Aquae aëreas particulas immixtas esse Diogenes statuebat. Iam quum piscis aquam bronchiarum ope emittit ex ore, aër proxime adiacens, ut subtiliore et magis mobili natura, naturali quadam lege, ex qua nullum plane vacuum conceditur esse spatium, suapte vi prior, quam aqua, in os penetrat idque complet. Manifestum est autem, Diogenem os dicere non plane et absolute vacuum, sed vacuum aqua. Simul atque enim aqua excedere coepit ex ore, statim aër ex aqua ori circumfusa in eius locum succedere putandus est, ut optime iam rem explicare conatus est *Michaël Ephesius* ¹⁾). Sic omnia plana videntur. Sed Aristoteles Diogenem reprehendit,

1) Ad libr. d. respir. p. 164 b. Οὔτε Ἀναξαγόρας οὔτε Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ἔλεγον κενὸν εἶναι καὶ τὰ αὐτὰ φθέγγονται περὶ ἀναπνοῆς, τοῦτο μόνον διαφέροντες, ὅτι ὁ μὲν Ἀναξαγόρας ἐν τῇ τοῦ ὕδατος διὰ τῶν βραγχίων ἀποσπάσει ἔλεγε γίνεσθαι τὸν αἶρα, Διογένης δὲ οὐ τοῦτο, ἀλλ' εἶναι αἶρ ἐν τῷ ὕδατι ἐνεργείᾳ αἶρα. λέγων δὲ ὁ Ἀναξαγόρας, ὅτι οἱ ἰχθύες ἀναπνέουσι, τὸν τρόπον, ὃν ἀναπνέουσιν οὗτοι, ἐξετίθει. οἱ ἰχθύες ἐναπολαμβάνοντες ὕδωρ, φησὶν, ἐν τοῖς βραγχίοις, ἐν τῇ ἐκτάσει τῶν βραγχίων, ἐκπέμποντες δὲ αὐτὸ ἐν τῇ συστολῇ τῶν τοιούτων βραγχίων, ταράττεται καὶ ταραττόμενον ἐξαερούται, ἢ πᾶν ὅσον ἀφύσθη ἢ μέρος τι. οὗτος δὲ ὁ γεγωνὴς ἀἷρ εὐθύς εἰσέρχεται ἐν τῷ στόματι, ἵνα πληρώσῃ αὐτό. οὐ γὰρ ἐστὶ τι κενόν. εἰ μὲν γὰρ ἦν κενόν, οὐκ ἂν συνέβαινε τοῦτο. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐστὶ κενόν, ἀνάγκη εἰσερχεσθαι τὸν αἶρα ἅμα τῷ ἐξέρχεσθαι τὸ ὕδωρ, ἵνα ἀναπληροῖ τὸν τόπον, ἀφ' οὗ τὸ ὕδωρ ἐξέρχεται. περὶ ὧν, τῆς τε τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἶρος ἀντιπαραστάσεως, πῶς ἅμα γίνονται, εἴρηται ἐπὶ πλέον ἐν τῇ φυσικῇ ἀκροάσει, ὅτε ἤλεγχε τοὺς λέγοντας εἶναι κενόν. οὗτος δὲ εἰσερχόμενος ὁ ἀἷρ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἔλκεται, καὶ οὕτως ἀναπνέουσι. πῶς δὲ ἀπὸ στόματος εἰς τὴν καρδίαν καὶ ὑπὸ τίνος ἔλκεται, οὔτε Ἀναξαγόρας οὔτε Διογένης λέγουσιν. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀναξαγόρου λόγος οὗτος. Διογένης δ' ἔφασκεν, ὅτι ἐπειδὴ ἐν τῷ ὕδατι ἀἷρ ἐστὶν ἐνεργείᾳ, δηλονότι ὅταν ἀφῶσιν οἱ ἰχθύες τὸ ὕδωρ, τὸ ἀπτόμενον κύκλῳ τοῦ στόματος αὐτῶν ὕδωρ ἔχει αἶρα, ὃν ἔλκοντες τῷ κενῷ ἐν τῷ στόματι, ἀναπνέουσι. καὶ οὐ λέγει κενὸν ἀπλῶς τὸ στόμα. οὐ γὰρ ἔλεγε κενόν ὅλως ὁ Διογένης, ἀλλὰ τῷ κενῷ, ἀντὶ τοῦ κενῷ ὄντι ὕδατος. ἐπειδὴ γὰρ ἐξέλθῃ τὸ ὕδωρ, κενόν ἐστὶν ὕδατος. εἰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη εἰσιέναι αἶρα, διὰ τὸ μὴ εἶναι κενόν.

quod, quum alteram totius respirationis partem explicaverit, εἰσπνοήν, alteram explicare neglexerit, ἐκπνοήν. Et iure quidem, ut videtur ¹⁾). Attamen excusationem habet in eo, quod non tam totius respirationis per se spectatae rationem reddere, quam ostendere volebat, quo pacto haec quoque animalia aërem ex aqua traherent, ut νόησιν ea participare appareret. Qua de causa mirum videri nequit, parum eum alteram respirationis partem, ἐκπνοήν dico, curasse, quum nihil ea ad rem suam probandam facere videretur.

Cap. 55. Hoc igitur modo pisces anima praeditos esse, demonstrare conatus est Diogenes: cuius animae conditionem inferiorem haud dubie existimavit, quam in terrestribus animalibus. Id quum inde coniici liceat, quod ex aqua spiritum haec animalia haurire putabat; tum certum est eo, quod multo minorem aëris copiam pisces in se recipere posse statuit, quam terrestria animalia, si quidem in aërem ex aqua sublatis moriuntur. *Aristoteles* quidem d. Respir. 3, ubi quaerit, cur pisces, libero aëris usui expositi, animam exhalent, hanc eius rei causam stultam vocat; sed magnopere vereor, ne eodem loco habendum sit, quod ipse pisces aëre

1) Idem *Michaël Ephes.* l. c. ἐπειδὴ ἡ ἀναπνοὴ εἰς δύο διαιρεῖται, εἰς τὴν εἰσπνοὴν καὶ τὴν ἐκπνοήν, Ἀναξαγόρας δὲ καὶ Διογένης περὶ μόνῃς τῆς εἰσπνοῆς, πῶς γίνεται, τὰς αἰτίας ἐπειρῶντο ἀποδιδόναι, πρῶτον αἰτιᾶται αὐτοὺς λέγων, περὶ τοῦ ἡμίσεως μέρους τῆς ἀναπνοῆς λέγοντες, ἦτοι τῆς εἰσπνοῆς, διατὶ περὶ τοῦ λοιποῦ μέρους οὐκ εἶπον, ἀλλ' ἀφαιροῦσι, τουτέστι καταλιμπάνουσιν αὐτό. οὔτε οὖν λέγουσι περὶ ἐκπνοῆς, οὔτε ἐνδέχεται αὐτοὺς εἰπεῖν ἐξ ὧν λέγουσι. Μὴ λέγοντες γὰρ καλῶς περὶ τῆς εἰσπνοῆς, πῶς ἂν περὶ τῆς ἐκπνοῆς εἴποιεν; πρὸ δὲ τοῦ τὴν δόξαν αὐτῶν ἐλέγχειν, πρῶτον ἀναμνησκει τὰ συμβαίνοντα ἡμῖν, λέγων ταῦτα ἀναμνήσας ἐλέγχει τὸ δόγμα, λέγων, ὥστε συμβαίνει ἅμα δέχεσθαι τὸ ὕδωρ κατὰ τὸ στόμα καὶ ἐκπνεῖν. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον δυνάμει, ἐπειδὴ, ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν, ἐξερχομένου τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ στόματος εἰσέρχεται ὁ ἀήρ καὶ γίνεται ἡ εἰσπνοή. δηλονότι ἐξερχομένου τοῦ ὕδατος ἐν τῷ στόματι ὁ ἀήρ ἐξελεύσεται καὶ γενήσεται ἡ ἐκπνοή. εἰ γὰρ τῇ τοῦ ὕδατος ἐξελεύσει εἰσέρχεται ὁ ἀήρ καὶ γίνεται ἡ ἀναπνοή, ἀνάγκη, τῇ τοῦ ὕδατος ἐξελεύσει ἐξέρχεσθαι τὸν ἀέρα καὶ γίνεσθαι τὴν ἐκπνοήν. εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ, καὶ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ. εἰ δ' ἀνάγκη τοῦθ' οὕτως ἔχειν, ἀνάγκη ἀπαντῶντα ἐμποδίζειν θάτερον θάτερον. ἀνάγκη γὰρ ἐξερχόμενον τὸ ὕδωρ ἀπαντᾶν τὸν ἀέρα καὶ μὴ εἶναι εἰσέρχεσθαι. Καὶ πάλιν εἰσερχόμενον τὸ ὕδωρ ἀπαντᾶν τὸν ἀέρα καὶ μὴ εἶναι ἐξέρχεσθαι.

vivere omnino negabat. “*Ἦν γὰρ λέγει Διογένης αἰτίαν, inquit, εὐήθης. φησὶ γάρ, ὅτι τὸν αἶρα πολὺν ἔλκουσι λίαν ἐν τῷ αἵρι, ἐν δὲ τῷ ὕδατι μέτριον.* Porro autem si quaeras, quae tandem causa sit, cur pisces, quum nimis multum aëris trahunt, moriantur, ea non satis palna est. Fieri enim potuit, ut certum ad vivendum aëris modum requireret Diogenes pro varia animalium natura varioque iis insito calore, ut, quum nimium aërem haurirent, vitalis in ipsis vis nimis dissiparetur ac debilitaretur, in eaque ipsa re mortis causa iis posita esset; aut, quod probabilius est, vehementiore irruentis aëris impetu interna eorum natura aliquo modo laedi videbatur, unde mors eveniret. Sed haec in ambiguo reliquenda sunt. Quid de reliquis deinde animantibus docuerit Diogenes, aequè obscurum est, quam *plantisne* animam concesserit, nec ne. Quanquam de ea quidem re vix dubitari potest, quum in ipsis adeo rigidis metallorum massis aliquam saltem vegetam et animale vim agnosceret omnesque fere physici plantas in animantium numero haberent.

Cap. 56. Res autem deduxit nos ad *lapides et metalla*, in quibus minima atque extrema vitae et νοήσεως signa deprehendisse sibi videbatur. Nam, ut saepe iam commemoravimus, metalla et magnetem lapidem respiratione quadam uti ¹⁾ putavit, *Alexanderque Aphrodisiensis* argumenta retulit, quibus probare hoc tentabat. Quaest. natur. et morales Lib. II, 23. *Διογένης τε ὁ Ἀπολλωνιάτης πάντα τὰ ἐλατά φησιν καὶ ἀφιέναι τινὰ ἱκμάδα ἀφ’ αὐτῶν πεφυκέναι καὶ ἔλκειν ἔξωθεν, τὰ μὲν πλείω τὰ δὲ ἐλάττω. πλείστην δὲ ἀφιέναι χαλκόν τε καὶ σίδηρον· οὗ σημεῖον τό τε ἀποκαίεσθαι τι καὶ ἀπαναλίσκεσθαι ἀπ’ αὐτῶν (ἐν πυρὶ, καὶ ἐὰν ὄξει καὶ ἐλαίῳ ἀλείφωνται, ἰοῦσθαι. Τοῦτο δὲ πάσχειν, ὅτι ἔλκει) ²⁾ τὴν ἱκμάδα τὸ*

1) Vulgo inter veteres creditum fuisse videtur, vim istam, qua magnes, electrum, talia, alias res ad se trahunt et quasi alliciunt, in aliqua eorum respiratione et animali natura ponendam esse. Cf. *Aristot. d. anim. 1, 2. Timaeum Locr. p. 388. Bekk. Plin. h. n. 34, 42. cet.*

2) Orationis tenor ne interrumpatur, verba ἐν πυρὶ — ἔλκει, quae in

ὄξος. Τὸ γὰρ [τὸ] πῦρ καίειν τὴν ἐν αὐτῷ ἱκμάδα, ἃν καίειν αὐτῷ· τὸ δὲ εἰσδυόμενον εἰς ἕκαστον ἔλκειν τε καὶ ἀναλίσκειν τὸ ἐν αὐτῷ ὑγρόν. Τοῦ σιδήρου ἔλκοντός τε καὶ πλεῖον ἀφιέντος ὑγρὸν τὴν λίθον οὖσαν ἀραιότεραν τοῦ σιδήρου καὶ γεωδεστέραν πλεῖον ἔλκειν τὸ ὑγρὸν τὸ ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ἀέρος ἢ ἀφιέναι. Τὸ μὲν οὖν συγγενὲς ἔλκουσαν ἐν αὐτῇ δέχεσθαι, τὸ δὲ μὴ συγγενὲς ἀπωθεῖν. εἶναι δὲ αὐτῇ συγγενῇ τὸν σίδηρον διὰ τὸ ἀπὸ τούτου ἔλκειν τε καὶ δέχεσθαι ἐν αὐτῇ· καὶ διὰ τῆς τούτου ἔλξεως καὶ τὸν σίδηρον ἐπισπᾶσθαι διὰ τὴν ἀθρόαν ἔλξιν τοῦ ἐν αὐτῷ ὑγροῦ. Μηκέτι δὲ τὸν σίδηρον ἔλκειν τὴν λίθον τῷ μῆθ' οὕτως εἶναι τὸν σίδηρον ἀραιόν, ὥς δέχεσθαι δύνασθαι ἀθρόαν τὴν ἀπ' αὐτῆς ὑγρότητα. *Pauca ad hunc locum illustrandum addenda sunt. Ac primo quidem quod omnia metalla natura sua ἱκμάδα trahere atque emittere ait, aperte respirationem iis tribuit et animam; sed humidam illam ac deterioris notae. Est enim ipsorum spiritus ἱκμας h. e. humidior aër, quem passim etiam appellat Alexander τὸ ὑγρόν. Omnium autem metallorum plurimum emittere narrat aes et ferrum: quam rem duobus argumentis probare conatur; altero, quod ubi igni exponuntur, magis omnino minui videntur haec metalla, quam cetera omnia; ignem enim natura sua humidum aërem, aere et ferro comprehensum, absumere et perdere. Altero utitur argumento, quod aes et ferrum, quum oleo aut aceto inficiantur, aerugine obducantur. Cuius rei causam hanc affert — non enim dubito, quin verba τὸ δὲ εἰσδυόμενον cet. ad acetum et oleum referenda sint — quod acetum et oleum natura ita comparata sint, ut in minuta metallorum spatia, aëre repleta, penetrent, atque inde humidum aërem vi sua trahant aut pellant, qui deinde aeruginis specie in*

transscribendo Alexandri loco forte praetermiseram, ipse graece expressi ex Hieron. Bagolini Veronensis Patris et Jo. Baptistae filii Latina Alexandri interpretatione (Venet. ap. Hier. Scot. 1541.), quum nunc quidem Graeca ad manus non sint, unde lacunam suppleam. Sunt autem in versione haec: Cuius signum est, exuri et absumi aliquid ab eis „in igne, et si aceto et oleo ipsa unguantur, aeruginari. Hoc autem pati, quia extrahit ex ipsis“ humiditatem acetum.

superficie eorum deprehenditur. Tum, ut ex iis, quae exposita sunt, causas repetat, cur magnes lapis ferrum attrahat, demonstrare pergit. Ferrum, ait, trahere, uti reliqua metalla, ex aëre vapores, et *plus emittere*, quam trahere; lapidem contra, rariore et terrena magis natura, quam ferrum, *plus attrahere* humidi, quam emittere. Hoc primum est, quod ponit. Alterum hoc: lapidem id, quod sibi cognatum sit, trahere in seque recipere; quod non cognatum sit, repudiare. Sequitur tertium, quod ponit: lapidi cognatum esse ferrum. Sed in iis, quae sequuntur, vitium latere videtur: *διὰ τὸ ἀπὸ τούτου ἔλκειν τε καὶ δέχεσθαι ἐν αὐτῇ*. Quid enim? Quia lapis trahat et in se recipiat, quod sibi cognatum sit, lapidi cognatum esse ferrum, quia ab eo trahat aliquid et in se recipiat? Scilicet praeclara demonstratio! Tu fidenter scribe: *διὰ τοῦτο ἀπὸ* cet., ut iusta iam conclusio his verbis contineatur. Hinc, inquit, quod lapis ea tantum modo trahit, quae sibi cognata sunt; ferrum autem ipsi cognatum est; attrahit a ferro exeuntes vapores et in se recipit, propterque horum attractionem ipsum quoque ferrum simul attrahitur ob congregatam (*ἀθρόαν*) sive maiorem attractionem humidi, quod est in eo. Ferrum autem non item trahere lapidem, propterea quod ferrum non tam rarum est, ut possit recipere congregatam istam a lapide exeuntem humiditatem. Fac ferrum emittere verbi causa quatuor particulas vaporum, trahere duas; lapidem contra magis terrenam et rariorem emittere tres, trahere quinque, et videbis, quo pacto, ut lapis ferri vapores cum iisdemque simul et ipsum ferrum attrahat, necesse sit; ferrum contra nullo modo attrahere possit lapidem. Sic omnia clara videntur ¹⁾).

1) Alexander deinceps refutare laborat Diogenem his: *ἀλλ' εἰ τοῦτο, διατὶ μόνῃ ἢ λίθῳ ἔλκει τὸν σίδηρον, τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν τὸ συγγενές; οἷον χάλκος καὶ μόλιβδος. ἀφίησι γὰρ καὶ ταῦτα ὑγρὸν καὶ ἔλκει καὶ συγγενῇ τινα καὶ τούτοις ἐστίν, ὥσπερ καὶ τοῦ σιδήρου ἢ λίθου. ἔτι διατὶ οὐκ ἄλλα τινὰ ἢ λίθῳ ἔλκει τῶν στερεῶν, ἃ ἀφίησι πλείονα ἰκμάδα, ὧν καὶ ὁ χαλκός ἐστιν. οὐ γὰρ διότι ἐμμένει τὰ ἐλκόμενα διὰ τὴν συμμετρίαν ἔπεται τὸ ἀφ' οὗπερ ῥεῖ τὸ ἐλκόμενον, ἀλλὰ διότι ἔλκεται. καὶ εὐλογώτερόν γε, ὧν μηδὲ ἐμμένει ἐν τῷ ἔλκοντι ἢ ἰκμάς, ἀλλὰ*

Cap. 57. Confecta de rationali principii natura disputatione, ad ea pergendum est, quae reliqui eorum temporum physiologi fere sola tractabant, ad rerum dico omnium e communi initio origines explicandas: quam quidem quaestionem in reliqua operis parte a Diogene tractatam fuisse, probabile est. Nam quum ea, quae exposita sunt, inde ab operis initio perpetuo quodam ordine ad hunc usque locum pertinere in singulis demonstratum sit, eaque diversa sint ab iis, de quibus iam acturus est, ut vel inde novam rerum seriem hinc exordiri credibile sit; clarum etiam huius rei documentum est apud *Galenum*, cuius e loco quodam, quem infra uberius illustrabimus, liquido apparet, Diogenem in secundo περὶ φύσεως libro de foetus in utero conformatione et motu egisse: quae res dubitari nequit, quin ad hunc rerum quasi complexum et ordinem referenda sit, qui uberius iam persequendus est.

Cap. 58. Notum est ex Aristotele eiusque interpretibus ¹⁾, omnes physicos, qui aut aquam aut aërem principium statuerint, rerum generationem derivasse ex eius *μανώσει* et *πυκνώσει*. Quod quum in Diogenem cadere pateat, ab omnibus etiam nominatim ei tribuitur. *Simpl. p. 6. a. e Theophrasto*: ἐξ οὗ (ἀέρος) πυκνουμένου καὶ μανουμένου καὶ μεταβάλλοντος τοῖς πάθεσι τὴν τῶν ἄλλων γίνεσθαι μόρφην. *Diog. Laërt. IX, 57. τὸν τε ἀέρα πυκνούμενον καὶ ἀραιούμενον γεννητικὸν εἶναι τῶν κοσμῶν. Euseb. praep. ev. 17. ed. Lutet. κοσμοποιεῖ δὲ οὕτως, ὅτι τοῦ παντός κινουμένου καὶ ἥ μὲν ἀραιίου ἥ δὲ πυκνοῦ γενομένου cet.*²⁾.

παραπέμπεται, ταῦτα μᾶλλον κινεῖσθαι. καὶ γὰρ πλεῖον ἀπὸ τούτων εἰκὸς ἔλκεσθαι τῷ τὸ ἐλκόμενον ἐν ἑαυτῷ μηδὲ πληρούμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμοιον μένειν, ἔλκειν cet.

1) *Aristot. Metaph. 1, 4. Physic. 1, 7. Simpl. p. 32 b. καὶ οὗτος μὲν εἰς τρόπον τῶν ἐν τῷ ὄν ὑποτιθεμένων, τῷ μανότητι καὶ πυκνότητι τὸ πλῆθος τῶν ὄντων ὑφιστάνειν. ἕτερος δὲ τρόπος καθ' ὃν οὐκέτι τὴν μεταβολὴν τῆς ὕλης αἰτιῶνται, οὐδὲ κατὰ ἀλλοίωσιν τοῦ ὑποκειμένου τὰς γενέσεις ἀποδιδόασιν, ἀλλὰ κατὰ ἔκκρισιν.*

2) Contra haec nullius momenti sunt, quae habet *Simplicius p. 44 a.*

Clarum igitur est, Diogenem aëris vel *πυκνώσει* vel *μανώσει* res factas esse statuuisse.

Cap. 59. Quod quo melius intelligatur, diligentius exploranda sunt ea, quae ipse Diogenes de aëris natura praedicat. Ac primo quidem aërem dixit esse *πολύτροπον* i. e. vario modo mutabilem, addiditque, quo clarius, quid diceret, aperiret, hac ipsa mutabili natura sua esse tum calidiorem et frigidiorē, tum sicciorē et humidiorē, tum tardiorē et incitatiores motu agitatū, ad quae quum multas alias tum infinitas saporis et coloris accedere *ἐτεροιώσεις*. Sed sepositis nunc quidem his ultimis, — paullo inferius autem tractabimus, — in illas tantum modo *ἐτεροιώσεις* animum convertamus, quas nominatim Diogenes proposuit. In quibus omnium clarissime cernitur hoc, diversas eum, quas aër induat, dicere *qualitates inter sese contrarias atque oppositas* (*ἐναντιότητες, ἐναντιώσεις, ἐναντία πάθη*), quales omnes fere physicos, qui unum principium ponunt, ad res ex ipso procreandas adhibere videmus. Cf. *Arist. phys. 1, 6*. In his vero qualitatibus summum ac principem locum Diogeni obtinuisse videntur *ψυχρότης et θερμότης*, frigus et calor, quibus reliquae omnes subiectae sunt. Nam *ἅπασαι αἱ ἐναντιώσεις ἀνάγεσθαι δοκοῦσιν εἰς μίαν*, Aristotelis praeceptum est. Quamvis autem Dio-

οἱ μίαν φύσιν ὑποτιθέντες τοῖς ἐναντίοις, δι' ἣν ἔν τὸ πᾶν ἔλεγον, ἐκ ταύτης γεννῶσι τὰ πάντα. ὡς Θαλῆς μὲν ὕδωρ, Ἡράκλειτος δὲ πῦρ, Ἀναξίμενης δὲ ἀέρα, Διογένης δὲ τὸ μεταξύ. καὶ γὰρ οὗτοι πάντες τὴν μίαν ταύτην φύσιν τοῖς ἐναντίοις ὑπετίθεσαν, συγκρίσει καὶ διακρίσει ἢ μανώσει καὶ πυκνώσει τὰ ἄλλα γίνεσθαι λέγοντες ἀπ' αὐτῆς. Nam quod dicit συγκρίσει καὶ διακρίσει ad μεταξύ spectare videtur, quod falso Diogeni adscribit; nisi fortasse iam nunc id animo eius observatur, quod infra exponit, quodam modo σύγκρισιν et διάκρισιν non diversam esse a πυκνώσει et μανώσει, si quidem utraque in motu aliquo (φορᾷ) posita sit. p. 130 a. καὶ ὅπως οἱ μίαν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ στοιχεῖον λέγοντες ὡς οἱ περὶ Θαλῆν καὶ Ἀναξίμενην καὶ Ἀναξίμανδρον καὶ Ἡράκλειτον φυσικοὶ καὶ οὗτοι, τὴν φορὰν πρώτην τῶν κινήσεων τίθενται. διὰ γὰρ πυκνώσεως καὶ μανώσεως τὰς γενέσεις καὶ φθοράς ἀποδιδόασιν. σύγκρισις δὲ τις ἢ πύκνωσις ἐστὶ καὶ διάκρισις ἢ μάνωσις. οἴκειός δὲ οἶμαι οἱ μὲν ἔν λέγοντες πύκνωσιν καὶ μάνωσιν ἐκάλεσαν τὰ περὶ αὐτὸ πάθη. οἱ δὲ πλείονα, σύγκρισιν καὶ διάκρισιν.

genes omnes res uno eodem aëre constare statueret, adeo ut ipsa *νόησις* revera aërea et spirabilis habenda esset: rationalem tamen naturam a ceteris rebus prorsus diversam iisque quodam modo oppositam putasse, ex omnibus elucet ac singulis. Ut enim ad hoc unum provocem, in animantibus rationalem aërem per totum corpus venarum ope diffundi atque ita demum omnem *νόησιν* iis oriri, supra commemoratum est: quod ineptum fuisset statuere, si reliquae etiam corporis partes natura sua ratione praeditae fuissent sensumque habuissent. Sed ne multa, omnia, uti dictum est, ac singula tum in fragmentis tum in iis, quae ex aliis fontibus ad nos permanarunt, hoc idem docent. Quid? quod totam alteram universi aëris partem animatam ac ratione praeditam censuisse videtur. Iam quum propria animi vis in calore posita sit; genuina ceterarum rerum natura in aëris frigore necessario ponenda est: quo satis demonstratum esse videtur, *primas aëris qualitates esse θερμασίαν et ψύξιν*. Eodem autem ducit *Aristotelis* locus (d. gen. et corr. 1, 6) cap. 31 adscriptus, qui profecto non sine causa dixit: *οἷον τὸ θερμὸν ψύχεσθαι καὶ τοῦτο θερμαίνεσθαι πάλιν*, praesertim quum infinitivus verbi *Diogenis* sententiam his etiam continuari ostendat.

Cap. 60. Ex calore autem et frigore ceterae aëris qualitates, quas nominat, pendent omnes, arcta tum inter sese tum cum primis istis qualitatibus necessitudine coniunctae, ita ut duo quasi earum ordines oriantur, quorum alter calidiore natura, alter frigidior comprehenditur. Sic, quod continuo affert, *ξηρότερον*, dubium non est, quin calidiori generi adiiciendum sit; contra *ὑγρότερον*, frigidiori. Solent enim veteres physiologi humorem cum frigore coniunctum cogitare, sicut siccitatem cum calore; humorisque praeterea cum frigidior genere necessitudo inprimis clare cernitur in *Diogenis* sententia de animis animalium, quorum deteriore humanaque inferiorem naturam ex humoris abundantia derivare conabatur, ut supra demonstratum est: quae res argumento est, *ὑγρασίαν*

genuino animi calori adversam et contrariam eum putasse, cum frigidiora ergo aëris parte connexam. Pergit καὶ στασιμώτερος καὶ ὀξύτερόν κίνησιν ἔχων. Quod si has qualitates cum reliquis conferamus, contrario ordine collocatas esse liquet. Pertinet enim stabilis natura ad frigidiora partem; velocior contra ad calidiora, quod inter omnes constat. Supersunt multae istae, quas dicit, aliae aëris qualitates, innumeraeque saporis (ἡδονῆς) et coloris, de quibus, quod probabile mihi videtur, dabo; nam certi quid in re incerta affirmare non audeo. Ad colores igitur quod attinet, huc referri licebit τὸ λαμπρὸν καὶ τὸ ζοφερόν, quae passim in harum qualitatum numero reperiuntur (ex gr. Anax. fr. 6.), videnturque physiologi clariores maxime ac splendore suo insignes colores in calida parte posuisse, obscuriores contra in frigidiora. Confirmantur haec *Empedoclis* versibus (ap. Arist. d. gen. et corr. 1, 1.) his:

Ἡέλιον μὲν λευκὸν ὁρᾶν καὶ θερμὸν ἀπάντη·

Ὅμβρον δ' ἐν πᾶσι δυοφρόεντά τε ῥιγαλέον τε.

De sapore autem solum hoc habeo dicere, quod τὸ γλυκὺ etiam et τὸ πικρὸν in his qualitatibus referuntur, de quibus agimus. *Simplic.* ad phys. p. 33 b. γλυκὺ γὰρ πικρὸν εἰ τύχοι ἐπὶ τῆς κατὰ στοιχεῖα ὑποθέσεως, οὐ πρῶτον ἐνυπάρχει τοῖς στοιχείοις, ἀλλὰ διὰ θερμότητος καὶ ψυχρότητος καὶ ξηρότητος καὶ ὑγρότητος. *Plato* d. Legg. p. 897. (202. Bekk.) καὶ τούτοις ἐπομένας θερμότητος, ψύξεις, βαρύτητας, κούφότητας, σκληρὸν καὶ μαλακόν, λευκὸν καὶ μέλαν, αὐστηρὸν καὶ γλυκὺ. cet. *Alexand. Aphr.* in *Metaphys.* p. 359: Quum in omni et quavis re omnia esse dicit *Anaxagoras*, dulce, amarum, album, nigrum et cetera cuncta nihil aliud dicit, quam contraria esse in eodem. Cf. quae infra de maris salsedine dicentur. *Aristot.* Meteor. 2, 2. τὸ μὲν λεπτότατον καὶ γλυκύτετατον. *ibid.* τὸ μὲν οὖν πότιμον καὶ γλυκὺ διὰ κούφότητα πᾶν ἀνάγεται, τὸ δὲ ἄλμυρόν ὑπομένει διὰ βάρος οὐκ ἐν τῷ αὐτοῦ οἰκείῳ τόπῳ. Ex his

locis probabiliter, opinor, dulce et quae id genus alia sunt, calidiori eique tenuiori generi assignabimus, amarum contra et salsum contrario. Reliquarum autem qualitatum aliquae saltem erui possunt ex iis, quae *Eusebius* de *κοσμοποιΐα* Diogenis memoria prodidit; nam levissima quaeque superiora loca capessentia solem effecisse ait: ex quo cuilibet, qui veterum physicorum rationem noverit, clarum erit, Diogenem in aërem cadere etiam statuuisse τὸ κορυφώτερον καὶ τὸ βαρύτερον, levitatem et gravitatem. Cf. *Arist.* d. Part. anim. 2, 1. p. 483. ed. *Du Vall.* ὑγρὸν γὰρ καὶ ξηρὸν καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ὕλη τῶν συνθέτων σωμάτων ἐστίν. αἱ δ' ἄλλαι διαφοραὶ τούτοις ἀκολουθοῦσιν, οἷον βάρος καὶ κορυφότης καὶ πυκνότης καὶ μαρότης καὶ τραχύτης καὶ λειότης, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα πάθη τῶν σωμάτων. Adiciamus igitur calidiori parti *levitatem*, frigidiori *gravitatem*. Sed revertatur disputatio, unde egressa est. Iam enim non dubitabimus, his aëris qualitibus adnumerare etiam *raritytatem* ac *densitatem*, τὸ ἀραιότερον καὶ τὸ πυκνότερον, quae quidem ex supra allatis locis principales aëris qualitates esse videbantur. Verum non sunt; sed quicquid aëris calefit, id hac ipsa de causa et aridioris et mobilioris et rarioris et levioris naturae quodam modo particeps fit; contra vero, quicquid frigidioris naturam induit, humidioris simul, densioris, stabiliorem, graviores in sese recipit, ita ut singulae utriusque generis partes nusquam plane inter se disiunctae ac separatae sint; sed quae in re aliqua praevaleat cuiusque vis inter reliquas maxime emineat, huius naturam res prae se ferat. Quare recte observatum est a veteribus, ex aëre aut rarefacto aut concreto res generatas esse e Diogenis sententia, quanquam ipsum Diogenem rerum generationem ex aëris *θερμασίᾳ* potius et *ψύξει* derivasse, veri simile est. Res ipsa tamen ad idem recurrit¹⁾. Priusquam au-

1) *Ritter.* Ion. Ph. p. 58. Doch war ihm die Düntheit gewiss auch

tem ad alia pergamus, iuvat, omnes qualitates, quas invenimus, in unum locum collectas proponere, earumque descriptionem et tabulam exhibere hanc:

θερμότερον

ξηρότερον

ἀραιότερον

κουφότερον

ὀξύτεραν κίνησιν ἔχον

(λαμπρότερον

(λευκότερον

(γλυκίον

ψυχρότερον

ὑγρότερον

πυκνότερον

βαρύτερον

στασιμώτερον

ζοφερώτερον)

μελάντερον)

πικρότερον).

Ad quas accedunt multae utrimque aliae.

Cap. 61. Restat, ut de difficultate aliqua dicatur, quae a quibusdam mota est. Nam quum Diogenes teste *Aristotele* (de Anim. 1, 2. vid. cap. 43.) aërem tenuissimum omnium rerum esse diceret; qui, quaeso, accidere poterat, ut idem in rerum generatione tenuior etiam fieret? At in memoriam revocemus opus est, quid tandem sit, quod Aristoteles dicat: unde clare apparebit, difficultatem istam plane esse nullam. Dicit enim, Diogenem pro subtilissimo corpore rerumque principio habuisse aërem, ex eaque ipsa re causam repetiisse, cur animus reliqua cognoscat ac moveat. Esse autem moventem animum, ait, qua tenus tenuissimus sit. In quibus luce clarius est, Aristotelem loqui de aëre νόησιν continente, quippe in quo omnis et intellectus et motus consistat, de calidiore igitur universi aëris parte; quae, quantumvis in se ipsa iterum tenuitate diversa sit, si cum frigida et humida conferatur eiusdemque aëris parte, ex qua ceterae

nichts anders, als die Wärme, wenn wir anders Verdünnung und Verdichtung als die von ihm angenommenen Verwandlungsweisen der Luft betrachten dürfen. Ceterum quod *Simpl.* dicit p. 44 b. καὶ οἱ μανότητι καὶ πυκνότητι τὰ ἄλλα γεννῶντες, τῷ ἐπιτείνειν ἢν ἔχει ποιότητα ἢ ἀνιέναι ποιοῦσιν. ἢ μὲν γὰρ μάνωσις ἀνεσις, ἢ δὲ πύκνωσις ἐπίτασις, quam Diogenes etiam ita dicere potuit, magis tamen ad Anaximenem spectare videtur. Cf. *Ritter.* p. 36.

res compositae sunt, optimo sane iure appellari non modo potuit, sed debuit subtilissima. Verum haec quoque e communi omnium rerum fonte, aëre, exorta est perinde ac reliqua omnia, idque genuini ac primi aëris *μανώσει*. Quare nihil hac re probari potest contra eos, qui *μανώσει* et *πυκνώσει* ex aëre res factas esse statuebant. Quum vero Diogenes de aëre in universum paucis tantum egisse ac statim ad principalia eius genera uberiorius describenda transiisse videatur, facile potuit fieri, ut nullam eo loco, unde haec Aristoteles hausit, aëris frigidioris rationem haberet, quem fortasse etiam proprio nomine *ἱμᾶδα* vel simili vocabat. Ita autem haec omnis difficultas sublata videtur.

Cap. 62. Sed redeamus ad duo ista aëris genera, quae reperimus; pauca enim supersunt adiicienda. Primo enim cavendum, ne penitus ea inter sese seiuncta certisque finibus seclusa esse credamus; sed natura sua ita comparatae sunt hae qualitates, ut admodum vario modo in rebus inter se coniunctae, mixtae, confusae appareant, neque usquam certi earum termini aut limites deprehendantur. Sic aquam humidam eandemque saepe tepidam, imo fervidam esse videmus; lapides siccos eosdemque frigidos, multaque id genus alia: quanquam haec rerum conditio in ipso tantum alterius qualitatis in alteram transitu locum habere videtur. Contrariae enim qualitates non statim, ubi coniunguntur, se consumunt invicem ac perdunt, sed certantes quasi inter sese de principatu in eadem re haud raro aliquamdiu coniunctae et mixtae permanent, donec altera alteram superaverit. Qua ex causa mirum non videbitur, quod inter aërem calidissimum et frigidissimum pro maiore minoreve sive *θερμότητος* sive *ψυχρότητος* multitudine admixta plane innumerabilia aëris genera deprehendimus, quibus ipsis infinita rerum multitudo ac varietas efficitur. Quae quum ita sint, optime profecto egit Diogenes, quod fragmento VI in designandis istis qualitatibus comparativo, quem dicunt, gradu usus est, si quidem earum quamlibet non certis quibusdam

finibus circumscriptam, sed usque quaque patentem, quamvis contrariae semper oppositam, volebat. Omnes autem qualitates, de quibus egimus, in aërem cadunt ab eoque recipiuntur, quippe qui fato aliquo talem habeat naturam, quae propter *πολυτροπίαν* et *εὐαλλοίωσιν* omnium maxime ad hanc rem sit idonea. Est quasi medius inter utrasque aër, et ad utrasque in se recipiendas qualitates aequè aptus eaque ratione ad rerum universitatem procreandam sufficiens.

Cap. 63. Sed eo progressa est disputatio, ut iam nihil supersit, quam ut ipsius mundi origo et fabricatio, quales e Diogenis mente fuerit, exponatur, quantum id quidem in tanta testimoniorum paucitate fieri possit. Ut plerique omnes physici principium suum, ita aërem Diogenes nunquam ortum esse statuit, neque unquam interitum, sed semper fuisse semperque futurum. Cf. Fr. III et V. Est enim φυσικὸν ἀξίωμα λέγον· μήτε γίνεσθαι τι ἐκ τοῦ ἀπλῶς μὴ ὄντος, μήτε φθείρεσθαι τι εἰς τὸ ἀπλῶς μὴ ὄν. *Simpl.* p. 56 a. Sed quum tempus veniret ¹⁾, quo a fato constitutum esset ²⁾, ut res exorirentur, aër, sive quod nunquam omni vegeta ac vitali vi privatus erat, sive fati quaedam necessitate impulsus, partim calescere, partim frigesce et reliquas, quas modo diximus, quasque alias, nobis ignotas, statuebat, qualitates assumere, atque ita certas rerum formas induere coepit ³⁾. Rem enim ita cogitandam

1) *Simpl.* ad phys. p. 106 a. τὸ δὲ χρονικὴν δοκεῖν λέγεσθαι τὴν τῆς διακρίσεως ἀρχήν, σύνηδες ἦν τοῖς πάλαι φυσιολόγοις τε καὶ θεολόγοις, συγκαταβαίνουνσι ἀσθενείᾳ τῆς ἡμετέρας νοήσεως. οὐ γὰρ δυνάμεθα τῇ αἰδίᾳ παρατάσει συμπαρατείνειν τὴν νόησιν.

2) Quanquam non dixerim, Diogenem ipsum fusius de fato egisse; sumpsisse magis quam certis rationibus statuuisse haec videtur. Cf. *Aristot.* phys. 2, 4.

3) *Ritter* Ion. Phil. p. 54. Dieser Philosoph scheint also den Grund der Entstehung endlicher Dinge dadurch aus der unendlichen Luft selbst abgeleitet zu haben, dass er dieser eine ursprüngliche Bewegung beilegte, durch welche sodann die Gegensätze und die Verschiedenheiten in den Dingen entstünden, indem auf der einen Seite die sich bewegende Luft dichter, auf der andern aber dünner würde.

esse quum ex iis elucet, quae huc usque disputata sunt, tum clarius etiam apparebit ex iis, quae deinceps dicentur.

Cap. 64. *Aristoteles* (Metaph. 1, 3. Vid. not. ad fr. II) Anaximenem et Diogenem in aëre simplicium maxime corporum posuisse originem profitetur. Quod si ad quatuor ista ab Empedocle inventa elementa, aërem, ignem, terram, aquam, referas, vix recte se habere posse, Rittero supra iam largiti sumus. Diogenes enim disertis verbis *innumeras* esse aëris *ἐτεροιοώσεις* declarat fr. VI, quae, quo modo cum quatuor elementis congruant, difficile dictu est. Quare Aristotelem equidem dixisse arbitror ea fere corpora, quae ipse plerumque *ὁμοιομερῆ* appellat, passim vero etiam *ἀπλᾶ σώματα* (velut d. part. animal. 2, 1. p. 484. *Du Vall.* alib.): quod ex ea ratione, qua Diogenes qualitaturn istarum ad aërem accessu rerum origines explicabat, elucere videtur. Etenim aër, simul ac qualitatem aliquam ostenderit, immutatus est, reiue factae speciem prae se fert et naturam. Verum non omnis aër ad extremos mutationis terminos pervenisse putandus est: quod si factum est, totus mundus partim frigidissimis rebus constaret, partim calidissimis; ex quo magnam aëris partem in mediis quasi qualitaturn illarum gradibus substitisse patet. Hos tamen medios qualitaturn gradus quatuor elementis contineri vel inde parum credibile est, quod, quum aër ipse in eorum numero haberi nequeat, in altera parte duo, aqua et terra, in altera contra solus ignis ponendus sit: quod sane incommodum est, neque ullo in omnibus, quae de Diogenis philosophia relata sunt, vestigio confirmatur? Quid? quod ea, quae *Censorinus* (d. die nat. VI) Diogenem docuisse narrat de foetus in utero matris conformatione, statim ad singula rerum genera eum perrexisse, Empedoclemque elementa in rerum generatione ut principales quasdam aëris immutati formas, e quibus inter se coniunctis et mixtis reliquae res effectae sint, plane neglexisse, tam clare ostendunt, ut omnis disceptatio sublata esse videatur. *Censorinus* enim Diogenem ex humore primo ait carnem fieri existimasse; tum ex carne ossa nervosque et ceteras partes enasci: quo in loco nulla neque aquae neque terrae neque ignis

denique mentio. Quae quum ita sint, probabili coniectura assequi posse mihi videor, qualem fere Diogenes simplicium corporum generationem constituerit. Nam primum frigidi generis rationem si habeamus, simul atque aër frigesce-
re coepit, recepisse etiam videtur et humiditatis et stabilitatis ceterarumque affinium qualitatum primum gradum, ita ut res, ex ea aëris immutatione oriens, proxime ad genuini aëris naturam accederet. Cuius deinde pars, continuata eodem modo immutatione, magis etiam recedit a primi gradus levi adhuc et mobili tenuitate; pars contra eius naturam servat integram et incorruptam, donec, dum ab altera parte usque progreditur mutatio, ab altera semper aliquid incolume relinquitur, simplicium corporum multitudo exorta esset. Namque ut ad foetus exemplum a Censorino propositum revertamur, non omnem humorem in carne, neque omnem carnem in ossibus et nervis formandis consumtum esse liquet; sed sua cuique pars relictæ et conservata est. Unde simpliciorum corporum seriem constituere possumus hanc: aëre oritur sanguis, ex quo semen, ex quo caro, ex qua nervi, unde denique ossa. Similique ratione reliqua tractasse videtur Diogenes, nullum neque aquae, neque terrae, neque igni praecipuum tribuens honorem. Cui sententiae magnum accedit probabilitatis momentum ab Anaximene, quem haec omnia in rerum generatione non alio loco habuisse videmus, quam quo ventum, nubes, lapides. (*Simpl.* p. 32 a.) Sed quum coniecturis displiceat indulgere, cetera mittamus, quae probabiliter de hac re dici possint.

Cap. 65. Ad alteram deinde aëris partem quod attinet, pari ratione generatio facta esse videtur. Aër enim cale-
scens, ipsoque calore aridior, mobilior, tenuior, levior redditus, aucta semper harum qualitatum vi, eo tandem pervenit, ut igne flagraret. Atque ita quidem primo loco varia *νοήσεως* genera exorta, cuius quicquid humana anima calidius esset, fortasse daemonibus tribuit et diis, dum modo accuratius de his agebat; quicquid autem aëris crescente caloris vi inflammabatur, igneam atque aetheream effecit naturam: eandem enim utramque habuisse videtur.

Talem autem fuisse igneae naturae in Diogenis philosophia originem et conditionem, apparet, nec video equidem, quid in ea re obscurum sit. Sed fuerunt ¹⁾, qui, quum omnes physicos in eo consentire viderent, quod ignem omnium rerum subtilissimam haberent, an idem Diogeni dicere licuisset, dubitarent, si quidem aëris ille naturam tenuissimam esse affirmaret. Sed quantumvis haec inter se pugnare videntur, re tamen accuratius considerata, omnis evanescit controversia. Nemo enim unquam inficiabitur, qui Diogenis doctrinam noverit, pariter ipsum ac reliquos omnes physiologos ignem pro subtilissima habuisse natura: quam tamen cum primo aëre rerumque principio comparari omnino nefas est. Decet enim per se spectare Diogenis aërem, quum praeter ipsum sit nihil: quod si fit, aequo iure tenuissimum dici potest et densissimum. Quare ubi Diogenes aërem tenuissimum esse dicit, de aëris iam aliqua tenuis immutati parte loquitur, quam alteri eidemque densiori conferat; ut supra etiam demonstratum est, solum calidiorum aërem ab ipso appellatum esse tenuissimum. Ignis igitur Diogeni nihil erat aliud, quam subtilissimus et calidissimus aër.

Cap. 66. Quibus ita expositis effectum esse videtur, ex aëre primum moto variasque in sese qualitates recipiente facta esse simplicia quaedam corpora. Neque tamen haec simplicia corpora statim, ubi exorta erant, certis spatiis inter se distincta ac separata fuisse censendum est, sed nullo ordine nullisque definitis locis disiecta hic illic promiscue ferebantur. Verum *νόησις*, una cum reliquis exorta, simul ac facta erat, vim suam explicare coepit: quiescentem enim *νόησιν* et quasi torpentem statuere, vix rectae rationi consentaneum minimeque physiologi esse videtur. Atqui quum ea sit *νοήσεως* natura, ut quacunque pertineat in omnibusque insit: vix exorta ad reliqua omnia simplicia corpora, ut quidque eorum fiebat, accessit, in iisque imperium suum coepit

1) Ritter Ion. Phil. p. 55. Bayle Dict. s. v. Diog.

exercere. Praecipuum autem eius officium fuisse videtur, ut aërem modo immutatum impelleret, ut moveretur. Namque Aristoteles (de anima 1, 2) animam Diogeni motus fuisse causam asseverat. Videtur autem Diogenes in rebus conformandis duplici aliquo motu usus fuisse, qui νοήσει effectus esset: altero, quo omnes res orbe agitantur; altero, quo graviora deorsum, leviora sursum ferrentur. Atque hic quidem satis clare significatus ab Eusebio est; illius contra non nisi vestigia apparent. Eusebius (praep. evang. 17. ed. Lutet.) autem: κοσμοποιεῖ, inquit, οὕτως, ὅτι τοῦ παντός κινουμένου, ἥ μὲν ἀραιίου ἥ δὲ πυκνοῦ γινομένου, ὅπου συνεκύρησε τὸ πυκνὸν συστροφὴν ποιῆσαι, καὶ οὕτω τὰ λοιπά.¹⁾ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ κορυφώτατα τὴν ἄνω τάξιν λαβόντα τὸν ἥλιον ἀποτελέσαι. i. e. quum τὸ πᾶν sive aër infinitus moveretur, et partim rarior fieret partim densior, ubi densiora concurrerent, conglobata esse: unde reliqua exorta. Eademque ratione levissima quaeque superiora loca occupantia solem constituisse. Ex his quum Diogenes levissima sursum lata esse dicat; graviora ac densiora mediam mundi partem petiisse, statuerit necesse est, ut supra commemoratum est; atque hic haud dubie est locus, ubi illa concurrerint inter sese et concursu suo terram cum omnibus rebus, quae in ipsa sunt, procreaverint. Minime igitur probabile est, Diogenem in inferioribus tantum locis aërem condensatum esse, statuuisse; imo dubitari nequit, quin aër ex eius sententia, ubi primum immutaretur, promiscue aliis in locis densior in aliis rarior exstiterit, atque hoc demum motu, de quo agimus, quaeque ipsius particula in suum proprium locum concesserit. Denique vix idonea causa excogitari possit, cur etiam nunc leviora corpora, velut aër et ignis, aquae, terrae aliisque gravioribus et densioribus rebus immixtae deprehendantur, lapides vero in aëre retineantur, nisi aut a primo rerum

1) Ita haud dubie hic locus interpungendus est. Vulgo uno tenore: καὶ οὕτω τὰ λοιπὰ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

ortu ibi remanserint aut in istis etiam mundi locis nasci possint.

Cap. 67. Deinde quibus vestigiis adductus sim, ut orbicularem etiam motum Diogeni tribuam, haec fere sunt. Primo enim sol, luna, sidera initio iam gyro ferebantur circa polum (vid. c. 74.), eumque motum haud dubie aetheri atque aëri, quippe natura sua omnium maxime mobilibus, debebant. Nam quum initio confusa et inter se mixta essent omnia; eo quidem tempore omnes res maiore aetheris atque aëris vi correptas et in orbem agitas fuisse, verisimile est. Tum ad eundem motum circularem spectare videtur, quod terram conformatam esse dicebat Diogenes κατὰ τὴν ἐν τοῦ θερμοῦ περιφορὰν, quam quidem περιφορὰν nisi ad talem motum circularem referas, vix invenias, quo commode referri possit. (Vid. cap. 70.) Similem motum circularem Anaxagoram statuuisse, nota res est: cuius omnino de mundo condendo sententia non tam diversa est a Diogenis ratione, quam primo adspectu videtur. Uterque enim simpliciora quaedam corpora esse posuit, e quibus singulae res orirentur, in eoque maxime utriusque sententiae diversitas posita est, quod Anaxagoras quidem ab aeterno tempore ea fuisse talia, qualia sunt, semperque manere dictitabat; Diogenes contra omnia ex aëre non solum, quasi communi eorum fonte, derivabat, sed quovis etiam tempore inter sese *transformari* posse contendebat; vel, ut aliis verbis idem dicam, quam Anaxagoras statuit materiam, ea rerum semina continebat ἐνεργεία, quam vero Diogenes, δυνάμει. Sed ut ad motum istum circularem revertar, uterque eum in suam doctrinam transtulisse videtur ex Leucippi philosophia, qui primus tum in philosophiam hanc rem introduxerat. Quae si recte exposita sunt, talis fere apud Diogenem mundi ortus cogitandus esse videtur. Simul ac res simplices aëre aut condensato aut rarefacto nata erant, νόησις eas impulit, ut gyro moverentur. Quo autem quaeque earum tenuior ac levior erat, eo maiore celeritate ferebatur; quo densior et gravior, eo tardius procedebat. Hinc factum est, ut disparium corporum particulae inter sese divellerentur ac se-

cernerentur, ita ut quaeque earum convenientem naturae suae locum petere posset, superiorem leviora, graviora inferiorem. Ubicunque autem accidebat, ut maior moles leviorum corporum minorem graviorum multitudinem cingeret, maiore haec illorum vi abrepta prohibebantur, quo minus naturam suam sequerentur in inferioraque loca deciderent: unde passim graviores adeo massae aëre sublimes circumaguntur. Neque ab altera parte fieri potuit, quin hic illic leviores particulae maiore graviorum multitudine et vi superatae deorsum traherentur eorumque concretione a sublimioribus intercluderentur regionibus: quae causa est, cur postea etiam terra et aqua aërem, ignem eiusdemque generis alia complectatur. Iam vero quum ipsa rerum densitas natura sua liberam movendi facultatem impediat; quo magis densiorum rerum inter se concurrentium moles augebatur, eo tardiores earum fuisse motum, intelligitur, usque dum in ipso medio mundi consisterent, terramque constituerent. Coelum vero, levioribus ac subtilioribus particulis constans, etiam nunc orbe circumagi pergat, quum nihil sit, quo eius motus impediatur. Atque haec quidem sunt, quae probabiliter de hac re dici posse videntur.

Cap. 68. Quibus tamen motibus tantum abest, ut omnium ac singularum rerum conformatio perfecta et absoluta sit, ut ipsorum ope prima tantum universi mundi fundamenta iacta esse videantur. Aliae insuper causae, aliae vires in partes vocandae erant, quibus singulae res, moderante ratione, in fines suos cogerentur, alienis partibus liberarentur, forma ac figura ornarentur, verbo, absolutam naturae suae perfectionem nanciscerentur. Quid erat autem aliud, quod eum, qui omnium rerum aëream esse naturam ponebat, in hac re adhibere magis decebat, quam omnis generis spiritus variorumque humorum exhalationes? Ac re vera Diogenem his rebus usum videmus in terra fingenda sideribusque si non conformandis, at certe nutriendis. Nam quum *Aristoteles Meteorol. 2, l. οἱ δὲ σοφώτεροι*, inquit, *τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν* (physicos dicit;) *ποιοῦσιν αὐτῆς (θαλάττης) γένεσιν*.

εἶναι τὸ πρῶτον ὑγρὸν ἅπαντα τὸν περὶ τὴν γῆν τόπον, ὑπὸ δὲ τοῦ ἡλίου ξηραίνόμενον τὸ μὲν διατρίψαν πνεύματα καὶ τροφὰς ἡλίου καὶ σελήνης φασὶ ποιεῖν· τὸ δὲ λειφθὲν θάλατταν εἶναι· διὸ καὶ ἐλάττω γίνεσθαι ξηραίνομένην οἴονται καὶ τέλος ἔσεσθαι ποτε πᾶσαν ξηράν: *Alexander Aphrodisiensis*, gravissimum auctorem secutus *Theophrastum*, ad Anaximandrum maxime et Diogenem haec omnia pertinere profitetur. Sed ipsa eius verba apponam (ed. lat. Venet. MDXL ap. Hieron. Scotum. Interpret. Alex. Piccolomineo. p. 17. a): „Horum quidem enim alii reliquium primae humiditatis asserunt esse mare. Quum enim humidus existat prius locus omnis, qui circa terram est, quod primo ex humido ipso a sole elevatur atque evaporat, ex hoc utique fiunt spiritus.“ Subdit autem „et versiones solis et lunae“¹⁾, quum propter vapores ipsos atque exhalationes, ac etiam propter solis et lunae versiones, a quibus causatur, huius modi illic suppeditatio fit, ubi vertuntur. Quicquid vero in concavis locis de ipso humido relictum permanet, illud utique vocatur mare. Qua propter quum propter ipsum solem undique exarescat, et minus fieri dicunt semper et tandem aliquando penitus siccum fore. *Huius autem opinionis fuerunt, (ut narrat Theophrastus,) Anaximander et Diogenes.*“ Verum ne quis extremam tantum modo huius loci sententiam, mare aliquando penitus exsiccatum iri, ad Diogenem pertinere opinetur, alium Alexandri locum adiiciam, ubi reliqua etiam haud obscure tribuit Diogeni (p. 19. a): „Insuper idem accidit inconveniens, tum his, qui dicunt, id quod a sole ex aqua educitur, eius alimentum fieri, tum etiam et dicentibus, primo humida exeunte terra ac toto mundo, qui circa ipsum est: calefactum humidum ab ipso sole, aëris constantiam fecisse: quin etiam et totum coelum propter factam humidi segregationem a sole augmentatum esse, et hoc (intelligit autem per

1) Sequitur Alexander pessimam in Aristotelis loco supra adscripto lectionem τροφὰς pro τροφάς, quod unice probandum esse apparet e cap. 2.

„hoc“ vel aërem vel solem potius) *spiritus et ventos exhibuisse et versiones eius facere*¹⁾, videlicet aut aëris aut solis. *Huius vero praedictae opinionis fuerunt Anaximander et Diogenes.*“ Sed operae pretium videtur, accuratius inquirere in totam hanc rem.

Cap. 69. Videmus autem in his eam rerum conditionem oculis nostris propositam, qualem fere post primum materiae motum fuisse ex Eusebio constat. Collecta est rudis terrae condendae materia circa mediam partem mundi, itemque leviora sursum elata solis molem constituerunt, aequae eam inconditam adhuc et rudem, ut videtur, ac terram. Ingens enim humidi aëris vis non solum universum terrae ambitum complectebatur vicinaque loca obtinebat; sed ipsae etiam terrenae particulae multo undique humore mixtae erant ac perfusae. Erat igitur eo tempore terra limosa quaedam et informis massa, sed mollitiae sua ad quamcunque formam induendam idonea; mox tamen accedente solis calore nimia humorum multitudine liberata atque ad certam figuram conformata est. Utcunque enim solis ipsius vis adhuc impedita fuerit et fracta, tantum tamen exiens ab ipso calor invaluit, ut humorum, terrae incumbentium, pars, eius opera extenuata paullatim ac fusa, ad coelum sublimis ferretur, pars aëris adderetur complexui, pars denique, quae liquefactis et sublatis subtilioribus particulis remaneret, in excavatis terrae locis colligeretur marique praeberet originem, cuius salsum atque amarum saporem ex spissitudine humoris, qui, eductis tenuioribus iisque dulcibus particulis, relinqueretur, derivabat Diogenes²⁾. (Cf. cap. 60.) Quae dum fiunt, certam simul terrena massa figuram stabilemque firmitatem nanciscitur: quod clare apparebit, si cum iis, quae modo ex Aristotele et

1) Causam conversionis solis paullo supra ponit in eo, „quoniam eadem semper loca exhibere illi alimentum non possint.“

2) *Alexandr. Aphr.* l. 1: Diogenes vero et salsedinis ipsius hanc dicit esse causam: „quoniam, quum sol dulce ipsum educat atque extrahat, salsum esse accidit, quod relinquitur.“

Alexandro Aphrodisiensi prolata sunt, comparaveris *Diogenem Laërtium*, qui itidem refert, quae Apolloniatae nostro de terrae originibus placuerint. *Τὴν γῆν*, ait (IX, 57), *στρογγύλην, ἐρηρυσμένην ἐν τῷ μέσῳ, τὴν σύστασιν εἰληφυσίαν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ θερμοῦ περιφορὰν καὶ πῆξιν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ.*

Cap. 70. Ac primo quidem quod terram in media mundi sede locatam esse ait, id uberiore expositione non eget, quanquam, quas huius rei causas statuerit Diogenes, utrum aërem, terrae moli subiacentem eamque suffulcientem, an, quod magis placet, quia terrenae particulae, circa ipsum medium mundum collectae, convenientem naturae suae locum adeptae sint aliumque non amplius appetierint, non satis clarum est. Pergit Diogenes Laertius: *τὴν σύστασιν εἰληφυσίαν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ θερμοῦ περιφορὰν*, paullo obscurius. Sed *σύστασιν λαμβάνειν* haud dubie idem est, quod *συνίστασθαι* (vid. not. ad fr. II), h. e. figurari, conformari, eaque voce in iis fere utuntur philosophi, ubi de certa rerum conformatione loquuntur, quae apta primorum seminum coniunctione efficitur. Quae quidem interpretatio huic loco, de quo agimus, unice convenire videtur, si quidem nec de ortu terrenarum particularum, unde terra, qualis nunc est, sit facta, accipi potest; dudum enim ortae erant; nec de earundem concretione, utpote quam frigori deberi diserte affirmet Diogenes Laërtius; ita ut praeter ipsam terrae figuram nihil reliquum sit, quo *σύστασιν* istam referas. Verbis deinde: *κατὰ τὴν ἐκ τοῦ θερμοῦ περιφορὰν* *Ritterus* (G. d. Ion. Philos. p. 64. not. 46.) *τὸ περιέχον*, calido aëre constans, significatum putat. Quod quum verbar equidem, ut satis recte ita dici posset; de alia explicatione cogitare coepi. Atque humidos vapores, quibus terra ab initio quasi sepulta iaceret, caloris vi desuper incidente calefactos esse et attenuatos, supra demonstratum est. Sed quum calidae naturae ex Diogenis sententia proprium esset, ut non solum ipsa moveretur, sed aliis etiam rebus motum praeberet: vapores illos, terrae

circumfusus, qua tenuis concalescerent, ea tenuis esse motos, et quo eorum quique magis incalescerent, tanto velociore motu esse agitados, intelligitur. Et gyro quidem haud dubie tum circa terram ferebantur. Parum enim credibile est, alium motum ceteris rebus indidisse solem, quam quo ipse natura sua movebatur; solis autem et universi prope modum coeli proprius est modus circularis, uti omnes quotidie videmus. Haec autem est, quam quaerimus, περιφορὰ ἐκ τοῦ θερμοῦ i. e. tepefactorum humorum circumactio¹⁾, profecta illa e calida natura, qua mollis eo tempore et tractabilis terrae materia figuraretur atque effingeretur,

Cap. 71. Sed nova dubitatio oritur de ipsa *terrae figura*, quam illa circumactione nacta sit, si quidem, quod Diogenes Laërtius *στρογγύλην* fuisse ait, vario modo explicari potest. Nam quum *Plato* (*Phaedon*. §. 106) haud ambigue de globosa terrae figura hac voce utatur, possit aliquis huius auctoritate induci, ut eandem formam Diogenem etiam terrae tribuisse putet. Attamen, re accuratius perpensa, apud Platonem quidem globosae formae significationem sola antithesis vi huic voci addi, clarum est — *στρογγύλην* enim γῆν *Plato* opponit *πλατεῖαν* —, quum per se spectatus multo latius pateat eius usus, et quicquid rotundum sit eo nomine appelletur, ita ut aeque bene de cylindrica vel simili figura, quam de globosa dici possit²⁾. Quare quum omnino ea aetate, qua Diogenes fuit, globosam terrae figuram physiologis non

1) Saepius de tali motu usurpatur περιφορὰ, velut de Anaxagorae περιχωρήσει. Vid. *Schaubach*. ad Anax. p. 107. et 158. ibid. *Simplic.* ad Arist. d. coel. p. 91. a; p. 159. ibid. *Plut.* Lysand. 12. *Origin.* 8. cf. praeterea *Plato Timae.* p. 39. b. (39, 8. Bekker); p. 40. b. (41, 5. Bekk.); *Diog. Laërt.* 3, 71.

2) *Plato Phaedo.* p. 97. d. πότερον ἡ γῆ πλατεῖά ἐστιν ἢ στρογγύλη. ib. *Heind.* Id. *Parmen.* p. 137. e. στρογγύλον γέ που ἐστὶ τοῦτο, οὗ ἂν τὰ ἔσχατα πανταχῇ ἀπὸ τοῦ μέσου ἴσον ἀπέχῃ, quibus haud ambigue circularem figuram significat. Praeterea usurpatur de navi oneraria, de ore rotundo (Vid. *Schneider.* in Lex.), de liene bisulcorum animalium (*Arist. h. an.* 3, 12) cet.

cognitam fuisse videamus, clarissimi *J. H. Vossii* ¹⁾ sententiae accedere non dubitabimus, qui Diogenis Laërtii locum, de quo agimus, ad orbicularem terrae superficiem pertinere putat. Videtur igitur Diogenes terrae cylindricam tribuisse figuram, cuius superficiem, quam homines ceteraque animantia incolebant, orbi similem et planam esse putabat, eandem vero crasso et in profundum patente suffultum fundamento. Cui quidem figurae unice convenire videntur, quae supra de περιφορᾷ ἐκ τοῦ θερμοῦ demonstrata sunt. Nam si recte positum est, quod posui, eandem fere fuisse istorum humorum, quam solis ac coeli circumactionem; horum quidem circulos in prima rerum conditione paullo diversam ab ea, quae nunc est, secutos fuisse viam, probe animo tenendum est, quando quidem, polo nondum versus septentrionem inclinato, sed ipsum coeli fastigium obtinente, non, uti nunc fit, obliquis, sed directis circulis coelum cum sideribus ferebatur circa terram. Unde, quum pari ratione humorum περιφορᾷ, de qua agimus, procederet, haud aliter evenire potuit, quam ut laterum maxime ambitus rotundaretur, quia prae ceteris terrae partibus circumacti aëris premeretur impetu, sive ipsa terrena massa hoc motu correpta est, donec densior fieret ac stabilior; sive sola tepefacti humoris vi finge batur, ipsa immota manens ac firma; utrumque enim accidere potuit. Superficies contra terrae multo lenius tangebatur, quae, quum et ipsa superfluis humoribus, quibus tume bat, liberaretur, singulis ipsius partibus mundi centrum appetentibus, paullatim desedis se atque ita complanata esse videtur. Quibus ita expositis, quis est, quin στρογγύλην istam terrae formam ob oculos suos quasi nascentem agnoscat?

Cap. 72. Verum haec satis dicta sunt de terrae figura; restat, ut de ejus πήξει exponatur i. e. concretione

1) *Kritische Blätter*, Vol. II. p. 141. Doch erzählt er (Diog. L.), Diogenes von Apollonia, ein Zuhörer des Anaximenes, denke sich die Erde rund, und in der Mitte durch die umdringende Wärme befestigt. Gewiss wird wieder die Ründe einer Scheibe, nicht einer Kugel gemeint. cet. Neque tamen omnia in his probaverim.

ac rigida compactione¹⁾, quam frigore (ὕπὸ τοῦ ψυχροῦ) effectam esse, narrat Diogenes Laërtius. Quem ad modum enim caloris proprium est, extenuare et emollire quamcunque rem occupat, ita frigori contraria vis a natura data est contrahendi, compingendi, condurandi. Terrenae autem particulae natura sua frigido aëris genere continentur. Neque tamen terra Diogeni ab omni parte densa et compacta videbatur, sed multis eam cavernis, quibus aquae ex aliis plagis in alias pervenire possent, patere arbitrabatur, plane eodem modo, quo solem, quo lunam, quo stellas pumici, innumeris foraminibus exeso, similes dicebat. (Cf. cap. 79. ib. *Senec. Quaest. nat.* 4, 2. coll. *Anaxag.* ed. Schaub. p. 176.)

Cap. 73. Sicut autem terram caloris de coelo incidentis efficientia perfectam esse demonstravimus; ita eodem tempore coelum cum sole, luna, stellis, quarum in numero *cometas* etiam posuit Diogenes²⁾, humorum evaporantium exhalationibus, ex inferioribus locis sursum latis, auctum ac nutritum esse constat: ita, ut iure Diogenes mutuo, quod frigidiori cum calidiore natura intercederet, commercio quodam universum mundum confecisse dicendus sit. Nam quum Alexander „*totum coelum* propter factam humidi segregationem a sole augmentatum esse“ dicat; in primo isto rerum statu longe maior humidi et frigidi aëris copia, quam sicci et aetherei, quo quidem coelum constat, fuisse videtur: quae rerum conditio quum plane contraria esset mundi absolutae et perfectae, quam requirebat Diogenes, pulchritudini, ut quae in iusto cuiuscunque rei modo rectaque ad alias ratione cernitur; pars humidi aëris calefacta et rarefacta contrario generi adderetur necesse erat, ut aequabilis utriusque ac temperata exsisteret vis. Deinde vero solem lunamque humidis terrae vaporibus ali, ex Aristotele (l. l.) constat: eademque reliquis sideribus alimenta fuisse, perquam probabile est ex iis, quae apud *Stobaeum* leguntur I,

1) Cf. *Anaxag.* fr. 20. *Orig. philosophum.* 8. *Diog. La.* 9, 9.

2) *Placit.* III, 2. p. 421.

25. p. 508. Sed de singulis accuratius agendum. Ac solem quidem certum est iam fuisse eo tempore, quo ista evaporatio exsistere coepit, si quidem ipsius calore effecta est: unde in prima statim rerum secretionem ortum esse solem apparet, leviorum particularum in superioribus regionibus conglobatione facta, simili prorsus ratione ei, qua terrenae particulae in inferioribus locis conglomabantur. Id ex *Eusebio* (loco supra laudato) clare intelligitur, qui in eo tantum falli videtur, quod ex levissimis quibusque partibus solem compositum esse ait. Namque omnium rerum levissima subtilissimaque haud dubie est aether, cuius radii in cavernas et foramina, quibus pumici similis¹⁾ scatebat sol, incidentes ipsa subtilitate sua usque quaque penetrasse ipsique splendorem simul et calorem addidisse perhibentur. Aëris enim quum omnis, tum calidi maxime propriam est, omnia ac singula penetrare atque implere. (cf. fr. VI.) Unde haud facile quempiam esse arbitror, qui sibi persuadeat, aethereis particulis solem fuisse conflatum. Quae quum ita sint eandemque pumiceam naturam lunae ceterisque sideribus *Diogenes* tribuat²⁾, vix dubium est, quin horum quoque omnium et originem et lucem ad easdem causas retulerit, quibus solis naturam explicabat. Parum igitur accurate *Placitorum* scriptor egisse videtur, quod stellas *Diogenem* διαπνοιάς τοῦ κόσμου habuisse dicit. Quid enim? quum pariter, ac solis, pumicea earum massa esse dicatur, quis est, qui ex nihilo, nisi accensis atque inflammatis vaporibus eas constare, soleque dudum

1) *Stob. Ecl. ph. I, 26, 3. p. 528. Διογένης κισσηροειδῆ τὸν ἥλιον, εἰς ὃν ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀκτῖνες ἐναποστηρίζονται. Idem habet Theodoret. Gr. affect. cur. p. 59, 21: κισσηροειδῆ δὲ Διογένης (τὸν ἥλιον καὶ σελήνην.) Heerenius, (ad *Stob. I, 25, 1. p. 508*) propter ea *Diogeni* corpora coelestia pumici similia visa esse putat, quod pumicem pro levissimo lapide habuerit. Cui viri clarissimi sententiae quamvis non repugnem, mihi tamen magis ad cavernosam et aridam pumicis naturam spectasse videtur *Diogenes*.*

2) Lunam appellabat teste *Stobaeo I, 27. p. 552. κισσηροειδὲς ἀνάμμα. De stellis cf. Stob. I, 25. p. 508. Διογένης κισσηροειδῆ τὰ ἄστρα, διαπνοιάς δὲ αὐτὰ νομίζει τοῦ κόσμου. εἶναι δὲ διάπυρα. cf. Euseb. praep. evang. XV, p. 839. Placit. II, 3, p. 408.*

exorto, natas esse credat? At similiter, ac sol, itidemque in primis mundi initiis factae sunt stellae ex levioribus aëris particulis sursum latis in coeloque conglobatis, nec dubito, quin iam fuerint, quum sol inferiores illos humores tepefacere, tepefactosque elevare coepit. Quamquam quodam modo stellas διαπνοὰς τοῦ κόσμου dici posse, non negaverim. Res enim haec est. Quum flammae sint sidera igneque accensa, ignis autem ea natura sit, quae quicquid corripuerit, conflagret atque absumat; omnia brevi consumptum iri intelligitur, nisi assidue ipsis accedat aliquid, quo alantur ac renoventur. Atque haec ipsa siderum alimenta sunt διαπνοαὶ τοῦ κόσμου, exhalationes mundi, quibus certe solem et lunam perpetuo renovari statuit Diogenes, ut ab Aristotele atque Alexandro edocemur. Huc quum accedat, quod ab initio etiam aër iste, unde stellae exortae, vix alia, quam vaporum specie apparere potuit, qui ea loca capessebant, ubi eorum conglobatione stellae fierent; Diogenem sidera iure mundi exhalationes appellare patet. Nam quod dicat aliquis, in ipso mundo esse sidera; vaporibus ergo, qui e mundo exeant, constare non posse: id quidem nullius momenti esse apparebit, si mundum, κόσμον, praesertim apud senioris aevi scriptores, haud raro partem tantum universi rerum complexus atque ordinis significare meminerimus, terram maxime cum adiacentibus locis, ut modo Alexandrum dicentem vidimus; „*primo humida exeunte terra ac toto mundo, qui circa ipsam est.*“ Quae quum ita sint, id tantum cavere volui, quum parum accurate Placitorum scriptorem stellas mundi exhalationes appellasse dixerim, ne quis similia docuisse Diogenem putet, ac Xenophanem, qui stellas nil nisi ignitas nubes esse statuit, easque quovis die novas. Talia enim prorsus aliena sunt a Diogeni doctrina ¹⁾. Ceterum a stellis diversi sunt lapides isti,

1) Aliam διαπνοαῶν explicationem amplexus est Ritterus v. cl. Ion. Philos. p. 64, eandemque confidentius etiam protulit in Geschichte d. Philos. Tom. I. p. 227. Putat enim, stellas mundo fuisse spiracula, per quae rarefacti inferiorum regionum vapores ad aethera penetrent, rursusque ae-

inde a prima generatione rerum, ut videtur, in superioribus locis relictis, quos cum stellis in coelo circumagi putavit, sed luce destitutos. *Stob. I, 25, 1. p. 508.* συμπεριφέρεσθαι δὲ τοῖς φανεροῖς ἀστροῖς ἀφανεῖς λίθους καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτο ἀνωγύμους· πίπτοντας δὲ πολλάκις ἐπὶ τῆς γῆς σβέννυσθαι· καθάπερ τὸν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πυρῳδῶς κατενεχθέντα ἀστέρα πετρινόν. Idem habent *Placit. 2, 13. p. 401.* *Euseb. praep. ev. XV. p. 839. A. ed. Paris. 1628.* *Theodoret. p. 59, 2.* Διογένης δέ, καὶ ἐκπίπτειν εἰς τὴν γῆν τινὰς τούτων ἔφησε, καὶ σβεννυμένους ἐλέγχεσθαι, ὅτι λιθῶν ἔχουσι φύσιν. cet. (Cf. cap. 2.) Lapidea haec corpora in inferioribus, quam veras stellas, ferri locis consentaneum est: atque haec causa fuisse videtur, cur ἀφανῆ i. e. obscura dicantur. Aeque enim sublinem locum si tenuissent, fieri non potuit, quin perinde atque illae aetheris fervore canderent; nisi forte concreta magis eorum materia aut maiorem aetheris multitudinem arcebat, aut ignis radiis fortius resistebat, quam aërea ac pervia ceterarum stellarum massa. Attamen calida fuerint, necesse est, quando quidem igne flagrantia in terram decidere ait, ubi extin-

theris radii terrae aliisque inferioribus locis dispensentur. Cf. loc. hist. phil. laud.: Diese Vorstellung bildete sich ihm weiter so aus, dass die Welt als eine lebendige Einheit ihre Lebenskraft aus dem Ganzen einziehe und empfangen, wie das einzelne Thier; daher schrieb er ihr Werkzeuge des Athmens zu, welche er in den Gestirnen zu erblicken glaubte. Ac negari nequit, aliquam saltem verisimilitudinis speciem nancisci hanc sententiam, quum ex ipsa perforata siderum natura, qua pulmonibus comparari possunt, tum ex simili vocis ἀναπνοή usu, quae itidem de spiritus meatu usurpata esse videtur apud *Arrian. Indic. p. 178. E. ed. H. Steph.* βαίνεται δὲ ἑλέφας ἥρος ὥρη, καθάπερ βοῦς ἢ ἵππος, ἐπεὰν τῇσι θηλέεσι αἰ παρὰ τοῖσι κροτάφοις ἀναπνοῖαι ἀνοιχθεῖσαι ἐκπνέωσι, citante *Schneidero in Lexic.* Sed ut omittam, quod ne minimum quidem vestigium huius significationis in frequentissimo vocis διαπνοή apud omnis generis philosophos usu reperitur, longius Ritteri ratio petita videtur, nec dubitavi, eam deserere, praesertim quum ea rei explicatio, quam ego secutus sum, ultro sese offerret comparanti, quae de sole ac luna tam diserte, tamque clare relata sunt; ipsaque simplicitate sua ac facilitate prae altera illa se commendaret. Ceterum *Theodoretus* similem, ac *Ritterus*, sententiam habuisse videtur: *Gr. aff. c. p. 58, 50.* ὁ δὲ Διογένης κισσηροειδεὶς λέγει εἶναι τούτους (ἀστέρας), διαπνῶας τινὰς ἔχοντας. Sed *Plutarchum* ille non intellexit, quem in his haud dubie sequitur. cf. *p. 61, 17. Jons. scr. h. ph. IV. no. 2. p. 236.*

quantur. Puto equidem, in ipso delapsu, incitato versus terram motu, eorum calorem adeo auctum esse, ut igne accensa videantur. Nam, uti dictum est, antea ignita non sunt; in coelo enim essent conspicua.

Cap. 74. Vidimus igitur, quo modo mutua calidioris cum frigidioris genere coniunctione alteriusque in altero exserta vi terra conformata sit, coelum adauctum, sidera nutrita: iisque omnibus inducimur, ut non solum humidiorum vaporum perpetuam quandam in ista loca confluxionem obtinuisse statuamus, sed calidioris etiam aëris in inferioribus locis efficientiam, terra etiam condita, continuatam esse existimemus, quo omnis in rerum natura vitae omnisque ordinis ut effector et causa, ita conservator existeret et altor. In calido enim aëre *νόησις* posita est, cuius praeclara virtus nullis aut locorum aut temporum finibus coercetur. Sed, ut iterum ad primam istam rerum conditionem revertamur, quum terra mollior adhuc esset et tractabilis, singulae universi aëris calidi partes in singula terrena frusta sese insinuasse penitusque abdidisse videntur. Quibus terrenis partibus quum inde vitalis vis accederet et motus, quo ab reliquis avellebantur ad certamque paullatim figuram fingeantur: prodierunt hominum, animalium, plantarum genera, rudia illa quidem ab initio, nec absoluta, qua nunc gaudent, perfectione ornata, sed ad maiorem semper perfectionem erudienda. Ubicunque enim calidus aër cum frigido sese coniungit, oritur animal, ex corpore constans atque anima. Quod a Diogene ita expositum esse quum per se rei consentaneum sit, accedunt aliorum physicorum decreta, qui ad similes causas animantium origines referebant, accedit clarum *Placitorum* (II, 8. p. 398) testimonium, quo e Diogenis mente animantia *ἐκ τῆς γῆς ἐξ αἰθέρος* (apud *Stobaeum* I, 16. p. 358 in eodem loco *ἀναγαγεῖν*, apud *Galenum* XI, 8 *συμφῦναι*, sententia non multum diversa) dicuntur.

Cap. 75. Talis igitur erat prima animantium procreatio; posthac ipsa ex sese genus propagabant, sed iis-

dem natura legibus obtemperante, quas in primis initiis sequebatur. In iis enim, quae Diogenes de conformatione humani foetus in utero matris docuisse traditur, quis est, quin primo obtutu infantem calidi generis cum frigidiore eoque humido coniunctione nasci videat? Sed ipsa veterum testimonia proferenda sunt, quo clarius res intelligatur. Ac primo quidem a *Censorino* relatum est, statuisse Diogenem, ex patris tantum modo semine nasci partum¹⁾; idemque Censorinus ex humore primo carnem fieri eum existimasse autumat, tum ex carne ossa nervosque et ceteras partes enasci:²⁾ quo de loco supra iam exposuimus. Solo igitur patris semine materiam contineri statuit Diogenes, e qua infans conformetur; matrem contra nihil materiae, nihil seminis ad foetum formandum suppeditare, sed fovere conceptam materiam uteri calore, cuius vitali vi ad humidum et spirabile patris semen accedente non corpus tantum procreari ac fingi, sed animam etiam comparari. Cuius rei indicium est, quod e *Placitorum* libro Diogenem docuisse accepimus, partum edi calore perfusum, ἐν θερμασίᾳ. Est autem *Placitorum* locus hic V, 15. p. 477: Διογένης γεννᾶσθαι μὲν τὰ βρέφη ἄψυχα, ἐν θερμασίᾳ δέ· ὅθεν τὸ ἔμφυτον θερμόν, εὐθέως προχυθέντος τοῦ βρέφους, εἰς τὸν πνεύμονα ἐφέλκεσθαι τὸ ψυχρόν³⁾ h. e. partus edi ἀψύχους, inanimatos, sine respiratione, sed ἐν θερμασίᾳ, tepefactos: unde fieri, ut (ὅθεν) innatus ipsis calor, simul ac partus edatur, frigidum i. e. frigidiorem ipso infante aërem per nares et os in pulmones ad sese trahat. Ubique enim in tota rerum natura frigidum humidumque aërem naturali quadam lege eo ferri videmus, quo vis

1) D. die natal. c. V. Illud quoque ambiguam facit inter auctores opinionem, utrumne ex patris tantum modo semine partus nascatur, ut Diogenes et Hippon Stoicique scripserunt, an etiam ex matris. cet.

2) D. die nat. c. V. cf. *Hippocr.* d. carnib. ab init.

3) ἐφέλκεσθαι pr. ἐφέλκεται positum est e *Galeno* 33. p. 53. monente *Beckio*, qui idem ex eodem *Galeno* recte hand dubie accersit τὸ ψυχρόν, quod adieci. Contra non audiendus est *Reiskius*, qui post πνεύμονα inserere vult τὸν αἶρα.

caloris accersit: quo praecepto saepe Diogenes utitur in rebus explicandis. Quare quum infantis corpus, in utero matris fotum, calore perfusum sit; quum primum partus frigidiori aëri expositus est, insitus ipsi calor circumfusus aërem in pulmones allicit quasi et attrahit ¹⁾. Hinc respirationis initium; in utero enim spiritus neque ducitur ab infante neque emittitur; hinc vitae vere humanae, hinc rationis causa; licet in utero iam moveatur foetus, alatur, crescat. Quod quidem clare elucet ex his. Nam tempus definire conatus est Diogenes, quo foetus maturi fierent, narrante *Censorino* d. die nat. c. IX: „Alii plerique, inquit, quum omnes partus non uno tempore fiant maturi, una tamen eademque tempora omnibus conformandis dederunt, ut Diogenes Apolloniates, qui masculis ait corpus quatuor mensibus formari et foeminis quinque.“ Reprehendit in his Diogenem *Censorinus*, quod foetibus utriusque sexus fingendis certum ac definitum tempus constituerit, quum neque omnes masculi foetus eodem tempore maturescant, neque foeminei. Sed iniuria, ut videtur. Minime enim Diogenes singulos utrique sexui comparando dies adnumerare voluit; sed *Galen*i, qui de eadem re disputat, testimonio satis clarum est, eum id maxime egisse, ut demonstraret, longiore temporis spatio opus esse ad masculos, quam ad foemineos foetus maturandos. Sed apponam *Galen*i locum, quoniam simul ex eo elucet, temporum definitionem apud *Censorinum* perversam esse. *Galen*. in libr. IV. Hippocr. d. morb. vulg. Comm. II. p. 614. ed. Lat. Bas. MDXLII: „quin etiam inter omnes fere medicos marem quam foeminam non solum figurari sed etiam moveri citius constat. De his autem et in libro de Natura Pueri aperte narra-

1) Cf. simile Empedoclis placitum Plac. I. c. Ἐμπεδοκλῆς, μὴ εἶναι μὲν ζῶον τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἄπνουν (sic enim utique legendum!) ὑπάρχειν ἐν τῇ γαστρὶ πρώτως δ' ἀναπνοὴν τοῦ ζώου γίνεσθαι κατὰ τὴν ἀποκύψιν, τῆς μὲν ἐν τοῖς βρέφεσιν ὑγρασίας ἀποχώρησιν λαμβανούσης, πρὸς δὲ τὸ παραινεωθὲν ἐπεισόδου τοῦ ἐκτὸς αἰρώδους γενομένης εἰς τὰ παρ-ανοιχθέντα τῶν ἀγγείων.

tum est, quem ad modum et apud Dioclem in voluminibus de mulierum morbis. *Rufus autem solum Apolloniaten Diogenem in contrariam abire sententiam inquit, in secundo de Natura volumine. Sed liber ille in manus nostras non venit*¹⁾.“ Aperte igitur Diogenes puero conformando plus temporis concessit, quam puellae. Unde mihi quidem numeri apud Censorinum inter sese commutati esse videntur, ita ut masculis quinque menses, foeminis contra quatuor tribuendi sint. Iam quum quarto et quinto mense corpus ex informi seminis materia perfectum esse censeret maturosque foetus; quaestio oritur, qua ratione per reliquos aut quinque aut sex menses, quibus in utero retinentur, — nam decimo tandem mense e veterum mensium computatione partus eduntur — nutriantur ac sustententur, ut, quem ad modum figuram, ita iustam etiam magnitudinem adipiscantur. Atque in hac quaestione iterum lucem aliquam praebet *Censorinus* c. V. Nam „Anaxagorae,“ inquit, „ceterisque compluribus per umbilicum cibus administrari videtur; at *Diogenes et Hippon existimarunt, esse in alvo prominens quiddam, quod infans ore apprehendat.*“ Suspicio, eum dicere prominentia ista in utero animalium ruminantium corpuscula, quae *cotyledonum* nomine physiologi appellant, qualesque in manco, qui tum erat, harum rerum usu humano etiam utero inesse, e quibus infans cibum sugeret, statuuisse videtur Diogenes. Cf. *Hippocr.* d. carnib. s. III. p. 31. ed. Foës. *Placit.* V, 16. p. 478. *Hutt.* Δημόκριτος, Ἐπίκουρος, τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ διὰ τοῦ στόματος τρέφεσθαι· ὅθεν εὐθέως γεννηθὲν ἐπὶ τὸν μαστὸν φέρεται τῷ στόματι· εἶναι γὰρ ἐν τῇ μήτρᾳ θηλάς τινας καὶ στόματα, δι' ὧν τρέφονται. Ceterum ad parem vel similem rationem reliquorum etiam animantium generationem, dum modo fusius ea de re egit, eum explicasse, probabile est; sed tacent veterum libri.

1) Ροῦφος δὲ φησιν, Διογένη τὸν Ἀπολλωνιάτην μόνον ἐναντίως ἀποφύνασθαι κατὰ τὸ περὶ φύσεως δεύτερον. ἐγὼ δὲ οὐκ ἐνέτυχον τῷ βιβλίῳ.

Cap. 76. Natis autem animantibus perfectaue universi mundi facie, eam mundus inclinationem nactus est, quam nunc habet. *Plac. II, 8. p. 398. Διογένης, Ἀναξαγορας μετὰ τὸ συστήναι τὸν κόσμον καὶ τὰ ζῶα ἐκ τῆς γῆς ἐξαγαγεῖν ἐγκλιθῆναι πὼς τὸν κόσμον ἐκ τοῦ αὐτομάτου εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὐτοῦ μέρος· ἴσως ὑπὸ προνοίας, ἵνα ἃ μὲν τινα ἀοίκητα γένηται, ἃ δ' οἰκητὰ μέρη τοῦ κόσμου κατὰ ψύξιν καὶ ἐκπύρωσιν καὶ εὐκρασίαν* h. e. mundum inclinatum esse sponte in meridianam partem, mentis fortasse providentia ita administrante, ut aliae eius plagae inhabitabiles essent, aliae habitabiles per frigus et fervorem et aequabile coeli temperamentum. Quenam autem mundi conditio fuerit, prius quam inclinatus sit, docet *Diog. Laërt. (2, 9)* cuius verba, quamvis ad solum Anaxagoram pertineant, tamen non dubitavi, ad Diogenem quoque transferre. Nam quum Anaxagorae ac Diogenis sententiae in Placitorum loco, quem modo laudavimus, in unum coniunctae reperiantur, non iniuria inde colligi videtur, utrique de hac re vel eadem vel similia certe placuisse, ut, si quid forte ad solam alterius utriusque sententiam illustrandam afferri possit, idem, dum modo caute adhibeatur, ad alterius sententiam explicandam idoneum esse videatur. Diogenes igitur Laërtius habet haec: *Τὰ δὲ ἄστροα κατ' ἀρχὰς μὲν θολοειδῶς ἐνεχθῆναι, ὥστε κατὰ κορυφὴν τῆς γῆς τὸν αἰεὶ φαινόμενον εἶναι πόλον, ὕστερον δὲ τὴν ἐγκλισιν λαβεῖν.* Principio igitur sidera in tholi formam ferebantur, ita ut is polus, qui semper cernitur h. e. arcticus supra fastigium terrae sive supra mediam terrae partem constitutus esset; postea vero inclinationem adepti sunt. Polo autem arctico in summa coeli sede locato sidera circum ipsum versantia nunquam neque oriebantur neque occidebant, sed pro eorum a polo distantia sive maioribus sive minoribus gyris usque circumferebantur. Idem vero haud dubie cursus solis, a quo quum omnia aequaliter collustrarentur, universa terrae superficies habitabilis fuisse videtur: nata enim eo tempore animantia. Quod si iam cum hac prima mundi conditione comparamus eam, quae

nunc est; polum non amplius supra mediam terrae superficiem positum esse apparet, sed magis ad septentrionem conversum: quod accidisse ait Placitorum scriptor mundi versus meridiem inclinatione. Mundum autem (τὸν κόσμον) parum accurate dixit, quando quidem, si universus mundus inclinatus esset, eundem etiamnum et coelum ad terram obtineret locum et terra ad coelum: ex quo apparet, partem tantum universi mundi inclinatam esse. Et, si dixisset, *ad septentrionem*, clara essent omnia; nunc vero, quum *ad meridiem* dicat, quocunque vertamur, tantae ubique offerunt sese difficultates, in quibus considerandis animus in contrarias sententias distrahitur, ut certi quid in hac restituere difficillimum sit. Nam quum triplex sit huius inclinationis explicandae ratio, prima, ut terra inclinata esse dicatur, altera, ut coelum, tertia denique, ut utrumque tam coelum quam terra; harum nulla satisfacere videtur ad omnes difficultates dispellendas. Sed de singulis accuratius disserendum. Primum igitur si terram inclinatam esse statuas in meridianam mundi partem; eam quidem sententiam amplexus est *J. H. Vossius* et *E. Schaubachius* (*Anaxag.* p. 175.), magna uterque auctoritate vir; sed tamen mirum videtur, terram, quae ab omnibus antiquioribus physiologis praecipua fere totius mundi pars habetur et maxima, ad quam reliqua omnia referunt, oblique positam esse, ut omittam, quod talis terrae status in omni antiquiore philosophia sine ullo exemplo est. Sed accedunt alia argumenta eaque graviora, quae cum hac ratione pugnare videntur. Quid enim? terra versus meridiem inclinata nonne omnis Oceani aqua relictis septentrionalibus regionibus eo flueret necesse erat, quo terra deprimeretur? nonne tota Libya magnaue Asiae pars maris mediterranei fluctibus, terrae declinatione exundantibus, offusa esset? Nilum autem et reliqua flumina, quorum aquae e meridianis plagis ad septentrionales fluunt, sursumne haec ex inferioribus locis adscendisse dicamus praeter naturam? An notissimam istam legem, qua flumina natura sua inferiora semper loca petunt, ubicunque etiam me-

diocris ingenii hominibus ultro sese offerentem, Anaxagoram et Diogenem fugisse arbitremur, sagacissimos sine ulla dubitatione viros et totos in rerum causis indagandis occupatos? Porro quum Anaxagorae certe ideo terra in media mundi sede manere videretur, quod subiacente aëre sublimis teneretur, nonne hic aër sub elatam terrae partem facilem iam exitum nactus foret, per quem in superiora loca, quo natura sua ferebatur, excederet? Denique clare Diogenes Laërt. loc. supra cit. sidera inclinata esse affirmat, nec est, quod cum Schaubachio hunc locum corruptum esse putemus. Quibus omnibus argumentis accurate perpensis iam non dubitabimus, hanc rationem deserere. Sequitur, ut pari modo de coelo dicatur. Cuius si inclinationem factam esse statuas versus meridiem, ea, quae nunc est, poli ac siderum conditio ita tandem oriri potuit, si aut solem initio per medium coelum, utroque polo in ipso horizonte constituto, ab ortu ad occasum latum esse ponas, aut septentrionale hemisphaerium coeli versus meridianum inclinatam esse dicas ita, ut polus arcticus deprimeretur versus borealem horizontis partem, antarcticus contra elevaretur. At quod ad primum attinet, quod proposui, disertis verbis *Diogenes Laërtius* testatur, prius quam mundus inclinatus sit, polum arcticum in summo coeli culmine positum fuisse, neque vero in horizonte; alterum autem si volebat Placitorum scriptor, tam negligenter exposuit sententiam suam, ut vel a pessimo scriptore diligentius expositam expectaveris; id enim, in quo summa vertebatur res, plane omisit. Itaque haud facile quempiam inveniri arbitror, qui hanc sententiam probet. Ad tertiam denique rationem pervenimus, qua et coelum inclinatum sit et terra, haec quidem ad meridiem, coelum ad septentrionem; utrumque enim ut pari ratione inclinatum sit, fieri non potuisse, supra demonstratum est. Sed (praetereo enim, quod, si modo terram inclinatam esse dicas, eadem, quas antea exposuimus, difficultates manent;) ne verbo quidem significatum est a Placitorum scriptore id, quod maximum erat in hac re, in diversas partes utrumque inclinatum es-

se; neque ullo artificio haec sententia ex eius oratione extorqueri poterit. Quae quum ita sint, neque, quamcunque inieris rationem, ad rem expediendam quicquam efficiatur; equidem non dubito, quin locus Placitorum corruptus sit. Maxima autem difficultas in eo posita esse videtur, quod in meridianam partem mundus inclinatus esse dicitur; unde mendam verbis εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὐτοῦ μέρος inesse suspicor. Videtur autem in iis latere aliquid, quo boreae mentio aliqua fiat, velut εἰς τὸ προσβόρειον αὐτοῦ μέρος vel εἰς τὸ μεσοβόρειον α. μ. vel aliud denique huic simile. Quanquam iam veterum tempore vitium in hunc locum irrepsisse probabile est, si quidem idem apud Stobaeum et Galenum legitur. (ll. c. 74 laud.) Sed utut res est, si nostram sententiam probaveris, omnia luce ipsa clariora sunt: coelum cum sole, luna, stellis, uno verbo, universa superior mundi pars ad boreales regiones inclinata est; quo facto polus arcticus non amplius in summo coeli culmine conspicuus est, sed magis ad septentrionem conversus. Haec autem est mea qualiscunque sententia, quam tamen, si quis meliora docuerit, libenter, illa amplexus, mittam.

Cap. 77. Iam vero si in causam inquiras, qua impellente acciderit, ut mundus inclinaretur, id factum esse ait Placitorum scriptor ἐκ τοῦ αὐτομάτου, sponte i. e. nullo ictu rei cuiusdam extra eum positae impulsus esse, sed suapte gravitate, suoque pondere. Polus enim arcticus quum non solum maiore a sole distaret spatio, quam ut eadem vi, qua in medio coelo, sol irruentes in ista loca vapores aut repellere aut dissolvere valeret; sed summam etiam eo tempore universi mundi obtineret sedem, quam natura sua adscendentes ex inferioribus regionibus vapores praecipue capessebant: ingentem frigidi humidique aëris vim circa polum collectam et quasi constipatam fuisse apparet, cuius nutante pondere mediique coeli subtilitatem ac levitatem longe superante, necessario deorsum inclinabatur. Ac ne quis dicat, poli antarctici aequilibritate polum arcticum, quo minus deorsum ferretur, impeditum fuisse:

polus antarcticus in infimis mundi locis antiquis illis physicis collocatus esse videbatur, quo nulli unquam vapores deferebantur; sed quicquid aëris etiam sub terra esset, tamen natura sua superiora petere statuebant, unde Anaxagorae, ut ad hoc unum documentum exempli causa provocem, terrae molem subiacente aëre eoque sursum lato sublimem teneri placuit. Haec igitur verissima causa videtur, cur coelum inclinatum esse statuerit Diogenes. Quam enim Placitorum scriptor addit rationem, ἵσως ὑπὸ προνοίας, ἵνα ἃ μὲν τινα ἀοίκητα γένηται, ἃ δ' οἰκητὰ μέρη τοῦ κόσμου κατὰ ψύξιν καὶ ἐκπύρωσιν καὶ εὐκρασίαν; ea sive ab ipso sive ab alio scriptore, quem sequebatur, inventa est, atque ex Anaxagorae maxime doctrina ducta, quem, ubi rerum causas naturalibus viribus explicare non posset, „mentem pertraxisse“ constat, „forte quod haec mens voluit“ dicentem. Quanquam et Diogenem νοήσεως consilio et providentia ad moderandam mundi inclinationem usum fuisse, non negaverim, quum omnem in rerum natura pulchritudinem et ordinem ex hoc fonte derivaret. Pendet autem ex coeli inclinatione aequabilis ista caloris et frigoris per terras distributio; in recta autem distributione rerum ordo et pulchritudo consistit. (cf. fr. IV) Sed Diogenes non aliter uti solet νοήσει, quam ut naturales rerum vires ab ipsa gubernari ac regi dicat: ex quo, nullo modo totam ac plenam illis Placitorum verbis comprehendere causam, intelligitur, qua impellente Diogenes mundum inclinatum esse crediderit. Mundi autem ordo, inclinatione ista factus, ne iterum turbetur magisque coelum, quam par est, deprimatur, minime verendum est. Partim enim sol, qui iam summum ferme coelum obtinet, calore suo efficit, ut suprema coeli loca, quod quidem natura postulat, levissimo et subtilissimo semper aëre repleta sint, partim vero etiam alia ratione cautum est, ne ponderosi frigidique aëris, qui in septentrionalibus coeli plagis regnat, ita augeatur momentum, ut magis etiam deprimantur. Manet enim contrariorum generum quum frigidi et humidi, tum calidi et sicci quasi perpetuum quoddam certamen, quo invicem sese

adoriri ac de principatu pugnare videntur. Etenim assidue aqua fluminum maximeque maris, solis radiis tepelfacta, vaporat: qui vapores, sicut oleum in lucerna eo fluit, quo exuritur, natura sua in eas praecipue coeli regiones feruntur, quae maxime calore inaruerunt. Hinc plurimarum rerum causae repetendae; hinc, ut sola ea referam, quae Diogenem docuisse certo constat, sol, luna, sidera, aquas ad se trahere videntur, quibus alantur ac sustententur; hinc solis annui et progressus et regressus explicandi; hinc admirabilis ista certis temporibus Nili exundatio derivanda; hinc tonitru efficitur et fulgur; hinc denique mundo interitus imminebit.

Cap. 78. Ac de siderum quidem nutritione supra dictum est; sequitur, ut item de annuis solis reversionibus dicatur, quas τροπὸς appellant Graeci. Quibus quum maxima ex parte ratae ac definitae singulorum anni temporum vicissitudines regerentur, quarum ordinatam mutationem tantopere admirabatur Diogenes, quis est, quin diligentissime ipsum in earum causas inquisivisse credat? Quam ob rem magnopere dolendum est, tam mancam nobis servatam esse huius rei expositionem. Nam *Stobaeus*, ubi (l. l) solem e Diogenis mente pumici similem aetherisque radiis penetratum esse dixerat, eodem orationis tenore addit haec pauca: ὑπὸ δὲ τοῦ ἀντιπίπτοντος τῇ θερμότητι ψυχροῦ σβέννυσθαι (τὸν ἥλιον). Quam sententiam ne de quotidiano solis occasu accipiamus, vetat testimonium libri de Placitis, ubi eadem in locum περὶ τροπῶν ἡλίου reiecta reperitur. Ceterum quid sibi voluerit Diogenes, haud obscurum esse potest ei, qui tum quae modo de humidarum exhalationum in arefactas coeli regiones impetu commemorata sunt, animo teneat; tum in comparisonem vocet similes aliorum physiologorum sententias, quos iisdem fere temporibus fuisse constat: Anaxagoram dico atque Empedoclem. (cf. *Schaubach*. Anax. 169. s.) Etenim sol, dum ipsa levitate sua altius semper in coelo fertur propiusque accedit ad mare atque humidiores omnino frigidioresque terrae plagas, quo magis appropin-

quatur et quo diutius eius vim sentiunt illa loca, eo maiorem educit humidarum exhalationum multitudinem; quae quum natura sua illuc incumbant, quo vis caloris accersit, aucto sensim impetu in eas coeli plagas irruunt, quae solis radiis maxime exaruerunt, donec ipsum in itinere consistere cogant magisque instantes repellant densa sua gravitate. Sic enim haud dubie explicandum est, quod dicit Stobaeus: ἀντιπίνοντος τοῦ ψυχροῦ. Quod quum accidit, frangitur ac debilitatur paullatim solis ardor, donec tempore brumae paene extinctus esse videatur (σβέννυται). Mox tamen res mutatur. Humidis enim vaporibus ipsa solis fuga subsidio quasi et alimento destitutis, tum magna ex parte meridianarum regionum, quo perveniunt, aestu diffusis a siticulosisque Libyae desertis exhaustis, iterum crescunt solis vires; pellit sol vapores, a quibus antea pellebatur conversoque itinere naturam suam sequitur. Sic autem omnia clara esse videntur; nec audiendus est Alexander Aphrodisiensis, qui (l. l.) solis conversiones inde explicare studet, „quoniam eadem semper loca exhibere illi alimenta non possint.“

Cap. 79. Haec igitur, quae exposita est, vera et accessus et recessus solis fuit causa, quacum Diogenis de annua Nili exundatione sententia ita consentire videtur, ut nunc tandem recte intelligatur. Nam quum maxima incrementa Nilum a media fere aestate usque ad tempus aequinoctii capere constet; facilis intellectu huius rei causa esse videtur. Primo enim solis recessu magnam humidorum vaporum copiam in illa loca arcessi demonstratum est, unde Nilus profluit, quibus ex parte saltem in terram conversis fluminis aqua increseat necesse est; tum vero etiam ingens aquarum multitudo ex solutis septentrionalium regionum nivibus liquefactaque glacie accedit, quae eo tempore per subterraneas istas speluncas, quibus terram perforatam esse existimavit, in meridianas plagas perveniunt. Quod ut ita Diogenem statuuisse putemus, quum re ipsa, tum disertis veterum testimoniis inducimur. Seneca Quaest. nat. IV, 2: *Diogenes Apolloniates ait:*

Sol humorem ad se rapit: hunc exsiccata tellus tum ex mari ducit tum ex ceteris aquis. Fieri autem non potest, ut una sicca sit tellus, alia abundet; sunt enim perforata omnia et invicem¹⁾ pervia. Sicca ab humidis sumunt aliquando. Nisi aliquid terra acciperet, exaruisset. Ergo undas sol trahit: sed ex his, quae premunt, maxime haec meridiana sunt. Terra quum exaruit, plus ad se humoris adducit: ut in lucernis oleum illo fluit, ubi exuritur, sic aqua illo incumbit, quo vis caloris et terrae aestuantis arcessit. Unde ergo trahitur? Ex illis scilicet partibus semper hibernis, septentrionalibus, unde exundat. Ob hoc Pontus in inferum mare assidue fluit rapidus, non ut cetera maria alternatis ultro citro aestibus, in unam partem semper pronus et torrens. . . Quod nisi faceret, hisque itineribus, quod cuique deest, redderetur, quod cuique superest, emitteretur, iam aut siccata essent omnia aut inundata.²⁾ — Schol. Apollon. Rhod. IV, 269. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ὑπὸ ἡλίου ἀρπάζεσθαι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, ὃ τότε εἰς τὸν Νεῖλον καταφέρεσθαι. οἶεται γὰρ πληροῦσθαι τὸν Νεῖλον ἐν τῷ θέρει διὰ τὸ τὸν ἥλιον εἰς τοῦτον τὰ ἀπὸ γῆς ἰκμάδας τρέπειν.

Cap. 80. Item vero certamen, quo solem cum humido aëre conflictantem videmus, inter universum genus calidum et humidum obtinuisse videtur. Quod quum per se veri haud absimile sit, confirmatur ea ratione, qua tonitru et fulgur oriri arbitrabatur Diogenes. Stob. I, 30.

1) Libr. in itinere. Gron. in itinera.

2) Contra haec Seneca: „Interrogare Diogenem libet, quare, quum Pontus et amnes cuncti invicem commeent, non omnibus locis aestate maiora sunt flumina? Aegyptum sol magis percoquit: itaque Nilus magis crescit. Sed in ceteris quoque terris aliqua fluminibus fit adiectio. Deinde quare ulla pars terrae sine humore est, quum omnis ad se ex aliis regionibus trahit, eoque magis, quo calidior est? Deinde quare Nilus dulcis est, si illi e mari unda est? Nec enim ulli flumini dulcior gustus.“ Quibus tamen plerisque Diogenis sententia non infringitur.

p. 594. Διογένης ἔμπρῳσιν ¹⁾ πυρὸς εἰς νέφος ὑγρὸν βροντὴν μὲν τῇ σβέσει ποιοῦν, τῇ δὲ λαμπηδόνι τὴν ἀστραπὴν. Συναιτιᾶται δὲ καὶ τὸ πνεῦμα. Huic loco paullo obscuriori lucem praebet *Seneca* Qu. nat. II, 20. „Diogenes Apolloniates ait, quaedam tonitrua igne, quaedam spiritu fieri. Illa ignis facit, quae ipse antecedit et nunciat: illa spiritus, quae sine splendore crepuerunt.“ Duo igitur tonitruum genera statuit Diogenes, alterum cum fulgure coniunctum, alterum sine fulgure. Illius quidem causa ignis est, radius aetheris, desuper in nubes, natura sua humidus, incidens et extinctione fragorem, splendore autem fulgur efficiens. Similis est *Anaxagorae* huius rei explicatio p. 171 ed. *Schaub*. Alterum tonitruum genus, cum fulgure non coniunctum, eodem modo oriri statuuisse videtur, praeterquam quod non ignem eorum causam argueret, sed aërem magno impetu in nubes irruentem. Id enim apparet ex iis, quae *Seneca* l. c., ubi Diogenis sententiam impugnat, profert: „quis enim, inquit, negabit, spiritum magno impetu latum, quum efficit sonum, effecturum et ignem?“

Cap. 81. Cetera, quae praeter haec Diogenem de his rebus exposuisse coniicias, perierunt omnia. Attamen vel ex paucis reliquiis, quas habemus, quanti in rerum causis et originibus explicandis fecerit contrariorum generum modo huc modo illuc translata momenta, ita clarum est, ut nulla dubitatio sit, quin, quicquid de rerum mutationibus vicissitudinibusque dicendum habuerit, ad eandem hanc causam retulerit. Quod quum ita sit, haud spernendus esse videtur *Stobaeus*, qui mundum aliquando interiturum esse ex Diogenis sententia, idque ἐκπυρώσει, affirmat. ²⁾ Quem ad modum enim ab initio frigidi eiusdemque humidi aëris maior ac praevalens copia fuisse videtur: quis est, qui evenire posse neget, ut pari modo aliquando con-

1) Vulgo ἔμπύρῳσιν, quod iam *Canterus* correxit.

2) I, 21. p. 476. Ἀναξίμανδρος, Ἀναξιμένης, Ἀναξαγόρας, Ἀρχέλαος, Διογένης, Δεύκιππος φθαρτὸν τὸν κόσμον, κατ' ἐκπύρωσιν δέ.

trarium genus principatu potiatur atque imperio? Imo res ipsa postulare videtur, ut eveniat. Licet enim vapores, a sole ex tepefactis terris et aquis excitati, refundantur sub varia specie rursumque ab terra recipiantur: fieri tamen non potest, quin semper aliquid intereat, etiam si admodum sit exiguum, quod astrorum ignis aetherisque flamma consumat. Ex quo eveniat, necesse est, ut, assidue aucta calidi generis amplitudine ac potentia, ad extremum omnis mundus ignescat atque intereat, quum, consumpto maris ceterarumque terrarum humore, neque terra ali possit, neque aër, neque sol, neque sidera, nec denique aether. Huic autem sententiae optime convenit, quod teste Theophrasto apud Alexandrum Apirodisiensem (l. c.) Diogenes mare penitus aliquando exsiccatum iri docuisse perhibetur, neque obstant, quo minus ita statuamus, fragmenta Diogenis, in quibus, omnia in idem reverti, legimus, quo exorta sint, i. e. aërem: quando quidem in illo fragmentorum loco non tam de tota mundi universitate, quam de singulis quibusque rebus agitur. Ceterum non est praetermittendum, hunc aliosque huiusmodi locos in causa fuissa videri, cur Leucippi vestigia pressisse Diogenem Simplicius dicat, ut quem pleraque eadem, atque illum, docuisse narret: quae quidem observatio Schleiermacheri acumini debetur¹⁾.

Cap. 82. Neque tamen res confecta. Nam quum aër, commune omnium rerum principium, aeternum atque immortale esset e Diogenis sententia corpus, cuius vegeta semper et animata vi reliqua omnia nascerentur: nunquam profecto fieri potuit, ut, quam diu ipse superstes esset aër, vel uno temporis puncto cessaret rerum generatio. Nullus igitur absoluto rerum interitui in Diogenis philo-

1) Comm. saepius laud. p. 94. Vielleicht ist nun, wenn Simplicius ienes Urtheil nicht anderswoher entlehnt hat, hiebei besonders Rücksicht zu nehmen auf die Lehre von dem sogenannten Wechsel der vergänglichen Welten, in welcher Anaxagoras, Leucippus und Diogenes vom Stobaeus übereinzustimmen gemeldet werden. Auf diese war Simplicius besonders aufmerksam wegen seines Streites gegen das christl. Dogma vom Weltende und dessen Verfechter Ioannes Philoponos. cet.

losophia locus. Quare quum uno ore omnes consentiant, innumeros Diogenem statuisse mundos ¹⁾; quotiescunque unus ex his flammis consumeretur, alium in eius locum successisse apparet, qui et ipse suo tempore consumptus, rursus alii locum praebiturus esset. Nam quum universum aërem in infinitum patere, mundum contra certis finibus i. e. τῷ περιέχοντι circumscribi putaret Diogenes ²⁾; assumpti mundi complexum e vestigio infiniti aëris partem complevisse — quis enim vacuum in Diogenis doctrina ferat spatium? ³⁾ — materiamque novo procreando supeditasse, probabile est. Haec autem est unice vera ratio, qua Diogenem innumeros mundos statuisse, dicere liceat. Nam si quis sit, qui in eorum numero eum referat, qui infinitos esse uno eodemque tempore mundos putet, refutatur is *Simplicii* auctoritate, qui ad phys. p. 257. b. haec habet: οἱ μὲν γὰρ ἀπείρους τῷ πλήθει τοὺς κόσμους ὑποθέμενοι, ὥς οἱ περὶ Ἀναξίμανδρον καὶ Λεύκιππον καὶ Δημόκριτον καὶ ὕστερον οἱ περὶ Ἐπίκουρον, γινόμενους αὐτοὺς καὶ φθειρομένους ὑπέθεντο ἐπ' ἀπειρον, ἄλλων μὲν αἰεὶ γινομένων ἄλλων δὲ φθειρομένων τῶν δὲ ἓνα μόνον κόσμον λεγόντων οἱ μὲν ἀγεννητόν τε ἀπὸ χρόνου καὶ ἄφθαρτον αὐτὸν λέγοντες αἰδιδιον καὶ τὴν κίνησιν ὑπετίθεντο, ὥσπερ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης. γεννητὸν δὲ καὶ φθαρτὸν τὸν ἓνα

1) *Diog. L. IX, 57.* κόσμους ἀπείρους. *Euseb. praep. ev. 17.* ἀπείρους τε εἶναι τοὺς κόσμους. *Stob. I, 23. p. 496.* Ἀναξίμανδρος, Ἀναξίμενης, Ἀρχέλαος, Ξενοφάνης, Διογένης, Λεύκιππος, Δημόκριτος, Ἐπίκουρος, ἀπείρους κόσμους ἐν τῷ ἀπείρῳ κατὰ πᾶσαν περιαγωγὴν, ubi postrema verba ad atomorum circumactiones spectare recte ab Heerenio observatum esse videtur. *Theodor. gr. aff. cur. p. 58, 34.*

2) *Placit. II, 1. p. 391.* Διογένης τὸ μὲν πᾶν ἀπειρον, τὸν δὲ κόσμον πεπεράνθαι.

3) Mirum est, qui *Diog. L. I. c.* Apolloniatae κενὸν ἀπειρον tribuere possit. Ansam huic errori praeuisse videtur, tum quod pisces aërem ex aqua trahere ore, per bronchias emissa aqua, vacuefacto dicebat; tum vero etiam quod fr. VI. in. aërem ἐπι πᾶν ἀφίχθαι affirmabat. Nam quum quacunque perveniret aër — ita recentiores isti animo cogitasse videntur — neque antea adesset; infinitum spatium, quod nunc explet, antea vacuum fuerit, necesse est, quandoquidem praeter aërem nihil est. Sed sufficit, hanc rem tetigisse, quum nullo pacto hoc dogma Diogeni vindicari possit.

κόσμον ποιοῦσιν, ὅσοι ἀεὶ μὲν φασιν εἶναι
κόσμον, οὐ μὴν τὸν αὐτὸν ἀεὶ, ἀλλὰ ἄλλοτε
ἄλλον γινόμενον κατὰ τινὰς χρόνων περιό-
δους, ὡς Ἀναξιμένης τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ
Διογένης καὶ ὕστερον οἱ ἀπὸ τῆς στοᾶς. In
quo id tantum addubitari potest, an iure Diogenes iam
certas quasdam periodos, quibus mundum renovari statue-
rit, constituisse putandus sit, praesertim quum facile acci-
dere possit, ut Stoicum Diogenem, quem magnum, ut vo-
cant, annum computasse constat, Simplicius cum Apollo-
niate nostro commutarit. Cf. *Stobaeus* I, 9. p. 264. Ἡρά-
κλειτος ἐκ μυρίων ὀκτακισχιλίων ἐνιαυτῶν ἡλιακῶν· Διο-
γένης ὁ Στωϊκὸς ἐκ πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων
ἐνιαυτῶν τοσούτων, ὅσος ἦν ὁ κατ' Ἡράκλειτον ἐνιαυτός.
Quem eundem locum habent *Placita* II. p. 418., ubi tamen
ὁ Στωϊκὸς omissum est. De vera autem huius loci senten-
tia cf. *Schleiermach. Heraclit.* p. 397. not. *Ritter. Ion. Ph.*
p. 133.

INDEX

NONNULLARUM VOCUM, QUAE IN HOC LIBRO ILLUSTRANTUR.

αἰδῖος ad fr. 3. p. 45. b.
ἀπλᾶ σώματα ad fr. 2. p. 38. a. c. 64.
ἀπολείπειν ad fr. 5. p. 52. b.
ἀρτηριακὴ κοιλία τῆς καρδίας c. 50.
p. 89.
ἀρχή ad fr. 1. p. 33. b.
αὐχὴν ad fr. 7. p. 80. b.
βλάβη ad fr. 2. p. 39. a.
γέ repetitum ad fr. 6. p. 65. a.
δοκέει ad fr. 1. p. 33. a.
ἔθος ad fr. 6. p. 61. b.
εἶσω ad fr. 7. p. 79. b.
ἐνδηλος ad fr. 2. p. 37. a.
ἐόντα ad fr. 2. p. 36. a.
ἐπάγει. εἰπὼν — ἐπάγει ad fr. 4.
p. 49. a.
ἐτεροιούμενα ad fr. 2. p. 36. a.
ἐτεροιοῦσθαι ibid.
ἐτεροίωσις ibid.
ἕτερον ibid.
—
εῷ. Verba in εῷ: pauca de eorum
contractione. c. 25. not.
ζῶα ἀναπνέοντα ad fr. 4. p. 50. b.
ἡγεμονικόν c. 50. p. 87. ss.
ἡδονή ad fr. 6. p. 63. a. ss.

ἡπατῖτις ad fr. 7. p. 78. a.
θώραξ ad fr. 7. p. 75. b.
καὶ μέντοι καὶ c. 20. not. 1. p. 23.
κοιλία ad fr. 7. p. 75. a.
μεταπίπτειν ad fr. 2. p. 38. a.
μέτρον ad fr. 4. p. 49. b.
μίσγεσθαι ad fr. 2. p. 39. a.
νόησις ad fr. 4. p. 49. b.
ξύμπαν — τὸ μὲν ξύμπαν εἰπεῖν ad
fr. 2. p. 35. b.
περιφορὰ c. 70. p. 118. not. 1.
πλευρόν ad fr. 7. p. 80. a.
πολύτροπος ad fr. 6. p. 63. a.
πρόσφυσις ad fr. 7. p. 79. b.
σημεῖον ad fr. 4. p. 50. a.
σπληνῖτις ad fr. 7. p. 78. a.
στρογγύλος c. 71. not. p. 118.
συνίστασθαι ad fr. 2. p. 39. b.
σφαγαί ad fr. 7. p. 80. b.
σφαγίτιδες ibid.
σῶμα ad fr. 5. p. 52. a.
τάρσος ad fr. 7. p. 78. b.
τρόπος ad fr. 6. p. 63. a.
ψυχὴ καὶ νόησις ad fr. 4. p. 50. b.
ὠφέλησις ad fr. 2. p. 39. a.

CORRIGENDA, EMENDANDA, ADDENDA.

P. 12. nota 2. pro Physike pone Physiker.

- 28. in not. column. I, lin. 9 ab ima pro ὄρκεις pon. ὄρχεις.

- 30. lin. 1. pro et Simpl. pone e Simpl.

- 33. in not. column. I, lin. 11 pro λόγιον pone λόγων.

ibid. column. II. lin. 13. pr. Hanc pone Haec.

P. 40. capitis 30 lin. 1. pro ubi pone uti.

- 50. in not. column. II, lin. 28 pro vulgari pone vulgari.

- 51. Notarum ad fr. IV ultimam: „καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο“ cet.
transfer in pag. 52 ad frag. V.

- 54. lin. 14. pro Anaximes pone Anaximenes.

- 56. lin. 7. scribe: „non tam id quaerendum.“

- 64. not. column. II. lin. 3. pro γευσάμενσι pone γευσάμενοι.

ibid. lin. 5 sublatum velim locum ex Hom. II. 1, 576, utpote non satis aptum. Contra adde locos clarissimos e Xenophonte, Anab. 2, 3, 16. ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμαζον τό τε εἶδος καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἡδονῆς. Cyrop. 8, 2, 4. ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἔνεκα, τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολλὰ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης.

P. 65. not. col. II. lin. 6. tolle „Plat. Phaedr. — αὐτὸν“ et pone:
Plat. Prot. p. 310. b. ibid. Stallb.

ibid. lin. 13. ab ima pro devenerint pone: devenerit.

P. 66. not. col. I. lin. 2 pro excipiens pone: excipientem.

ibid. col. II. lin. 15 pro promiscæe pone: promiscue.

P. 67. lin. 9 ab ima pro quod pone: quo.

- 68. lin. 1 pro dubitari pone: dubitare.

- 73. lin. 8 dele: multiplici.

- 98. lin. 5 pro palna leg. plana.

- 102. not. lin. 6 ab ima: pone comma post φυσικοὶ et dele post οὔτοι.

- 103. lin. 1 pro eodem pone: eodemque.

- 109. lin. 19 pro factum est leg. f. esset.

ibid. lin. 8 ab im. pro Empedoclemque leg. Empedoclea que.

P. 110. lin. 8 pro naturum leg. naturam.

- 118. in fine not. 1 adde: sed nunquam, quod sciam, de περιέχοντι.

- 129. lin. 13 re statuere pro restituere.

- 138. lin. 15 putabant pro putet.

In meinem Verlage sind nachstehende Bücher erschienen:

Aristophanis comoedia Acharnenses. In usum stud. iuventutis. Emendavit et illust. P. Elmsley. Editio nova indicibusque instructa. 8 mai. Charta scr. 1 Rthlr. 4 Gr. Ch. impr. 16 Gr.

Ἀριστοφάνους κωμωδίαι. Aristophanis comoediae. Ed. Bernardus Thiersch. Tom. I. continens Plutum et prolegomena in Aristophanem. Charta scr. 5 Rthlr. 8 Gr. Ch. impr. 4 Rthlr.

Ciceronis, M. T., Cato Maior, seu de senectute dialogus. Ad Codd. MSS. magnam partem nunc primum collatorum et editionum tum veterum tum recentiorum denuo consultarum fidem recensuit, variantes lectiones omnes enotavit et selectis Gernhardi aliorumque annotationibus addidit suas Frid. Guil. Otto. Accedunt duo excursus, quorum primus est de particulis enim, autem, igitur etc. adiuncto verbo substantivo recte collocandis; alter de formulis usu venire et usu evenire. Sequuntur analecta et notarum index. 8 mai. Charta scr. 2 Rthlr. Ch. impr. 1 Rthlr. 8 Gr.

Ciceronis, M. T., oratio pro Cn. Plancio. Ad optumorum Codicum fidem emendata et interpretationibus tam suis tam aliorum explanata ab Ed. Wundero. 4 mai. Charta scr. 5 Rthlr. 8 Gr. Ch. impr. 4 Rthlr.

Diodori Bibliotheca historica. Ex recensione Ludovici Dindorfii. V Volumina. Vol. IV. et V. continens annotationes interpretum ad L. I—V. et L. XI—XIV. ad L. XV. XX. et fragmenta L. VI—X. et XXI—XL. 8 mai. Charta scr. 30 Rthlr. Ch. impr. 20 Rthlr.

Eusebii Pamphili de vita Constantini libri IV. et Panegyricus atque Constantini ad sanctorum coetum oratio. Ex nova recognitione cum integro Henrici Valesii commentario selectis Readingii, Strothii aliorumque observationibus edidit, suas animadversiones, excursus atque indices adiecit Frid. Adolph. Heinichen. 8 mai. Charta scr. 4 Rthlr. 8 Gr. Ch. impr. 3 Rthlr.

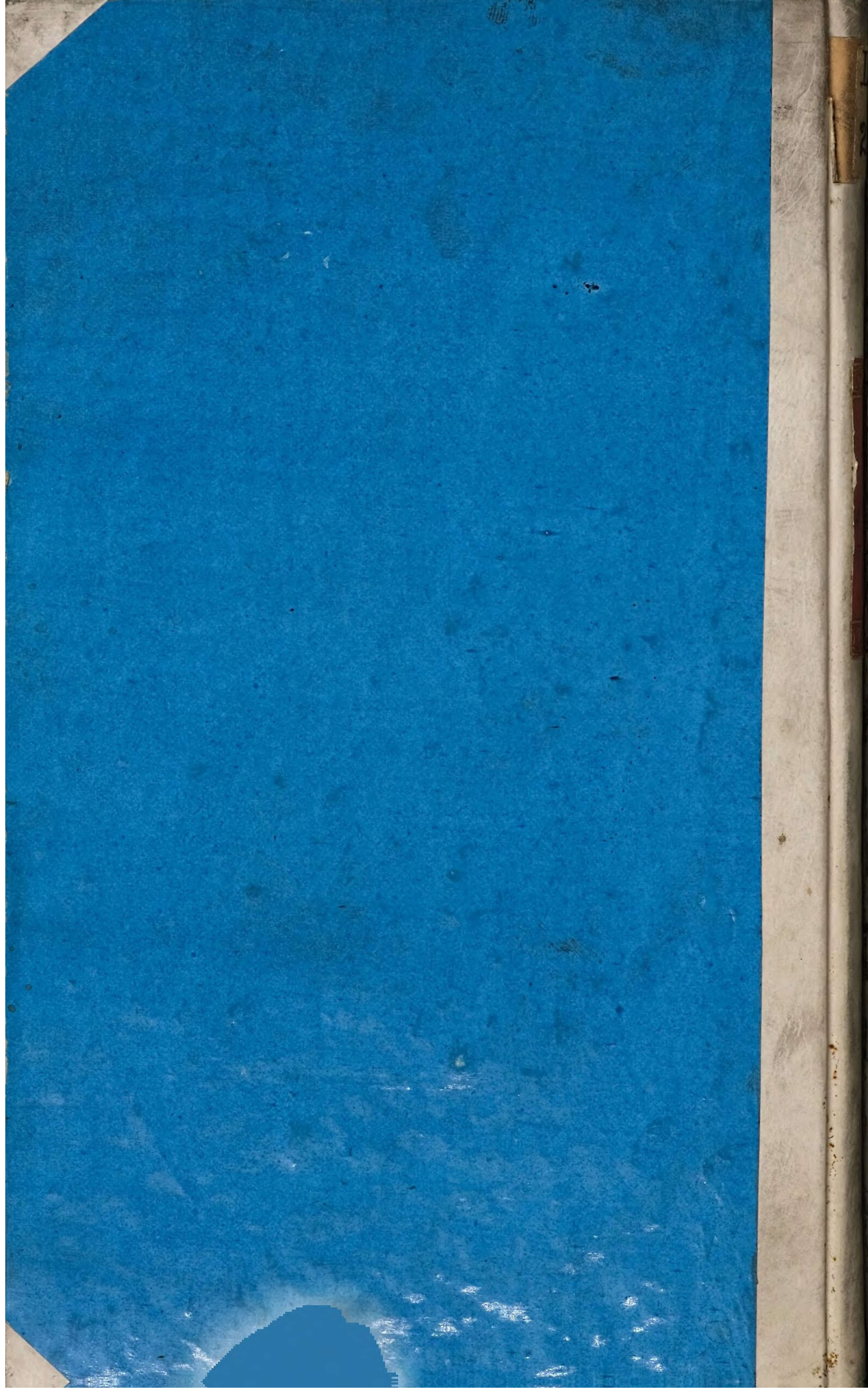
Förtsch, Dr. Carol., Observationes criticae in Lysiae orationes. 8 mai. 10 Gr.

Hannonis navigatio. Textum critice recognovit et adnotatione illustravit Dr. Fr. Guil. Kluge. 8 mai. 8 Gr.

Heinichen, Frid. Ad., de Alogis Theodotianis atque Artemonitis. 8 mai. Ch. angl. 16 Gr. Ch. impr. 10 Gr.

Hephaestionis enchiridion de metris. Editio Gaisfordiana. 8 mai.

Iustini historiarum Philippicarum libri XLIV. Mit erläut. Anmerk. z. Gebr. für Schüler herausgeg. von Benecke. gr. 8. Charta scr. 2 Rthlr. Ch. impr. 1 Rthlr. 16 Gr.

Panzerbieter, Friedrich,

Diogenes Apolloniates

Lipsiae 1830

Bamberg, Staatsbibliothek -- L.gr.o.230

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11725211-3